FRANSUAZA SAGAN

Sveikas, liūdesy.
Truputis saulės šaltam vandeny

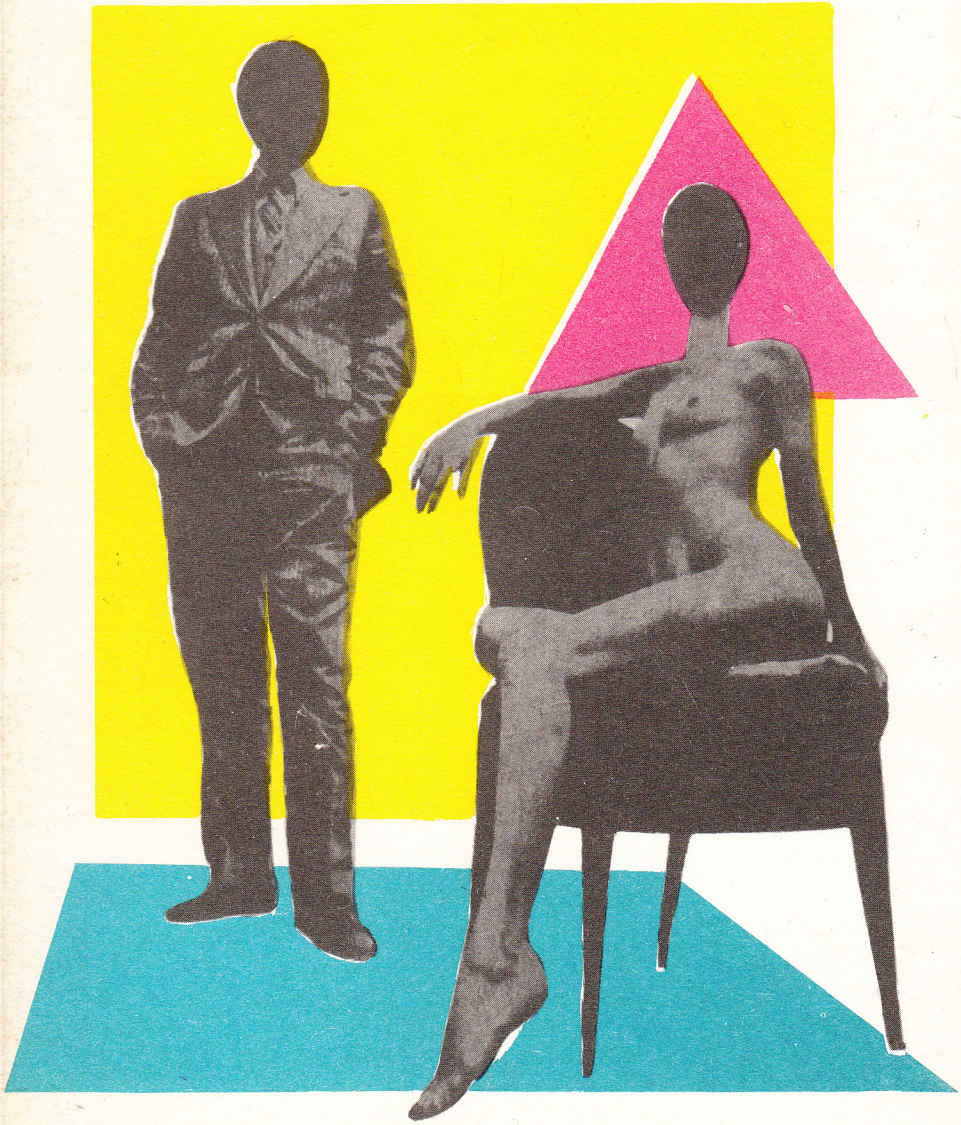

FRANSUAZA SAGAN

Sveikas, liūdesy.
Truputis saulės šaltam vandeny

ROMANAI

KAUNAS „ŠVIESA 1991

UDK 840-31
Sa 58

Françoise Sagan
Bonjour tristesse
Paris, Rene Julliard, 1954

Un peu de soleil dans l'eau froide
Paris, Flammarion, 1969

Vertė LAIMA RAPŠYTĖ

Spausdinama pagal leidinį:
Fransuaza Sagan. **Sveikas, liūdesy. Truputis saulės šaltam vandeny,**
V Vaga, 1979

Sagan F.
Sa 58 Sveikas, liūdesy. Truputis saulės šaltam vandeny: Romanai / Vertė ir baigiamąjį žodį [p. 159], parašė L. Rapšytė. — K.: Šviesa, 1991. — 160 p.
ISBN 5-430-01223-8

Prancūzų rašytoja Fransuaza Sagan romanuose „Sveikas, liūdesy" (1954) ir „Truputis saulės šaltam vandeny" (1969) iškelia žmogaus emocinį pasaulį kaip priešpriešą vartotojiškai kultūrai ir moralei. Knygos pabaigoje trumpai rašoma apie autorę ir jos kūrybą.

S $\frac{4703010100-122}{M853(10)-91}$ Prot. Nr. 3—90
ISBN 5-430-01223-8

UDK 840-31
© Vertimas į lietuvių kalbą,
Laima Rapšytė, 1979

Sveikas, liūdesy

Sudie liūdesy
Sveikas liūdesy
Tu žvelgi į mane iš kambario sienų
Tu žvelgi į mane iš akių kurias myliu
Tu visai nedvelki nykybe
Nes lūpos net vargingiausios nušviečia
Tave šypsniu
Sveikas liūdesy
Mylinčių kūnų meilė
Meilės galybe
Kurios švelnumas iškyla
Kaip pamėklė bekūnė
Apviltas prote
Liūdesy gražiaveidi.

Polis Eliuaras [1]

PIRMA DALIS

Pirmas skyrius

Šito nepatirto, dirginančio ir saldaus jausmo, kuris įkyriai persekioja mane, nesiryžtu pavadinti gražiu ir iškilmingu vardu — liūdesys. Šis jausmas toks didelis, toks egoistiškas, kad beveik gėdinuosi jo, o liūdesys man visada kėlė pagarbą. Anksčiau aš nežinojau, kas tai yra; buvau patyrusi nuobodulį, kartėlį, rečiau — sąžinės graužimą. O dabar mane gaubia kažkas dirglus ir švelnus kaip šilkas ir atskiria nuo kitų.

Tą vasarą man suėjo septyniolika metų, ir aš buvau visiškai laiminga. „Kiti" — tai mano tėvas ir Elzė, jo meilužė. Noriu iš karto paaiškinti situaciją, nes ji gali pasirodyti dviprasmiška. Tėvui tada sukako keturiasdešimt, ir jis jau penkiolika metų našlavo; tai buvo jaunas, energingas, patrauklus vyriškis, ir, grįžusi iš pensiono prieš dvejus metus, aš kaipmat supratau, kad jis turi mo-

[1] Vertė Juozas Subatavičius.

terų. Sunkiai susitaikiau tik su tuo, kad jos kas pusmetį keitėsi. Bet netrukus jo žavesys, naujas nerūpestingas gyvenimas ir mano pačios polinkiai padėjo apsiprasti su ta mintimi. Mano tėvas buvo lengvabūdis žmogus, bet apsukriai tvarkė savo reikalus; jis lengvai susižavėdavo ir greit atšaldavo, ir patiko moterims. Aš iškart jį pamilau, ir visa širdimi, nes jis buvo geras, dosnus, linksmas ir labai prisirišęs prie manęs. Neįsivaizduoju geresnio draugo ir įdomesnio pašnekovo. Šios vasaros pradžioje jis pasiekė mandagumo viršūnę: paklausė, ar atostogaujant manęs neerzintų Elzė, dabartinė jo meilužė. Aš kaipmat jį nuraminau, nes žinojau negalintį apsieiti be moterų, o antra vertus, maniau, kad Elzė mums nekliudys. Tai buvo aukšto ūgio, rudaplaukė mergina, puskekšė iš demimondo, kuri dirbo statiste Eliziejaus laukų studijose ir baruose. Ji buvo miela, gana paprasta ir be ypatingų pretenzijų. Be to, mes su tėvu per daug džiaugėmės galėdami kuo greičiau ištrūkti iš miesto, kad į ką nors kreiptume dėmesį. Jis buvo išnuomojęs didelę baltą vilą prie Viduržemio jūros, nuošalią ir žavią, — apie ją mes tik ir svajojome, kai užėjo pirmieji birželio karščiai. Ji stovėjo iškyšuly, aukštai virš jūros, nuo kelio gožiama pušyno; siauras takelis statmenai leidosi į mažytę aukso smiltim nužertą įlankėlę, apsuptą rusvų uolų, tarp kurių bangavo jūra.

Pirmosios dienos buvo nuostabios. Valandų valandas drybsojome pliaže, alpdami nuo karščio, ir pamažu sveikai, rudai įdegėme; tik Elzė baisiai kentėjo, nes oda jai paraudo ir ėmė luptis. Tėvas darydavo sudėtingą kojų gimnastiką, norėdamas nusimesti pilvuką, kuris jau ėmė augti, o tai visai nesiderino su jo donžuaniškais polinkiais. Nuo ankstyvo ryto sėdėdavau vandeny, vėsiam ir skaidriam vandeny, nardydavau ir taškydavausi iš visų jėgų, kad neliktų jokio Paryžiaus pėdsako, nė vienos miesto dulkės. Išlipusi iš vandens, išsitiesdavau ant kranto, pasisemdavau pilną saują smėlio ir stebėdavau, kaip pro pirštus teka gelsva švelni srovė; galvodavau, kad panašiai bėga laikas, kad ta mintis visiškai paprasta ir kad paprastos mintys labai malonios. Buvo vasara.

Šeštąją dieną pirmąkart pamačiau Sirilį. Jis plaukė nedidele burine valtimi palei krantą ir ties mūsų įlanka apsivertė. Aš padėjau jam išsikapanoti ir, mums abiem juokiantis, sužinojau, kad jo vardas Sirilis, kad jis studijuoja teisę ir dabar atostogauja su motina gretimoje viloje. Jis turėjo romėnišką profilį, buvo tamsaus gymio, atviro veido, šviečiančio savotišku globėjišku ramumu, kuris man patiko. Šiaip aš vengiau universiteto studentų, grubių, susirūpinusių savimi, ypač savo jaunyste, kurioje jie sėmėsi dramatiškų pergyvenimų arba ieškojo preteksto nuoboduliui. Aš nemėgau jaunimo. Man kur kas labiau tiko mano tėvo draugai, keturiasdešimtmečiai vyriškiai, kurie būdavo švelnūs ir galantiški ir rodydavo man tėvo ir meilužio dėmesį. Bet Sirilis man patiko.

Jis buvo aukštas, kartais net gražus, ir jo grožis kėlė pasitikėjimą. Aš nesišlykštėjau, kaip mano tėvas, fiziniu bjaurumu, — dėl to mes dažnai bendraudavome su kvailiais — bet susidūrusi su žmonėmis, kuriems trūko žavesio, jausdavausi nejaukiai, nemokėdavau bendrauti; jie nesistengė patikti, o tai man atrodė kaip kokia nepadori liga. Juk visi mes siekiame vienintelio dalyko — patikti. Aš ir dabar nesuprantu, ar šis troškimas nugalėti slepia savy gyvybingumo perteklių, norą būti pranašesniu už kitus, ar neaiškų pasąmonės poreikį įgyti pasitikėjimo savimi ir tvirtai jaustis gyvenime.

Atsisveikindamas Sirilis pasisiūlė išmokyti mane buriuoti. Grįžusi, vakarieniaudama svarsčiau apie tai ir beveik nedalyvavau pokalbyje, todėl nepastebėjau, kad tėvas sunerimęs. Po vakarienės, kaip ir kiekvieną vakarą, išsitiesėme šezlonguose terasoje. Dangus buvo nusėtas žvaigždžių. Aš žiūrėjau į jas, neaiškiai vildamasi, kad jos ims kristi anksčiau laiko, vagodamos dangų. Bet buvo tik liepos pradžia, ir jos nė nemanė kristi. Žvyruotoje terasoje spragsėjo cikados. Matyt, tūkstančiai cikadų, apsvaigusių nuo karščio ir mėnulio šviesos, ištisas naktis leidžia tokius keistus garsus. Man kažkas sakė, kad jos tik trina savo sparnelius, bet man maloniau manyti, kad giesmė, tokia pat instinktyvi, kaip kovo mėnesį kačių, gimsta gomuryje. Mums buvo gera; vien mažyčiai smėlio grūdeliai, užbirę už marškinių, kliudė man saldžiai užmigti. Va tada mano tėvas kostelėjo ir atsisėdo.

— Turiu pranešti, kad atvyksta svečių, — tarė jis.

Siaubo apimta, užsimerkiau. Taip ir maniau, mes per daug ramiai gyvenome, dabar galas viskam.

— Greitai sakykit, kas? — sušuko Elzė, kaip visada ištroškusi pramogų.

— Ana Larsan, — atsakė tėvas ir atsigręžė į mane.

Aš spoksojau į jį; taip nustebau, kad negalėjau ištarti nė žodžio.

— Aš ją pakviečiau atvažiuoti, kai ji pavargs demonstruodama modelius, ir štai... ji atvyksta.

Niekad nebūčiau pagalvojusi. Ana Larsan buvo sena mano velionės motinos draugė ir neturėjo nieko bendro su mano tėvu. Ir vis dėlto prieš dvejus metus, kai išėjau iš pensiono, tėvas, nežinodamas, ką su manim daryti, nusiuntė pas ją. Per savaitę ji mane skoningai aprengė ir išmokė elgtis. Ir aš ją tiesiog įsimylėjau; šitą mano jausmą ji apsukriai nukreipė į vieną savo aplinkos vaikiną. Taigi ji man davė pirmus elegantiškus rūbus ir pirmąją meilę, ir už tai aš buvau jai labai dėkinga. Tai buvo keturiasdešimt dvejų metų moteris, labai patraukli, labai subtili, išdidi, su nuovargio ir abejingumo išraiška veide. Tas abejingumas — vienintelis dalykas, kurį jai galėjai prikišti. Ji buvo maloni ir ne-

pasiekiama. Ji tiesiog spinduliavo tvirta valia, o jos dvasinė pusiausvyra mane trikdė. Ji buvo išsiskyrusi ir laisva, bet nebuvo girdėti, kad turėtų meilužį. Pagaliau mūsų pažįstamų ratas buvo kitas: ji bendravo su subtiliais, protingais, taktiškais žmonėmis, o mūsų draugai buvo triukšmingi, ištroškę pramogų; iš jų mano tėvas tereikalavo vieno — kad būtų gražūs arba įdomūs. Manau, kad ji mus su tėvu šiek tiek niekino už pasilinksminimų pomėgį, tuštybę, kaip apskritai niekino saiko stoką. Mus rišo tik oficialūs pietūs, — ji buvo modelininkė, o tėvo veiklos sritis — reklama, mano motinos atminimas ir mano pastangos: nors ji mane ir trikdė, labai ja žavėjausi. Bet šis staigus jos atvykimas buvo labai ne laiku, turint galvoje Elzę ir Anos pažiūras į auklėjimą.

Elzė apipylė mus klausimais apie Anos padėtį visuomenėje, paskui nuėjo gulti. Likusi viena su tėvu, atsisėdau ant laiptelių prie jo kojų. Jis pasilenkė ir uždėjo rankas man ant pečių.

— Kodėl tu tokia liesa, širdele? Atrodai kaip benamis kačiukas. Norėčiau, kad mano duktė būtų apvalutė blondinė su porceliano akimis ir...

— Ne tai svarbiausia, — pasakiau. — Kodėl tu pakvietei Aną? Ir kodėl ji sutiko atvažiuoti?

— Gal pasiilgo tavo seno tėvo? Ką gali žinoti.

— Tu — ne tas vyro tipas, kuris galėtų dominti Aną, — pasakiau. — Ji per daug protinga ir per daug ori. O Elzė? Tu įsivaizduoji, apie ką galėtų kalbėtis Ana su Elze? Aš — ne.

— Apie tai nepagalvojau, — prisipažino jis. — Tikra tiesa, baisu. Sesile, širdele, o jeigu mes grįžtume į Paryžių?

Tėvas tyliai juokėsi ir glostė man galvą. Aš atsisukau ir pažiūrėjau į jį. Jo tamsios, linksmų raukšlelių apsuptos akys juokėsi, lūpų kampučiai kiek pakilo. Jis buvo panašus į fauną. Aš ėmiau juoktis kartu su juo, kaip ir kiekvieną kartą, kai jis prisivirdavo košės.

— Ak, tu mano bendrininke, — pasakė jis. — Ką daryčiau be tavęs?

Ir jo švelniam balse nuskambėjo toks įsitikinimas, kad neliko jokių abejonių — be manęs jis būtų nelaimingas. Iki vėlumos mes kalbėjome apie meilę, apie jos vingrybes. Tėvo supratimu, jos išgalvojamos. Jis nuolat neigė ištikimybės, rimtų santykių, įsipareigojimų sąvokas. Aiškino, kad jos prasimanytos, tuščios. Išgirdusi iš kieno kito lūpų, būčiau įsižeidusi. Bet aš žinojau, kad, nepaisant jo pažiūrų, jis švelnus ir atsidavęs, juoba kad žinojo, jog tie jausmai laikini, o ir siekė šito. Toks meilės supratimas man tiko: greita, stipri ir trumpalaikė. Mano amžiaus žmonių ištikimybė nevilioja. Aš menkai nusimaniau apie meilę: pasimatymai, bučiniai ir atšalimas.

Ana turėjo atvažiuoti po savaitės. Mėgavausi paskutinėmis tikrų atostogų dienomis. Mes buvom išnuomoję vilą dviem mėnesiams, bet žinojau, kad, atvykus Anai, teks atsisveikinti su laisve. Ana poelgiams suteikdavo tokią reikšmę ir žodžiams tokią prasmę, kurių mes su tėvu nenorėdavome juose įžiūrėti. Ji vadovavosi gero tono ir gero skonio taisyklėmis, ir negalėjai šito nepajusti, kai ji staiga užsidarydavo savy, įsižeidusi nutildavo, arba kaip formuluodavo savo mintis. Tai mane ir žavėjo, ir erzino, pagaliau žemino, nes jaučiau, kad jos tiesa.

Tą dieną, kai ji turėjo atvykti, buvo nutarta, kad tėvas su Elze sutiks ją Frežiuso stotyje. Aš griežtai atsisakiau dalyvauti toje išvykoje. Iš nevilties tėvas nuėjo į sodą ir išskynė visas gladioles — įteiks puokštę, sutikęs Aną prie traukinio. Tik ne per Elzę, patariau aš. Trečią valandą, jiems išvykus, nusileidau į pliažą. Buvo baisiai karšta. Aš išsitiesiau smėlyje ir užsnūdau; mane pažadino Sirilio balsas. Atsimerkiau: dangus buvo baltas, apsiblausęs nuo karščio. Aš nieko neatsakiau Siriliui; nenorėjau kalbėti nei su juo, nei su kuo kitu. Gulėjau smėlyje tarsi sukaustyta, prislėgta vasaros karščio, švininėmis rankomis, išdžiūvusia burna.

— Jūs dar gyva? — paklausė jis. — Iš tolo atrodot kaip sudužusio laivo nuolauža...

Aš nusišypsojau. Jis atsisėdo šalia ir netyčia palietė man petį — širdis ėmė dusliai daužytis. Aną savaitę mano šaunių laivybinių manevrų dėka kokia dešimt kartų buvom atsidūrę vandeny vienas kito glėbyje, ir nejutau jokio nerimo. O šiandien dėl to karščio, to snūduriavimo, nevikraus jo judesio manyje tarsi kažkas nutrūko. Aš pasisukau į jį. Jis žiūrėjo į mane. Jį jau kiek pažinau: buvo santūrus ir dorybingesnis už daugelį savo amžiaus vaikinų. Ir todėl mūsų gyvenimo būdas, ta keista šeimyninė trijulė, jį piktino. Jis buvo per daug geras, o gal nedrąsus, kad man tiesiai tą pasakytų, bet aš supratau iš jo kreivų pagiežingų žvilgsnių, kuriais jis varstė mano tėvą. Jam būtų buvę malonu, jei dėl to būčiau kentėjusi. Bet aš nė nemaniau kreipti dėmesio, ir vienintelis dalykas, kuris dabar mane jaudino, buvo jo žvilgsnis ir mano širdies dūžiai. Jis pasilenkė prie manęs. Pro akis šmėkštelėjo paskutinės šios savaitės dienos, mano pasitikėjimas juo, ramybė, ir pasidarė gaila, kad prie manęs artėja ta didelė burna su stambiom lūpom.

— Sirili, — tariau aš, — mes buvom tokie laimingi...

Jis švelniai pabučiavo mane. Aš žiūrėjau į dangų; paskui nieko nebemačiau, tik po užmerktom blakstienom sproginėjo raudonos liepsnos. Karštis, apsvaigimas, pirmųjų bučinių skonis, atodūsiai tęsėsi nežinia kiek. Automobilio signalas išgąsdino mus kaip du vagišius. Netarusi nė žodžio, palikau Sirilį ir nuėjau namo. Aš nustebau, kad jie taip greitai grįžo: Anos traukinys dar

negalėjo atvykti. Tačiau ji jau buvo čia ir lipo iš savo automobilio.

— Juk tai Miegančiosios gražuolės rūmai! — sušuko ji. — Kaip jūs nudegėt, Sesile. Man labai malonu jus matyti.

— Man irgi, — pasakiau aš. — Jūs atvažiavote iš Paryžiaus?

— Nutariau važiuoti mašina, bet dabar jaučiuosi kaip sudaužyta.

Aš nuvedžiau Aną į jos kambarį. Atidariau langą, norėdama pamatyti Sirilio laivą, bet jis jau buvo dingęs iš akių. Ana atsisėdo ant lovos. Po jos akimis pastebėjau nežymius šešėlius.

— Vila nuostabi, — atsiduso ji. — O kur namų šeimininkas?

— Juodu su Elze išvažiavo į stotį jūsų pasitikti.

Pastačiusi jos lagaminą ant kėdės, atsisukau ir apstulbau. Anos veidas staiga pasikeitė, lūpos ėmė virpėti.

— Elzė Makenbur? Jis atsivežė čia Elzę Makenbur?

Nežinojau, ką atsakyti. Žiūrėjau į ją, kaip gavusi kuolu per galvą. Šis veidas, visuomet toks ramus, toks neįžvelgiamas, dabar visiškai apsinuogino mano akivaizdoje ir sužadino man begalę minčių... Ji žiūrėjo į mane nematančiomis akimis; ji gyveno vaizdais, kuriuos sukėlė mano žodžiai; pagaliau pamatė mane ir nusisuko.

— Turėjau jus įspėti, — pasakė ji, — bet aš taip skubėjau išvažiuoti, buvau taip pavargusi...

— O dabar... — mašinaliai tęsiau aš.

— Kas dabar? — paklausė ji.

Ji žiūrėjo į mane nustebusi, su panieka. Juk nieko neatsitiko.

— Dabar jūs atvažiavote, — kvailai pasakiau aš, trindama rankas. — Žinote, aš labai džiaugiuosi, kad jūs čia. Lauksiu apačioje; jei norėsite ko nors išgerti — turim puikų barą.

Išėjau, kažką murmėdama sau po nosim, ir, visiškai sutrikusi, ėmiau leistis laiptais. Ką reiškia šitokia veido išraiška, virpantis balsas, ta silpnumo akimirka? Išsitiesiau šezlonge ir užsimerkiau. Stengiausi prisiminti įprastas to griežto, valingo veido išraiškas: ironiją, meilumą, valdingumą. Pasirodo, jis gali būti ir jautrus — šis atradimas mane ir sujaudino, ir supykino. Nejaugi ji myli mano tėvą? Argi tai įmanoma? Jis visiškai ne jos skonio. Silpnas, lengvabūdis, kartais net ištižęs. O gal tai tik kelionės nuovargis, įžeista dorybė? Ištisą valandą kūriau įvairiausias hipotezes.

Penktą valandą grįžo tėvas su Elze. Žiūrėjau, kaip jis lipa iš mašinos. Bandžiau suvokti, ar galėtų Ana jį mylėti. Jis ėjo kiek atmetęs galvą, smagiu žingsniu, šypsojosi. Pagalvojau — visiškai galimas dalykas, kad Ana jį myli, bet kuri moteris galėtų jį pamilti.

— Ana neatvažiavo, — sušuko jis. — Galgi neiškrito iš traukinio.

— Ji savo kambary, — pasakiau aš. — Atvažiavo mašina.

— Štai kaip? Puiku. Nunešk jai tą puokštę.

— Jūs nupirkot man gėlių? — pasigirdo Anos balsas. — Labai malonu.

Šypsodamasi, kuo ramiausiai ji leidosi laiptais žemyn, o suknelė — tarsi nebūtų keliavusi lagamine. Aš liūdnai pagalvojau, kad ji atėjo, tik išgirdusi privažiuojant mašiną, o juk galėjo ateiti anksčiau, būtume pasikalbėjusios, pagaliau nors apie egzaminą, kurio, beje, neišlaikiau. Ši paskutinė mintis mane nuramino.

Tėvas puolė prie jos, pabučiavo ranką.

— Ketvirtį valandos prastypsojau stotyje su puokšte rankose ir kvaila šypsena lūpose. Ačiū dievui, jūs čia. Ar pažįstate Elzę Makenbur?

Nusukau akis į šoną.

— Tikriausiai kur nors buvome susitikusios, — atsakė Ana labai maloniai. — Mano kambarys nuostabus. Kaip gražu iš jūsų pusės, Reimonai, kad pakvietėte mane — buvau labai pavargusi.

Tėvas nėrėsi iš kailio. Jo supratimu, viskas ėjo kaip iš pypkės. Jis kažką šnekėjo, atkimšinėjo butelius. Bet pro mano akis plaukė tai aistringas Sirilio veidas, tai Anos veidas, abu jausmų audros nutvieksti, ir aš ėmiau abejoti, ar atostogos prabėgs taip jau sklandžiai, kaip mano tėvas.

Mūsų pirmoji vakarienė praėjo labai linksmai. Tėvas ir Ana kalbėjo apie bendrus pažįstamus, negausius, bet labai spalvingus. Su malonumu klausiausi jų šnekos, kol Ana pareiškė, kad mano tėvo kompanionas — mikrocefalas. Tas žmogus daug gėrė, bet buvo labai malonus, ir mes trise esame praleidę ne vieną smagų vakarą.

Aš ėmiau prieštarauti.

— Lombaras toks pokštininkas, Ana. Su juo visai nenuobodu.

— Vis dėlto pripažinkite, kad jis ribotas, ir net jo humoras...

— Gal jo mąstymo būdas kiek neįprastas, bet...

Ji atlaidžiai nutraukė mane:

— Tai, ką jūs vadinat mąstymo būdu, tėra mąstymo atliekos.

Ši glausta, išbaigta formulė mane sužavėjo. Yra frazių, kurios sukuria tam tikrą subtilią intelektualinę atmosferą ir pavergia mane, net jei ir ne visai jas suprantu. Gaila, neturėjau užrašų knygutės ir pieštuko, būčiau užsirašiusi. Pasakiau tai Anai. Tėvas nusijuokė.

— Šiaip ar taip, nesi kerštinga.

Argi aš galėjau kerštauti? Juk Ana nerodė jokio priešiškumo. Ji buvo absoliučiai abejinga, jos sprendimai neturėjo kategoriškumo ir aštrumo, kurie būdingi pykčiui. Bet kaip tik dėl to jie buvo visiškai nepaneigiami.

Tą pirmą vakarą Ana, atrodo, nepastebėjo Elzės — sąmoningo ar ne — išsiblaškymo: ši nuėjo tiesiai į tėvo miegamąjį. Ana atvežė man megztinį iš savo modelių kolekcijos, bet neleido dėkoti. Dėkojimai ją erzino, o kadangi aš niekada nemokėdavau išreikšti savo entuziazmo atitinkama forma, tai ir nesivarginau.

— Mano supratimu, Elzė labai miela, — pasakė ji, prieš man išeinant.

Ji žiūrėjo man tiesiai į akis, visai nesišypsodama, ieškojo jose įtarimo, kurį reikėtų žūtbūt sugriauti. Aš turėjau pamiršti pirmą jos reakciją.

— Taip, taip, žavi, ė... ė... mergina... labai simpatiška, — lemenau aš. Ji ėmė juoktis, ir aš susierzinusi nuėjau miegoti. Užmigau, galvodama apie Sirilį, kuris tikriausiai dabar šoka Kanuose su merginomis.

Aš jaučiu, kad pamirštu, kad esu priversta pamiršti tai, kas svarbiausia — jūrą, jos nenutrūkstamą gausmą, saulę. Nebegalėčiau aprašyti ir tų keturių liepų provincijos pensiono kieme, nei jų kvapo; nei tėvo šypsenos stotyje prieš trejus metus, kai išėjau iš pensiono — sutrikusios šypsenos, nes aš buvau su kasom ir šlykščia, kone juoda suknele, o paskui mašinoje staigaus triumfuojančio džiaugsmo protrūkio, kai jis pastebėjo, jog mano akys, burna panašios į jo, ir suprato, kad būsiu pats brangiausias, pats gražiausias jo žaisliukas. Aš buvau visiška neišmanėlė: jis davė man Paryžių, prabangą, lengvą gyvenimą. Žinau, daugelis to meto mano malonumų buvo gaunami už pinigus: malonumas greitai lėkti mašina, turėti naują suknelę, pirkti plokšteles, knygas, gėles. Man visai ne gėda tų lengvapėdiškų malonumų, o ir vadinu juos lengvapėdiškais tik todėl, kad girdėjau juos taip vadinant. Jau greičiau gailėčiausi, išsiginčiau savo sielvartų ar mistinių krizių. Malonumų, laimės geismas yra vienintelis pastovus mano charakterio bruožas. Gal aš per mažai skaičiau? Pensione skaitėme tik didaktinius veikalus. Paryžiuje neturėjau laiko skaityti: po paskaitų draugai vesdavosi mane į kiną; jie stebėjosi, kad aš nežinau aktorių pavardžių. Arba į saulės nutviekstas kavinių terasas; aš džiaugiausi galėdama susilieti su minia, gerti, būti su kuo nors, kas žiūri tau į akis, ima tave už rankos ir nusiveda tolyn nuo tos minios. Mes eidavome pėsti iki pat namų. Čia jis įtraukdavo mane į tarpuvartę ir bučiuodavo: sužinojau bučinių skonį. Nesvarbu mano prisiminimuose vardai: Žanas, Juberas, Žakas... Tie vardai vienodi visoms jaunoms mergaitėms. Vakarais aš tapdavau suaugusia, mes su tėvu lankydavomės pobūviuose, kur man nebuvo kas veikti, kur susirinkdavo įvairiaspalvė publika, kur aš linksmindavausi ir linksmindavau kitus savo jaunumu. Grįžus namo, tėvas mane išlaipindavo prie durų ir dažniausiai nulydėdavo kokią nors moterį. Aš nebegirdėdavau jo pareinant.

Nenoriu sudaryti įspūdžio, kad jis demonstravo savo meilės nuotykius. Jis tik jų neslėpdavo, tiksliau, neieškodavo tinkamo ir veidmainingo pateisinimo, kodėl viena ar kita jo bičiulė taip dažnai pas mus vakarieniauja, užsisėdi iki vėlumos arba ir apsigyvena... laimė, laikinai. Šiaip ar taip, aš greitai supratau, kas jį sieja su „viešniomis", ir jis, be abejo, vertino mano pasitikėjimą, juoba kad tai leido jam išvengti nemalonios būtinybės fantazuoti. Apskaičiuota puikiai. Vienintelis trūkumas: kurį laiką turėjau

blaivų, cinišką požiūrį į meilės dalykus, o mano amžiuje ir su mano patirtimi tai buvo greičiau juokinga, negu baisu. Aš mielai kartodavau aforizmus, pavyzdžiui, Oskaro Vaildo: „Nuodėmė — vienintelė ryški nata dabartiniame pasaulyje". Buvau įsitikinusi jo absoliučiu teisingumu, tikriausiai todėl, kad nepritaikiau jo gyvenime. Man atrodė, kad turiu gyventi pagal šį posakį, semtis iš jo įkvėpimo, ir tada mano gyvenimas būtų lyg atvirkščias realybės paveikslukas: nenorėjau galvoti apie egzistavimo tuštumą, jo permainingumą ir gerus kasdieninius jausmus. Teoriškai įsivaizdavau gyvenimą kaip nenutrūkstamą žemų ir šlykščių poelgių grandinę.

Trečias skyrius

Rytą mane pažadino įstrižas ir karštas saulės spindulys, kuris nužėrė lovą ir nutraukė keistus ir kiek sujauktus sapnus. Pusiau miegodama, pabandžiau ranka nustumti nuo veido tą įkyrų karštį, paskui lioviausi. Išėjau su pižama į terasą, ten sėdėjo Ana ir vartė laikraščius. Pastebėjau, kad ji šiek tiek, skoningai pasidažiusi. Matyt, ji niekad neleisdavo sau visiškai atsipalaiduoti. Kadangi ji nekreipė į mane dėmesio, kuo ramiausiai įsitaisiau ant laiptelių su kavos puoduku ir apelsinu rankose ir pasinėriau į rytmetinius malonumus: suleidžiu dantis į apelsiną, saldžios sultys trykšteli man į burną, gurkšnelis karštos juodos kavos ir vėl gaivus vaisius. Ryto saulė kaitino mano plaukus, lygino paklodės raukšlių pėdsakus odoje. Po poros minučių eisiu maudytis. Krūptelėjau nuo Anos balso.

— Sesile, jūs nevalgote?

— Rytais aš tik geriu, nes...

— Jūs turit priaugti nors trejetą kilogramų, kad atrodytumėt padoriai. Skruostai įdubę, ir šonkaulius gali suskaičiuoti. Atsineškite sumuštinių.

Aš ėmiau ją maldauti neversti manęs valgyti sumuštinių, o ji buvo beaiškinanti, kodėl tai būtina, bet pasirodė tėvas su savo prašmatniuoju taškuotu chalatu.

— Koks nuostabus reginys, — tarė jis. — Dvi tamsiaodės mergytės sėdi saulėje ir šnekučiuojasi apie sumuštinius.

— Deja, mergytė tik viena, — atsakė Ana juokdamasi. — Aš jūsiškio amžiaus, mielas Reimonai.

Tėvas pasilenkė ir paėmė jos ranką.

— Kandi kaip visada, — švelniai pasakė jis, ir Anos blakstienos suvirpėjo lyg nuo netikėtos glamonės.

Tuo pasinaudojusi, spruktelėjau šalin. Laiptuose susidūriau su Elze. Matyt, ji ką tik atsikėlė: akys užpurtusios, lūpos visiškai blyškios, purpurinėmis nuo saulės veide. Vos jos nesustabdžiau: norėjau pasakyti, kad apačioje Ana, kad jos veidas rūpestingai

padažytas, skaistus ir kad ji deginsis protingai, su saiku. Vos jos neįspėjau apie pavojų. Bet vargu ar tai būtų jai patikę: Elzei buvo dvidešimt devyneri; vadinasi, ji trylika metų jaunesnė už Aną, ir tai jai atrodė svarbiausias koziris.

Pasiėmiau maudymosi kostiumėlį ir nubėgau į pliažą. Mano didžiausiam nustebimui Sirilis su savo valtimi jau buvo ten. Rimtu veidu jis priėjo prie manęs ir paėmė už rankų.

— Aš noriu atsiprašyti už vakar dieną, — tarė jis.

— Pati kalta, — pasakiau aš.

Nejaučiau jokios gėdos, ir jo iškilmingas tonas mane nustebino.

— Aš baisiai pykstu ant savęs, — tęsė jis, stumdamas valtį į jūrą.

— Nėra už ką, — linksmai pasakiau.

— Yra.

Aš jau sėdėjau valtyje. Sirilis stovėjo iki kelių vandeny, atsirėmęs rankomis į bortą kaip į barjerą teismo salėje. Supratau, kad jis nelips į valtį, kol neišsikalbės, ir dėjausi labai dėmesinga. Aš gerai išstudijavau jo veidą ir skaičiau jame kaip knygoje. Pagalvojau, kad jam dvidešimt penkeri, jis tikriausiai mano esąs suvedžiotojas ir mane apėmė juokas.

— Nesijuokit, — tarė jis. — Žinokite, vakar vakare aš labai pykau ant savęs. Prieš mane jūs beginklė — jūsų tėvas, ta moteris, blogas pavyzdys. Būčiau kad ir paskutinis niekšas, jūs vis tiek pasitikėtumėt manimi...

Jis net nebuvo juokingas. Jaučiau, kad jis geras ir pasiruošęs pamilti mane, aš irgi galėčiau jį įsimylėti. Apkabinau jo kaklą, prisiglaudžiau veidu prie jo skruosto. Jis buvo plačių pečių, kūnu jutau jo tvirtą stuomenį.

— Jūs šaunus, Sirili, — sukuždėjau aš. — Jūs būsite man brolis.

Piktai šūktelėjęs, jis apsikabino mane ir atsargiai iškėlė iš valties. Laikė mane ant rankų, prispaudęs prie savęs, aš padėjau galvą jam ant peties. Tą valandą mylėjau jį. Ryto saulės spinduliuose jis buvo taip pat nudegęs, toks pat mielas, toks pat švelnus, kaip ir aš, ir jis saugojo mane. Kai jo lūpos surado manąsias, mane apėmė malonus virpulys, kaip ir jį, ir mūsų bučinyje nebuvo nei sąžinės graužimo, nei gėdos, vien godus, šnabždesio pertraukiamas pažinimas. Aš ištrūkau ir nuplaukiau prie bangų nešamos valties. Panėriau veidą į vandenį, norėdama atsipeikėti, atsigauti... Vanduo buvo žalias. Aš jaučiausi visiškai laiminga, be jokių rūpesčių.

Pusę dvylikos Sirilis nuėjo namo, o stačiame takelyje pasirodė tėvas su abiem moterimis. Jis ėjo vidury, prilaikydamas abi, duodamas ranką tai vienai, tai kitai, galantiškai, kaip jis vienas temoka. Ana vis dar buvo su peniuaru: kuo ramiausiai jį nusimetė, mūsų įdėmių akių stebima, ir išsitiesė ant jo. Plonas liemuo,

nuostabios kojos, tik vietomis kiek apvytusi oda. Be abejo, tai buvo nuolatinio rūpinimosi savimi rezultatas; kilstelejusi antakį, nesąmoningai mečiau į tėvą pritariamą žvilgsnį. Didžiai nustebau, kad jis man neatsakė ir užsimerkė. Vargšelė Elzė atrodė apgailėtinai ir tepėsi aliejumi. Esu tikra: nepraeis nė savaitė, ir mano tėvas... Ana atsigręžė į mane:

— Sesile, kodėl jūs taip anksti keliatės? Paryžiuje miegodavote iki pietų.

— Ten reikėjo mokytis, — pasakiau aš. — Tiesiog nusivarydavau nuo kojų.

Ji nenusišypsojo: ji šypsodavosi tik tada, kai pati norėdavo ir niekad — iš mandagumo, kaip kiti.

— O egzaminas?

— Susikirtau, — linksmai atšoviau. — Švariai susikirtau.

— Reikia, kad išlaikytumėt jį spalio mėnesį, būtinai.

— Kodėl? — įsiterpė tėvas. — Aš, pavyzdžiui, neturiu jokio diplomo. O gyvenu prabangiai.

— Jūs iš pat pradžių turėjote turto, — priminė Ana.

— Mano dukrai niekad netrūks vyriškių, kurie ją išlaikys, — kilniai pasakė tėvas.

Elzė ėmė juoktis, bet nutilo, kai visi trys pažiūrėjome į ją.

— Per šias atostogas ji turi padirbėti, — pasakė Ana ir, baigdama pokalbį, užsimerkė.

Nevilties apimta, pažvelgiau į tėvą. Sumišęs jis vos šyptelėjo. Pamačiau save sėdinčią prie Bergsono. juodos eilutės šokinėja akyse, o apačioj, pliaže, juokiasi Sirilis... Mane apėmė siaubas. Prišliaužiau prie Anos ir tyliai pašaukiau ją vardu. Ji atsimerkė. Pasilenkiau prie jos sunerimusi ir, dar labiau įtraukusi skruostus, kad būčiau panaši į intelektualinio darbo kankinę, ėmiau maldauti:

— Ana, nejaugi jūs tai padarysite, nejaugi priversite mane dirbti per šitokį karštį... per atostogas, kurias galėčiau taip gerai praleisti...

Valandėlę ji įdėmiai žiūrėjo į mane, paskui nusisuko mįslingai šypsodamasi.

— Privalau „tai" padaryti... net per šitokį karštį, kaip jūs sakote. Pyksite ant manęs ne ilgiau porą dienų, aš jus pažįstu, bet užtai išlaikysite egzaminą.

— Yra dalykų, prie kurių nepriprantama, — rimtai pasakiau.

Jos pašaipiam žvilgsny perskaičiau iššūkį ir, kankinama nerimo, vėl išsitiesiau smėlyje. Elzė kažką postringavo apie kurortinius malonumus. Bet tėvas jos nesiklausė: įsitaisęs trikampio, kurį sudarė moterų kūnai, viršūnėje, jis apžiūrinėjo atloštą Anos profilį, jos pečius; man buvo pažįstami tie įdėmūs įžūloki žvilgsniai. Jo ranka be perstojo švelniai graibstė smėlį. Aš nubėgau prie vandens ir pasinėriau apraudodama atostogas, kurios galėjo būti ir kurių nebus. Užtat buvo visi dramos dalyviai: suvedžio-

tojas, demimondo atstovė ir intelektualė. Jūros dugne pamačiau žavingą kriauklę, rausvos ir žydros spalvos: pasinėrusi išgriebiau ir iki pat pietų laikiau ją — tokią švelnią, bangų nugludintą — rankoje. Nutariau, kad ji bus mano talismanas ir turėsiu ją visą vasarą. Nežinau, kodėl nepamečiau jos, kaip pametu viską. Ji ir dabar mano delne, rausva ir šilta, ir man norisi verkti.

Ketvirtas skyrius

Sekančias dienas mane labiausiai stebino nepaprastai malonus Anos elgesys su Elze. Elzės kalbos buvo viena už kitą kvailesnės, bet Ana nė karto nepertraukė jos tomis trumpomis frazėmis, kurias tik ji mokėjo pasakyti ir kurios būtų išstačiusios Elzę pajuokai. Mintyse gyriau ją už kantrybę, kilnią širdį, ir man neatėjo į galvą, kad čia įsisukusi moteriška gudrybė. Negailestingos Anos replikos būtų greitai tėvui pabodusios. O dabar jis jautė jai dėkingumą ir tegalvojo, kaip jį išreiškus. Beje, dėkingumas buvo tik pretekstas. Žinoma, jis kalbėjo su Ana labai pagarbiai, kaip su antrąja savo dukters motina: jis mielai naudojosi šia korta, nuolat pabrėždamas Anos vaidmenį mano gyvenime, norėdamas padaryti ją kiek atsakinga už mane, kad ji būtų artimesnė jam, prisirištų prie mūsų. Bet tuo pačiu metu jis žiūrėjo į ją, elgėsi su ja kaip su moterim, kurios nepažįsta ir norėtų pažinti aistroje. Kartais šitaip žiūrėdavo į mane Sirilis, ir tada man kildavo noras ir bėgti šalin, ir provokuoti jį. Matyt, šitos atžvilgiu aš pažeidžiamesnė už Aną; tėvui ji buvo abejingai ir vienodai maloni, ir tai mane ramino. Aš netgi ėmiau manyti apsirikusi tą pirmąją dieną, nesupratau, kad šis malonus, be jokių dviprasmybių elgesys tėvą tik labiau dirgina. Ypač jos tylėjimas... toks natūralus, elegantiškas. Jis skyrėsi nuo nepaliaujamo Elzės tarškėjimo kaip diena nuo nakties. Vargšė Elzė... Ji tikrai nieko neįtarė ir kaip visuomet buvo triukšminga ir plepi, ir visa luposi nuo saulės.

Bet vieną dieną ji, matyt, suprato, gal pagavo tėvo žvilgsnį; mačiau, kaip prieš pietus ji kažką šnabždėjo jam į ausį; iš pradžių jis supyko, nustebo, paskui šypsodamasis linktelėjo galva. Kai atnešė kavą, Elzė atsistojo, priėjusi prie durų, atsisuko, apmetė visus alpiu žvilgsniu, mano supratimu, aiškiai nukopijuotu iš amerikiečių filmų, ir pasakė, įdėdama į balsą visą dešimtmetį kauptą prancūzišką žaismingumą:

— Jūs einate, Reimonai?

Tėvas atsistojo, vos neparaudo ir išėjo paskui ją, kažką kalbėdamas apie pogulio naudą. Ana nė nekrustelėjo. Tarp jos pirštų rūko cigaretė. Pajutau, kad reikia kažką pasakyti.

— Žmonės kalba, kad po pietų pamiegoti labai sveika, bet aš manau, kad tai netiesa...

Nutilau, suvokusi savo žodžių dviprasmiškumą.

— Prašyčiau, — šaltai pasakė Ana.

Ji net nepajuto dviprasmybės. Ji teįžiūrėjo blogo skonio sąmojį. Pažvelgiau į ją. Jos veidas buvo pabrėžtinai lygus ir ramus — jo išraiška mane sujaudino. Gal šią akimirką ji iš visos širdies pavydėjo Elzei. Galvojau, kaip ją paguosti, ir man kilo ciniška mintis, kuri sužavėjo mane; kaip ir visos ciniškos mintys, ateinančios man į galvą; jos man įkvėpdavo pasitikėjimą savimi, svaiginantį bendrystės su savim pačia jausmą. Nesusivaldžiau ir išpyškinau:

— Tarp kitko, Elzės oda taip apsvilus, kad tas pogulis vargu ar suteiks malonumą vienam ir kitam.

Geriau būčiau patylėjusi.

— Nepakenčiu tokių šnekų, — pasakė Ana. — Jūsų amžiuje jos ne tik kvailos, bet ir nemalonios.

Jos žodžiai mane suerzino:

— Atleiskite, aš pajuokavau. Esu tikra, kad, iš esmės, jie abu labai patenkinti.

Ji atsisuko, ir aš pamačiau, koks pavargęs jos veidas. Tuoj pat atsiprašiau. Ji užsimerkė ir kantriai, tyliai ėmė kalbėti:

— Jūsų požiūris į meilę kiek primityvus. Tai nėra vien atskirų pojūčių seka...

Pagalvojau, kad visi mano įsimylėjimai buvo kaip tik tokie. Staiga susijaudinu, pamačiusi kokį nors veidą, pajutusi prisilietimą, bučinį... Tik šviesios, nesusijusios tarp savęs akimirkos išlieka mano atmintyje.

— Tai visiškai kas kita, — kalbėjo Ana. — Nuolatinis švelnumas, meilumas, jausmas, kad tau trūksta to žmogaus... Jūs šito negalite suprasti.

Ji beviltiškai mostelėjo ranka ir paėmė laikraštį. Geriau jau būtų supykusi, užuot abejingai susitaikiusi su mano emociniu nepajėgumu. Pagalvojau, kad ji teisi, kad aš gyvenu kaip gyvulys, pagal kitų valią, kad esu apgailėtina ir silpna. Aš niekinau save, tai buvo nepakeliamai sunku, nes nebuvau prie to pratusi — aš išvis savęs neteisdavau, taip sakant, nei girdavau, nei peikdavau. Apimta tokių minčių, nuėjau į savo kambarį. Gulėjau ant šiltų paklodžių, o ausyse vis skambėjo Anos žodžiai: „Tai visiškai kas kita, jausmas, kad tau trūksta to žmogaus". Ar man kada trūko kokio nors žmogaus?

Neprisimenu, kaip mes gyvenome kitas dvi savaites. Aš jau sakiau, kad nenorėjau matyti nieko konkretaus, nieko grasaus. O tolimesnius atostogų įvykius, žinoma, prisimenu labai gerai, nes jiems skyriau visą savo dėmesį, visą savo išradingumą. Bet tos trys savaitės, tos trys apskritai laimingos savaitės... Kokią dieną tėvas atvirai įsistebeilijo į Anos lūpas, kokią dieną jis ėmė priekaištauti jai dėl abejingumo, apsimesdamas, kad juokauja? Ir kokią dieną jau be šypsenos priešpastatė šviesų jos protą Elzės žioplumui? Aš buvau rami, kvailai manydama, kad jie pažįstami

penkiolika metų, ir jeigu jiems būtų buvę lemta mylėti vienas kitą, tai būtų įvykę daug anksčiau. „O jeigu taip ir atsitiks, — galvojau aš, — tėvo meilė truks kokius tris mėnesius, o Anai liks iš to laikotarpio keletas mielų prisiminimų ir truputis pažeminimo." Tarsi nebūčiau žinojusi, kad Ana ne iš tų moterų, kurias pameta. Bet aš turėjau Sirilį, ir visos mano mintys buvo skirtos jam. Vakarais mes dažnai lankydavomės Sen Tropezo restoranėliuose, šokdavome pagal alpią klarneto muziką, šnibždėdavom viens kitam meilės žodžius, kurie taip saldžiai skamba vakare, o rytą pamirštami. Dieną mes buriuodavome palei krantą. Kartais mus lydėdavo tėvas. Jam labai patiko Sirilis, ypač nuo tada, kai šis pralaimėjo jam lenktynes krauliu. Tėvas į jį kreipdavosi „berniuk", Sirilis jį vadindavo „ponu", bet aš nebūčiau galėjusi pasakyti, kuris iš jų vyresnis.

Vieną dieną po pietų buvome pakviesti pas Sirilio motiną arbatos. Tai buvo rami, šypsanti sena ponia; ji mums papasakojo apie savo — našlės ir motinos — rūpesčius. Tėvas reiškė jai užuojautą, dėbčiojo į Aną dėkingumo kupinomis akimis, apibėrė ponią komplimentais. Turiu pripažinti, kad jis niekada negailėjo veltui leidžiamo laiko. Ana stebėjo tą vaizdą, maloniai šypsodamasi. Grįždama ji pareiškė, kad ponia žavi. Aš ėmiau burnoti prieš tokio tipo senes. Jie atsisuko, atlaidžiai ir pašaipiai šypsodamiesi, ir aš pratrūkau:

— Ar jūs nematote, kad ji patenkinta savimi, — sušukau aš.— Kad ji didžiuojasi savo gyvenimu, nes įsivaizduoja atlikusi savo pareigą, ir...

— Bet taip ir yra, — pasakė Ana. — Ji atliko savo, kaip sakoma, motinos ir žmonos pareigą...

— O kekšės pareigą? — paklausiau.

— Nemėgstu nešvankybių, — pasakė Ana. — Kad ir paradoksalių.

— Tai visai neparadoksalu. Ji ištekėjo, kaip visos išteka, iš meilės, ar kad taip reikia. Pagimdė vaiką — ar jūs žinote, iš kur atsiranda vaikai?

— Žinoma, ne taip gerai, kaip jūs, — ironiškai pasakė Ana, — bet šiek tiek numanau.

— Tą vaiką ji išauklėjo. Galimas dalykas, buvo ištikima, nes vengė adulterio, keblumų bei nepatogumų. Jos gyvenimas toks, kaip ir tūkstančių kitų moterų, o ji, tik pamanykit, tuo didžiuojasi. Ji gyveno paprasčiausioje pasiturinčioje šeimoje, buvo gera žmona ir motina ir nė piršto nepajudino, kad būtų kitaip. Ji puikuojasi ne tuo, ką padarė, o tuo, ko nepadarė.

— Nematau prasmės, — pasakė tėvas.

— Akių dūmimas! — sušukau. — O paskui sako: „Aš atlikau savo pareigą" tik todėl, kad nieko nepadarė. Jeigu ji, kilusi iš turtingos šeimos, būtų tapusi gatvės merga, iš tiesų turėtų kuo didžiuotis.

— Jūsų samprotavimai madingi, bet neverti nė skatiko, — pasakė Ana.

Galimas dalykas, jos tiesa. Aš tikėjau tuo, ką sakiau, nors, po teisybei, šitą mintį buvau išgirdusi iš kitų. Tačiau mudviejų su tėvu gyvenimas pagrindė tą teoriją, ir Anos panieka jai mane žeidė. Prie menkų dalykų gali būti prisirišęs taip pat, kaip ir prie visų kitų. Bet Ana manęs nelaikė mąstančia būtybe. Man atrodė būtina kuo skubiausiai, trūks plyš įrodyti, kad ji klysta. Aš nemaniau, kad taip greitai pasitaikys tokia proga ir kad gebėsiu ja pasinaudoti. Be to, buvau linkusi pripažinti, kad po mėnesio galbūt aš kitaip galvosiu apie tai, kad mano įsitikinimai pasikeis. Kaipgi aš galėjau būti kilniaširdė?

Penktas skyrius

Ir štai vieną gražią dieną viskas sugriuvo. Iš pat ryto tėvas pareiškė, kad vakare važiuosime į Kanus lošti ir pasišokti. Prisimenu, kaip apsidžiaugė Elzė. Gerai pažįstamoje kazino atmosferoje ji tikėjosi atgauti fatališkos moters žavesį, priblėsusį nuo nudegimų ir beveik uždaro mūsų gyvenimo būdo. Ana, atvirkščiai negu galvojau, nesipriešino tai lengvabūdiškai išvykai, rodės, buvo net patenkinta. Todėl, kuo ramiausiai pavakarieniavusi, nuėjau į savo kambarį ir apsivilkau vakarinę suknelę, kurią tik vieną, beje, ir turėjau. Man ją išrinko tėvas; ji buvo pasiūta iš egzotiško, mano amžiui per daug egzotiško, audinio, nes tėvas pagal savo skonį ar įpročius mėgo rengti mane kaip fatališką moterį. Nusileidau į apačią, kur jis jau laukė manęs, švytėdamas nauju smokingu, ir apsivijau rankomis jo kaklą.

— Tu gražiausias vyras iš visų, kuriuos aš pažįstu.

— Išskyrus Sirilį, — pasakė jis, pats netikėdamas tuo, ką kalba. — O tu gražiausia mergina iš visų, kurias aš pažįstu.

— Po Elzės ir Anos, — pasakiau aš, pati tuo netikėdama.

— Kadangi jų čia nėra ir jos verčia mus laukti, pašok su savo senu, reumatizmo iškankintu tėvu.

Mane apėmė džiaugsmingas svaigulys, kaip visuomet, kai mes ruošdavomės kur nors eiti. Jis tikrai nebuvo panašus į seną tėvą. Šokdama jutau pažįstamus odekolono, tabako, jo kūno kvapus. Jis šoko ritmiškai, prisimerkęs, nepajėgdamas, kaip ir aš, sulaikyti džiaugsmingos šypsenos...

— Turėsi išmokyti mane šokti bibopą, — pasakė jis, pamiršęs savo reumatizmą.

Jis liovėsi šokęs ir mašinaliai sumurmėjo kažką malonaus ateinančiai Elzei. Ji lėtai leidosi laiptais, apsivilkusi žaliąja suknia; lūpose — salonų liūtės šypsena; ji visuomet taip šypsodavosi kazino. Ji padarė viską, kas įmanoma, su saulės išdžiovintais savo plaukais ir besilupančia oda: pagirtinos, bet bergždžios pastangos. Laimė, ji šito, atrodo, nesuprato.

— Važiuojam?

— Anos dar nėra, — pasakiau aš.

— Nueik pažiūrėti, ar ji jau susiruošusi, — paliepė tėvas. — Kol nuvyksim į Kanus, bus vidurnaktis.

Užlipau laiptais, painiodamasi ilgoje savo suknelėje, ir pasibeldžiau į Anos duris. Ji šūktelėjo, kad įeičiau. Sustojau ant slenksčio kaip įbesta. Ji vilkėjo pilka suknele, bet tas pilkumas buvo ypatingas, beveik baltas, nužertas šviesos kaip priešaušrio dangus, jis mirgėjo jūros bangų spalvomis. Rodėsi, šį vakarą Ana įkūnijo visą brandaus moteriškumo žavesį.

— Stebuklinga, — tariau aš. — O, Ana, kokia suknia!

Ji nusišypsojo savo atvaizdui veidrodyje, kaip šypsomasi žmogui, su kuriuo tenka skirtis.

— Ta pilka spalva iš tiesų nuostabi, — sutiko ji.

— Jūs pati nuostabi, — pasakiau aš.

Ji paėmė mane už ausies, įdėmiai pasižiūrėjo. Šiaip jos akys tamsiai mėlynos. Dabar pašviesėjo, ėmė šypsotis.

— Jūs miela mergytė, nors kartais įkyri.

Ji praleido mane į priekį, nieko nepasakiusi apie mano suknelę: ir nudžiugau, ir įsižeidžiau. Laiptais ji lipo pirma, ir tėvas jau ėjo jos pasitikti. Jis sustojo laiptų apačioj, pastatęs koją ant pirmo laiptelio ir pakėlęs į Aną veidą. Elzė irgi žiūrėjo į Aną. Aš puikiai prisimenu šitą sceną: pirmame plane, tiesiai prieš mano akis, bronzinis Anos pakaušis, nuostabūs pečiai; kiek žemiau — sužavėtas tėvo veidas, jo ištiesta ranka ir kažkur tolumoje Elzės siluetas.

— Ana, — tarė tėvas, — jūs nepaprasta.

Ji šyptelėjo ir pasiėmė paltą.

— Susitiksime ten? — paklausė ji. — Sesile, važiuosite su manimi?

Ji leido man vairuoti. Kelias naktį buvo toks gražus, kad važiavau visai iš lėto. Ana tylėjo. Atrodė, ji net negirdi, kaip per radiją ūbauja trimitai. Kai tėvo automobilis lenkė mus ties posūkiu, ji nė nemirktelėjo. Aš supratau, kad išėjau iš žaidimo ir žiūriu spektaklį, į kurį man jau nevalia kištis.

Tėvo gudrybių dėka kazino salėse mes greitai pasimetėme. Aš atsidūriau bare su Elze ir vienu įkaušusiu jos pažįstamu iš Pietų Amerikos. Jo specialybė buvo teatras, ir jis, kad ir apgirtęs, labai įdomiai, su užsidegimu kalbėjo apie jį. Maloniai praleidau su juo kone valandą, bet Elzė nuobodžiavo. Ji buvo pažįstama su pora garsenybių, bet teatro specifika jos nedomino. Staiga ji paklausė, kur mano tėvas, tarsi aš būčiau galėjusi žinoti, ir nuėjo. Amerikietis, rodės, akimirką nuliūdo, bet nauja viskio porcija pataisė jo nuotaiką. Aš apie nieką negalvojau apimta džiugaus svaigulio, nes iš mandagumo gėriau kartu su juo. Pasidarė dar linksmiau, kai jis užsigeidė šokti. Turėjau abiem rankom jį laikyti ir saugotis, kad nenumindytų man kojų — nelengvas dalykas. Mes taip juokėmės, kad, pasirodžius Elzei (tikra Kasan-

dra!), kuri pliaukštelėjo man per petį, norėjau pasiųsti ją po velnių.

— Jo niekur nėra, — pasakė ji.

Ji atrodė susirūpinusi: pro nubyrėjusią pudrą buvo matyti apsilupusi oda, veidas ištįso. Atrodė gailiai. Staiga aš baisiai supykau ant tėvo. Jis elgėsi tikrai nemandagiai.

— O aš žinau, kur jie, — pasakiau šypsodamasi, tarsi būčiau kalbėjusi apie patį paprasčiausią dalyką, dėl kurio jai nėra ko jaudintis. — Aš kaipmat.

Netekęs mano paramos, amerikietis krito į Elzės glėbį, bet neatrodė, kad būtų nusivylęs. Liūdnai pagalvojau, kad jos formos daug iškilesnės už manąsias ir kad nėra ko pykti ant jo. Kazino buvo didelis: apėjau jį du kartus, bet niekur jų neradau. Apšniukštinėjau visas terasas ir pagaliau prisiminiau mašiną.

Ne iškart radau ją parke. Juodu buvo ten. Aš atėjau iš užpakalio ir pamačiau juos veidrodyje. Jų profiliai buvo visai šalia, labai rimti ir nuostabiai gražūs žibinto šviesoje. Jie žiūrėjo vienas į kitą ir turbūt tyliai kalbėjosi: mačiau, kaip juda jų lūpos. Norėjau eiti šalin, bet prisiminiau Elzę ir atidariau dureles.

Tėvo ranka gulėjo ant Anos riešo, jie į mane net nežvilgtelėjo.

— Jums linksma? — mandagiai paklausiau.

— Kas atsitiko? — piktai paklausė tėvas.— Ko tau čia reikia?

— O jums? Elzė jau visą valandą jūsų ieško.

Ana lėtai, tarsi nenorėdama, atsisuko į mane:

— Mes išvažiuojame. Pasakyk jai, kad aš pavargau ir kad jūsų tėvas parvežė mane namo. Kai bus gana linksmybių, grįšite mano mašina.

Iš pasipiktinimo ėmiau drebėti, neradau žodžių.

— Kai bus gana linksmybių! Ar suprantate, ką kalbat? Tai šlykštu.

— Kas šlykštu? — nustebęs paklausė tėvas.

— Atsiveži prie jūros rudaplaukę merginą, kuri nepakelia saulės, ir kai ji visa nusilupa, tu ją meti. Labai paprasta. O aš, ką aš pasakysiu Elzei?

Ana lyg pavargusi, vėl nusisuko į jį. Jis šypsojosi jai ir manęs nesiklausė. Iš įniršio praradau savitvardą:

— Pasakysiu... pasakysiu jai, kad tėvas rado kitą moterį lovai, o ji tegu irgi pasigauna sau ką nors, ar ne?

Vienu metu nuskambėjo tėvo šūksnis ir Anos kirstas antausis. Beregint ištraukiau galvą iš mašinos. Anos ranka buvo sunki.

— Atsiprašyk, — paliepė tėvas.

Visiškai sutrikusi stovėjau kaip įbesta prie durelių. Taurios mintys visada pavėluotai ateina į galvą.

— Eikit čia, — pasakė Ana.

Balsas nebuvo grasus, ir aš priėjau. Ji palietė ranka man skruostą ir ėmė kalbėti švelniai, lėtai, kaip su puskvaiše:

— Nepykite, man labai gaila Elzės. Bet jūs pakankamai sub-

tili ir sutvarkysite viską kuo geriausiai. Rytoj mes išsiaiškinsim. Labai skauda?

— Nieko, — mandagiai atsakiau.

Dėl tokio jos švelnumo, gailėdamasi savo ankstesnio pykčio priepuolio, aš vos neapsiverkiau. Nulydėjau akimis mašiną, jausdamasi kaip išsunkta. Vienintelė paguoda — mintis, kad esu subtili. Neskubėdama sugrįžau į kazino, kur manęs laukė Elzė ir pakibęs ant jos rankos amerikietis.

— Anai pasidarė bloga, — lyg tarp kitko paaiškinau. — Tėvelis turėjo parvežti ją namo. Išgersime ko nors?

Ji žiūrėjo į mane, netardama nė žodžio. Ieškojau argumento, kuris ją įtikintų.

— Ji vėmė, — pasakiau aš, — tai baisu, jos suknelė — vienos dėmės.

Ši detalė man atrodė labai tikroviška, bet Elzė ėmė verkti tyliai ir graudžiai. Sutrikusi žiūrėjau į ją.

— Sesile, — tarė ji, — ak, Sesile, mes buvome tokie laimingi...

Ji ėmė raudoti dar labiau. Amerikietis irgi pravirko, kartodamas: „Mes buvome tokie laimingi, tokie laimingi". Tą akimirką nekenčiau Anos ir tėvo. Kažin ką būčiau padariusi, kad tik vargšė Elzė liautųsi raudojusi, tušas nebetekėtų nuo blakstienų ir amerikietis nebeverktų.

— Dar ne viskas prarasta, Elze. Važiuojam su manim.

— Aš atvažiuosiu šiom dienom savo daiktų, — sukūkčiojo Elzė. — Sudiev, Sesile, mudvi gerai sutarėme.

Mes su ja kalbėdavome tik apie orą ar madas, bet dabar man atrodė, kad netenku senos draugės. Staigiai apsisukau ir nubėgau prie mašinos.

Šeštas skyrius

Rytas man buvo sunkus, matyt, dėl to, kad vakare gėriau daug viskio. Atsibudau tamsoje, tysodama skersai lovos, išdžiūvusia gerkle, visa išpilta prakaito. Pro langinės plyšį skverbėsi saulė — jos spinduly tirštu stulpu kilo aukštyn dulkės. Nenorėjau nei keltis, nei gulėti. Įdomu, kaip elgsis Ana ir tėvas šį rytą, jeigu grįš Elzė. Stengiausi galvoti apie juos, manydama, kad tai padės man atsikelti. Pagaliau įveikiau save ir visa sukiužusi, apkvaišusi atsistojau ant vėsių miegamojo grindų. Veidrodyje pamačiau liūdną savo atvaizdą ir įdėmiai jį apžiūrėjau: didžiulės akys, patinusios lūpos, tas svetimas veidas — mano... Ar galiu jaustis silpna ir apgailėtina dėl tų lūpų, persikreipusio veido, dėl šitų šlykščių primestų man rėmų? Bet jei tikrai esu įsprausta į rėmus, kodėl tai suvokiu taip aiškiai ir taip nemaloniai? Aš mėgavausi tuo, kad niekinu save, nekenčiu pikto savo veido, nuvalkioto ir pabliūškusio nuo lėbavimo. Ėmiau be garso kartoti žodį „lėbavimas",

žiūrėdama sau į akis, ir staiga pamačiau, kad šypsausi. Tikrai, koks čia lėbavimas: keletas taurelių, antausis ir ašaros. Išsivaliau dantis ir nusileidau į apačią.

Tėvas ir Ana jau sėdėjo terasoje vienas šalia kito prie padėklo su pusryčiais. Aš neaiškiai sumurmėjau „Labas rytas" ir atsisėdau priešais. Iš drovumo nedrįsau žiūrėti į juos, bet jie tylėjo, ir aš turėjau pakelti akis. Anos veidas buvo kiek paaštrėjusių bruožų — vienintelis meilės nakties požymis. Abu šypsojosi laimingi. Tai man padarė įspūdį: aš visuomet maniau, kad laimė — teisumo ir sėkmės laidas.

— Gerai išsimiegojai? — paklausė tėvas.

— Šiaip sau, — atsakiau. — Vakar per daug išgėriau viskio.

Įsipyliau kavos, gurkštelėjau, bet tuoj pat pastačiau puoduką. Jų tylėjime buvo kažkas tokio, tarsi laukimas, nuo kurio pasijutau nejaukiai. Buvau per daug pavargusi, kad galėčiau ilgai jį pakęsti:

— Kas atsitiko? Abu tokie mįslingi.

Tėvas užsidegė cigaretę, stengdamasis neparodyti, kad jaudinasi. Ana žiūrėjo į mane šį kartą aiškiai sutrikusi.

— Norėčiau jūsų šio to paprašyti, — pagaliau ištarė ji.

Laukiau patiės blogiausio:

— Vėl ką nors perduoti Elzei?

Ji nusisuko ir įsmeigė akis į tėvą.

— Mes su jūsų tėvu norėtume susituokti, — pasakė ji.

Įdėmiai pažiūrėjau į ją, paskui į tėvą. Valandėlę laukiau kokio nors jo ženklo, mirktelėjimo, kuris mane būtų ir įžeidęs, ir nuraminęs. Jis apžiūrinėjo savo rankas. „Tai neįmanoma", — kartojau mintyse, nors jau žinojau, kad tai tiesa.

— Puiki mintis, — pasakiau aš, stengdamasi laimėti laiko.

Nieko nesupratau: tėvas, kuris visuomet taip atkakliai priešinosi vedyboms ir neapkentė jokių grandinių, per vieną naktį ryžtasi... Tai apvers aukštyn kojom visą mūsų gyvenimą. Mes prarasim savo nepriklausomybę. Staiga pagalvojau apie mūsų gyvenimą trise, gyvenimą, išmintingos ir rafinuotos Anos įstatytą į vėžes, tą gyvenimą, kurio jai pavydėjau. Protingi, subtilūs draugai, malonūs, ramūs vakarai... Staiga pajutau neapykantą triukšmingoms vakarienėms, Pietų amerikiečiams, Elzėms. Mane apėmė pasididžiavimas, kad esu pranašesnė.

— Puiki, tikrai puiki mintis, — pakartojau aš ir nusišypsojau jiems.

— Žinojau, kad tau patiks, katinuk, — pasakė tėvas.

Jis nusiramino, visas nušvito. Išvargęs nuo meilės, tarsi atjaunėjęs Anos veidas buvo toks atviras, toks švelnus, kokio anksčiau niekad nebuvau mačiusi.

— Eikš čia, katinuk, — pasakė tėvas.

Jis ištiesė man abi rankas, priglaudė mane prie savęs, prie jos. Aš kone klūpėjau prieš juodu; susijaudinę jie švelniai žiū-

rėjo į mane, glostė man plaukus. O aš be paliovos galvojau, kad galbūt šią akimirką keičiasi visas mano gyvenimas, o aš jiems, tiesą pasakius, tesu kačiukas, mažas meilus gyvulėlis. Aš jaučiau, kad juodu — aukščiau manęs, jungiami praeities, ateities, ryšių, kurių nesuprantu ir kurie manęs nesaisto. Sąmoningai užsimerkiau, padėjau galvą jiems ant kelių, juokiausi kartu su jais,— vėl pasijutau savo vaidmeny. Pagaliau argi aš nebuvau laiminga? Ana — puiki moteris, be jokių išskaičiavimų. Ji man vadovaus gyvenime, nuims nuo manęs bet kokią atsakomybę, kiekvienu atveju nurodys teisingą kelią. Aš tapsiu tobulybe, tėvas irgi, drauge su manim.

Tėvas nuėjo atnešti šampano. Man buvo šlykštu. Jis laimingas, tai, žinoma, svarbiausia, bet aš jį tiek kartų esu mačiusi laimingą dėl moters...

— Aš jūsų truputį bijojau, — pasakė Ana.

— Kodėl? — paklausiau.

Paklausęs jos kalbos, galėjai pamanyti, kad mano veto būtų sutrukdęs dviejų suaugusių žmonių vedybas.

— Maniau, kad bijote manęs, — pasakė ji ir nusijuokė.

Aš irgi nusijuokiau, nes tikrai jos truputį bijojau. Ji leido man suprasti, kad tai žino ir kad mano baimė nepagrįsta.

— Ar jums neatrodo juokingos tos senių vedybos?

— Jūs visai ne seniai, — pasakiau kiek galima įtikinamiau, nes tuo metu valso žingsniu su buteliu rankose grįžo tėvas.

Jis atsisėdo prie Anos, apkabino jos pečius. Ji palinko visu kūnu prie jo: pamačiusi tą judesį, nuleidau akis. Štai dėl ko ji sutiko tekėti už jo: dėl jo juoko, dėl tos tvirtos rankos, kuria gali pasikliauti, dėl jo energijos, temperamento. Keturiasdešimt metų, vienatvės baimė, galbūt paskutiniai jausmų protrūkiai... Aš niekad nežiūrėjau į Aną kaip į moterį; aš mačiau jos pasitikėjimą savimi, eleganciją, intelektą, bet niekada nė lašelio jausmingumo, silpnybės... Supratau, kaip didžiuojasi tėvas: išdidžioji, abejingoji Ana Larsan teka už jo. Ar jis ją myli, ar ilgai mylės? Kuo skiriasi jo jausmas Anai nuo to, ką jis jautė Elzei? Aš užsimerkiau, apkvaitusi nuo saulės. Sėdėjome trise terasoje, neišsakytų žodžių, slapto nerimo ir laimės apgaubti.

Elzė vis nesirodė. Netruko prabėgti savaitė. Septynios laimingos, niekuo nesudrumstos dienos — tik septynios. Mes kūrėme sudėtingus planus, kaip apstatysime butą, kokios laikysimės dienotvarkės. Mes su tėvu linksminomės, stengdamiesi kuo labiau užpildyti ateities dienas, nerūpestingai, kaip žmonės, kurie niekad nesilaikė jokios tvarkos. Bet argi mes tuo nimtai tikėjome? Argi tėvas tikrai ketino kiekvieną dieną pusę pirmos grįžti pietų, vakarieniauti su šeima ir likti namie? Tačiau jis linksmai laidojo bohemiškus savo įpročius, liaupsino tvarką, miesčionišką, elegantišką, santūrų gyvenimą. Be abejo, jis kaip ir aš taip samprotavo vien teoriškai.

Tos savaitės įvykius mėgstu ir dabar prisiminti, norėdama viską pergyventi iš naujo. Ana buvo rami, patikli, be galo švelni, tėvas ją mylėjo. Matydavau, kaip rytais jie nusileidžia laiptais apsikabinę, linksmai juokdamiesi, įkritusiomis akimis, ir, prisiekiu, mielai būčiau sutikusi, kad taip tęstųsi visą gyvenimą. Vakare mes dažnai išsiruoždavome į pajūrį išgerti kokios nors kavinės terasoje aperityvo. Visur mus priimdavo kaip paprastą draugišką šeimą, ir man, įpratusiai vaikščioti dviese su tėvu ir matyti dviprasmiškus ar kupinus užuojautos žvilgsnius bei šypsenas, buvo malonu pasijusti vaidmeny, kuris tiko mano amžiui. Sutuoktuvės turėjo įvykti Paryžiuje, grįžus po atostogų.

Vargšą Sirilį gerokai suglumino pasikeitimai mūsų šeimoje. Bet tokia padori pabaiga jį džiugino. Mudu buriavome, kai norėdavom, bučiavomės, ir kartais, pajutusi jo lūpas prie savųjų, prisimindavau Anos veidą, kiek pavargusį jos veidą rytais, lėtus, tingius po meilės nakties judesius ir pavydėjau jai. Bučinių neilgam pakanka, ir, be abejo, jei Sirilis būtų mažiau mane mylėjęs, tą pačią savaitę būčiau tapusi jo meiluže.

Šeštą valandą mes grįždavome iš salų, Sirilis ištraukdavo valtį ant kranto. Namo eidavome per pušynėlį ir, norėdami sušilti, žaisdavome indėnus, lenktyniaudavome šokinėdami per kliūtis. Jis visada pavydavo mane prie pat namų, puldavo su pergalės šūksniu lūpose, parversdavo ant žemės, nubarstytos pušų spygliais, užlaužd avo rankas ir bučiuodavo. Dar ir dabar pamenu tų uždususių bergždžių bučinių skonį, ir kaip plakė Sirilio širdis prie pat mano širdies unisonu su bangų mūša... Viens, du, trys, keturi — plaka širdis, ir į smėlį tylutėliai pleškena bangos — viens, du, trys... Viens — jis atgauna kvapą, bučinys tampa tvirtesnis, intymesnis, aš nebegirdžiu bangų mūšos, ir ausyse skamba vien greitas, tolygus mano pačios kraujo pulsavimas.

Vieną vakarą mus išskyrė Anos balsas. Sirilis gulėjo šalia manęs, mes buvome pusnuogiai, nužerti rausvų besileidžiančios saulės spindulių ir šešėlių; suprantu, kad tai galėjo Aną suklaidinti. Ji įsakmiai pašaukė mane.

Sirilis pašoko ant kojų ir, žinoma, susigėdo. Aš irgi atsistojau, tik daug lėčiau, nenuleisdama akių nuo Anos. Ji pasisuko į Sirilį ir tyliai, lyg jo nematytų, pasakė:

— Tikiuosi, daugiau nebesusitiksime.

Jis nieko neatsakė, pasilenkė prie manęs ir, prieš nueidamas, pabučiavo į petį. Šis jo poelgis, lyg nebylus pasižadėjimas, mane nustebino ir sujaudino. Ana įdėmiai žiūrėjo į mane rimtu ir abejingu žvilgsniu, tarsi galvodama apie ką kita. Tatai mane suerzino: jei galvoja apie ką kita, galėtų mažiau kalbėti. Aš priėjau prie jos, vien iš mandagumo apsimetusi sutrikusia. Ji automatiškai nuėmė man nuo kaklo pušies spyglį ir, rodės, tik dabar mane pamatė. Jos veidą pridengė ta puiki paniekos kaukė, ta nuovargio ir nepritarimo išraiška, kuri jai taip tiko, o mane baugino.

— Turėtumėt žinoti, kad tokios linksmybės paprastai baigiasi klinika, — pasakė ji.

Ji stovėjo ir kalbėjo nenuleisdama nuo manęs akių, ir man buvo be galo nesmagu. Ji buvo iš tų moterų, kurios gali kalbėti stovėdamos ir nejudėdamos. Aš sėdėčiau kėdėje, laikyčiau ką nors rankose, rūkyčiau cigaretę, sūpuočiau koją, žiūrėčiau, kaip ji supasi...

— Nereikia perdėti, — šypsodamasi pasakiau aš. — Mes su Siriliu tik bučiavomės, tai nesibaigs klinika.

— Aš jus prašau nebesusitikinėti su juo, — pasakė ji tokiu tonu, tarsi aš būčiau melavusi. — Nesiginčykit: jums septyniolika metų, dabar aš už jus truputį atsakinga ir neleisiu, kad sugadintumėt sau gyvenimą. Be to, jums reikia mokytis, tuo ir bus užimti jūsų popiečiai.

Ji nusisuko ir savo tingia eisena nužingsniavo namų link. Iš siaubo stovėjau kaip įbesta. Ji galvoja taip, kaip kalba: visus mano argumentus, prieštaravimus ji išklausys va taip abejingai, o tai blogiau už panieką, tarsi manęs nebūtų, tarsi aš — ne Sesilė, kurią ji pažįsta nuo vaikystės, kurią jai vis dėlto turėtų būti sunku šitaip bausti, o kažkoks daiktas, kurį reikia pastatyti į vietą. Vienintelė mano viltis — tėvas. Jis reaguos kaip paprastai: „Koks ten berniukas, katinuk? Ar bent gražus ir sveikas? Saugokis ištvirkėlių, vaikuti". Arba jis pasakys ką nors panašaus, arba galas mano atostogoms.

Vakarienė praėjo kaip košmaras. Anai nė į galvą nešovė mintis man pasiūlyti: „Aš nieko nesakysiu tėvui, aš ne skundikė, bet jūs pažadėsite mokytis". Tokie susitarimai ne jos charakteriui. Tai mane ir džiugino, ir pykino — tada būčiau galėjusi ją niekinti. Bet ji ir dabar neprašovė pro šalį ir, tik suvalgiusi sriubą, prisiminė mūsų incidentą:

— Būtų gerai, Reimonai, kad duotumėt dukrai išmintingų patarimų. Šį vakarą užklupau ją pušyne su Siriliu, ir neatrodo, kad jie būtų nuobodžiavę.

Tėvas, vargšelis, pamėgino viską nuleisti juokais:

— Ką aš girdžiu? O ką jie ten veikė?

— Aš jį bučiavau, — karštai sušukau, — o Ana pagalvojo...

— Aš ničnieko nepagalvojau, — nukirto Ana. — Bet manau, kad kurį laiką jai būtų geriau nesimatyti su juo ir pasimokyti filosofijos.

— Vargšė mergytė, — pasakė tėvas. — Ar tas Sirilis nors šaunus vaikinas?

— Sesilė irgi šauni mergaitė, — tarė Ana. — Ir todėl man būtų labai nemalonu, jeigu ji patektų į bėdą. O turint galvoje, kad čia ji visiškai laisva ir nuolat su tuo berniuku, ir abu dykinėja, bėdos neišvengsi. Jums taip neatrodo?

Išgirdusi šitą „Jums taip neatrodo?", pakėliau galvą: tėvas, visiškai suglumęs, nudelbė akis.

— Be abejo, jūsų tiesa, — pasakė jis. — Žinoma, apskritai tau reikėtų pasimokyti, Sesile. Tu juk nori išlaikyti filosofiją, ar ne?

— Man vis tiek, — trumpai atkirtau.

Jis pažvelgė į mane ir kaipmat nusuko žvilgsnį. Aš sutrikau. Supratau, kad nerūpestingumas — vienintelis jausmas, kuriuo grindėme savo gyvenimą, — neturi savigynos argumentų.

— Na štai, — pasakė Ana, paėmusi per stalą mano ranką, — jūs atsisakote laukinukės vaidmens ir imate vaidinti stropią mokslei vę — tik mėnesį, visai nebaisu, ar ne?

Juodu žiūrėjo į mane ir šypsojosi: šitokiomis aplinkybėmis nepasiginčysi. Atsargiai ištraukiau ranką:

— Ne, — pratariau, — labai baisu.

Aš tai pasakiau taip tyliai, kad jie neišgirdo, o gal nenorėjo išgirsti. Kitos dienos rytą aš sėdėjau prie vienos Bergsono frazės — praėjo keletas minučių, kol ją supratau: „Nors kokie įvairūs iš pirmo žvilgsnio atrodo faktai ir jų priežastys ir nors pagal elgesio taisykles negalima spręsti apie daiktų esmę, mes visada semiamės jėgų žmonijos meilei iš generatyvinio žmonių giminės principo". Aš pakartojau tą frazę iš pradžių tyliai, bijodama sudirginti save, paskui visu balsu. Įsistebeilijau į ją, susiėmusi rankomis galvą. Pagaliau aš ją supratau, bet likau tokia pat šalta ir bejėgė, kaip ir skaitydama pirmą kartą. Nebegalėjau tęsti toliau; aš skaičiau sekančias eilutes taip pat stropiai, kupina geriausių norų, bet staiga manyje viskas sukilo, ir aš kritau ant lovos. Pagalvojau apie Sirilį, kuris laukė manęs smėlėtoje įlankoje, apie švelnų valties lingavimą, mūsų bučinių skonį ir — apie Aną. Aš taip pagalvojau apie ją, kad krūtinėje ėmė daužytis širdis; atsisėdau lovoje, įtikinėdama save, kad tai kvaila ir siaubinga, kad aš tik lepūnėlė ir tinginė ir kad neturiu teisės taip galvoti. Bet prieš savo valią galvojau toliau: galvojau, kad ji kenksminga ir pavojinga ir kad ją reikia pašalinti iš kelio. Prisiminiau ką tik pasibaigusius pusryčius: sėdėjau už stalo, sukandusi dantis. Įskaudinta, persikreipusi iš pykčio, jaučiausi juokinga, apimta jausmo, kurį niekinu... Taip, tuo Ana ir buvo kalta: ji man trukdė mylėti save. Gamtos sukurta laimei, šypsenai, nerūpestingam gyvenimui, per ją įžengiau į sąžinės prieskaištų ir graužaties pasaulį ir, visiškai neįpratusi analizuoti savo poelgių, galutinai jame pasimečiau. O ką ji man davė? Vertinau jos jėgą: ji norėjo mano tėvo ir gavo jį; ji pamažu ruošėsi padaryti mus, vieną — Anos Larsan vyru, kitą — podukra. Tai yra kultūringais, geral išauklėtais ir laimingais žmonėmis. Ir ji tikrai privers mus būti laimingus. Aš puikiai mačiau, kaip lengvai mes, tokie nepastovūs, pasiduosime pagundai užsidaryti rėmuose, nusiimti bet kokią atsakomybę. Per daug jau didelė jos įtaka mums. Tėvas nebepriklauso man; jo sutrikęs, nugręžtas nuo manęs veidas prie stalo persekiojo, kankino mane. Vos neverkdama, galvojau apie ankstesnę

mūsų draugystę, apie tai, kaip mes juokdavomės mašinoje, paryčiais grįždami namo šviesėjančiomis Paryžiaus gatvėmis. Viskam atėjo galas. Aš irgi pakliūsiu jos įtakon, ji mane auklės ir formuos. Man net nereiks kentėti: ji veiks protingai, pasitelkdama ironiją, švelnumą, aš nesugebėsiu jai priešintis, o po pusmečio — ir nebenorėsiu.

Aš būtinai turiu suimti save į rankas, susigrąžinti tėvą ir ankstesnį mūsų gyvenimą. Kokie žavūs man staiga pasirodė tie dveji linksmo ir netvarkingo gyvenimo metai, tie dveji metai, kurių taip lengvai atsisakiau anądien... Teisė galvoti, galvoti ne taip, kaip reikia, ar išvis beveik negalvoti, teisė gyventi, kaip patinka, būti tokiai, kaip patinka. Nesakau „būti pačia savimi", nes esu tik medžiaga lipdymui, bet turėti teisę atmesti teikiamas formas.

Aš suprantu, kad mano nuotaikos pasikeitimą galima paaiškinti sudėtingais motyvais, kad galima man prikergti kokius tik nori kompleksus: kraujomaišišką meilę tėvui arba nesveiką aistrą Anai. Bet aš žinau tikrąsias priežastis: karštis, Bergsonas, Sirilis arba, tiksliau, jo nebuvimas. Aš mąsčiau apie tai iki pat vakaro, išgyvendama visą gamą nemalonių nuotaikų, kurias sukėlė mintis, kad mes Anos rankose. Aš nepratusi mąstyti, tai mane erzina. Prie stalo, kaip ir rytą, nepravėriau burnos. Tėvas jautė pareigą pasišaipyti:

— Mėgstu jaunimą už linksmumą... pokalbius...

Aš rūsčiai dėbtelėjau į jį. Visiškai teisingai, jis mėgo jaunimą, su kuo gi kitu aš tiek šnekėdavau? Mes kalbėdavome apie viską: apie meilę, mirtį, muziką. Jis pametė mane, jis pats padarė mane beginklę. Žiūrėjau į jį ir galvojau: „Tu nebemyli manęs taip, kaip anksčiau, tu išduodi mane", ir stengiausi be žodžių įteigti jam tą mintį; pergyvenau tikrą tragediją. Jis irgi pažiūrėjo į mane, staiga sunerimęs, galbūt suprato, kad tai nebe juokai ir kad mūsų darnus gyvenimas pavojuje. Jis sustingo su klausimu akyse. Ana atsisuko į mane:

— Jūs blogai atrodote, mane graužia sąžinė, kad priverčiau jus mokytis.

Aš neatsakiau, per daug nekenčiau savęs už dramą, kurią pradėjau ir kurios nebegalėjau sustabdyti. Baigėme vakarieniauti. Terasoje šviesos kvadrate, krintančiame nuo valgomojo lango, pamačiau, kaip Anos ranka su ilgais judriais pirštais pakilo ir susirado tėvo ranką. Aš galvojau apie Sirilį, norėjau, kad jis apkabintų mane šioje terasoje, užtvindytoje mėnulio šviesos ir cikadų svirpimo. Norėjau, kad mane glamonėtų, guostų, sutaikytų su pačia savim. Tėvas su Ana tylėjo: jų laukė meilės naktis, manęs — Bergsonas. Pabandžiau pravirkti, sužadinti gailestį sau — veltui. Gailėjau Anos, tarsi jau būčiau buvusi tikra, kad laimėsiu.

ANTRA DALIS

Pirmas skyrius

Pati stebiuosi, kaip aiškiai nuo tos valandos viską prisimenu. Ėmiau atidžiau stebėti kitus, save. Betarpiškumas, vaikiškas egoizmas man visada buvo įprasta prabanga. Aš visada joje gyvenau. O štai tas keletas dienų mane taip sukrėtė, kad ėmiau mąstyti, stebėti save iš šalies. Patyriau visas autoanalizės kančias, bet, deja, taip ir nesusitaikiau su savimi. „Tai, ką aš jaučiu Anai, — galvojau, — kvaila ir niekinga, o išskirti ją su tėvu — žiauru." Bet pagaliau už ką aš save smerkiu? Aš esu aš ir turiu teisę patirti visus jausmus. Pirmą kartą mano asmenybė tarsi susidvejino, ir mane nepaprastai nustebino tas dvilypumas. Aš rasdavau pasiteisinimų, šnabždėdavau juos sau pačiai, manydavau esanti nuoširdi, bet staiga prabildavo kitas mano „aš", šaukdavo, kad apgaudinėju save, sugriaudavo mano argumentus, nors jie ir atrodė nepriekaištingi. Ką gali žinoti, gal tas antrasis mano „aš" klaidino mane? Ar šitoks įžvalgumas nebuvo didžiausia mano klaida? Valandų valandas praleisdavau savo kambary, svarstydama, ar baimė ir priešiškumas, kuriuos man dabar įkvepia Ana, turi pagrindą, o gal aš tik išlepinta, egoistiška mergytė, siekianti apgaulingos nepriklausomybės.

Tuo tarpu aš kasdien liesėjau, pliaže tik miegodavau, o prie stalo, pati to nenorėdama, įtemptai tylėjau, ir tai juos ėmė slėgti. Aš stebėjau Aną, sekiau kiekvieną jos judesį, valgydama ir tegalvojau: „Pasisuko į jį — argi tai ne meilė, pati tikriausia meilė, kokios jis niekad nebepatirs? Štai šypsosi man, o akyse nerimas — kaipgi aš galiu pykti ant jos?" Bet staiga išgirsdavau: „Kai grįšim namo, Reimonai..." ir, pagalvojusi, kad ji gyvens su mumis, įsibraus į mūsų gyvenimą, visa įsitempdavau. Ėmiau įžiūrėti joje apsukrią ir šaltą moterį. Aš galvodavau: „Jos širdis šalta, mūsų — karšta; ji valdinga, mes — nepriklausomi; ji abejinga, žmonės jos nedomina, mes trokštame bendrauti; ji santūri, mes — linksmi. Tik mes vieni du gyvi žmonės, ji su savo ramybe įlįs tarp mūsų, atšils, išsiurbs po truputį mūsų šiltumą ir nerūpestingumą, ji apvogs mus, ta gyvatė". Gyvatė, — kartojau aš, — gyvatė. Ji man paduodavo duonos, ir tada, staiga atšikvošėjusi, mintyse sušukdavau: „Kokia kvailystė, juk tai Ana, protingoji Ana, kuri rūpinasi tavimi. Ji šalta, tokia jos natūra, čia nėra jokio išskaičiavimo; abejingumas ją saugo nuo šlykščių gyvenimo smulkmenų, tai taurumo požymis". Gyvatė... išbalusi nuo gėdos žiūrėdavau į ją ir mintyse maldaudavau atleisti man. Kartais ji sugaudavo mano žvilgsnį, ir jos veidą apniaukdavo nu-

stebimas, netikrumo jausmas, ji nutildavo žodžio vidury. Instinktyviai pažvelgdavo į tėvą, bet jo akyse matydavo tik susižavėjimą ar geismą, jis nesuprato jos nerimo priežasties. Pagaliau dėl manc kaltės atmosfera pasidarė nepakeliama, ir aš nekenčiau savęs už tai.

Tėvas kentėjo tiek, kiek išvis jis galėjo kentėti tokioj padėty. Tai yra menkai, nes buvo beprotiškai įsimylėjęs Aną, beprotiškai didžiavosi ir džiaugėsi, ir tuo tik tegyveno. Ir vis dėlto vieną dieną, kai išsimaudžiusi snūduriavau pliaže, jis atsisėdo šalia ir ėmė žiūrėti į mane. Jutau jo sunkų žvilgsnį. Ketinau atsistoti ir linksmai — jau pripratau apsimetinėti! — pakviesti jį maudytis, bet jis padėjo ranką man ant galvos ir gailiu balsu prabilo:

— Ana, pažiūrėkite į tą žiogą — vieni kauliukai. Jeigu tai nuo mokymosi — bala jo nematė.

Jis manė, kad viskas susiklostys gerai, ir, be abejo, jei būtų pasakęs tai prieš dešimt dienų, viskas būtų buvę kaip reikiant. Bet dabar aš per daug toli buvau nuėjusi, ir popietinės darbo valandos manęs nebejaudino — po Bergsono neatverčiau nė vienos knygos.

Priėjo Ana. Aš gulėjau kaip gulėjusi ant pilvo smėlyje ir įdėmiai klausiausi jos tylių žingsnių. Ji atsisėdo kitapus manęs ir sumurmėjo:

— Tikrai, darbas jai ne į kūną. Bet būtų geriau, kad ji tikrai mokytųsi, užuot sukusi ir sukusi po kambarį...

Aš atsigręžiau, pažiūrėjau į juos. Iš kur ji žino, kad aš nesimokau? Gal ji atspėja, net ką aš galvoju, iš jos dar ne to gali sulaukti. Ši mintis mane išgąsdino.

— Aš visai nesuku po kambarį, — užginčijau aš.

— Gal tu ilgiesi to berniuko? — paklausė tėvas.

— Ne!

Truputį melavau. Bet aš tikrai neturėjau laiko galvoti apie Sirilį.

— Ir vis dėlto tu blogai jautiesi, — griežtai pasakė tėvas. — Matot, Ana? Kaip viščiukas, kurį išdarinėjo ir padėjo kepti saulėje.

— Sesile, mano mergyte, — pasakė Ana. — Suimkit save į rankas. Nors kiek pasimokykit ir daugiau valgykit. Tas egzaminas labai svarbus...

— Man nusispjaut ant to egzamino, — surikau aš, — suprantat, nusispjaut!

Kupina nevilties pažiūrėjau tiesiai jai į veidą, tegu supranta, kad tai daug svarbiau negu egzaminas. Aš norėjau, kad ji pasiteirautų: „Tai kas yra?", kad apipiltų mane klausimais, priverstų viską išsipasakoti. Ir tada ji įtikintų mane, įteigtų, ką tik nori, ir manęs nebegraužtų ir nebeslėgtų tokios mintys. Ji įdėmiai žiūrėjo į mane savo tamsiai mėlynomis lūkesčio ir priekaišto pil-

nomis akimis. Ir aš supratau, kad ji niekad nė nepagalvos mane klausinėti, neduos man išlieti širdies, jai net į galvą neateis tokia mintis — ji mano, kad taip nedaroma. Ji net neįsivaizduoja, kokios mintys mane ėda, o jei ir įsivaizduotų — reaguotų abejingai, su panieka. Nieko kito jos ir nevertos. Ana visada tiksliai žino daiktų vertę. Štai kodėl mes niekada nerasime bendros kalbos.

Aš vėl kritau ant žemės, prisiglaudžiau skruostu prie švelnaus karšto pliažo smėlio, atsidusau, suvirpėjau. Ant pakaušio nusileido rami ir tvirta Anos ranka, valandėlę palaikė mane prispaudusi, kol man liovėsi nervinis drebulys.

— Nekomplikuokite gyvenimo, — pasakė ji. — Jūs buvote tokia patenkinta ir judri, visada elgėtės beatodairiškai, dabar ėmėte protauti, tapote liūdna. Tai ne jūsų vaidmuo.

— Žinau, — atsakiau. — Aš — jauna besmegenė būtybė, sveika, linksma ir kvaila.

— Eime pietauti, — pasakė ji.

Tėvas jau nuėjo, jis negalėjo pakęsti tokių kalbų; pakeliui jis paėmė mano ranką ir ėjo laikydamas ją savojoje. Jo ranka buvo tvirta ir visada teikė man paguodą: ji šluostė man ašaras, kai pirmą kartą nusivyliau meile, ji laikė mano ranką, kai būdavom ramūs ir niekas nedrumstė mūsų laimės, ji slapčia bičiuliškai suspausdavo manąją, kai springdavom juoku. Aš matydavau tą ranką ant vairo ar laikančią raktus vėlyvą naktį, kai sunkiai pataikydavo į užraktą, matydavau ją ant moters peties ar cigarečių dėžutės, — dabar ši ranka nebegalėjo man padėti. Aš stipriai ją suspaudžiau. Tėvas pažiūrėjo į mane ir nusišypsojo.

Antras skyrius

Praėjo dvi dienos: aš sukau ir sukau po kambarį ir galutinai išsekau. Mane persekiojo įkyri mintis: Ana padarys perversmą mūsų gyvenime. Aš nesistengiau pasimatyti su Siriliu: jis paguostų mane, duotų žiupsnelį laimės — aš šito nenorėjau. Man netgi teikė šiokį tokį pasitenkinimą neišsprendžiami klausimai, kurie knibždėte knibždėjo mano galvoje, praeities dienų prisiminimai, ateities baimė. Užėjo karščiai; mano kambarys uždarom langinėm skendėjo prietemoje, bet ir tai negelbėjo nuo nepakeliamos slogios drėgnos tvankos. Aš tysodavau lovoje, atmetusi galvą, įsmeigusi akis į lubas, ir tik retkarčiais pajudėdavau, ieškodama vėsesnės paklodės vietos. Aš nemiegodavau, lovos kojūgaly turėjau patefoną ir vieną po kitos dėjau plokšteles — be melodijos, su aiškiu ritmu. Daug rūkiau, jaučiausi dekadente, ir man tai patiko. Bet tas žaidimas negalėjo manęs apgauti: man buvo liūdna, aš visiškai nežinojau, ką daryti.

Vieną popietį į mano duris pasibeldė kambarinė ir paslaptinga mina pasakė, kad „apačioje kai kas laukia". Aš tuoj pat pa-

maniau, kad Sirilis. Nusileidau žemyn, bet radau ne jį. Ten buvo Elzė. Ji karštai suspaudė man rankas. Aš žiūrėjau į ją, nustebinta jos grožio. Dabar ji buvo lygiai, šviesiai nudegusi, rūpestingai pasidažiusi ir susišukavusi ir atrodė akinančiai jauna.

— Atėjau savo daiktų, — pasakė ji. — Chuanas neseniai nupirko keletą suknelių, bet vis tiek negana.

Valandėlę galvojau, iš kur atsirado tas Chuanas, bet nepaklausiau. Aš apsidžiaugiau pamačiusi Elzę: ją gaubė išlaikytinės, barų, lengvabūdiškų vakarėlių atmosfera, kuri man priminė ankstesnį laimingą gyvenimą. Pasakiau, kad man malonu ją matyti, ir ji ėmė įtikinėti mane, kad mes visada kuo puikiausiai supratom viena kitą, nes tarp mūsų daug bendro. Aš nežymiai krūptelėjau, bet neparodžiau to ir pasiūliau jai užeiti pas mane — nereikės susitikti su tėvu ir Ana. Kai paminėjau tėvą, ji nejučiom vos vos krestelėjo galva, ir aš pagalvojau, kad ji, galimas dalykas, vis dar jį myli... nežiūrint Chuano ir jo suknelių. Ir dar pagalvojau, kad prieš tris savaites to krestelėjimo nebūčiau pastebėjusi.

Mano kambary ji ėmė karštai pasakoti apie tą svaiginantį aukštuomenės gyvenimą, į kurį ji dabar pateko. Aš klausiau ir jaučiau, kad mano galvoje gimsta neaiškios keistos mintys, kurias tam tikra prasme įkvėpė nauja jos išvaizda. Pagaliau ji nutilo, gal todėl, kad aš nepalaikiau kalbos, pavaikščiojo po kambarį ir neatsigręždama abejingu tonu paklausė, ar „Reimonas laimingas". „Vienas — nulis mano naudai", — pagalvojau aš ir kaipmat supratau kodėl. Mano galvoje kilo daugybė sumanymų, daugybė planų, aš pasijutau prislėgta ankstesnių argumentų naštos. Ir tuoj pat supratau, ką turiu atsakyti.

— „Laimingas!" Per stipriai pasakyta! Tiesiog Ana stengiasi jam tai įteigti. Labai apsukri moteris.

— Labai! — atsiduso Elzė.

— Niekad neatspėtumėt, ko ji pasiekė... Ji išteka už jo...

Elzė atsisuko į mane, persikreipusiu iš siaubo veidu:

— Išteka? Reimonas, Reimonas nori vesti?

— Taip, — pasakiau aš. — Reimonas žada vesti.

Staiga man užėjo toks juokas, kad vos neuždusau. Rankos ėmė drebėti. Elzė atrodė tokia sutrikusi, tarsi aš būčiau jai smogusi per veidą. Reikėjo neduoti jai laiko pagalvoti, prieiti prie išvados, kad, šiaip ar taip, jo amžiaus žmogui tai natūralu, juk jis negali visą laiką gyventi su demimondo mergšėmis. Aš pasilenkiau ir, prislopinusi balsą, kad būtų įspūdingiau, pasakiau:

— Negalima leisti, kad tai įvyktų, Elze. Jis jau kenčia. Tai visiškai neįmanoma, jūs pati puikiai suprantat.

— Žinoma, — pasakė ji.

Ji buvo kaip apkerėta — aš vos laikiausi nesusijuokusi, mane vis labiau krėtė drebulys.

— Aš jūsų laukiau, — tęsiau aš. — Tik jūs pajėgi varžytis su Ana. Čia reikalinga jūsų klasės moteris.

Ji aiškiai troško patikėti mano žodžiais.

— Bet jeigu tuokiasi, vadinasi, myli ją, — prieštaravo ji.

— Liaukitės, — pasakiau švelniu balsu, — jis myli jus, Elze. Nemėginkite manęs įtikinėti, kad to nežinote.

Mačiau, kaip ji ėmė mirksėti, nusisuko, slėpdama džiaugsmą, viltį, kurią aš pasėjau. Mane apėmė įkvėpimas, aš puikiai jaučiau, ką turiu sakyti.

— Suprantate, — kalbėjau aš, — ji prisiviliojo jį šeimos židinio idilija, dorovingu gyvenimu, ir štai jis užkibo ant meškerės.

Mano žodžiai slėgė mane pačią... Nes, tiesą pasakius, jie išreiškė mano tikruosius jausmus, žinoma, primityvia ir grubia forma, bet jie visiškai atitiko mano mintis.

— Jeigu jie susituoks, mūsų visų trijų gyvenimas bus sugriautas, Elze. Reikia apginti mano tėvą, juk tai didelis vaikas... Didelis vaikas...

„Didelis vaikas", — karštai kartojau aš. Visa tai gerokai priminė melodramą, bet gražios žalsvos Elzės akys jau apsitraukė gailesčiu. Užbaigiau kaip maldą:

— Padėkite man, Elze. Dėl savęs, dėl mano tėvo, dėl judviejų meilės...

„...ir dėl sniego žmogučių", — užbaigiau mintyse.

— Bet ką gi aš galiu padaryti? — paklausė Elzė. — Man atrodo, tai neįmanoma.

— Jei jums atrodo neįmanoma, tada, žinoma, nieko nepadarysi, — tariau, kaip sakoma, slopiu balsu.

— Tai kekšė! — sumurmėjo Elzė.

— Tiksliai, — pasakiau aš ir šįkart pati nusisukau.

Elzė akyse pražydo. Iš jos pasityčiojo, ji dar parodys tai intrigantei, ko verta ji, Elzė Makenbur. Mano tėvas ją myli, ji tai visuomet žinojo. Ji taip pat, nes Chuanas nepajėgė užtemdyti Reimono žavesio. Ji, žinoma, jam nekalbėjo apie šeimos židinį, bet užtai nors nebuvo įkyri, nemegino...

— Elze, — pasakiau aš, nebegalėdama ilgiau kęsti. — Eikite pas Sirilį ir mano vardu paprašykite jų namuose prieglobsčio. Su motina jis susitars. Pasakykite, kad rytoj rytą aš ateisiu pas jį. Trise viską ir aptarsim.

Tarpdury dėl juoko pridūriau:

— Jūs kovojate už savo laimę, Elze.

Ji kuo rimčiausiai linktelėjo pritardama, tarsi nebūtų turėjusi gero tuzino tos laimės variantų, — tiek, kiek ir vyrų, kurie ją išlaikė. Žiūrėjau, kaip ji eina, saulės nutvieksta, savo įprastu šokėjos žingsniu. Nepraeis nė savaitė, ir mano tėvas vėl jos užsigeis.

Buvo pusė keturių: tėvas tikriausiai miega Anos glėbyje. Ji pati pusnuogė, patenkinta, drybso lovoje, malonumo, laimės, karščio iškankinta, ir, be abejo, taip pat miega... Skubiai ėmiau kurti planus, nė nebandydama susimąstyti apie save. Neprisėsdama siuvau po kambarį, ėjau prie lango, mesdavau akį į ramią, be

vienos bangelės jūrą, skalaujančią smėlėtą krantą, grįždavau prie durų ir vėl droždavau prie lango. Buvau užimta sudėtingiausiais apskaičiavimais, sugalvodavau begalę kontrargumentų ir vieną po kito juos sutriuškindavau; niekad nemaniau, kad toks išradingas ir nuovokus žmogaus protas. Jaučiausi pavojinga ir apsukri, ir prie nepasitenkinimo, apėmusio mane nuo pat pokalbio su Elze pradžios, prisidėjo išdidumo, vidinės harmonijos ir vienatvės jausmas.

Ar verta dar kalbėti, kad viskas išgaravo, kai atėjo laikas maudytis. Man nedavė ramybės sąžinės balsas, aš nėriausi iš kailio, norėdama išpirkti savo kaltę Anai. Nešiau jos krepšį, puoliau paduoti chalatą, kai ji išlipo iš vandens, buvau tikras paslaugumo įsikūnijimas, apipyliau ją meiliais žodžiais; toks staigus mano pasikeitimas po tiek dienų tylos ją nustebino, net nudžiugino. Tėvas buvo sužavėtas. Ana dėkojo man šypsena, linksmai atsakinėjo į klausimus, o mano ausyse skambėjo: „Tai kekšė!" — „Tiksliai". Kaip aš galėjau taip pasakyti, klausyti kvailų Elzės kalbų? Rytoj pat liepsiu jai išvažiuoti, pasakysiu, kad apsirikau. Viskas liks kaip buvę, ir kodėl man pagaliau neišlaikius to egzamino? Bakalauro laipsnis tikriausiai naudingas dalykas.

— Ar ne tiesa?

Aš paklausiau Aną:

— Bakalauro laipsnis — naudingas dalykas, tiesa?

Ji pažiūrėjo į mane ir ėmė juoktis. Aš — irgi, laiminga, matydama ją tokią linksmą.

— Jūs nepakartojama, — pasakė ji.

Tikra tiesa, aš nepakartojama, o jeigu ji dar žinotų, ką esu sumaniusi! Nesitvėriau kailyje — taip norėjau jai viską papasakoti, kad ji pamatytų, jog esu tikrai nepakartojama. Įsivaizduokite, į kokią komediją įvėliau Elzę! Ji apsimes įsimylėjusi Sirilį, gyvens pas juos, mes matysime juos plaukiojant valtimi, susitiksime miške, ant jūros kranto. Elzė vėl išgražėjo. O, žinoma, ji negali lygintis su jumis, bet tai graži, žydinti būtybė, į kurią gatvėje gręžiojasi vyrai. Mano tėvas ilgai netvertų: jis niekad nesutiktų, kad graži moteris, kuri jam priklausė, taip greitai gautų kitą, ir dar, galima sakyti, jo akyse. Ypač vyrą, jaunesnį už jį. Matote, Ana, jis, nors jus ir myli, labai greitai vėl jos užsigeistų, norėdamas patenkinti savimeilę. Jis didelis garbėtroška, o gal nepasitiki savimi, ką gali žinoti. Elzė, mano nurodymu, padarytų viską taip, kaip reikia. Vieną gražią dieną jis jus apgautų, o jūs to nepakeltumėt, ar ne? Jūs ne iš tų moterų, kurios dalijasi su kita. Vadinasi, išvažiuotumėt, šito aš ir siekiau. Taip, tai kvaila, aš pykau ant jūsų dėl Bergsono, dėl karščio; įsivaizdavau, kad... Aš net nedrįstu jums pasakyti ką, per daug jau abstraktu ir juokinga. Dėl to egzamino aš galėjau supykinti mus su jumis, jumis, motinos bičiule, mūsų drauge. O vis dėlto bakalauro laipsnis — geras dalykas, ar ne tiesa?

— Ar ne tiesa?

— Kas — ar ne tiesa? — paklausė Ana. — Kad bakalauro laipsnis — geras dalykas?

— Taip, — atsakiau aš.

Apskritai neverta jai pasakoti, tikriausiai nesuprastų. Yra dalykų, kurių ji, Ana, nesupranta. Aš šokau į vandenį ir nuplaukiau paskui tėvą, ėmiau grumtis su juo, vėl pajutau, kaip malonu žaisti, plaukioti, turėti ramią sąžinę. Rytoj aš persikraustysiu į kitą kambarį, įsitaisysiu palėpėje su savo vadovėliais. Bergsono, aišku, neimsiu — reikia turėti saiką! Kiekvieną dieną po geras dvi valandas įtempto darbo, — tyla, niekas netrukdo, rašalo, popieriaus kvapas. O spalio mėnesį — sėkmingai išlaikyti egzaminai, juokiasi nustebintas tėvas, giria Ana, įteikiamas diplomas. Aš tapsiu protinga, išsilavinusi, kiek abejinga, kaip Ana. Ką gali žinoti, gal aš labai gabi... Juk sugebėjau per penkias minutes sukurti logišką planą, šlykštų, aišku, bet logišką. O Elzė! Akies mirksniu priverčiau ją paklusti man, pažadinusi jos tuštybę, jausmus, o juk ji buvo atėjusi pasiimti daiktų. Tarp kitko, įdomu: aš nusižiūrėjau silpnąją Elzės vietą, nusitaikiau ir, prieš pradėdama kalbėti, tiksliai apskaičiavau šūvį. Pirmą kartą pajutau šį neapsakomai malonų jausmą: perprasti žmogų, pamatyti jo silpnybes, sužinoti, kas dedasi jo širdyje, ir smogti į skaudamą vietą. Atsargiai, tarsi nuspausdama pirštu spyruoklę, pabandžiau šį tą apčiuopti, ir spyruoklė tučtuojau pakluso. Pataikiau! Aš šito nebuvau patyrusi, nes esu per daug impulsyvi. Jei kada ir paliesdavau kieno nors jautrią vietą, tai tik netyčia. Ir štai man atsivėrė visas stebuklingas žmogaus refleksų mechanizmas, žodžio galia... Kaip gaila, kad suradau jį per melą. Vieną dieną ką nors rimtai pamilsiu ir šitaip atsargiai, švelniai, virpančia ranka užčiuopsiu kelią į jo širdį.

Trečias skyrius

Kitą rytą, eidama į vilą, kur gyveno Sirilis, nebebuvau taip įsitikinusi savo intelekto jėga. Per vakarienę, švęsdama išgijimą, daug išgėriau ir apsvaigau. Įtikinėjau tėvą, kad rašysiu darbą iš literatūros, bendrausiu su eruditais, tapsiu įžymia ir nuobodžia dama. O jam teks panaudoti visas reklamos galimybes ir skandalingai mane išgarsinti. Vienas per kitą kūrėme absurdiškus planus ir kvatojome kaip patrakę. Ana irgi juokėsi, bet ne taip garsiai, kiek atlaidžiai. O kartais, kai mano išgarsėjimo planai peržengdavo literatūros ar paprasčiausio padorumo ribas, jos juokas visai nutildavo. Bet tėvas buvo toks laimingas, kad tie kvaili juokai mus vėl suartino, todėl Ana nieko nesakė. Galų gale jie mane paguldė į lovą, apklojo. Aš jiems karštai dėkojau, vis klausinėjau: „Ką aš veikčiau be jūsų?" Tėvas tikrai nežinojo

ką, bet Ana, rodos, turėjo tuo klausimu gana rūsčią nuomonę. Aš maldavau ją pasakyti, ir ji jau pasilenkė prie manęs, bet aš ėmiau ir užmigau. Naktį man pasidarė bloga. O rytą, kai atsibudau, buvo taip negera, kaip niekad gyvenime, nors ir esu patyrusi nelengvų rytmečių. Blausia galva, sunkia širdimi ėjau į pušynėlį, nematydama nei rytmetinės jūros, nei klykaujančių žuvėdrų.

Sirilis laukė prie sodo vartelių. Jis puolė prie manęs, apkabino, stipriai prispaudė prie krūtinės, murmėdamas padrikus žodžius:

— Brangioji, aš taip jaudinausi... Taip ilgai... Aš nežinojau, kas tau, gal ta moteris tave kankina... Aš nemaniau, kad galiu taip kentėti... Kiekvieną popietį plaukiodavau po įlanką... Aš nemaniau, kad taip tave myliu...

— Aš irgi, — atsakiau aš.

Tikrai nustebau ir susijaudinau. Buvo apmaudu, kad man taip negera, kad negaliu jam išsakyti savo jausmų.

— Tu tokia išbalusi, — kalbėjo jis. — Dabar aš pats rūpinsiuos tavimi, nebeleisiu, kad tave skriaustų.

Jo žodžiuose atpažinau Elzės vaizduotę. Paklausiau Sirilio, kaip Elzę sutiko jo motina.

— Aš pristačiau ją kaip savo bičiulę, našlaitę, — atsakė Sirilis. — Bet ji miela, ta Elzė. Ji man viską papasakojo apie tą moterį. Keista, toks subtilus, kilmingos moters veidas, o elgiasi kaip paskutinė intrigantė.

— Elzė smarkiai perdeda, — vangiai paprieštaravau. — Aš kaip tik ketinau jai pasakyti, kad...

— Aš irgi noriu tau šį tą pasakyti, — nutraukė mane Sirilis. — Sesile, aš noriu vesti tave.

Akimirką mane apėmė panika. Reikia kažką daryti. Jeigu man nebūtų taip bloga...

— Aš myliu tave, — kalbėjo Sirilis, alsuodamas man į plaukus. — Mesiu teisę, man siūlo gerą vietą... pas dėdę... Man dvidešimt šešeri, aš nebe vaikėzas, aš kalbu rimtai. O ką tu pasakysi?

Beviltiškai stengiausi sugalvoti kokią gražią neaiškią frazę. Nenorėjau tekėti už jo. Mylėjau jį, bet nenorėjau tekėti už jo. Aš už nieko nenorėjau tekėti, aš buvau pavargusi.

— Tai neįmanoma, — sumurmėjau aš. — Mano tėvas...

— Su tavo tėvu aš susitarsiu, — pasakė Sirilis.

— Ana nenorės, — pasakiau aš. — Ji mano, kad aš dar vaikas. O ką pasakys ji, tą pasakys ir tėvas. Aš taip pavargau, Sirili. Nuo visų tų rūpesčių aš vos pastoviu ant kojų, sėskime. Štai ir Elzė.

Elzė su chalatu leidosi laiptais, gerai pailsėjusi ir žydinti. Jaučiausi blanki ir išsekusi. Jie buvo tokie sveiki, skaistūs, energingi, ir mano nuotaika visai sugedo. Aš atsisėdau. Elzė šokinėjo aplink mane, tarsi būčiau ištrūkusi iš kalėjimo.

— Kaip laikosi Reimonas? — paklausė ji. — Ar žino, kad aš čia?

Ji šypsojosi laiminga kaip moteris, kuri atleido, kuri turi vilties. Aš negalėjau pasakyti jai, kad tėvas ją pamiršo, o jam — kad netekėsiu už jo. Aš užsimerkiau, Sirilis nuėjo kavos. Elzė kalbėjo nesustodama, ji aiškiai žavėjosi nepaprastu mano įžvalgumu, ji visiškai pasikliovė manimi. Kava buvo labai stipri, labai kvapni, saulė mane kiek atgaivino.

— Veltui laužiau galvą — nematau jokios išeities, — pasakė Elzė.

— Nėra išeities, — pasakė Sirilis. — Jinai jį sužavėjo, jis visas jos valioje, nieko nepadarysi.

— Kodėl? — paklausiau aš. — Yra vienas būdas. Jūs neturite vaizduotės.

Mano savimeilę glostė jų dėmesys mano žodžiams: juodu dešimčia metų vyresni už mane ir nieko negali sugalvoti!

— Reikia išmanyti psichologiją, — nerūpestingai pasakiau aš.

Kalbėjau ilgai, išdėsčiau savo planą. Jiems kilo tos pačios abejonės, kaip man vakar vakare, aš jaučiau nepaprastą pasitenkinimą, išsklaidydama jas. Šnekėjau, kad šnekėčiau, ir, stengdamasi juos įtikinti, pati užsidegiau. Aš įrodžiau jiems, kad tai įmanoma. Dabar reikėjo įkalbėti, kad nedera to daryti, bet aš neberadau tokių logiškų argumentų.

— Nepatinka man tos gudrybės, — pasakė Sirilis. — Bet jeigu tai vienintelis kelias vesti tave — sutinku.

— Tiesą pasakius, Ana čia niekuo dėta, — aiškinau aš.

— Jūs puikiai žinote, jeigu ji liks pas jus, jūs ištekėsite už to, už ko ji panorės, — pasakė Elzė.

Tikriausiai jos tiesa. Įsivaizdavau, kaip man sukanka dvidešimt metų ir Ana pristato vaikiną, irgi su bakalauro laipsniu, kurio laukia puiki ateitis, protingą, ramų, be abejo, ištikimą. Taigi beveik Sirilį. Mane suėmė juokas.

— Nesijuok, būk gera, — pasakė Sirilis. — Sakyk, kad pavydėsi, kai aš apsimetinėsiu mylįs Elzę. Kaip tau galėjo šauti tokia mintis, juk tu myli mane?

Jis kalbėjo pašnibždomis. Elzė kukliai pasišalino. Aš žiūrėjau į nudegusį energingą Sirilio veidą, tamsias jo akis. Jis mylėjo mane — tai žadino keistus jausmus. Prie pat savęs mačiau papurtusias nuo geismo jo lūpas... Kokia aš intelektualė! Jis truputį palenkė veidą, mūsų lūpos suartejo ir susiliejo. Aš sėdėjau atsimerkusi, prie mano lūpų — kietai prispaustos karštos jo lūpos; jos kiek virpėjo, jis dar labiau prisispaudė tramdydamas virpulį, paskui jo lūpos prasivėrė, bučinys atgijo, iškart pasidarė valdingas, įsakmus, net per daug... Aš supratau, kad daug labiau tinku bučiuotis su vaikinu saulėje, negu rašyti mokslinį darbą. Užduususi kiek atsitraukiau.

— Sesile, mes privalome būti kartu. Aš suvaidinsiu tą komediją su Elze.

Aš galvojau, ar teisingai viską apskaičiavau. Aš buvau tos komedijos siela, režisierė. Kiekvieną akimirką galėjau ją nutraukti.

— Keistos mintys ateina tau į galvą, — pasakė Sirilis, šypsodamasis vien lūpų krašteliu: viršutinė jo lūpa pakilo, ir jis tapo panašus į banditą, gražuolį banditą...

— Pabučiuok mane, — sušnibždėjau aš, — greitai pabučiuok.

Šitaip aš užviriau tą komediją. Prieš savo valią, iš lengvabūdiškumo ir smalsumo. Kartais man atrodydavo, kad būtų buvę geriau, jei būčiau tai padariusi sąmoningai, žiauriai, su neapykanta... Tada nors būčiau galėjusi kaltinti save, save, o ne tingumą, saulę ir Sirilio bučinius.

Po valandos, gana pabjurusia nuotaika, atsisveikinau su sąmokslininkais. Aš galėjau guostis daugybe argumentų: pavyzdžiui, mano planas pasirodys netikęs, o tėvo aistra Anai tokia stipri, ir jis liks jai ištikimas. Be to, nei Sirilis, nei Elzė nieko nepadarys be manęs. Aš visuomet rasiu pretekstą nutraukti vaidinimą, jei pastebėsiu, kad tėvas kimba ant kabliuko. Bet juk įdomu pabandyti, pasitikrinti, ar mano psichologiniai apskaičiavimai teisingi, ar ne.

O, be to, Sirilis myli mane, Sirilis nori mane vesti: ši mintis palaikė mano džiaugsmingą nuotaiką. Jeigu jis galėtų palaukti vienus kitus metus, kol tapsiu pilnametė, aš sutikčiau tekėti už jo. Aš jau įsivaizdavau, kaip gyvenu su Siriliu, miegu kartu su juo ir mes niekada nesiskiriame. Kiekvieną sekmadienį pietaujame su Ana ir tėvu, darnia sutuoktinių pora, o gal net su Sirilio motina — būtų tikri šeimyniniai pietūs!

Sutikau Aną terasoje, einančią į pliažą pas tėvą. Ji pasižiūrėjo į mane ironišku žvilgsniu, kaip žiūrima į žmones, kurie vakare buvo stipriai išgėrę. Aš paklausiau, ką ji norėjo man pasakyti vakar, kai užsnūdau, bet ji juokdamasi išsisuko, sakydama, kad aš įsižeisiu. Tėvas išlipo iš vandens, raumeningas, plačių pečių — jis man pasirodė nuostabus. Aš maudžiausi su Ana, ji lėtai plaukiojo, iškėlusi galvą virš vandens, kad nesušlaptų plaukai. Paskui visi trys išsitiesėme smėlyje nugara į saulę, aš vidury, jie iš kraštų, ramūs ir patenkinti.

Va dabar įlankos tolyje pasirodė, iškėlusi visas bures, valtis. Tėvas pirmasis ją pamatė.

— Tas vargšas Sirilis neišlaikė, — pasakė jis juokdamasis. — Ana, atleidžiame jam? Iš esmės, jis šaunus vaikinas.

Aš pakėliau galvą, jausdama pavojų.

— Ką jis daro? — nustebo tėvas. — Lenkia įlanką? O, bet jis ne vienas...

Dabar ir Ana pakėlė galvą. Valtis praplaukė pro mus, aplenkdama įlanką. Aš įžiūrėjau Sirilio veidą, mintyse meldžiau, kad kuo greičiau nešdintųsi tolyn. Krūptelėjau, išgirdusi tėvo šūksnį. O juk jau por minučių laukiau jo:

— Bet... bet juk tai Elzė! Ką ji ten veikia?

Jis atsisuko į Aną.

— Nuostabi merga! Aišku, apsuko galvą vargšui vaikui ir buvo mielai senosios ponios priimta.

Bet Ana jo nesiklausė. Ji žiūrėjo į mane. Mūsų akys susidūrė, ir aš, degdama iš gėdos, įsirausiau veidu į smėlį. Ji ištiesė ranką, sugniaužė man kaklą.

— Pažiūrėkit į akis. Jūs pykstat ant manęs?

Aš atsimerkiau. Pamačiau jos veidą prie pat savęs: akyse — nerimas, kone maldavimas. Pirmą kartą ji žiūrėjo į mane kaip į jaučiančią ir mąstančią būtybę, ir tai atsitiko tą dieną, kai... Aš sudejavau, staigiai pasisukau į tėvą, norėdama nusikratyti jos rankos. Jis žiūrėjo į valtį.

— Vargšė mergaitė, — kalbėjo tylus Anos balsas. — Vargšė Sesilė, čia dalis ir mano kaltės, tikriausiai aš neturėjau būti tokia griežta... Bet patikėkite, aš nenorėjau suteikti jums skausmo.

Ji švelniai glostė man plaukus, pakaušį. Aš nė nekrustelėjau. Jaučiausi panašiai kaip atoslūgio metu, kai smėlis bėga iš po kojų — mane apėmė toks stiprus pralaimėjimo, švelnumo troškimas, kad jo nesulyginsi su kitais mano patirtais — pykčio ar geismo — jausmais. Liautis vaidinus komediją, patikėti Anai visą savo gyvenimą, atiduoti savo likimą į jos rankas. Niekados manęs nebuvo apėmęs toks neįveikiamas beribis silpnumas. Aš užsimerkiau. Man atrodė, kad nustoja plakti širdis.

Ketvirtas skyrius

Tėvas neparodė jokių kitų jausmų, tik nustebo. Kambarinė jam papasakojo, kad Elzė buvo atėjusi daiktų ir tuoj pat išėjo. Kažkodėl nepasakė, kad mudvi matėmės. Tai buvo vietinė moteris, kaimietė, romantiškos mąstysenos, ir mūsų santykiai jai turėjo atrodyti gana pikantiški. Juoba kad jai teko pernešinėti daiktus iš kambario į kambarį, kai keitėsi jų gyventojai.

Tėvas ir Ana, sąžinės graužiami, buvo dėmesingi man ir geri; pradžioje tai labai vargino, bet greitai ėmė patikti. Tiesą pasakius, nejaučiau jokio malonumo visą laiką matydama Sirilį ir Elzę apsikabinusius ir, kaip atrodė, visiškai patenkintus vienas kitu, nors ir pati buvau tai sumaniusi. Plaukioti valtimi nebegalėjau, joje dabar sėdėjo Elzė vėjo plaikstomais plaukais, kaip aš kadaise. Man nieko nereiškė šaltai praeiti pro šalį, juos sutikus, ir nutaisyti abejingą veidą. O sutikdavome juos kiekvienam žingsny: pušyne, miestelyje, kelyje. Ana žvilgtelėdavo į mane, imdavo kalbėti apie ką kita, guosdama dėdavo ranką man ant peties. Ar sakiau, kad ji buvo gera? Nežinau, ar jos gerumas buvo subtili proto, ar tiesiog abejingumo apraiška, bet ji visuomet rasdavo reikiamą žodį, judesį, ir jeigu aš būčiau tikrai kentėjusi, nebūčiau radusi geresnės paramos.

Taigi kuo ramiausiai leidau įvykiams tekėti savo vaga, nes, kaip minėjau, tėvas nerodė jokio pavydo. Tai liudijo jo prieraišumą Anai ir kiek žeidė mane, nes griovė mano kėslus. Vieną dieną ėjome su tėvu į paštą ir pakeliui sutikome Elzę; ji apsimetė nematanti mūsų, o tėvas grįžtelėjo į ją kaip į nepažįstamą ir švilptelėjo:

— Sakyk tu man, kaip ji išgražėjo, ta Elzė!

— Sekasi meilėje, — atsakiau.

Nustebęs jis žvilgtelėjo į mane:

— Tu, atrodo, kiek apsipratai...

— Ką padarysi, — pasakiau aš. — Jie vienmečiai, matyt, taip jau lemta.

— Jeigu ne Ana, niekas nebūtų lėmęs... — įniršo jis. — Gal tu manai, kad kažkoks vaikėzas atimtų iš manęs moterį, jei aš nenoréčiau,..

— Ir vis dėlto amžius vaidina didelį vaidmenį, — rimtai atsakiau aš.

Jis truktelėjo pečiais. Namo grįžo susirūpinęs: matyt, jis tikrai galvojo, kad Elzė jauna ir Sirilis jaunas, o jis, vedęs savo amžiaus moterį, nebepriklausys tai neaiškaus amžiaus vyriškių kategorijai, kuriai iki šiol priklausė. Nejučia ėmiau triumfuoti. Tačiau, pamačiusi voratinklius Anos akių kampučiuose, raukšlę prie lūpų, susigėdau. Bet juk taip malonu paklusti savo impulsams, o paskui gailėtis...

Prabėgo savaitė. Sirilis ir Elzė, nežinodami, kaip klostosi jų reikalai, tikriausiai kasdieną laukė manęs. Bet aš nedrįsau eiti pas juos, jie būtų išprovokavę mane naujoms šunybėms, o man šito nesinorėjo. Be to, po pietų aš lipdavau į savo kambarį, atseit, mokytis. O iš tiesų aš nieko neveikiau: buvau radusi jogų knygą ir rūpestingai ją studijavau; kartais mane imdavo smaugti baisus juokas, bet juokiausi tyliai, bijodama, kad neišgirstų Ana. Juk aš jai sakiau, kad dirbu nepakeldama galvos; jos akyse vaidinau nusivylusią meile merginą, kurios vienintelė paguoda — kada nors įsigyti licenciato laipsnį. Man atrodė, kad ji ėmė gerbti mane, ir kartais prie stalo net cituodavau Kantą, tuo įvarydama tėvą baision neviltin.

Vieną dieną, apsivyniojusi rankšluosčiais, kad būčiau panašesnė į indę, atrėmiau dešinę pėdą į kairiąją šlaunį ir įsistebeilijau į veidrodį — ne gėrėdamasi savimi, o norėdama pasiekti aukščiausią jogos laipsnį, tik staiga kažkas pasibeldė į duris. Aš pagalvojau, kad kambarinė, o kadangi ji niekuo nesistebėdavo, šūktelėjau, kad įeitų.

Tai buvo Ana. Akimirką ji sustojo tarpduryje kaip įbesta, paskui nusišypsojo:

— Ką žaidžiate?

— Jogą, — atsakiau aš. — Bet tai ne žaidimas, o indų filosofija.

Ji priėjo prie stalo ir paėmė knygą. Ėmiau nerimauti. Ji bu-

vo atversta šimtajame puslapyje ir pilna mano pastabų, tokių kaip „neįvykdoma" arba „per sunku".

— Jūs labai kruopšti, — pasakė ji. — O kaip eina jūsų garsusis darbas apie Paskalį, jūs tiek apie jį kalbėjote?

Tikrai prie stalo buvau įpratusi samprotauti apie vieną Paskalio frazę, apsimesdama, kad mąstau ir rašau apie ją. Žinoma, nebuvau parašiusi nė eilutės. Aš nė nepajudėjau. Ana įdėmiai pažiūrėjo į mane ir viską suprato.

— Kad nedirbate ir darkotės prieš veidrodį — jūsų reikalas! — pasakė ji. — Bet kad paskui meluojate savo tėvui ir man — tai jau blogai. Tarp kitko, mane stebino toks staigus jūsų polinkis protiniam darbui...

Ji išėjo, o aš taip ir likau sustingusi po rankšluosčiais; aš nesupratau, kodėl ji tai vadina melu. Kalbėjau apie rašinį, norėdama padaryti jai malonumą, o ji nei iš šio, nei iš to apliejo mane panieka. Aš jau buvau pripratusi prie naujo jos elgesio su manim, ir ramus, žeminantis tonas, kuriuo ji pareiškė savo pasibjaurėjimą, mane įsiutino. Aš nusiplėšiau maskaradinį kostiumą, užsimoviau kelnes, apsivilkau senus marškinius ir išdūmiau. Buvo karšta, bet lėkiau kaip akis išdegusi, lyg pykčio vejama: tas jausmas buvo dar stipresnis, nes nebūčiau galėjusi guldyti galvos, jog nejaučiu gėdos. Atbėgau prie Sirilio vilos ir uždususi sustojau prie durų. Vidurdienio karštyje namai atrodė keistai gilūs, tylūs, kupini stropiai saugomų paslapčių. Užlipau laiptais į Sirilio kambarį; jis parodė jį tą dieną, kai svečiavomės pas jo motiną. Atidariau duris: jis miegojo išsitiesęs skersai lovos, pakišęs ranką po skruostu. Valandėlę žiūrėjau į jį: pirmą kartą per visą tą laiką jis man pasirodė beginklis ir graudus; tyliai pašaukiau vardu; jis atsimerkė ir, pamatęs mane, atsisėdo:

— Tu? Kaip čia atsiradai?

Daviau jam ženklą, kad nekalbėtų taip garsiai: jeigu ateis jo motina ir ras mane jo kambaryje, gali pagalvoti... o ir visi kiti, ja dėti, pagalvotų... Mane apėmė panika, ir aš pasukau durų link.

— Kur tu? — sušuko Sirilis. — Grįžk, Sesile.

Jis pačiupo mano ranką ir juokdamasis laikė, kad neišeičiau. Aš atsisukau ir pažiūrėjau į jį: jis išbalo, matyt, aš irgi buvau išbalusi, ir paleido mano riešą. Bet tuoj pat sugriebė mane į glėbį ir prisitraukė. Tai turėjo įvykti, tai turėjo įvykti, — sukosi galvoje. O paskui prasidėjo meilės ratas: baimė ranka rankon su geismu, švelnumu, šėlu ir po brutalaus skausmo — pergalingas pasitenkinimas. Man pasisekė — Sirilis buvo atsargus ir švelnus, patyriau malonumą nuo pat pirmo karto.

Praleidau su juo valandą, apsvaigusi, nustebusi. Aš visuomet girdėdavau kalbant apie meilę kaip apie kažką paprasto; ir pati kalbėdavau apie ją tiesiai, su neišmanymu, būdingu mano amžiui; o dabar man atrodė, kad niekad nebegalėsiu kalbėti apie meilę taip lengvabūdiškai ir grubiai. Sirilis gulėjo prisiglaudęs

prie manęs ir kalbėjo, kad nori vesti mane, visą gyvenimą būti su manimi. Aš tylėjau, ir jis ėmė nerimauti: aš kiek pasikėliau, pasižiūrėjau į jį ir pavadinau jį mylimuoju. Jis pasilenkė prie manęs. Aš prispaudžiau lūpas prie venos, kuri vis dar pulsavo ant jo kaklo, ir sukuždėjau: „Sirili, brangusis mano, Sirili". Nežinau, ar tai, ką aš jaučiau jam tą akimirką, buvo meilė, — aš visuomet buvau nepastovi ir nenoriu apsimesti kitokia negu esu,— bet tą akimirką mylėjau jį labiau negu save, dėl jo būčiau galėjusi paaukoti gyvybę. Atsisveikindamas paklausė, ar nepykstu, ir aš ėmiau juoktis. Pykti ant jo už tokią laimę!..

Lėtai ėjau per pušyną namo, atbukusi, išsekusi; neleidau Siriliui lydėti manęs — tai būtų per daug pavojinga. Bijojau, kad mano veidas, ratilai po akimis, papurtusios lūpos, virpantis kūnas iškalbingai bylojo apie pasitenkinimą, kurį patyriau. Prie namų šezlonge sėdėjo Ana ir skaitė. Jau sugalvojau, kaip pameluosiu, kur buvau, bet ji nieko neklausinėjo, ji niekad nieko neklausinėjo. Tada atsisėdau šalia jos ir tylėjau, prisiminusi, kad esame susipykusios. Sėdėjau nejudėdama, prisimerkusi, stengdamasi ritmingai kvėpuoti, sulaikyti pirštus, kad nedrebėtų. Kai prisimindavau Sirilio kūną tam tikromis akimirkomis — rodos, nustodavo plakusi širdis.

Paėmiau nuo stalo cigaretę, brūkštelėjau degtuku į dėžutę. Jis užgeso. Atsargiai uždegiau kitą — vėjo nebuvo, bet man drebėjo rankos. Jis užgesc, vos prikišau prie cigaretės. Kažką burbtelėjusi, paėmiau trečią. Ir tada, nežinau kodėl, tas degtukas man tapo gyvybiškai svarbus. Gal kad Ana, staiga nusimetusi abejingumo kaukę, nesišypsodama, įdėmiai žiūrėjo į mane. Tą akimirką išnyko vieta, laikas, liko tik degtukas, mano pirštas ant jo, pilka dėžutė ir Anos žvilgsnis. Širdis kaip pašėlusi ėmė daužytis krūtinėje, pirštai mėšlungiškai suspaudė degtuką, jis užsidegė, aš godžiai pasilenkiau, bet cigaretė bakstelėjo į jį, ir jis užgeso. Dėžutė nukrito ant žemės, aš užsimerkiau. Pajutau griežtą klausiamą Anos žvilgsnį. Mintyse maldavau kažką, kad tik greičiau pasibaigtų tas laukimas. Anos rankos pakėlė mano galvą, aš kietai užsimerkiau, kad ji nepamatytų mano žvilgsnio. Jaučiau, kaip iš akių sunkiasi ašaros, iš nuovargio, sutrikimo, džiaugsmo, kad išsisukau. Ir tada, tarsi nutarusi nieko neklausinėti, judesiu, kuris rodė, kad ji nieko nežino, kad ji nusiramino, Ana perbraukė rankomis man per veidą, ir įtampa atlėgo. Paskui ji įspaudė man į burną uždegtą cigaretę ir vėl įsikniaubė į knygą.

Šitame judesyje įžiūrėjau, stengiausi įžiūrėti simbolinę prasmę. Bet dabar, kai gęsta degtukas, aš vėl pergyvenu tą keistą akimirką, pajuntu tą prarają, kuri atsivėrė tarp mano judesių ir manęs, pajuntu Anos žvilgsnio svorį ir tą tuštumą aplink save, tą begalinę tuštumą...

Tas atsitikimas, apie kurį ką tik kalbėjau, negalėjo likti be pasekmių. Kaip ir daugelis žmonių, kurie labai santūriai reiškia savo jausmus, labai pasitiki savimi, Ana nekentė kompromisų. O tas jos gestas, tos rūsčios rankos, švelniai nuslydusios mano veidu, kaip tik ir buvo kompromisas. Ji kažką atspėjo, galėjo išgauti mano prisipažinimą, bet paskutinę akimirką pasidavė gailesčiui, o gal abejingumui. Juk rūpintis manimi, dresuoti mane jai nė kiek ne lengviau, kaip susitaikyti su mano nuopuoliais. Tik pareiga ją vertė imtis globėjos, auklėtojos vaidmens; išteką dama už mano tėvo, ji jautė privalanti rūpintis ir manimi. Jau geriau tas jos nuolatinis smerkimas, jei galima jį taip pavadinti, būtų sukeltas susierzinimo ar kokio kito paviršutiniško jausmo: ji būtų pripratusi prie jo, ir jis būtų greitai išblėsęs; lengvai susitaikai su kitų ydomis, jei nejauti pareigos jų ištaisyti. Po pusmečio jai kelčiau vien nuovargio, švelnų nuovargio jausmą; va šito man ir reikėtų. Bet Ana niekad nebūtų jo patyrusi, nes jautėsi atsakinga už mane, tam tikra prasme ir buvo atsakinga, nes tada dar lengvai pasiduodavau kitų valiai. Pasiduodavau kitų valiai ir buvau užsispyrusi.

Taigi Ana pyko ant savęs ir šito neslėpė. Po keleto dienų per pietus kilo ginčas, ir vėl dėl tų nepakenčiamų užduočių atostogoms. Aš pasirodžiau tokia įžūli, kad net tėvas liko nepatenkintas, ir viskas baigėsi tuo, kad Ana užrakino mane kambary, neištarusi nė vieno žodžio pakeltu tonu. Aš to nežinojau: užsinorėjusi gerti, nuėjau prie durų, bet jos neatsidarė, ir aš supratau, kad esu užrakinta. Niekada niekas nebuvo manęs užrakinęs: mane apėmė siaubas, pats tikriausias siaubas. Pribėgau prie lango, pamačiau, kad per jį neišlipsiu. Puoliau kaip patrakusi prie durų ir smarkiai susitrenkiau petį. Sukandusi dantis, pamėginau išlaužti užraktą, — nenorėjau šauktis pagalbos, kad mane išleistų. Tik sulaužiau manikiūro repliukes. Sustojau vidury kambario, nuleidusi rankas. Stovėjau nejudėdama ir stebėjausi ta keista ramybe, rimtimi, kuri užliejo mane, kai ėmiau blaiviai galvoti. Taip sužinojau, kas yra žiaurumas: jutau, kaip, aiškėjant mintims, jis gimsta ir auga manyje. Išsitiesiau ant lovos ir ėmiau kurti detalų planą. Mano pyktis buvo daug didesnis už jo priežastį, ir aš porą trejetą kartų kėliausi, norėdama išeiti iš kambario, ir kaskart, atsimušusi į užrakintas duris, nustebdavau.

Šeštą valandą atėjo tėvas manęs išleisti. Kai jis įėjo į kambarį, automatiškai atsistojau. Nieko nesakydamas, jis pažiūrėjo į mane, ir aš jam, vėlgi automatiškai, nusišypsojau.

— Nori pasikalbėti? — paklausė jis.

— Apie ką? — atsakiau aš. — Tu nekenti pasiaiškinimų, aš taip pat. Tokie pasiaiškinimai nieko neduoda...

— Tavo tiesa. — Atrodo, jam palengvėjo. — Reikėtų, kad būtum meilesnė Anai, pakantesnė.

Tas žodis mane nustebino: kad aš būčiau pakantesnė Anai... Jis viską apvertė aukštyn kojom. Vadinasi, Ana – moteris, kurią jis primeta savo dukrai. O ne atvirkščiai. Ateitis nušvito pačiomis šviesiausiomis spalvomis.

— Aš blogai pasielgiau, — pasakiau. — Atsiprašysiu Anos.

— Ar tu... hm... ar tu laiminga?

— Žinoma, — nerūpestingai pasakiau aš. — Be to, jeigu mes su Ana nesugyvensim, aš kiek anksčiau ištekėsiu, ir tiek.

Žinojau, kad tokia išeitis jam bus tikrai skaudi.

— Apie tai nėra ko nė galvoti... Tu — ne Snieguolė... Ar galėtum mane taip greit palikti? Juk tik dvejus metus drauge išgyvenom.

Ta mintis man buvo taip pat nepakenčiama, kaip ir jam. Supratau, kad dar kiek — ir su ašaromis pulsiu jam ant krūtinės, kalbėsiu apie prarastą laimę ir išpūstus savo pergyvenimus. Negalėjau paversti jo bendrininku.

— Žinai, aš gerokai perdedu. Apskritai, mes su Ana gerai sutariam. Su abipusėm nuolaidom...

— Taip, taip, — pasakė jis. — Žinoma.

Jis turbūt irgi suprato, kad nuolaidos tikriausiai nebus abipusės, kad nusileisti visada reikės man.

— Matai, — pasakiau, — aš puikiai suprantu, kad Anos tiesa. Jos gyvenimas daug labiau nusisekęs negu mūsų, daug prasmingesnis...

Jis nesąmoningai krūptelėjo protestuodamas, bet aš variau savo:

— Po kokio mėnesio ar dviejų aš galvosiu visiškai kaip Ana, ir galas mūsų kvailiems ginčams. Reikia tik šiek tiek kantrybės.

Jis žiūrėjo į mane, aiškiai išmuštas iš vėžių.

Ir išgąsdintas: jis praranda būsimų išdaigų bendrininkę, o tam tikra prasme šiek tiek ir savo praeitį.

— Na, nereikia šitaip kalbėti, — silpnai gynėsi jis. — Pripažįstu, kad primečiau tau tokį gyvenimo būdą, kuris gal ir ne visai tinka tavo amžiui... nei... hm... manajam, bet mūsų gyvenimas nebuvo beprasmiškas ar nelaimingas... ne. Apskritai, mums nebuvo per daug... hm... liūdna ar nejauku tuos dvejus metus. Nereikia visko užbraukti vien dėl to, kad Anos pažiūros tuo klausimu šiek tiek kitokios.

— Reikia ne užbraukti, o padėti tašką, — tvirtai pasakiau aš.

— Aišku, — pasakė vargšelis, ir mes nusileidome žemyn.

Atsiprašiau Anos kaip niekur nieko. Ji pasakė, kad nėra ko atsiprašinėti ir kad mūsų ginčas kilo dėl karščio. Jaučiausi abejinga ir linksma.

Sirilis laukė manęs pušyne, kaip buvome susitarę; aš jam pasakiau, ką reikės daryti. Jis išklausė mane su baime ir nuostaba.

Paskui apsikabino, bet buvo jau vėlu, reikėjo grįžti namo. Nemaniau, kad bus taip sunku skirtis su juo. Jeigu jis būtų norėjęs pririšti mane prie savęs, būtų lengvai galėjęs. Mano kūnas veržėsi į jį, tapdavo pačiu savimi, atgydavo šalia jo. Aš aistringai jį pabučiavau, norėjau, kad jam skaudėtų, norėjau palikti kokią žymę, kad nė valandėlę nepamirštų manęs tą vakarą, kad sapnuotų mane naktį. Nes naktis bus ilga be jo, be jo artumo, įgudusių jo rankų, be staigaus jo šėlo ir ilgų glamonių.

Šeštas skyrius

Kitą rytą pakviečiau tėvą pasivaikščioti vieškeliu. Mes linksmai plepėjome apie nereikšmingus dalykus. Grįžti pasiūliau pušynu. Buvo lygiai pusė vienuoliktos, nepavėlavau nė minutės. Tėvas ėjo pirmas, nes takelis buvo siauras, iš abiejų pusių apaugęs gervuogių krūmais, jis prilaikydavo jų šakas, kad nesusibraižyčiau kojų. Kai jis sustojo, supratau, kad pamatė juos. Priėjau arčiau. Sirilis ir Elzė miegojo išsitiesę spyglių guoly — tikra pastoralinė idilija; jie viską padarė, kaip buvau sakiusi, bet, pamačius tą vaizdą, man suspaudė širdį. Na ir kas, kad Elzė myli mano tėvą, o Sirilis mane, — jie abu tokie gražūs, tokie jauni ir taip arti vienas kito... Žvilgtelėjau į tėvą: stovėjo įsmeigęs į juos akis, nežmoniškai išbalęs. Paėmiau jį už parankės:

— Nežadinkim jų, eime.

Jis paskutinį kartą pažiūrėjo į Elzę. Elzę, gulinčią aukštielninką, tokią jauną ir gražią, tokią nudegusią, rusvaplaukę, šypsančią kaip jauna nimfa, kurią pagaliau pavijo... Jis staigiai nusigręžė ir greitai patraukė šalin.

— Kekšė, — murmėjo jis, — kekšė!

— Kodėl tu taip kalbi? Argi ji ne laisva?

— Ne dėl to! O argi tau malonu matyti Sirilį jos glėbyje?

— Aš jo nebemyliu, — pasakiau aš.

— Aš irgi nebemyliu Elzės, — įniršęs sušuko jis. — Ir vis dėlto man nemalonu. Nepamiršk, kad aš... hm... gyvenau su ja! Tai visai kas kita...

Lyg nebūčiau žinojusi, kad visai kas kita! Matyt, jis irgi norėjo pulti prie jų, išskirti juos, susigrąžinti savo nuosavybę, buvusią nuosavybę.

— Išgirstų Ana!..

— Ką? Ana?.. Žinoma, ji nesuprastų arba pasipiktintų, tai visiškai aišku. Bet tu? Mano tikra duktė? Tu manęs nebenori suprasti, tu irgi piktiniesi?

Kaip lengvai galiu nukreipti jo mintis norima linkme! Mane truputėlį gąsdino, kad taip gerai jį pažįstu.

— Aš nesipiktinu, — pasakiau aš. — Bet pagaliau reikia žiūrėti tiesai į akis: Elzės atmintis trumpa, Sirilis jai patinka — tu ją

praradai. Ypač po to, ką padarei: tokių dalykų moterys neatleidžia...

— Jei norėčiau... — pradėjo tėvas ir išsigandęs nutilo...

— Tau nieko neišeitų, — tvirtai pasakiau aš, tarsi Elzės susigrąžinimas būtų paprasčiausias dalykas.

— Bet aš nė negalvoju jos susigrąžinti, — pasakė tėvas, atgavęs sveiką protą.

— Aš manau, — pasakiau gūžtelėjusi pečiais.

Tas gūžtelėjimas reiškė: „Beviltiška, vargšeli, tu iškritai iš žaidimo". Iki pat namų ėjo tylėdamas. Grįžęs apsikabino Aną ir užsimerkęs keletą akimirkų laikė prispaudęs ją prie savęs. Ji stovėjo šypsodamasi, nustebusi. Aš išėjau iš kambario ir, degdama iš gėdos, atsirėmiau koridoriuje į sieną.

Antrą valandą išgirdau tylų Sirilio švilptelėjimą ir nusileidau į pliažą. Jis tuoj pat padėjo man įsiropšti į valtį ir nuplukdė į atvirą jūrą. Jūra buvo tuščia — kam šaus į galvą maudytis per tokį karštį. Išplaukęs iš įlankos, jis nuleido burę ir atsigręžė į mane. Mes nė žodžiu nespėjom persimesti.

— Šį rytą... — pradėjo jis.

— Tylėk, — pasakiau aš, — ak, tylėk...

Jis švelniai paguldė mane ant brezento. Mūsų kūnai buvo šlapi ir slidūs nuo prakaito, judesiai — nevikrūs ir skuboti; po mumis ramiai lingavo valtis. Saulė kabojo tiesiai virš mano galvos. Staiga pasigirdo valdingas ir švelnus Sirilio kuždesys... Saulė nutrūko, blykstelėjo ir nukrito ant manęs... Kur aš? Nugrimzdusi jūros, laiko, malonumo gelmėse... Aš garsiai šaukiau Sirilį, jis neatsiliepė, nebuvo reikalo atsiliepti.

Paskui — sūraus vandens vėsa. Mudu juokėmės apkvaitę, tingūs, dėkingi viens kitam. Mums priklausė saulė ir jūra, juokas ir meilė, — ar pajusime juos kada nors taip aštriai ir intensyviai, kaip šią vasarą su baime ir sąžinės graužatim?..

Meilė teikė man ne vien tik labai realų fizinį malonumą; galvodama apie ją, jaučiau ir savotišką intelektualinį pasitenkinimą. Žodis „mylėtis" turi ypatingą, grynai leksinį žavesį, atskiriantį jį nuo jo reikšmės. Mane žavėjo to žodžio sandara: materiali ir konkreti jo galūnė ir poetinė jo šaknies abstrakcija. Anksčiau aš jį vartodavau visai nesidrovėdama, be jokios gėdos, nejausdama jo skonio. Dabar pajutau, kad darausi drovi. Nuleisdavau akis, kai tėvas kiek įdėmiau pažiūrėdavo į Aną, kai ji tyliai susijuokdavo savo nauju begėdišku juoku, nuo kurio mes su tėvu išbaldavome ir imdavome žiūrėti pro langą. Ana nepatikėtų, sužinojusi, kaip skamba jos juokas. Su tėvu ji elgėsi gražiai kaip draugė, švelni draugė, o ne kaip meilužė. Bet, žinoma, naktį.. Aš draudžiau sau galvoti apie tai, nekenčiau nešvarių minčių.

Prabėgo kelios dienos. Aš lioviausi galvojusi apie Aną, tėvą ir Elzę. Atsidavusi savo meilei, gyvenau kaip sapne, laiminga ir

rami. Sirilis paklausė, ar nebijau pastoti. Atsakiau, kad pasikliauju juo, ir, atrodo, jis suprato mano žodžius kaip savaime aiškų dalyką. Gal todėl aš taip lengvai atsidaviau jam: jis nesuvers atsakomybės man, ir, jei tapsiu nėščia, kaltas bus jis. Jis prisiėmė tai, ko aš negalėjau pakęsti — atsakomybę. Pagaliau aš netikėjau, kad galiu pastoti, buvau plona ir liesa... Nors kartą gyvenime džiaugiausi, kad esu sudėta kaip berniūkštis.

O Elzė nekantravo. Ji be perstojo klausinėjo mane. Aš nuolat bijojau būti užklupta su ja ar su Siriliu. Ji visą laiką stengėsi maišytis tėvui po akimis, susitikti su juo kiekviename žingsnyje. Ji džiaugėsi tariamomis savo pergalėmis, tramdoma tėvo aistra jai, kurios, kaip ji sakydavo, jis nepajėgė slėpti. Su įdomumu stebėjau, kaip ta mergina, kuri pagal profesiją nedaug kuo skyrėsi nuo parsiduodančios moters, darosi romantiška, jaudinasi dėl tokių smulkmenų kaip žvilgsnis, gestas, — ji, pripratusi tenkinti amžinai skubančių vyriškių reikalavimus. Tiesa, ji dar nebuvo patekusi į tokią sudėtingą situaciją, ir dabartinis vaidmuo jai, matyt, atrodė psichologinio subtilumo viršūnė.

Tėvą vis labiau kankino mintys apie Elzę, bet neatrodė, kad Ana būtų ką nors pastebėjusi. Jis buvo dar švelnesnis, dar dėmesingesnis jai, ir tai mane baugino, nes aš aiškinau jo elgesį nesąmoninga sąžinės graužatimi. Kad tik nieko neatsitiktų per likusias tris savaites. Mes grįšime į Paryžių, Elzė taip pat, ir tėvas su Ana, jeigu nepersigalvos, susituoks. Paryžiuje bus Sirilis, ir, kaip Ana negalėjo uždrausti jį mylėti čia, negalės uždrausti matytis su juo ir ten. Paryžiuje jis turi savo kambarį, toli nuo motinos buto. Mano vaizduotė jau piešė langą, atsidarantį tiesiai į žydrą ir rausvą, nepakartojamą Paryžiaus dangų, balandžius, burkuojančius ant karnizo, ir mudu su Siriliu, gulinčius siauroje lovoje...

Septintas skyrius

Po keleto dienų tėvas gavo laiškelį nuo vieno mūsų pažįstamo, kuris kvietė jį į Sen-Rafaelį taurelei aperityvo. Tėvas tuoj pat mums pasakė apie tai, džiaugdamasis proga nors trumpam ištrūkti iš savanoriškos, bet šiek tiek ir priverstinės mūsų vienatvės. Taigi aš pranešiau Elzei ir Siriliui, kad septintą valandą būsime „Saulėtajame bare", ir, jeigu jie atvažiuos, mus tikrai ten ras. Nelaimė, Elzė pažinojo tą tėvo draugą, todėl dar labiau užsigeidė važiuoti. Numatydama painią situaciją, pabandžiau ją perkalbėti. Kur tau!

— Šarlis Vebas dievina mane, — nuoširdžiai kaip vaikas dėstė ji. — Mane pamatęs, jis tikrai įkalbės Reimoną mesti Aną.

Siriliui buvo vis tiek, važiuoti į Sen-Rafaelį ar ne. Jam rūpėjo viena — būti ten, kur ir aš. Supratau tą iš jo akių, ir tai paglostė mano savimeilę.

Taigi apie šešias mes išvažiavome. Ana vežė mus savo mašina. Man patiko jos mašina: didelis, atviras, blizgantis amerikietiškas automobilis, kurį, matyt, pirko daugiau dėl reklamos, negu vadovaudamasi savo skoniu. Užtai jis visiškai atitiko mano skonį; blizgėdamas nikeliu, jis tyliai plaukė keliu, atsiskyręs nuo viso pasaulio, pasvirdamas ties staigiu posūkiu. Be to, visi trys sėdėjome ant priekinės sėdynės, o aš niekur nejaučiau tokio kontakto su žmonėmis kaip mašinoje. Visi trys susispaudę priekyje, alkūnėmis liesdami vienas kitą, svaigome nuo greičio ir vėjo, o gal nuo bendros mirties nuojautos. Vairavo Ana, tarsi simbolizuodama būsimos mūsų šeimos gyvenimo sanklodą. Po to vakaro Kanuose nebuvau važiavusi jos mašina, ir man atgijo prisiminimai.

„Saulėtajame bare" mūsų laukė Šarlis Vebas su žmona. Jo specialybė buvo teatro reklama, o žmonai rūpėjo kuo skubiau iššvaistyti su jaunais vyrukais jo uždirbtus pinigus. Jį tiesiog persekiojo mintis, kaip sudurti galą su galu, jis nuolat ieškojo uždarbių. Todėl visuomet skubėjo, negalėjo nustygti vietoje ir kartais atrodė netaktiškas. Jis ilgą laiką buvo Elzės meilužis; kad ir graži, ji nepasižymėjo gobšumu, ir jos nesidomėjimas pinigais jam patiko.

O jo žmona buvo pikčiurna. Ana jos anksčiau nepažinojo, ir aš tuoj pat gražiame jos veide pamačiau tą panieką ir pašaipą, kuri visuomet atsirasdavo jai būnant žmonėse; Šarlis Vebas kalbėjo be perstojo kaip visada, tiriamai žvilgčiodamas į Aną. Jis aiškiai negalėjo suprasti, kas ją riša su tuo nergišium Reimonu ir jo dukra. Aš baisiausiai didžiavausi, pagalvojusi, kad netrukus jis tai sužinos. Pasinaudojęs trumpu atokvėpiu, tėvas kiek linktelėjo prie jo ir stačiai pareiškė:

— Yra naujienų, bičiuli. Spalio penktą mudviejų su Ana vestuvės.

Sustingęs iš nuostabos, jis žiūrėjo tai į vieną, tai į kitą. Aš džiūgavau. Jo žmona buvo išmušta iš vėžių: ji visuomet jautė silpnybę tėvui.

— Sveikinu, — pagaliau kurtinančiu balsu sušuko Vebas. — Puiki mintis! Gerbiamoji, jūs nuostabi moteris! Užsikarti sau ant sprando tokį plevėsą. Kelneri! Reikia atšvęsti!

Nė kiek nesutrikusi, Ana ramiai šypsojosi. Staiga Vebo veidas nušvito — aš nė neatsisukau.

— Elzė! Viešpatie, juk tai Elzė Makenbur, ji manęs nemato. Reimonai, tik pažiūrėk, kaip išgražėjo ta mergaitė!..

— O kaipgi, — pasakė tėvas patenkintu savininko tonu.

Paskui viską prisiminė, ir jo veidas apsiniaukė.

Ana negalėjo neišgirsti intonacijos, kuria buvo pasakyti tie žodžiai. Ji greitai nusisuko nuo jo į mane. Jau buvo bepradedanti kalbą kita tema, bet aš pasilenkiau prie jos:

— Ana, jūsų elegancija sukėlė tikrą audrą vyrų širdyse. Pa-

žiūrėkite štai ten: akių nuo jūsų nenuleidžia, — pasakiau aš konfidencialiai, tai yra pakankamai garsiai, kad išgirstų tėvas. Jis tučtuojau atsisuko ir pamatė žmogų, apie kurį kalbėjau.

— Man tai nepatinka, — pasakė jis ir paėmė Anos ranką.

— Kokie jie mieli! — su ironišku grauduliu pasakė ponia Veb. — Šarli, nereikėjo trukdyti tų įsimylėjėlių, būtų užtekę pakviesti Sesilę.

— Sesilė nebūtų atėjusi, — išpyškinau aš.

— Kodėl gi? Gal įsimylėjot kokį žvejį?

Kartą ji matė mane plepant su autobuso konduktoriumi ir nuo to laiko žiūrėjo kaip į deklasuotą elementą, kaip į tuos, kuriuos ji vadino „deklasuotais".

— O, taip, — atsakiau, stengdamasi atrodyti linksma.

— Ir daug žvejojate?

Bjauriausia, kad ji manė esanti sąmojinga. Aš pradėjau pykti.

— Jūros katinų dar negaudau, — atsakiau, — bet šiaip žvejoju.

Stojo tyla. Pasigirdo ramus kaip visada Anos balsas:

— Reimonai, paprašykite kelnerį atnešti šiaudelių. Be jų neįmanoma gerti apelsinų sulčių.

Šarlis Vebas leidosi postringauti apie gaivinančius gėrimus. Tėvą dusino juokas, — supratau iš to, kaip jis gėrė, prisikišęs prie stiklinės. Ana pažiūrėjo į mane maldaujančiu žvilgsniu. Ir kaip žmonės, kurie sėkmingai išvengė kivirčo, tučtuojau nutarėme drauge pavakarieniauti.

Per vakarienę daug gėriau. Norėjau pamiršti Anos veidą, sunerimusį, kai žiūrėjo į tėvą, ar slaptai dėkingą, kai jos akys užkliudydavo mane. Visus Vebo žmonos sąmojus sutikdavau šypsodamasi. Tokia taktika ją trikdė. Ji darėsi vis agresyvesnė. Ana ženklais prašė mane valdytis. Ji baisėjosi viešais skandalais, o jautė, kad ponia Veb gali bemat įsisiautėti. Man — nieko, aš buvau pripratusi, mūsų draugijoje tas dažnai atsitikdavo. Todėl jos plepalai manęs nė kiek nejaudino.

Pavakarieniavę nuėjome į vieną naktinį Sen-Rafaelio barą. Nespėjome atsisėsti, ir pasirodė Elzė su Siriliu. Elzė sustojo tarpdury, garsiai užkalbino rūbininkę ir, vargšo Sirilio lydima, ėmė brautis pro staliukus. Pagalvojau, kad ji elgiasi visai ne kaip įsimylėjėlė, o kaip gatvės merga, bet ji buvo tokia graži, kad galėjo tai sau leisti.

— Kas čia per gražuolis? — paklausė Šarlis Vebas. — Žiūrėk, koks jaunas!

— Tai meilė, — sučiulbo jo žmona. — Laiminga meilė...

— Dar ko! — kirste nukirto tėvas. — Eilinis susižavėjimas.

Aš žvilgtelėjau į Aną. Ji apžiūrinėjo Elzę kuo ramiausiai, kaip apžiūrinėdavo manekenes, demonstruojančias jos modelius, arba labai jaunas moteris. Nė šešėlio paniekos. Valandėlę karštai žavėjausi ja: jokio smulkmeniškumo, pavydo. Pagaliau kodėl ji turėtų pavydėti Elzei? Ji buvo šimtą kartų gražesnė, subtilesnė už

Elzę. Kadangi buvau girta, pasakiau jai tai. Ji susidomėjusi pažiūrėjo į mane.

— Aš gražesnė už Elzę? Jums taip atrodo?

— Be jokių abejonių.

— Visada malonu tai girdėti. Bet jūs vėl per daug geriate. Atiduokite savo taurelę. Jums neskaudu, kad Sirilis čia? Tarp kitko, jam nuobodu.

— Jis mano meilužis, — linksmai išpyškinau.

— Jūs visai girtai! Gerai, kad laikas namo.

Su palengvėjimu atsisveikinome su Vebais. Kuo rimčiausiai kreipiausi į ponią Veb „brangioji ponia". Tėvas sėdo už vairo, mano galva nusviro Anai ant petiės.

Galvojau, kad ji man mielesnė už Vebus ir visus kitus mūsų pažįstamus. Kad ji geresnė, tauresnė, protingesnė už juos. Tėvas mažai kalbėjo. Tikriausiai galvojo apie Elzę, apie jos pasirodymą bare.

— Ji miega? — paklausė Aną.

— Kaip kūdikis. Palyginti ji visai gerai elgėsi. Išskyrus per daug tiesmukišką užuominą apie jūros katinus...

Tėvas nusijuokė. Stojo tyla. Paskui vėl išgirdau tėvo balsą.

— Ana, aš myliu jus, tik jus vieną. Ar tikite manimi?

— Nekartokite šito taip dažnai, mane pradeda imti baimė...

— Duokite ranką.

Norėjau atsisėsti ir pasakyti: „Ne, tik ne dabar, kai važiuojame tokiu stačiu skardžiu". Bet aš buvau įgėrusi; Anos kvepalai, jūros vėjas mano plaukuose, įdrėskimas ant petiės — mūsų su Siriliu meilės ženklas — ar negana priežasčių, kad būčiau laiminga ir tylėčiau. Ėmė miegas. Vargšas Sirilis su Elze dabar tikriausiai kratosi ant motociklo, kurį jam padovanojo motina gimimo dienos proga. Kažkodėl tai sujaudino mane iki ašarų. Anos mašina taip švelniai plaukia, tokia jauki, tokia patogi miegoti... Miegoti... Ponia Veb dabar tikrai negali užmigti. Be abejo, sulaukusi jos metų, aš irgi mokėsiu vaikinams, kad mane mylėtų, nes meilė yra pats maloniausias, pats tikriausias, pats teisingiausias dalykas pasaulyje. Ir nesvarbu, kuo už ją moki. Svarbu kas kita — nepasidaryti irzlia pikčiurna, nepavydėti kitiems, kaip ji pavydi Elzei ir Anai. Tyliai susijuokiau. Ana nuleido petį, kad man būtų patogiau. „Miegokite", — įsakmiai tarė ji. Ir aš užmigau.

Aštuntas skyrius

Rytą, kai atsibudau, mano nuotaika buvo kuo puikiausia, tik jutau šiokį tokį nuovargį ir skausmą pakaušyje nuo vakarykščių išgertuvių. Kaip ir kiekvieną rytą mano lova skendėjo saulėje; aš nuspyriau antklodę, nusimečiau pižamą ir atsukau nugarą saulės spinduliams. Gulėjau, pakišusi sulenktą ranką po skruostu;

prie pat mano akies pūpsojo stambus drobinės paklodės mazgas, kiek toliau, ant grindų plytelių kapanojosi musė. Švelnūs ir šilti spinduliai, rodės, skverbiasi per odą iki pat kaulų ir stengiasi mane sušildyti. Nutariau visą rytą taip ir gulėti nejudėdama.

Atmintyje po truputį atgijo vakarykštė diena. Atsiminiau, kaip pasakiau Anai, kad Sirilis mano meilužis, ir mane suėmė juokas: girtas gali sakyti teisybę, niekas tavimi nepatikės. Prisiminiau ir ponią Veb, ir mūsų susikirtimą; aš buvau pripratusi prie tokio tipo moterų: toje aplinkoje ir tokio amžiaus jos dažniausiai būna šlykščios dėl savo dykaduoniavimo ir noro kuo daugiau paimti iš gyvenimo. Greta santūrios Anos ji man pasirodė dar menkesnė ir nuobodesnė nei paprastai. Šito ir reikėjo laukti: neįsivaizduoju, kas iš tėvo draugių galėtų prilygti Anai. Maloniai praleisti vakarą tokių žmonių kompanijoje gali arba įgėręs, kada tau teikia malonumo ginčas su jais, arba turėdamas intymius santykius su vienu iš sutuoktinių. Tėvui paprasčiau: jiems su Šarliu Vebu tai buvo sportas. „Atspėk, su kuo šiandien vakarieniauju ir miegu? Su pupyte Mars, kuri filmavosi pas Sorelį. Užeinu pas Diupiujį ir..." Tėvas juokdamasis ploja jam per petį: „Tau sekasi! Ji beveik tokia pat graži, kaip Eliza". Tikri vaikėzai. Bet man patiko, kad jie kalbėdavo karštai, su užsidegimu. Arba ilgi vakarai kavinių terasose, kur Lombaras liūdnai guosdavosi tėvui: „Aš mylėjau tik ją vieną, Reimonai! Tu prisimeni tą pavasarį, prieš tai, kai ji metė mane... Kaip kvaila, vyras atiduoda visą savo gyvenimą vienai moteriai!" Čia buvo kažkas nepadoraus, žeminančio, bet ir žmogiško — du vyriškiai prie taurelės konjako atveria vienas kitam savo širdį.

Anos draugai tikriausiai niekada nekalbėdavo apie save. Jie turbūt nesileisdavo į tokius nuotykius. O jei ir kalbėdavo, tai droviai pasišaipydami. Jaučiu, kad esu linkusi pritarti atlaidžiam Anos požiūriui į mūsų pažįstamus, jos maloniam, užkrečiančiam atlaidumui... Tačiau aš supratau, kad, turėdama trisdešimt metų, būsiu labiau panaši į mūsų draugus negu į Aną. Aš užduščiau nuo tylėjimo, abejingumo, santūrumo. Greičiau jau po kokių penkiolikos metų persisotinusi pasilenksiu prie žavaus, taip pat šiek tiek pavargusio vyriškio:

— Mano pirmo meilužio vardas buvo Sirilis. Ėjau aštuonioliktus metus, prie jūros buvo karšta...

Įsivaizdavau to žmogaus veidą. Su smulkiomis raukšlelėmis, kaip mano tėvo. Kažkas pabeldė į duris. Aš greitai įsinėriau į pižamą ir šūktelėjau: „Prašom!" Tai buvo Ana, rankose atsargiai laikė puoduką:

— Pagalvojau, kad gurkšnelis kavos jums nepakenks... Jaučiatės ne per blogiausiai?

— Visiškai gerai, — atsakiau. — Vakar, rodos, kiek padauginau.

— Kaip visuomet, kai būnat žmonėse... — Ji ėmė juoktis. —

Turiu pasakyti, pralinksminot mane... Tas vakaras, atrodė, niekad nesibaigs.

Nebemačiau saulės, nepajutau net kavos skonio. Pokalbis su Ana užvaldydavo visas mano mintis, liaudavausi stebėjusi save iš šalies, o juk ji viena priversdavo mane abejoti savimi, teisti save. Ji mano gyvenimui suteikdavo aštrių ir sunkių akimirkų.

— Sesile, jums įdomu su tokiais žmonėmis kaip Vebai arba Diupiuji?

— Jų manieros dažniausiai nepakenčiamos, bet su jais linksma.

Ji irgi žiūrėjo, kaip ant grindų kapstosi musė. Pagalvojau, kad ta musė tikriausiai luoša. Anos akis dengė sunkūs vokai su ilgomis blakstienomis — jai taip paprasta rodytis atlaidžia.

Ar jūs niekad nepastebejot, kad jų kalbos tokios vienodos ir... kaip čia pasakius? — sunkios. Jums nenusibodo nuolat klausytis apie darbo sutartis, moteris, vakarienes?

— Matot, — pasakiau aš. — Dešimtį metų praleidau vienuolyne, o tie žmonės nepripažįsta moralės, ir todėl jie man vis dar patrauklūs.

Nedrįsau pridurti, kad man patinka toks gyvenimo būdas.

— Praėjo dveji metai, — pasakė ji. — Pagaliau beprasmiška postringauti ar moralizuoti, reikia pačiam jausti, turėti šeštąjį pojūtį...

Matyt, aš jo neturėjau. Aiškiai jutau, kad šiuo atžvilgiu man kažko trūksta.

— Ana, — staiga tariau aš. — Kaip jums atrodo, ar aš protinga?

Ji susijuokė nustebinta tokio tiesaus klausimo.

— Na, žinoma! Kodėl jūs klausiat?

— Jei būčiau kvaila, jūs sakytumėt tą patį, — atsidusau aš.— Aš taip dažnai jaučiu jūsų pranašumą...

Tai dėl amžiaus, — tarė ji. — Būtų labai liūdna, jei neturėčiau kiek daugiau pasitikėjimo savimi negu jūs. Pakliūčiau jūsų įtakon!

Ji ėmė juoktis. Pasijutau įžeista:

— Gal ir nebūtų taip jau blogai.

— Tai būtų katastrofa, — pasakė ji.

Staiga ji liovėsi juokauti ir įdėmiai pažiūrėjo man tiesiai į akis. Man pasidarė nejauku. Yra žmonių, kurie kalbėdami įdėmiai žiūri į akis arba prisikiša visai arti, norėdami būti tikri, kad jų klausai, — iki šiol negaliu priprasti prie tokio įpročio. Beje, jų taktika klaidinga, nes tokiu atveju aš galvoju tik, kaip pabėgus, atsikračius jų, kartoju „taip, taip", mindžikuoju vietoje ir, nutaikiusi progą, spaudžiu į kitą kambario galą; jų įkyrumas, įžūlumas, noras išsiskirti mane siutina. Ana, laimė, nematė reikalo užvaldyti mane tokiu būdu, jai užteko žiūrėti nenuleidžiant akių, ir man darėsi sunku išlaikyti tą lengvą, nerūpestingą toną, kuriuo mėgau kalbėti.

— Ar žinote, kaip baigiasi gyvenimas tokių vyriškių kaip Vebas?

„Ir mano tėvas", — pridūriau mintyse.

— Griovyje, — linksmai atsakiau.

— Ateina toks amžius, kai jie netenka žavesio, praranda savo „formą", kaip sakoma. Jie nebegali gerti, bet dar galvoja apie moteris; tik dabar jau reikia joms mokėti, leistis į daugybę smulkių kompromisų, bėgant nuo vienatvės. Juos, vargšus, mulkina. Ir tada jie tampa sentimentalūs ir reiklūs... Kiek esu prisižiūrėjusi tokių gyvenimo nuolaužų.

— Vargšas Vebas! — pasakiau aš.

Buvau išmušta iš vėžių. Tikrai toks galas laukė ir mano tėvo! Tai yra, lauktų, jei Ana nebūtų paėmusi jo savo globon.

— Jūs nemąstote apie tai, — pasakė Ana su užuojautos šypsenėle. — Jūs mažai galvojat apie ateitį, ar ne? Tai jaunystės privalumas.

— Prašyčiau nekaišioti man po nosim mano amžiaus, — pasakiau jai. — Aš nesidangstau savo jaunumu ir nemanau, kad jis man duoda teisę į kažkokias privilegijas ar leidžia pretenduoti į atlaidumą. Aš jam neteikiu reikšmės.

— O kam jūs teikiate reikšmę? Savo ramybei, nepriklausomybei?

Aš bijojau tokių pokalbių, ypač su Ana.

— Niekam. Kaip jūs žinote, aš iš viso negalvoju.

— Jūs su savo tėvu mane erzinate. Jūs niekad nieko negalvojate... nieko nemokate, nieko nežinote. Argi tai jums patinka?

— Aš sau nepatinku. Aš nemėgstu savęs ir nesistengiu pamėgti. Bet jūs kartais komplikuojate man gyvenimą, ir už tai bevęik pykstu.

Ana susimąsčiusi ėmė kažką niūniuoti, melodija buvo pažįstama, bet neprisiminiau, iš kur ji.

— Kokia čia dainelė, Ana? Mane erzina, kad negaliu prisiminti...

— Nežinau. — Ji vėl nusišypsojo, bet truputį nusivylusi. — Nesikelkit, pailsėkit, einu kitur tęsti šeimos intelekto studijų.

„Žinoma, — mąsčiau aš, — tėvui lengva." Taip ir girdžiu jo žodžius: „Aš nieko negalvoju, nes mylių jus, Ana". Kad ir kokia Ana protinga, toks atsakymas turėtų ją patenkinti. Aš saldžiai pasirąžiau ir vėl įsikniaubiau į pagalvę. Nepaisant to, ką pasakiau Anai, aš daug mąsčiau. Tiesą pasakius, ji pernelyg juodai piešė ateitį: po dvidešimt penkerių metų mano tėvas bus simpatingas žilas šešiasdešimtmetis vyriškis, jaučiantis silpnybę viskiui ir spalvingiems prisiminimams. Kartu vaikščiosime į svečius. Dabar jau aš pasakosiu savo nuotykius, o jis patarinės. Aš suvokiau, kad išbraukiau Aną iš mūsų ateities; aš negalėjau, nepajėgiau ten rasti jai vietos. Aš negalėjau įsivaizduoti tvarkos, tylos, harmonijos, kurią Ana atsineštų kaip didžiausią brangenybę į mūsų sujauktą butą, tai tuščią, tai užverstą gėlėmis; jame šmižinėja prašalaičiai, skamba svetimi balsai, jame amžinai kėp-

so kažkieno lagaminai. Aš labai bijojau, kad man bus mirtinai nuobodu; beje, Anos įtaka mažiau baugino, kai tikrai pamilau ir fiziškai suartėjau su Siriliu. Tai mane išvadavo iš daugybės baimių. Bet labiau už viską aš bijojau nuobodulio ir tvarkos. Vidinę ramybę mums su tėvu teikdavo išorinis chaosas. O Anai jis buvo nepriimtinas.

Devintas skyrius

Aš smulkiai pasakoju apie Aną ir save ir mažai teminiu tėvą. Bet ne todėl, kad jo vaidmuo nebuvo svarbiausias šioje istorijoje, ir ne todėl, kad jis manęs nedomintų. Aš nieko nemylėjau taip, kaip jį, ir iš visų jausmų, kuriuos tada patyriau, jausmai jam buvo pastoviausi, giliausi, ir juos aš labiausiai vertinau. Aš jį per daug gerai pažinojau, kad galėčiau lengvabūdiškai apie jį šnekėti, mes buvome per daug artimi. Tačiau kaip tik pirmiausia turėčiau paaiškinti jo charakterį, kadangi noriu pateisinti jo elgesį. Jis nebuvo nei garbėtroška, nei egoistas. Tik lengvabūdis, nepataisomas lengvabūdis. Bet negaliu sakyti, kad jis neturėjo gilių jausmų ar nežinojo, kas yra atsakomybė. Jo meilė man nebuvo paviršutiniškas jausmas ar tiesiog tėvo instinktas. Dėl nieko jis taip nekentėdavo, kaip dėl manęs; o ir aš pati — ar ne todėl puoliau į nevilti tą atmintiną dieną, kad pamačiau jo judesį, kuriuo jis tarsi norėjo atsikratyti manęs, žvilgsnį, kurį nusuko... Aš jam visuomet buvau svarbesnė už jo aistras. Ne kartą vakare jis lydėjo mane namo, praleisdamas tai, ką Vebas vadino „puikiausia proga". Bet dėl viso kito — negaliu neigti, jis buvo savo įpročių valioje, nepastovus, lengvabūdis. Jis nemąstė. Viską mėgo aiškinti fiziologija — jo akyse tai buvo svarbiausia: „Tu bjauriesi savimi? Daugiau miegok, mažiau gerk". Panašiai samprotaudavo ir tada, kai aistringai įsigeisdavo kokios nors moters: jis nesistengė nei sutramdyti to geismo, nei paversti jo sudėtingesniu jausmu. Jis buvo materialistas, bet subtilus, jautrus ir pagaliau labai geras žmogus.

Geismas, kuris jį traukė prie Elzės, erzino jį, bet ne taip, kaip galėtum manyti. Jis negalvojo: „Ketinu apgauti Aną. Vadinasi, aš ją mažiau myliu"; priešingai: „Kaip nemalonu, kad mane taip traukia Elzė! Tegu greičiau tai įvyksta, nes gali kilti nemalonumų su Ana". Jis juk mylėjo Aną, žavėjosi ja, ji pakeitė jo gyvenimą, išstūmusi virtinę tuščių ir apykvailių moterų, su kuriomis jis pastaraisiais metais bendravo. Ji tenkino jo tuštybę, jo geidulius ir jausmus, nes suprato jį, padėdavo jam savo protu ir patirtimi. Dabar aš labai abejoju, ar jis suvokė, koks rimtas Anos jausmas jam. Tėvui atrodė, kad jam ji — ideali meilužė, man — ideali motina. Bet ar jis pagalvodavo „ideali žmona" ir suprasdavo visas iš to išplaukiančias priedermes? Nemanau. Esu tikra, kad Sirilio ir Anos akyse jis buvo, kaip ir aš, nepilnavertis jaus-

mų požiūriu. Tai jam netrukdė gyventi kupino aistrų gyvenimo, kuris jam atrodė normalus ir į kurį jis įdėdavo visą savo entuziazmą.

Aš negalvojau apie jį, kurdama planus, kaip išguiti Aną iš mūsų gyvenimo; žinojau, kad jis greitai nusiramins, kaip visada; nutraukti santykius jam daug lengviau, negu pereiti prie tvarkingo gyvenimo; palaužti jį ir išmušti iš vėžių galėjo tik rutina ir vienodumas, kaip ir mane. Mudu priklausėme tai pačiai genčiai; kartais įtikinėdavau save, kad tai puikios rasės klajoklių gentis, kartais ji man atrodydavo apgailėtina, išsigimusi plevėsų gentis.

Dabar tėvas kentėjo, bent jau nervinosi: Elzė jam tapo ano gyvenimo, jaunystės, ypač jo jaunystės simboliu. Mačiau, kad jis nesitveria savo kailyje, kad taip ir nori pasakyti Anai: „Brangioji, atleiskite mane vienai dienai; noriu su tos mergos pagalba įsitikinti, kad dar ne visai nusenau. Pajusiu nuvargusį jos kūną ir nusiraminsiu". Bet jis negalėjo taip pasakyti; ne todėl, kad Ana buvo pavydi, perdėm dorovinga ir su ja negalima buvo pradėti tokių šnekų, bet, matyt, ji, sutikusi gyventi su tėvu, iškėlė sąlygas: ištvirkavimų laikas pasibaigė, jis ne vaikėzas, o vyras, kuriam ji patiki savo gyvenimą, ir todėl jis privalo tinkamai elgtis, o ne būti silpnavalis savo kaprizų vergas. Anai nieko neprikiši už visiškai normalų ir sveiką jos apdairumą, bet tai netrukdė tėvui geisti Elzės. Geisti kuo toliau, tuo labiau, geisti taip stipriai, kaip geidžiama uždrausto vaisiaus.

Bet tada, žinoma, aš dar galėjau viską sutvarkyti. Būtų užtekę pasakyti Elzei, kad ji jam nusileistų, ir, sugalvojus kokią nors priežastį, vienam vakarui išsivežti Aną į Nicą ar kur kitur. Namuose mus būtų sutikęs tėvas, nusiraminęs ir kupinas naujo švelnumo teisėtai meilei, tiksliau, meilei, kuri, šiaip ar taip, taps teisėta, grįžus į Paryžių. Va šito ir negalėtų pakęsti Ana: būti jo meiluže, tokia pat, kaip ir kitos, tai yra laikina. Kaip mums sunkino gyvenimą jos orumas, pagarba sau!..

Bet aš neprašiau Elzės nusileisti tėvui, nei Anos nuvežti mane į Nicą. Norėjau, kad giliai paslėptas tėvo geismas apimtų jį visą ir pastūmėtų klaidingam žingsniui. Aš negalėjau pakęsti paniekos, kurios Ana neslėpė mūsų ankstesniam gyvenimui, tam, kas sudarė mūsų su tėvu laimę. Aš norėjau ne pažeminti ją, bet priversti priimti mūsų pasaulėjautą. Tegu sužino, kad tėvas ją apgavo, ir objektyviai įvertina kaip grynai fiziologinę užgaidą, o ne kaip pasikėsinimą į jos asmenybę, jos garbę. Jei ji nori bet kokia kaina būti teisi, tegu leidžia mums klysti.

Aš net apsimečiau nepastebinti tėvo kančių. Svarbiausia neklausyti jo prisipažinimų, neleisti, kad padarytų mane savo bendrininke, priverstų tartis su Elze ir nušalinti Aną.

Man teko apsimetinėti, kad jo meilę Anai laikau šventa, kaip ir pačią Aną. Ir turiu pripažinti, kad tai man neteikė jokio var-

go. Pagalvojus, kad jis gali apgauti Aną, įžeisti ją, mane apimdavo siaubas ir keistas susižavėjimas.

Tuo tarpu mūsų gyvenimas tekėjo laimingai: aš nepraleisdavau progos pakurstyti tėvo aistrą Elzei. Anos veidas nebekėlė sąžinės graužaties. Kartais man atrodydavo, kad ji susitaikys su įvykusiu faktu, ir mes gyvensime kartu ne tik pagal jos, bet ir pagal savo skonį. Antra vertus, aš dažnai matydavausi su Siriliu, ir mes slapčia mylėdavomės. Pušų kvapas, jūros ošimas, jo kūnas... Jį pradėjo graužti sąžinė, vaidmuo, kurį paskyriau, jam labai nepatiko, ir jis vaidino tik todėl, kad įtikinėjau, jog tai būtina mūsų meilei. Nuolat teko veidmainiauti, raminti savo sąžinę, bet nedėjau jokių pastangų, nemelavau. (Aš jau sakiau, kad teisdavau save tik už poelgius.)

Aš nesustosiu ties šiuo laikotarpiu, nes, perkratinėdama prisiminimus, bijau suklupti prie tokių, kurie mane slegia. Užtenka pagalvoti, koks laimingas buvo Anos juokas, kokia ji buvo man maloni, ir atrodo, lyg būčiau gavusi smūgį, klastingą smūgį iš pasalų, man skauda, mane ima dusinti pyktis ant pačios savęs. Aš pajuntu lyg ir sąžinės graužatį, tad turiu gelbėtis veiksmais: užsidegu cigaretę, uždedu plokštelę, paskambinu draugui. Pamažu imu galvoti apie ką kita. Bet man nepatinka, kad turiu griebtis trumpos atminties, savo mąstysenos lengvumo, užuot juos įveikusi. Aš nemėgstu prisipažinti turinti tokių savybių, net kada galėčiau ir pasidžiaugti jomis.

Dešimtas skyrius

Net keista pagalvojus, kad likimas mėgsta pasirodyti pačiu neverčiausiu ar pilkiausiu pavidalu. Tą vasarą jis pasirinko Elzės pavidalą. Nieko nepasakysi, gražų, ar greičiau patrauklų, pavidalą. Be to, Elzė nuostabiai juokdavosi, juokdavosi iki užsimiršimo, užkrečiančiai, kaip juokiasi vien tik apykvailiai žmonės.

Aš greitai pastebėjau, kokį poveikį tas juokas turi tėvui. Primokiau Elzę išspausti iš jo, ką tik galima, kai mes „užklupsime" ją su Siriliu. „Kai išgirsite ateinant mus su tėvu, — mokiau aš, — nieko nekalbėkite, tik juokitės." Ir štai, vos tik pasigirsdavo šitas patenkintas juokas, tėvo veidu šmėkšteldavo pyktis. Režisuoti man nenusibodo. Aš niekad neprašaudavau pro šalį: pamatę Sirilį su Elze, kurie atvirai demonstravo neegzistuojančią, bet audrinančią vaizduotę meilę, mes su tėvu išbaldavome, jo kaip ir mano veide nelikdavo nė lašelio kraujo, mus apimdavo geismas, baisesnis už bet kokį skausmą. Sirilis, Sirilis pasilenkęs prie Elzės... Šita scena draskė man širdį, o juk aš pati ją režisavau kartu su juo ir Elze, nenujausdama, kokia jėga slypi joje. Kai kalbi, viskas atrodo lengva ir paprasta; matydama Sirilio profilį, tamsų švelnų jo kaklą, palinkusius prie laukiančio Elzės veido, bū-

čiau galėjusi atiduoti viską pasaulyje, kad tik to nebūtų. Pamirsdavau, kad pati šito norėjau.

Be šių įvykių, kasdienybė buvo užpildyta Anos patiklumu, švelnumu ir — man sunku ištarti šį žodį — laime. Tikrai, aš niekada nebuvau matęsi jos tokios laimingos; ji patikėjo savo gyvenimą mums, egoistams, nieko nenujausdama apie audringas mūsų aistras ir niekšiškas mano intrigėles. Aš tuo ir pasiklioviau: tokia santūri, išdidi, ji instinktyviai vengė bet kokių gudrybių stipriau prisirišti tėvą ir, iš esmės, bet kokio koketavimo, išskyrus norą būti gražiai, protingai, švelniai. Po truputį ėmiau jos gailėti; gailestis — malonus jausmas, jis pagauna kaip karinio orkestro muzika. Ar galima smerkti mane už tai?

Vieną gražų rytą labai susijaudinusi kambarinė atnešė Elzės laiškutį: „Viskas gerai, ateikit!" Man pasirodė, kad įvyko katastrofa: nekenčiu atomazgų. Vis dėlto nuėjau pas Elzę į pliažą ir radau ją švytinčią iš pasitenkinimo:

— Pagaliau susitikau su jūsų tėvu, prieš valandą!

— Ką jis jums pasakė?

— Pasakė, kad be galo gailisi to, kas įvyko, kad elgėsi kaip paskutinis niekšas. Juk tai tiesa, ar ne?

Man teko sutikti.

— Paskui prikalbėjo komplimentų, kaip tik jis moka... Žinote, tokiu nerūpestingu tonu, labai tyliai, tarsi jam būtų sunku kalbėti... tokiu tonu...

Aš nutraukiau jos idiliškus sapaliojimus:

— Ko jis siekė?

— Nagi nieko!.. Tai yra ne, jis pakvietė mane į kaimą puodukui arbatos, kad įrodyčiau, jog negriežiu danties, na, kad esu plačių pažiūrų, šiuolaikinė moteris!

Mane prajuokino tėvo nuomonė apie jaunų rusvaplaukių moterų šiuolaikiškumą.

— Kodėl juokiatės? Ar man eiti, ar ne?

Aš vos nepasakiau: „Kas man darbo?" Paskui supratau, kad jai atrodau jos sėkmingų manevrų įkvėpėja. Teisi aš buvau, ar ne, bet supykau:

— Nežinau, Elze, tai priklauso tik nuo jūsų; neklausinėkit visą laiką, ką jums daryti — galima pagalvoti, kad tai aš jus verčiu...

— O kas gi kitas, — pasakė ji, — tik jūsų dėka...

Staiga aš išsigandau — jos balsas buvo kupinas susižavėjimo.

— Eikite, jeigu norit, tik, dėl dievo meilės, nieko man nekalbėkit apie tai!

— Bet juk... reikia jį išvaduoti nuo tos moters... Sesile!

Aš pasileidau bėgti. Tegu tėvas daro, ką nori, tegu Ana pati išsisuka iš keblios padėties! Be to, manęs laukė Sirilis. Man atrodė, kad tik meilė gali išgelbėti nuo tos kaustančios baimės.

Sirilis apkabino mane ir nusivedė netaręs nė žodžio. Su juo

viskas atrodė lengva — viską užgožė aistra, pasitenkinimas. Po kiek laiko, gulėdama šalia jo, prisiglaudusi prie bronzinio, pasruvusio prakaitu kūno, bejėgė ir sutrikusi, kaip po laivo sudužimo, pasakiau, kad nekenčiu savęs. Aš tai pasakiau su šypsena, nes taip ir maniau, bet dėl to nesikankinau, o maloniai pasidaviau likimui. Jis manimi nepatikėjo.

— Nesvarbu. Aš tave taip myliu, kad sugebėsiu pakeisti tavo nuomonę. Aš tave myliu, aš tave taip myliu...

Pietaujant man visą laiką ausyse įkyriai skambėjo ši frazė: „Aš tave myliu, aš tave taip myliu". Štai kodėl, nors ir labai stengiuosi, sunkiai prisimenu, kas tada vyko prie stalo. Ana vilkėjo šviesiai violetine suknele, — tokios spalvos, kaip ratilai po akimis, kaip pačios jos akys. Tėvas juokėsi, jam aiškiai buvo palengvėję: viskas klostėsi jo naudai. Valgant desertą, jis pareiškė šį popietį turįs reikalų kaime. Mintyse nusišypsojau. Jaučiausi pavargusi, man buvo vis tiek. Norėjau tik vieno — išsimaudyti.

Ketvirtą valandą nusileidau į pliažą. Terasoje pamačiau tėvą, susiruošusį į kaimą — nieko jam nepasakiau. Net nepatariau būti atsargiam.

Vanduo buvo gaivus ir šiltas. Ana nesirodė, tikriausiai dirbo, piešė savo kambaryje modelius, o mano tėvas tuo tarpu flirtavo su Elze. Po poros valandų oras kiek atvėso, aš užlipau į terasą, atsisėdau į krėslą ir išskleidžiau laikraštį.

Štai tada ir pamačiau Aną; ji pasirodė iš miško. Ji bėgo, beje, nevykusiai, nerangiai, prispaudusi alkūnes prie šonų. Staiga man toptelėjo nepadori mintis — bėga sena moteris, ji tuoj pargrius. Aš suakmenėjau: ji dingo už namo, kur buvo garažas. Staiga aš viską supratau ir taip pat bėgte leidausi jai iš paskos.

Ji jau sėdėjo mašinoje, įjungusi motorą. Aš pribėgau ir pakibau ant durelių.

— Ana, — pasakiau aš, — Ana, neišvažiuokite, tai nesusipratimas, tai dėl mano kaltės, aš paaiškinsiu...

Ji nesiklausė manęs, nežiūrėjo į mane, pasilenkė, atleisdama stabdį.

— Ana, jūs mums reikalinga.

Tada ji išsitiesė — veidas buvo persikreipęs. Ji verkė. Staiga aš supratau pasikėsinusi į gyvą ir jautrų žmogų, o ne į abstrakčią būtybę. Kadaise ji buvo maža mergaitė, kiek uždara, paskui paauglė, paskui moteris. Ji turėjo keturiasdešimt metų, buvo vieniša, mylėjo vyriškį ir tikėjosi būti laiminga su juo dešimt, gal dvidešimt metų. O aš... jos veidas... tas veidas buvo mano rankų darbas. Mane krėtė drebulys, aš visu kūnu spaudžiausi prie mašinos durelių.

— Jums niekas nereikalingas, — sumurmėjo ji, — nei jums, nei jam.

Motoras užsivedė. Mane apėmė neviltis, aš negalėjau leisti, kad ji taip išvažiuotų:

— Atleiskit man, maldauju...

— Atleisti jums — už ką?

Jai skruostais be perstojo ritosi ašaros. Atrodė, kad ji to nejaučia, jos veidas buvo sustingęs:

— Vargšė mergaitė!

Ji palietė ranka man skruostą, tai truko vos akimirką, ir nuvažiavo. Mačiau, kaip mašina dingo už namo kampo. Buvau sutrikusi, apimta nevilties... Viskas įvyko taip greitai! Ir tas jos veidas, tas veidas...

Už nugaros išgirdau žingsnius: tai buvo tėvas. Jis spėjo nusivalyti Elzės lūpų dažus, nusipurtyti nuo kostiumo pušų spyglius. Aš atsisukau, puoliau prie jo:

— Niekšas, niekšas!

Ėmiau raudoti.

— Kas atsitiko? Argi Ana?.. Sesile, pasakyk man, Sesile...

Vienuoliktas skyrius

Mes susitikome tik per vakarienę, abu sunerimę, kad taip netikėtai vėl esame dviese. Aš visiškai nenorėjau valgyti, jis taip pat. Abu žinojome, kad būtina susigrąžinti Aną. Aš, pavyzdžiui, neilgai tverčiau, turėdama prieš akis sukrėstą jos veidą išvažiuojant, galvodama apie jos skausmą ir savo kaltę. Aš pamiršau nuolatines savo gudrybes ir įmantrius planus. Buvau visiškai sutrikusi, išmušta iš vėžių, panašus jausmas atsispindėjo ir tėvo veide.

— Kaip manai, — paklausė jis, — ar ji ilgam mus paliko?

— Tikriausiai ji išvažiavo į Paryžių, — atsakiau.

— Į Paryžių... — mįslingai sumurmėjo tėvas.

— Galbūt mes jos niekad daugiau nebepamatysime...

Sumišęs jis pažiūrėjo į mane ir per stalą paėmė mano ranką:

— Įsivaizduoju, kaip tu pyksti ant manęs. Pats nesuprantu, kas man užėjo. Grįžome su Elze miško namo, ir ji... Na, aš ją pabučiavau, o tada, matyt, atėjo Ana, ir...

Aš jo nesiklausiau. Tėvas ir Elzė, apsikabinę pušų paunksmėje, man atrodė nematerialūs, groteskiniai personažai, ir aš jų neįsivaizdavau. Vienintelis realus, skaudžiai realus tos dienos vaizdas buvo Anos veidas paskutinę akimirką, skausmo iškreiptas veidas žmogaus, kurį išdavė. Paėmiau iš tėvo pakelio cigaretę, užsidegiau ją. Dar vienas dalykas, kurio negalėjo pakęsti Ana: kai rūkoma valgant. Nusišypsojau tėvui:

— Aš puikiai suprantu: tu nekaltas... Kaip sakoma, silpnumo valandėlė. Bet reikia, kad Ana mums atleistų, tiksliau, tau atleistų.

— Tai ką daryti? — paklausė jis.

Jis atrodė labai nelaimingas, man pasidarė jo gaila, paskui ėmiau gailėti savęs; kodėl Ana mus šitaip pametė, negi nori nu-

bausti mus už paprasčiausią tėvo lengvabūdiškumą? Negi ji nejaučia mums pareigos?

— Mes jai parašysim, — pasakiau aš, — ir atsiprašysim.

— Geniali mintis! — sušuko tėvas.

Pagaliau jis galėjo imtis veiklos ir nuslopinti sąžinės graužatį, kurią mes kentėme jau trejetą valandų.

Nebaigę valgyti, nustūmėme staltiesę ir lėkštes į šalį, tėvas atnešė didelę stalinę lempą, plunksnakočius, rašalinę, laiškinio popieriaus, ir mes susėdome vienas prieš kitą kone šypsodamiesi — taip šios mizanscenos dėka patikėjome, kad Ana sugrįš. Už lango atsargiai suko ratus šikšnosparnis. Tėvas nuleido galvą ir ėmė rašyti.

Prisiminus kupinus geriausių norų laiškus, kuriuos tą vakarą parašėme Anai, mane ima kankinti žiauri patyčia. Dviese, lempos apšviesti, kaip du stropūs ir nerangūs mokinukai, tyloje sprendėme neišsprendžiamą uždavinį: „Susigrąžinti Aną". Sukūrėme du šio žanro šedevrus, pilnus nuoširdžiausių atsiprašinėjimų, meilės ir atgailos. Baigdama rašyti, aš beveik neabejojau, kad Ana neatsilaikys ir mes būtinai susitaikysime. Jau įsivaizdavau atleidimo sceną, dorovingą, nuspalvintą humoru... Tai įvyks Paryžiuje, mūsų svetainėje, įeis Ana, ir...

Pasigirdo telefono skambutis. Buvo dešimt valandų vakaro. Pasižiūrėjome vienas į kitą nustebę, paskui su viltimi: tai Ana, ji skambina, kad atleido, kad grįžta. Tėvas šoko prie telefono, linksmai šūktelėjo: „Alio!"

O paskui pasikeitusiu balsu tik kartojo: „Taip, taip. Kur? Taip". Aš irgi atsistojau, baimės pagauta. Aš žiūrėjau į tėvą, jo ranką, kuria jis mašinaliai persibraukė per veidą. Pagaliau jis atsargiai padėjo ragelį ir atsisuko į mane.

— Atsitiko nelaimė, — pasakė jis. — Avarija Esterelio kelyje. Jie ne iš karto sužinojo jos adresą. Paskambino į Paryžių, o ten jiems davė mūsų telefoną...

Jis kalbėjo vienodu balsu kaip automatas, aš nedrįsau jo pertraukti.

— Avarija įvyko pavojingiausioje kelio vietoje. Atrodo, tai ne pirmas atsitikimas... Mašina krito iš penkiasdešimties metrų aukščio. Būtų stebuklas, jei ji liktų gyva...

Kitą tos nakties dalį prisimenu kaip košmarą. Kelias, kurį išplėšia mašinos šviesos, sustingęs tėvo veidas, klinikos durys... Tėvas neleido man jos pamatyti. Aš sėdėjau ant suoliuko laukiamajame, žiūrėjau į litografiją, kurioje buvo pavaizduota Venecija. Nieko negalvojau. Seselė man papasakojo, kad šią vasarą tai šešta avarija toje vietoje. Tėvas vis negrįžo.

Tada aš pagalvojau, kad dar kartą — pačia savo mirtimi — Ana pasirodė ne tokia kaip mes. Mes nusižudytume — žinoma, jeigu mudu su tėvu turėtume tiek drąsos — paleisdami kulką kakton ir paliktume raštelį, kuris visiems laikams atimtų ramybę kaltininkams. O Ana mums paliko karališką dovaną — mes ga-

lėjome tikėti nelaimingu atsitikimu: pavojinga vieta, nestabili mašina. Ir dėl savo silpno charakterio mes priimsime tą dovaną. Tarp kitko, kai sakau dabar „savižudybė", jaučiuosi šiek tiek romantiška. Argi galima nusižudyti dėl tokių žmonių, kaip mes su tėvu, dėl tokių, kuriems niekas nereikalingas — nei gyvas, nei miręs. Beje, kalbėdamiesi su tėvu, minėdavome tik nelaimingą atsitikimą.

Rytojaus dieną apie trečią valandą grįžome namo. Atsisėdę ant laiptelių, mūsų laukė Elzė ir Sirilis. Pamatę mus, jie atsistojo — dvi blausios, pamirštos figūros: nei vienas, nei kitas nepažino Anos ir jos nemylėjo. Štai jie stovi, susirūpinę savo menkučiais meilės pergyvenimais, dar patrauklesni, dar gražesni sumišę. Sirilis žengė prie manęs ir padėjo ranką ant peties. Pažiūrėjau į jį — aš jo niekada nemylėjau. Jis buvo geras ir patrauklus, aš mėgau pasitenkinimą, kurį jis man teikė, bet man jo nereikėjo. Aš norėjau išvažiuoti tolyn nuo to namo, to vaikino ir tos vasaros. Šalia stovėjo tėvas, jis irgi paėmė mane už rankos, ir mudu įėjome į vidų.

Namuose buvo Anos švarkelis, jos gėlės, jos kambarys, jos kvepalai. Tėvas uždarė langines, paėmė iš šaldytuvo butelį ir dvi taures. Tai buvo vienintelė mums prieinama paguoda. Ant stalo tebesimėtė mūsų laiškai. Aš nužėriau juos ranka, jie lėtai nusileido ant parketo. Tėvas, eidamas prie manęs su pilna taure, stabtelėjo, paskui atsargiai peržengė juos, stengdamasis neužlipti. Tai man pasirodė simboliška, pajutau blogą toną. Paėmiau taurę ir ištuštinau ją vienu mauku. Kambarys skendėjo prietemoje, lango fone stūksojo tėvo šešėlis. Į krantą pleškeno jūra.

Dvyliktas skyrius

Paryžiuje — laidotuvės saulėtą dieną, smalsuolių minia, gedulas. Mes su tėvu spaudėme senučių, Anos giminaičių, rankas. Aš smalsiai žiūrėjau į jas: jos tikriausiai būtų ateidinėjusios pas mus kartą per metus puodukui arbatos. Į tėvą buvo žiūrima su užuojauta: matyt, Vebas paleido gandą apie būsimas sutuoktuves. Pamačiau Sirilį, jis lauke manęs prie išėjimo. Išsisukau nuo susitikimo. Aš pykau ant jo; tas jausmas buvo be pagrindo, bet nieko negalėjau padaryti... Žmonės aplinkui su gailesčiu aptarinėjo tą beprasmišką siaubingą įvykį, o kadangi aš vis dar gėrėjausi tos mirties atsitiktinumu, buvau patenkinta, girdėdama tokias kalbas.

Grįžtant namo, mašinoje, tėvas paėmė mano ranką ir suspaudė. Aš pagalvojau: „Tu nebeturi nieko, tik mane vieną, aš turiu tave vieną, mes abu vieniši ir nelaimingi", — ir pirmą kartą pravirkau. Tai buvo gana džiugios ašaros, jos neturėjo nieko

bendro su ta tuštuma, su ta baisia tuštuma, kurią patyriau klinikoje, žiūrėdama į litografiją su Venecijos vaizdu. Tėvas, kančios iškreiptu veidu, netaręs nė žodžio, padavė man nosinę.

Visą mėnesį gyvenome dviese kaip našlys su našlaite, kartu pietaudavome, kartu vakarieniaudavome, vakarais niekur neidavome. Kartais kalbėdavome apie Aną: „Atsimeni, tą dieną, kai..." Kalbėdavome atsargiai, nusukdami akis, bijodami suteikti sau skausmo, bijodami, kad kuris nors neišlaikys ir ištars lemtingus žodžius. Už tą atsargumą, už abipusį švelnumą buvome atlyginti. Netrukus jau galėjome kalbėti apie Aną normaliu tonu, kaip apie brangų žmogų, su kuriuo mums buvo gera, bet kurį pasišaukė Viešpats Dievas. Vietoj žodžio „atsitiktinumas" rašau „Dievas", nors Dievu mes netikėjome. Jau gerai ir tai, kad tokiomis aplinkybėmis gali tikėti atsitiktinumu.

Paskui kartą pas draugę susipažinau su vienu jos giminaičiu, kuris man patiko ir kuriam aš patikau. Visą savaitę visur ėjau tik su juo, beatodairiškai, kaip tai būna prasidedant meilei, ir mano tėvas, sunkiai pakėlęs vienatvę, irgi ėmė rodytis žmonėse su viena jauna ir gana pretenzinga moterim. Prasidėjo ankstyvesnis gyvenimas, kaip ir galėjai numatyti. Susitikę su tėvu, mes juokiamės, pasakojame apie savo pergales. Jis, žinoma, įtaria, kad mano santykiai su Filipu nėra platoniški, o aš puikiai žinau, kad jo naujoji draugė jam brangiai kainuoja. Bet mes laimingi. Baigiasi žiema, mes išsinuomosime vilą, ne tą pačią, kitą, prie Žuan Le Penų.

Tik kartais, gulint lovoje, kai aušta ir Paryžiaus gatvėse tegirdėti mašinų užesys, atmintis mane išduoda, ir prieš akis iškyla vasara su visais jos prisiminimais. Ana, Ana! Tylutėliai, ilgai ilgai tamsoje kartoju tą vardą. Tada kažkas užplūsta mane, ir užsimerkusi kreipiuosi į jį vardu: „Sveikas, liūdesy!"

Truputis saulės šaltam vandeny

Mano seseriai

Nepažįstamoji, ji buvo mano mylimiausias pavidalas,
Toji, kuri sklaidė many nerimą būti žmogum,
Ir ją aš matau ir ją aš prarandu ir iškenčiu
Mano gėlą, lyg truputį saulės šaltam vandeny.

Polis Eliuaras [1]

PIRMA DALIS

PARYŽIUS

Pirmas skyrius

Dabar jam šitaip atsitinka kone kiekvieną dieną. Nebent iš vakaro mirtinai nusigers; tada rytą keliasi iš lovos lyg per tirštą rūką, eina po dušu, mašinaliai rengiasi, — nuovargis jį atpalaiduoja nuo savojo „aš" naštos. Bet dažniausiai būna kitaip, blogiau: atsibunda auštant, širdis daužosi iš baimės, jis jau puikiai žino, kaip ją įvardyti, tai gyvenimo baimė, ir laukia: šit jo galvoje ims stuksenti nerimas, nesėkmė, būsima dienos golgota. Širdis daužosi, jis mėgina užsnūsti, bando užsimiršti. Veltui. Tada sėdasi lovoje, nežiūrėdamas griebia stovintį po ranka butelį mineralinio vandens, nugeria gurkšnį beskonio, šilto, šlykštaus skysčio — tokio pat šlykštaus, kaip ir jo gyvenimas per paskutiniuosius tris mėnesius. „Kas gi man yra? Kas?" — klausdavo save, nevilties ir pykčio apimtas, nes buvo garbėtroška. Ir nors jam dažnai tekdavo matyti nervinės depresijos ištiktus žmones,

[1] Vertė Danguolė Čipinytė.

kuriuos jis nuoširdžiai gerbė, šitoks paties silpnumas buvo užgaulus kaip antausis. Nuo vaikystės jis mažai mąstydavo apie save, jam visiškai pakakdavo išorinio gyvenimo, ir dabar, kai pažvelgė į save ir pamatė, koks jis pasidarė liguistas, bejėgis, irzlus, jį apėmė siaubas. Nejaugi tas trisdešimt penkerių metų vyriškis, kuris auštant sėdasi lovoje ir be jokios akivaizdžios priežasties nervingai krūpčioja — tai jis? Nejaugi jį taip nuvargino tie trisdešimt metų nerūpestingo gyvenimo, kuris buvo kupinas malonumų ir juoko ir kurį tik retkarčiais aptemdydavo meilės kančios? Jis įsikniaubia į pagalvę, prisispaudžia skruostu prie jos, tarsi pagalvė galėtų suteikti palaimingą miegą. Bet akių taip ir nesudeda. Tai jam darosi šalta, ir jis įsisupa į antklodę, tai ima dusinti karštis, ir jis visiškai nusikloja, tačiau vis tiek nepajėgia sutramdyti vidinio virpulio, nerimo ir juodos nevilties.

Na, kas jam trukdo atsisukti į Eloizą ir imtis meilės? Bet jis negali. Tris mėnesius nelietė jos, tris mėnesius apie tai nebuvo nė kalbos. Gražuolė Eloiza!.. Įdomu, kaip ji taikstosi su tuo... Tarsi jaučia jo liguistumą, keistumą, tarsi gailisi jo. Ir mintis apie tą gailestį jį slėgė labiau nei jos pyktis ar galima neištikimybė. Kažin ką atiduotų, kad vėl jos užsinorėtų, galėtų pulti ją, pasinerti toje visuomet naujoje moters kūno šilumoje, išsišėlti, užsimiršti — šįkart jau ne sapne. Bet va šito jis ir negalėjo. O keletas nedrąsių Eloizos bandymų jį galutinai atstūmė. Jis, taip troškęs meilės ir galėjęs atsiduoti jai bet kokiomis aplinkybėmis, net pačiomis keisčiausiomis ar nepatogiausiomis, pasidarė bejėgis lovoje šalia moters, kuri jam patiko, moters gražios ir, svarbiausia, mylimos.

Beje, jis perdeda. Kartą, prieš tris savaites, po to vakarėlio pas Žaną, jis buvo ją paėmęs. Bet dabar tai jau užmaršty. Tą vakarą jis per daug išgėrė — turėjo tam priežasčių — ir miglotai prisimena vien grubias imtynes plačioje lovoje ir malonią mintį atsibudus, kad partija išlošta. Tarsi trumpa pasitenkinimo akimirka galėjo atlyginti už bemiegių naktų kančias, už nevykusius pasiteisinimus ir apsimestą įžūlumą. Aišku, ne kažin kas. Gyvenimas, buvęs jam toks dosnus, — bent jau jis taip manė, ir tai buvo viena iš jo sėkmės priežasčių, — staiga nusigręžė nuo jo, kaip pasitraukia jūra atoslūgio metu nuo uolos, kuriai taip ilgai meilinosi, ir palieka ją vieną. Įsivaizdavęs save vieniša sena uola, jis karčiai nusijuokė. Bet juk tikrai, mąstė jis, gyvenimas jį palieka kaip kraujas, tekantis iš nematomos žaizdos. Laikas nebe eina, o kažkur dingsta. Kiek jis sau kartojo, kiek save įtikinėjo, kad ir dabar jam yra ko pavydėti: puiki išvaizda, įdomi profesija, pasisekimas įvairiose srityse, — visi paguodos žodžiai jam atrodė tokie lėkšti, tokie nuobodūs kaip Švenčiausiosios Mergelės Marijos litanija... Negyvi žodžiai.

Be to, vakarėlis pas Žaną parodė, kiek jo pergyvenimuose šlykščios fiziologijos. Jis išėjo valandėlę iš svetainės ir nuėjo į

vonios kambarį nusiplauti rankų ir susišukuoti. Muilas išsprūdo jam iš rankų ir nukrito ant grindų, po kriaukle; jis pasilenkė, norėjo pakelti. Muilas gulėjo po vandentiekio vamzdžiu, rausvas luitelis tarsi slėpėsi ten; ir staiga tas rausvumas jam pasirodė nepadorus, jis jau buvo betiesiąs ranką paimti jį, ir — nepajėgė. Tarsi tai būtų buvęs mažas naktinis gyvūnėlis, pasislėpęs tamsoje ir pasiruošęs užšliaužti jam ant rankos. Žilį sukaustė siaubas. O kai jis atsistojo, prakaito išpiltas, ir pamatė save veidrodyje, jo sąmonės gelmėse vietoje baimės staiga prabudo kažkoks abejingas smalsumas. Jis vėl atsitūpė ir, giliai įkvėpęs oro, kaip plaukikas, prieš šokdamas nuo tramplino, čiupo rausvą gabaliuką. Bet tuoj pat šveitė jį į kriauklę, kaip šveiti šalin miegančią gyvatę, kurią buvai palaikęs sausa šaka; paskui valandėlę šlakstėsi veidą šaltu vandeniu. Štai tada ir šovė mintis, kad dėl viso to kaltos ne kepenys, ne nuovargis, ne „dabartiniai laikai", o kažkas kita. Va tada jis ir suprato, kad „tai" atsitiko iš tiesų: jis serga.

Bet ką gi dabar daryti? Ar yra pasaulyje būtybė, vienišesnė už žmogų, nutarusį gyventi linksmai, laimingai, su geraširdišku cinizmu, žmogų, taip nusprendusį kuo natūraliausiai, instinktyviai, ir staiga pasijutusį tuščiomis rankomis, ir dar Paryžiuje, vienas tūkstantis devyni šimtai šešiasdešimt septintaisiais mūsų eros metais? Kreiptis į psichiatrą jam atrodė žema, ir jis ryžtingai atmetė tą mintį — dėl išdidumo, kurį buvo linkęs laikyti geriausiu savo charakterio bruožu. Vadinasi, liko vienintelė išeitis — tylėti. Ir tęsti tokį egzistavimą. Tiksliau, pamėginti tęsti. Be to, kaip ir anksčiau aklai tikėdamas gyvenimu ir laimingu atsitiktinumu, jis vylėsi, kad tai neilgam. Laikas, vienintelis valdovas, kurį jis pripažino, nusinešė jo meilės istorijas, jo džiaugsmus, liūdesius, net kai kuriuos požiūrius, ir nebuvo pagrindo abejoti, kad susidoros ir su „tuo". Bet „tai" buvo beveidis, bevardis, iš esmės jam visiškai nepažįstamas. O juk laikas tikriausiai turi galią tik tam, ką tu suvoki.

Antras skyrius

Jis dirbo tarptautiniame laikraščio skyriuje ir tą dieną visą rytą praleido redakcijoje. Pasaulyje dėjosi kruvini, šiurpūs įvykiai, kelią jo kolegų siaubą, ir tai jį erzino. Ne taip jau seniai, prieš kokius tris mėnesius, jis pats būtų mielai aikčiojęs su jais ir piktinęsis, bet dabar negalėjo. Jam buvo net truputį gaila, kad tais įvykiais Artimuosiuose Rytuose ar JAV, ar dar kažkur tarsi stengiamasi atitraukti jo dėmesį nuo tikrosios — jo paties — tragedijos. Žemės planeta sukosi chaose — kas gi dabar norės ar turės laiko pasidomėti niekingomis jo problemomis? Bet ar mažai valandų sugaišo jis pats, klausydamasis vargšų nevykėlių pasakojimų ir išpažinčių? Ar mažai jis pats jų išgelbėjo? Argi tai ne

žygdarbiai? O dabar? Aplink zuja žmonės spindinčiomis iš susijaudinimo akimis, ir tik jis vienas staiga sutriko kaip pasiklydęs šuo, pasidarė toks pat egoistas kaip kai kurie seniai, toks pat niekam vertas kaip ir jie. Staiga jam šovė mintis užkopti į kitą aukštą, pas Žaną, ir pasikalbėti su juo. Jam atrodė, kad iš visų pažįstamų tik Žanas gali atitrūkti nuo savų rūpesčių ir suprasti jį.

Žilis Lantjė, kad ir trisdešimt penkerių metų, vis dar buvo gražus. „Vis dar" — nes dvidešimties metų jis buvo nepaprasto grožio, kurio, beje, niekad nesuvokė, nors ir mielai naudojosi juo, pavergdamas ir moteris, ir vyrus (pastaruosius nesavanaudiškai). Dabar, praėjus penkiolikai metų, jis sulyso, suvyriškėjo, bet jo eisena, judesiai išliko tokie pat, kaip jaunystėje. Kai Žilis įėjo, Žanui, kuris anksčiau tiesiog garbino jį, nors jam niekad to nesakė, o ir sau neprisipažino, virptelėjo širdis. Tas liesumas, tos žydros akys, tie juodi, per daug ilgi plaukai, nervingumas... Tikrai, jis darėsi vis nervingesnis, ir draugui derėjo pasirūpinti juo. Bet jis vis dar negalėjo ryžtis: Žilis taip ilgai buvo jam laimės ir nerūpestingumo simbolis, kad jis nedrįso apie tai užsiminti, kaip nedrįsti suabejoti karštai ir seniai garbinamu stabu... O kas, jei jis subyrės... ir Žanui, kuris buvo apkūnus, praplikęs, gyvenimo išvargintas žmogus, teks įsitikinti, kad pasaulyje nebūna apsigimusių laimės kūdikių? Žanas jau prarado nemaža iliuzijų, bet šitos iliuzijos, gal dėl jos naivumo, jam buvo itin sunku atsisakyti. Jis pastūmė kėdę, ir Žilis atsargiai atsisėdo, nes kambaryje nebuvo nė kur apsisukti — visur krūvos aplankų su straipsnių medžiaga, ant rašomųjų stalų, ant žemės, ant židinio. Žanas pasiūlė jam cigaretę. Pro langą buvo matyti pilki ir žydri stogai, nutekamųjų vamzdžių, latakų ir televizijos antenų karalystė, dar neseniai žavėjusi Žilį. Bet dabar jis nė nežvilgtelėjo į tą pusę.

— Na, kaip? — paklausė Žanas. — Kaip tau patinka?

— Tu apie žmogžudystę? Taip, nieko nepasakysi, vikriai sulipdė!

Ir Žilis nutilo, nudelbęs akis. Praėjo valandėlė, Žanas, norėdamas nutolinti pokalbį, tvarkė ant stalo aplankus ir švilpavo, tarsi tylos valandėlės jų pokalbiuose būtų įprastas dalykas. Pagaliau jis ryžosi, įgimtas jo gerumas paėmė viršų, jis prisiminė, koks dėmesingas ir švelnus jam buvo Žilis tuo metu, kai išėjo jo, Žano, žmona, ir staiga pasijuto esąs paskutinis egoistas. Štai jau du mėnesiai Žiliui kažkas negerai, Žanas tai jautė, bet visą tą laiką vengė atvirų pokalbių. Geras draugas, ką ir besakyti! Bet dabar, kai Žilis suteikė jam teisę, tiksliau, atvirai vertė pradėti ataką, jis negalėjo atsisakyti mažytės inscenizacijos. Visi mes tokie po trisdešimties: bet koks įvykis, ar jis reikšmingas visiems, ar tik mūsų jausmų pasauliui, reikalauja tam tikro teatrališkumo, kad būtų mums naudingas ar mūsų suprastas. Ir štai Žanas užgesino peleninėje nesurūkytą cigaretę, atsisėdo ir susi-

nėrė ant krūtinės rankas. Įdėmiai pažiūrėjęs į Žilį, jis atsikosėjo ir pasakė:

— Na, kaip?

— Kas kaip? — atsiliepė Žilis.

Jis norėjo išeiti, bet jau žinojo, kad neišeis, kad jis pats privertė Žaną pradėti pokalbį, ir, keisčiausia, jam net palengvėjo ant širdies.

— Na, kaip? Nekokie popieriai?

— Nekokie.

— Jau pora mėnesių, ar ne?

— Jau trys.

Laiką Žanas pasakė iš akies, tiesiog norėjo parodyti, kad pastebėjo Žilio dvasinę būseną ir nekalbėjo apie ją vien iš drovumo. O Žiliui kaipmat šmėkštelėjo: „Vaidina įžvalgų, gudročius, o apsiriko visu mėnesiu..." Bet garsiai pasakė:

— Taip, jau trejetas mėnesių, kaip man negera.

— Konkrečios priežastys? — paklausė Žanas ir staigiu judesiu prikišo žiebtuvėlį prie cigaretės.

Tą akimirką Žilis jo neapkentė: „Nors nekalbėtų tokiu policijos valdininko tonu, kaip koks visažinis tipas, kurio nesugraudinsi. Nors nevaidintų komedijos". Bet kartu jis norėjo išsikalbėti — jį pagavo galinga, šilta banga ir pastūmėjo į atvirumą.

— Jokių priežasčių.

— Tada jau blogiau, — burbtelėjo Žanas.

— Na, kaip čia pasakius... — nesutiko Žilis.

Jo agresyvumas iškart išmušė Žaną iš objektyvaus psichiatro vaidmens. Jis atsistojo, apėjo aplink stalą ir, padėjęs ranką Žiliui ant peties, švelniai sumurmėjo: „Na, nieko, nieko, drauguži", ir nuo to Žilio akyse, didžiausiam jo siaubui, pasirodė ašaros. Tikrai jis niekam nebetikęs. Jis ištiesė ranką, paėmė nuo stalo tušinuką ir ėmė rūpestingai spaudinėti ir įtraukinėti šerdutę.

— Kas gi tau yra, drauguži? — paklausė Žanas. — Gal sergi?

— Ne, nesergu. Tiesiog ničnieko nebenoriu, štai ir viskas. Rodos, madinga liga, ką?

Jis net pamėgino šyptelti. Bet, tiesą pasakius, jam nebuvo nė kiek lengviau nuo to, kad jo dvasinė būsena — paplitęs ir oficialiai gydytojų pripažintas reiškinys. Greičiau jau atvirkščiai — net apmaudu. Jeigu jau taip, jis geriau sutiktų būti „retas atvejis".

— Tai va, — prisivertęs prabilo jis. — Aš išvis nieko nebenoriu. Nenoriu dirbti, nenoriu mylėti, nenoriu judėti — drybsočiau vienas lovoje ištisas dienas, pakišęs galvą po antklode. Aš...

— Ir mėginai?

— Žinoma. Bet neilgai ištverdavau. Apie devintą vakaro jau norėdavau nusižudyti. Paklodės ir pagalvės man atrodydavo nešvarios, mano paties kvapas bjaurus, priprastos cigaretės — tiesiog šlykščios. Ar tai, tavo nuomone, normalu?

Žanas kažką burbtelėjo: šitos smulkmenos, kalbančios apie psichinį sutrikimą, jį piktino labiau už bet kokias nepadorias

smulkmenas, ir jis paskutinį kartą pamėgino rasti loginį paaiškinimą.

— O kaip su Eloiza?

— Ką, Eloiza! Pakenčia mane. Kaip žinai, mes, tiesą pasakius, neturim apie ką šnekėti. Bet ji mane tikrai myli. O aš, žinai, išsikvėpiau. Ir ne tik su ja, o apskritai. Na, beveik. Net jei kas ir išeina, man nuobodu. Taigi...

— Na, šitai nebaisu. Susitvarkys.

Ir Žanas pamėgino viską paversti juokais — esą, tai tik įžeista nusilpusio gaidžio savimeilė.

— Tau reikia pasitarti su geru gydytoju, pavalgyti vitaminų, pakvėpuoti grynu oru — ir po poros savaičių vėl galėsi vaikytis vištas.

Žilis dėbtelėjo į jį. Jam iš pykčio net kvapą užgniaužė.

— Žinai, nesuvesk visko į tai. Man į tai nusispjaut, supranti? Nusispjaut! Aš nieko nenoriu, supranti? Ne tik moterų. Nenoriu gyventi. Ar išrasti vitaminai nuo tos ligos?

Stojo tyla.

— Išgersi viskio? — paklausė Žanas.

Atidaręs stalo dureles, išėmė butelį škotiško viskio ir padavė jį Žiliui; šis automatiškai gurkštelėjo ir krūptelėjęs papurtė galvą.

— Man dabar ir alkoholis nepadeda. Nebent jei nusigeri iki sąmonės netekimo ir užmiegi. Alkoholis manęs nebetonizuoja. Ir pagaliau ne jame reikia ieškoti išeities, ar ne?

Žanas paėmė iš jo butelį ir nugėrė didelį gurkšnį.

— Einam, — pasakė jis. — Truputį pasivalkiosim.

Jie išėjo. Paryžiaus žavesys, ankstyvo pavasario žydruma gniaužė gerklę iki ašarų. Ir gatvės buvo tos pačios kaip anksčiau, ir jose tie patys bistro, tas pats restoranas „Šliupas", į kurį jie vaikščiodavo visu būriu švęsti kokios nors progos, ir tas pats baras, kur Žilis slapta bėgiodavo skambinti Marijai tais laikais, kai mylėjo ją. Dieve mano, kaip jis drebėdavo tvankioje telefono būdelėje, kaip skaitydavo ir skaitydavo, nieko nesuprasdamas, užrašus ant sienos, o telefonas vis pypsėdavo ir pypsėdavo, ir niekas nekeldavo ragelio! Kaip jis kentėdavo, kaip norėdavo pasirodyti plevėsa, kai, padėjęs ragelį, užsisakydavo prie baro taurelę, išgerdavo vienu mauku, o širdis plyšte plyšdavo iš ilgesio, iš siuto, bet jis tada gyveno! Ir nors tuomet, tais baisiais laikais, jis buvo pavergtas, pamintas po kojų, tai buvo kone pavydėtina dalia, palyginus su dabartiniu merdėjimu. Kas, kad jam skaudėjo, jis nors žinojo to skausmo priežastį.

— O jeigu kur nors išvažiuotum? — pasakė Žanas. — Paimtum dviem savaitėm komandiruotę, paruoštum reportažą.

— Nesinori, — atsakė Žilis. — Kai pagalvoji apie lėktuvus, tvarkaraščius, nepažįstamus viešbučius, apie žmones, iš kurių reikia gauti interviu... Ne, neturiu jėgų... Ir dar lagaminas... Oi, ne!

Žanas žvilgtelėjo į jį, ir jam šmėkštelėjo mintis, ar tik jo

draugas nevaidina komedijos. Žilis nepraleisdavo progos pavaidinti, juoba kad paprastai visi užkibdavo ant šios meškerės. Bet dabar jo veide atsispindėjo tokia nuoširdi baimė, toks atviras pasibjaurėjimas, kad Žanas patikėjo.

— O gal praleidžiam vakarą su mergaitėmis, kaip gerais senais laikais? Kaip kokie du kaimo bernai, atvažiavę į sostinę paūžti... Ne, tai kvaila... O kaip tavo knyga? Tavo reportažas apie Ameriką?

— Jau parašyta kokia penkiasdešimt tokių knygų, ir kur kas geresnių už manąją. Nejaugi tu manai, kad galiu parašyti nors porą įdomių eilučių, kai paties niekas nedomina?

Mintis apie knygą jį pribaigė. Tikrai jis ruošėsi parašyti apybraižų knygą apie JAV, nes gerai pažino tą šalį, tikrai svajojo parašyti, net planą buvo sudaręs. Bet dabar, ir tai tikra tiesa, jis negalėtų parašyti nė eilutės ar išplėtoti kokios minties. Bet kas gi išties jam darosi? Už ką jis baudžiamas? Ir kas jį baudžia? Jis visada buvo geras savo bičiuliams, o moterims — net švelnus. Jis niekada niekam sąmoningai nedarė blogo. Kodėl gi dabar, sulaukus trisdešimt penkerių metų, gyvenimas smogė jam per galvą kaip užnuodytas bumerangas?

— Aš tuojau pasakysiu, kas tau yra, — suskambėjo prie ausies Žano balsas, guodžiantis, įkyrus. — Tu pervargai, tau...

— Nedrįsk aiškinti, kas man yra, — staiga ant visos gatvės suriko Žilis, — nedrįsk kalbėti, nes tu nežinai! Todėl kad aš pats, girdi, aš pats to nežinau! O svarbiausia, — jau visiškai nedraugiškai pridūrė, — atstok tu nuo manęs!

Praeiviai žiūrėjo į juos; Žilis staiga paraudo, čiupo Žaną už švarko atlapų, norėjo dar kažką pasakyti, bet staigiai apsisuko ir neatsisveikinęs greitai nužingsniavo krantinės link.

Trečias skyrius

Eloiza laukė jo. Eloiza visada jo laukė. Ji dirbo manekene dideliuose modelių namuose, jai nelabai sekėsi gyvenime, ir ji su džiaugsmu prieš dvejus metus apsigyveno pas Žilį, tą vakarą, kai jį ypač kankino prisiminimai apie Mariją ir jis nebegalėjo pakelti vienatvės. Eloiza būdavo tai brunetė, tai blondinė, tai rudaplaukė, keisdavo plaukų spalvą kas tris mėnesius, norėdama būti fotogeniška. Žilis to niekaip nesuprasdavo. Ji turėjo labai gražias, ryškiai žydras akis, nuostabią figūrą ir visuomet būdavo geros nuotaikos. Ilgą laiką jie, tam tikru atžvilgiu, puikiai sugyveno, bet dabar Žilis su liūdesiu galvojo, kaip praleis su ja vakarą, ką jai pasakys. Žinoma, jis galėjo palikti ją vieną, pasakyti, kad yra pakviestas vakarienės, ji neįsižeistų, bet jo visai netraukė Paryžius, gatvė, naktis, jis ieškojo kampo, kur galėtų pabūti vienas.

Jis gyveno Mesje le Prenso gatvėje, mažame trijų kambarių bute, kurio kaip reikiant ir neapstatė. Iš pradžių jis entuziastingai kalė lentynas, vedė laidus stereofoniniam pateifonui, rinko vietą knygų spintai, televizoriui, — žodžiu, su malonumu pirkinėjo visokias madingas naujoves, kurios, kaip manoma, žmogaus gyvenimui teikia malonumo ir praturtina jį. O dabar jis su kartėliu žiūrėjo į visus tuos daiktus ir net nepajėgė pasiimti knygos nuo lentynos — jis, kuris ištisas dienas ryte rijo knygas! Kai jis įėjo, Eloiza žiūrėjo televizorių, neišleisdama iš rankų laikraščio, bijodama pražiopsoti kokią ypatingą laidą, o pamačiusi Žilį, pašoko ir, linksmai šypsodamasi, pribėgo pabučiuoti jo — tas skubotumas jam pasirodė nenatūralus ir juokingas, per daug jau ji norėjo atrodyti „miela žmonelė". Jis pasuko prie baro, tiksliau, prie staliuko ant ratukų, kuris jiems atstojo barą, ir įsipylė viskio, nors gerti visai nenorėjo. Paskui atsisėdo į tokį pat krėslą, kaip Eloiza, ir taip pat įbedė akis į televizoriaus ekraną.. Akimirkai atitrūkusi nuo kažkokio įdomaus vaizdo, Eloiza atsisuko į jį:

— Diena praėjo gerai?

— Taip. O tau?

— Man taip pat.

Ir ji, rodos, su palengvėjimu, vėl nusisuko į ekraną. Ten kažkokie jaunuoliai stengėsi sudėti žodį iš medinių raidžių, kurias, maloniai šypsodamasi, jiems pažėrė diktorė. Žilis užsirūkė cigaretę, užsimerkė.

— Aš manau, kad tai „vaistinė", — pasakė Eloiza.

— Prašau?

— Man atrodo, kad žodis, kurį jie turi sudėti, yra „vaistinė".

— Galimas dalykas, — sutiko Žilis.

Jis vėl užsimerkė. Paskui pamėgino dar išgerti viskio. Bet jis jau buvo šiltas. Žilis pastatė taurelę ant grindų, išklotų sintetiniu kilimu.

— Skambino Nikola, klausė, ar nenorėtume pavakarieniauti su juo klube. Kaip manai?

— Pažiūrėsim, — atsakė Žilis. — Juk aš ką tik grįžau.

— Bet jeigu nenori niekur eiti, šaldytuve yra veršienos. Galime vakarieniauti ir per televizorių žiūrėti detektyvą.

„Puiku, — pagalvojo jis. — Turtingas pasirinkimas: arba vakarieniauji su Nikola, kuris šimtąjį kartą aiškins, kad jei ne korupcija mūsų kine, jis, Nikola, seniai jau būtų sukūręs šedevrą. Arba sėdi namie ir žiūri per televizorių kvailiausią laidą, užsikąsdamas šalta veršiena. Siaubas." Betgi anksčiau jis mėgdavo vakarais išeiti iš namų, turėjo draugų, linksminosi, susitikdavo su naujais žmonėmis, ir kiekviena naktis būdavo šventė!.. Kurgi jo bičiuliai? Jis gerai žinojo, kur jo bičiuliai — užtektų paimti telefono ragelį. Jiems tiesiog nusibodo tuščiai skambinti jam ištisus tris mėnesius, štai ir viskas. Veltui ieškojo atminty vardų, veidų, galvodamas, kurį iš jų dabar norėtų pamatyti,— tokių žmonių

nebuvo. Tik šitas nusmurgėlis Nikola vis dar lenda prie jo. Aišku, kodėl — neturi iš ko gerti.

Pasigirdo telefono skambutis, bet Žilis nė nekrustelėjo. Anksčiau jis kaipmat čiupdavo ragelį, įsitikinęs, kad jo laukia meilė, nuotykis ar kokia sėkmė. O dabar prie telefono eidavo Eloiza. Ji šūktelėjo iš miegamojo:

— Tau, Žanas skambina.

Žilis sutriko. Ką jam pasakyti?

Paskui prisiminė, kad dieną buvo grubus su Žanu, o grubumas visada ir negražu, ir kvaila. Pagaliau juk jis pats prikibo prie Žano su savo bėdomis, o paskui metė jį vidury gatvės. Jis paėmė ragelį.

— Čia tu, Žili? Na, kaip laikais?

— Puikiai, — atsakė Žilis.

Žano balsas buvo geras, rūpestingas — tikro draugo balsas. Žilis susijaudino.

— Atleisk, kad šiandien taip išėjo, — pasakė jis, — matai, aš...

— Rytoj pakalbėsime apie rimtus dalykus. Ką veiki vakare?

— Tikriausiai aš... tikriausiai šiandien sėdėsim namie ir valgysim šaltą veršieną.

Tai buvo tikras, kone atviras pagalbos šauksmas; po jo stojo trumpa tyla. Paskui Žanas švelniai tarė:

— Žinai, nėra ko tau sėdėti namie. Šiandien premjera „Bobino". Jeigu nori, aš turiu bilietus, galiu...

— Ne, ačiū, — atsakė Žilis. — Nesinori niekur eiti. Geriau rytoj suruoškim išgertuves kaip reikiant.

Jis visiškai negalvojo apie išgertuves, ir Žanas tai žinojo. Bet į teatrą jau buvo vėlu, Žanui būtų tekę važiuoti namo persirengti, vėl eiti iš namų, ir tas aiškiai paskubomis suregztas išgertuvių planas jam buvo priimtinas. Jis sutiko, dėl visa ko švelniu, neįprastu jiems, tonu pasakė: „Iki rytojaus, draugužil" — ir padėjo ragelį. Žilis pasijuto dar labiau vienišas. Jis grįžo į svetainę, atsisėdo į krėslą. Eloiza, kaip apkerėta, nenuleido akių nuo ekrano. Žilis staiga pratrūko:

— Kaip tu gali žiūrėti tokį šlamštą!

Eloiza nė kiek nenustebo, tik atsuko į jį nuolankų, ramų veidą.

— Aš maniau, kad taip geriau, tada tau nebūtina kalbėti su manimi.

Jis apstulbo iš nustebimo, nežinodamas, ką atsakyti. Ir tuo pat metu jos žodžiuose buvo tiek nusižeminimo, kad jis pajuto gerai pažįstamą siaubą: kažkas dėl jo kenčia. Ir jis suvokė, kad jį perprato.

— Kodėl tu taip kalbi?

Ji truktelėjo pečiais.

— Šiaip sau. Man rodos... man toks įspūdis, kad tu nori pabūti vienas, nori, kad tau netrukdytų. Tai aš ir žiūriu televizorių...

Ji žiūrėjo į jį maldaujančiomis akimis, ji norėjo, kad jis pa-

sakytų: „Visai ne, nieko panašaus, jau geriau trukdyk, kalbėk su manimi, tu man reikalinga", — ir valandėlę jam kilo noras pasakyti tai, padaryti jai malonumą. Bet tai būtų melas, dar vienas melas, — kokią jis turi teisę taip kalbėti?

— Aš nekaip jaučiuosi pastarosiomis dienomis, — tarė jis silpnu balsu. — Nepyk ant manęs. Pats nežinau, kas man yra.

— Aš nepykstu, — atsakė ji. — Aš gi žinau, kas tai yra. Tas pats buvo man, kai turėjau dvidešimt dvejus metus — nervinė depresija. Aš visą laiką verkiau. Mama labai jaudinosi dėl manęs.

Na, žinoma, tik to ir betrūko! Palygino! Eloizai visada viskas jau yra buvę.

— Ir kuo tai baigėsi?

Klausimas buvo užduotas piktu, pašaipiu tonu. Iš tiesų, argi galima lyginti jo ligą su Eloizos negalavimais? Tiesiog užgaulu.

— Praėjo savaime — nei iš šio, nei iš to. Mėnesį gėriau kažkokias tabletes, pamiršau, kaip jos vadinasi. Ir vieną gražią dieną staiga man pasidarė geriau...

Ji net nenusišypsojo. Žilis pažiūrėjo į ją beveik su neapykanta.

— Gaila, kad pamiršai, kaip vadinasi tos tabletės. Gal paskambinsi mamai ir paklausi?

Eloiza atsistojo ir priėjusi suėmė delnais jo galvą. Jis įdėmiai žiūrėjo į ramų gražų jos veidą, jos lūpas, tiek kartų bučiuotas, į žydras pilnas užuojautos akis.

— Žili!.. Žili!.. Aš žinau, kad nesu per daug protinga, ir kažin ar galiu padėti tau. Bet aš myliu tave, Žili, brangusis!..

Ir ji pravirko, įsikniaubusi į jo švarką. Jam buvo gaila jos, ir tuo pat metu klaikiai nuobodu.

— Neverk, — kalbėjo jis, — neverk, prašau tave. Viskas bus gerai... Aš visai iširau, rytoj eisiu pas gydytoją.

Ji vis dar tylutėliai kūkčiojo, kaip išgąsdintas vaikas, ir jis jai davė žodį, kad rytoj tikrai nueis pas gydytoją, linksmai suvalgė savo dalį šaltos veršienos ir pamėgino šiek tiek paplepėti su Eloiza. Paskui, kai jie atsigulė, jis švelniai pabučiavo Eloizą į skruostą ir nusisuko ant šono, širdyje melsdamasis, kad niekada neišaušt rytas.

Ketvirtas skyrius

Gydytojas pasirodė esąs protingas žmogus, ir tai dar labiau apsunkino padėtį. Jis pastukseno Žilio plaučius, išklausė širdį, su nuobodžiaujančia mina uždavė įprastus klausimus, aiškiai neteikdamas jiems jokios reikšmės. Dabar Žilis sėdėjo priešais gydytoją giliame Liudviko XIII stiliaus krėsle ir įdėmiai žiūrėjo į jį, neaiškiai vildamasis, kad šitas pasitikėjimas savimi, tas kategoriškas tonas neslepia visiško gydytojo bejėgiškumo. „Pagalbau

gydytojai išmoko nutaisyti rūpestingą veidą, kaip kad advokatai apsimeta pasitikį savimi, juk ir mano mina tikriausiai kartais rodo didžiulį susidomėjimą, pritarimą, kaip ir dera žurnalistui." Ir vis dėlto jo sieloje ruseno viltis. O gal tikrai yra kokia mažytė piliulė, išgydanti nuo pasibjaurėjimo gyvenimu? Kodėl gi jos negalėtų būti? Gal jo, Žilio Lantjė, organizmui trūksta šiek tiek kalcio ar geležies, ar ko nors kito, ir todėl jis nelaimingas? Juk, po šimts pypkių, būna ir taip! Žmogus prisigalvoji galas žino ko apie savo valią, laisvę, protą, o staiga paaiškėja, kad tu surištomis rankomis tik todėl, kad trūksta vitamino B. Va kaip. Tatai ir reikia sau įteigti. Įtikinti save. Žmogaus organizmas — be galo sudėtingas mechanizmas, ir...

— Žodžiu, jūs jaučiatės blogai, — pasakė gydytojas. — Neslėpsiu, ne kažin kiek galėsiu jums padėti.

— Kaip?

Žilis pasijuto pažemintas ir supyko. Juk psichologiškai jis jau atsidavė to gydytojo valiai, pasitikėjo juo, ir štai po valandos tas šarlatanas kuo ramiausiai pareiškia, kad iš jo ne ką tepeši. Juk jis gydytojas, tai galų gale jo amatas. Jis privalo ką nors padaryti. Kas gi būtų, jeigu garažo mechanikas staiga nebemokėtų taisyti mašinų arba...

— Fiziškai jūs visai sveikas. Bent pagal išorinius rodiklius. Jeigu norite, galima padaryti analizes. Galiu išrašyti vaistų tonusui pakelti. Po vieną kapsulę prieš valgį penkis kartus per dieną...

Jis beveik šaipėsi, ir Žilis pajuto jam neapykantą. Jis ėjo pas jį kaip pas visažinantį atlaidų tėvą, o jam pakišo mokytą skeptiką.

— Jei jūs manote, kad tai padės, aš pasiruošęs gerti bet kokius vaistus nors ir dešimt kartų per dieną, — šaltai pasakė jis.

Gydytojas nusijuokė.

— Tik — kokius? Jūs skundžiatės visišku suglebimu, mes tai vadiname depresija. Ji liečia ir protinę veiklą, ir lytinę sritį, ir visa kita, kaip jūs minėjote. Jeigu norite, galiu nukreipti pas psichiatrą. Kartais padeda. Kartais ne. Yra pas mus daktaras Žiro, labai geras specialistas...

Žilis mostelėjo ranka, atmesdamas tą pasiūlymą.

— Galėčiau patarti pakeliauti, gerai pailsėti arba, atvirkščiai, smarkiai pavargti. Prisipažįstu, aš prastas tos srities žinovas, ir nesiimu tvirtinti to, ko nežinau. Galiu patarti viena — laukti.

Tada jis pakvietė asistentę ir, tarsi darydamas Žiliui malonę, padiktavo jai nekenksmingų, bet sudėtingų vaistų receptą. Žilis žiūrėjo į jį: šito žmogaus toks geras, protingas ir pavargęs veidas. Pasirašęs receptą, gydytojas padavė jį Žiliui.

— Šiaip ar taip, pamėginkim. Nors žmoną nuraminsite, jeigu vedęs.

Žilis atsistojo, bet nesiryžo išeiti. Jis norėjo paklausti: „Tai ką man dabar daryti?" Jis taip retai vaikščiojo pas gydytojus, ir

jį apstulbino eskulapo, į kurį jis kreipėsi pagalbos, abejingumas.

— Dėkui, — ištarė pagaliau, — žinau, kad jūs labai užsiėmęs, ir tik Žano dėka...

— Mes su Žanu geri draugai, — pasakė gydytojas. — Šiaip ar taip, bičiuli, tokių ligonių, kaip jūs, matau po gerą tuziną per savaitę. Viskas baigiasi gerai. Reikia laiko, kaip sakoma.

Jis paplojo Žiliui per nugarą ir išgrūdo pro duris. Taigi penktą valandą vakaro Žilis atsidūrė gatvėje įsiutęs ir, svarbiausia, taip priblokštas, tarsi jam būtų pranešta, kad greitai mirs. Žanas jam pasakė: „Nueik pas tą gydytoją, jis nors nemulkins tavęs". Bet argi gydytojas, kuris gydo ligas, neturi teisės mulkinti žmonių? Žilis suprato, kad jis mieliau būtų turėjęs reikalą su kokiu nors apsimetėliu aiškiaregiu ar kvailiu, kemšančiu pacientus vaistais. Jis taip žemai puolė, kad būtų rinkęsis atvirą apgaulę, melą į akis, kad tik tai jam pakeltų nuotaiką. Va prie ko jis priėjo. Ir nuo tos minties jis dar labiau pasišlykštėjo savimi.

Ką daryti? Galima, žinoma, grįžti į redakciją, bet per tiek metų jis nors kartą turėjo rimtą pasiteisinimą „pravaikštai": „Buvau pas gydytoją". Iš kur toks vaikiškas elgesys, iš kur ta manija nuolat teisintis, meluoti, žiūrėti į kitus suaugusius žmones kaip į klasės auklėtojus, kuriuos lengva apgauti, — taip, tokia nuotaika įsigalėjo ir slėgė jį vis labiau ir labiau. O jo darbas, darbas, kurį jis anksčiau taip mėgo! Dabar visai nebepajėgia jo atlikti, netgi blogai. Dabar viską už jį padaro Žanas. Ir apie tai pagaliau sužinos redakcijoje. Jį išmes iš laikraščio, kurį jis pamilo ir kuriame per tokį vargą sugebėjo susikurti padėtį, ir vėl taps apgailėtinu plunksnagraužiu kokiame nors bulvariniame laikraštpalaikyje. Taip jam ir reikia. Jo gyvenimas prabėgs tarp padugnių, kuriais knibždėte knibžda tokių „spaudos organų" redakcijos, jis gers neišsiblaivydamas, o vakarais naktiniuose restoranuose skųsis savo likimu. Štai ir viskas.

Na, ką gi, jei jau grimzti į dugną, tai nieko nelaukiant. Žilda tikriausiai dabar namie, Žilda ką nors sugalvos. Žilda visuomet namie ir visuomet pasiruošusi suteikti malonumą kitiems ar sau pačiai, arba viena ir kita tuo pat metu. Žildą jau daugelį metų išlaikė gana pakantus brazilas, kurį pavergė jos cinizmas; ji beveik neišeidavo iš savo buto pirmame aukšte Pasi gatvėje; gyveno apdujusi nuo kūniškų malonumų, kaip kiti - - nuo opijaus. Jai buvo keturiasdešimt aštuoneri metai, bet jos kūnas vis dar atrodė nuostabiai, vystančio veido bruožuose buvo kažkas liūtiško, ir ji garsėjo nežaboto pykčio priepuoliais. Žanas sakydavo, kad ji viena iš paskutiniųjų Barbe d'Orvilji herojų, ir Žilis galėtų sutikti su juo, jei mažiau pažinotų moteris: kartais po grubaus Žildos triumfo kauke prasikišdavo primityvi, kiek knygiška vaidyba. Bet, kad ir ką sakytum, ji buvo šauni boba ir labai jį mėgo. Jis pamojo taksi, nes jau du mėnesius vairuoti mašiną

Paryžiaus gatvėmis jam buvo nepakeliama kančia, ir pasakė šoferiui Žildos adresą.

Šį kartą ji buvo viena ir priėmė jį, apsirengusi ryškiu chalatu, kuris jai labai tiko. Žilį ji iškart apibėrė švelniais priekaištais. Jis atsisėdo ant lovos kraštelio ir pasiruošė klausytis jos plepalų. Jai, pasirodo, jo baisiai trūko. Ji neseniai grįžo iš Bahamų salų. Pakęst negali karštų kraštų, beveik taip pat, kaip ir šaltų. Dabar ji turi naują meilužį, devyniolikmetį vaikėzą su kuriuo vaidino „Meilutį" [1]. Bet jo sesuo jai irgi patinka. Viskio ar sauso martinio? Anksčiau jis gerdavo sausą martinį. Kai vyko jų romanas. Kiek dienų jis tęsėsi? Žilda jo vos neįsimylėjo. Taip, taip, kaip reikiant. Po dešimties minučių ji nutilo ir griežtai pasižiūrėjo į Žilį.

— Tai kas tave apsėdo?

Ir abu prunkštelėjo iš juoko. Jie turėjo savą posakį: „Įgrisai man iki gyvo kaulo!" Žilio irzlumas praėjo, jis nurimo, ištiesė kojas, kad būtų patogiau, ir maloningu buvusio gyventojo žvilgsniu, tarsi iš šalies, apžvelgė įmantriai apstatytą kambarį.

— Aš ką tik buvau pas daktarą, — pasakė jis.

— Tu? Kas gi tau atsitiko? O tikrai, tu sublogai. Tikiuosi, nepasigavai...

Ji nutilo, ir Žilis su ironija pagalvojo, kad žodis, kurio neištarė Žilda, tikriausiai buvo vienintelis, kurį ji gėdinosi garsiai pasakyti.

— Nesijaudink, ne vėžys. Ir apskritai aš neturiu jokios ligos. Man hipochondrija.

— Tai gerai, — nudžiugo ji. — Mat buvau beišsigąstanti. Ar tau seniai taip?

— Jau kokį trejetą mėnesių. Tiksliai nežinau.

— Štai kas, — pasakė ji mentoriaus tonu, — tau visai ne hipochondrija. Tau depresija. Prisimink, kaip aš jaučiausi šešiasdešimt antrais metais...

Matyt, šia liga, visų pirma, sirgo visi iš eilės, o, antra, trokšte troško papasakoti apie ją, ir tai buvo nemalonu. Žiliui teko išklausyti Žildos pasakojimą, kaip ją ištiko nervinė depresija, kuri vieną gražų rytą staiga pati praėjo kaip nebuvusi, rodos, Kaprio saloje, o Žilis vis stengėsi suvokti, ar tai turi ką nors bendro su tuo, ką pergyvena jis, Žilis Lantjė. Nieko bendro.

— Žinau, ką tu galvoji, — staiga pasakė ji. — Tu manai, kad tau viskas kitaip. Bet tu klysti. Viskas taip pat, kaip buvo man. Vieną gražią dieną tu pabusi rytą linksmas kaip kikilis, toks pat, kaip anksčiau... arba paleisi sau kulką kakton. Tu, žinoma, protingesnis už mane, bet kokia tau dabar nauda iš to proto?

Ji kalbėjo švelniu balsu, padėjusi ranką jam ant kelio, palinkusi prie jo, ir jis stebėjosi, kad jo nė kiek netraukia tas puikus

[1] „Meilutis" („Cheri") — prancūzų rašytojos Kolet (Colette) romanas apie senstančios moters meilės ryšius su draugės sūnumi.

kūnas. Anksčiau, susitikus su ja, visuomet kildavo geismas. Jis buvo belinkstąs prie gilios jos chalato iškirptės, bet jį sulaikė jos ranka.

— Ne, — pasakė ji. — Aš gi matau, tu nė kiek nenori.

Tada jis padėjo galvą jai ant peties ir išsitiesė šalia; jis gulėjo apsirengęs, nejudėdamas. Ji tylėdama glostė jo galvą. Jis nieko nematė įbedęs nosį į šilkinio chalato klostes, jam trūko oro, darėsi bloga, bet jis neturėjo jėgų pajudėti. Žilda staiga papurtė jį — jis neaiškiai kažką sumurmėjo.

— Klausyk, Žili, netrukus ateis Arno. Man reikia apsirengti, jis nori vežtis mane į kažkokią šlykščią naktinę smuklę. Bet tu gali likti čia. Jei nori, atsiųsiu tau Veroniką. Ji indėnė, aistringiausia iš visų moterų, kurias pažįstu. Nors kiek prasiblaškysi. Tu vis dar su ta savo Eloiza?

Ji ištarė tuos žodžius su panieka, kaip moteris, kuri nori parodyti, kad nepritaria užsitęsusiems savo buvusių meilužių romanams. Žilis linktelėjo.

— Vadinasi, taip?

Jis norėjo tik vieno — nejudėti. Jis taip bijojo vėl atsidurti Paryžiaus maišaty, ieškoti taksi septintą valandą vakaro, atlaikyti kažkur skubančios minios grūstį.

— Gerai, aš lieku.

Jis su didžiausiu malonumu žiūrėjo, kaip ji dažosi, persirenginėja, skambina telefonu. Jis net karštai paspaudė ranką jaunajam Arno, tipiškam alfonsui. Truputį iš aukšto.

Laukdamas tuščiame bute nepažįstamosios, jis net pasijuto detektyvinio romano herojumi, ir jį apėmė smagumas. Išėjus Žildai, jis įsitaisė svetainėje ant sofos, užsimetęs kažkieno paliktą, dabar pravartų jam vyrišką chalatą, užsirūkė cigaretę, paėmė iliustruotą žurnalą, pasistatė kojūgaly stiklą viskio; paskui jam teko eiti peleninės; paskui keltis pritildyti patefoną, kurį Žilda paleido per garsiai tokiai muzikai; paskui teko keltis atidaryti langą, nes jis dusę nuo kaitros; paskui teko keltis uždaryti langą, nes jam pasidarė šalta; paskui teko keltis cigarečių, kurias buvo palikęs Žildos miegamajame; paskui teko keltis įsidėti ledo į viskį, kuris sušilo; paskui teko keltis pakeisti plokštelės, kurią jau išklausė tris kartus iš eilės; paskui teko keltis, nes skambino telefonas; paskui teko keltis kito žurnalo. Ir kada po valandos prie durų pasigirdo skambutis, Žilio nepasitenkinimas savimi pasiekė apogėjų, ir jis neatsikėlė atidaryti.

Penktas skyrius

Jis ėjo per miestą namų link, bet ne tiesiai, o darydamas lankstus, nes negalėjo nei sustoti, nei pasukti atgal. Galvoje zvimbė tuštuma, jam atrodė, kad visi žiūri į jį, visi mato, koks jis bjaurus, apgailėtinas, ir pats jautėsi toks esąs; kartais jam atro-

dė, kad jis trypčioja vietoje, kartais apsižiūrėdavo perkirtęs didelę aikštę ir to nepastebėjęs. Kažkokiu būdu jis atsidūrė Tiuilri ir prisiminė, kaip Drijė la Rošelis savo laiku irgi atėjo čia tarsi pasivaikščiodamas — tai buvo paskutinis jo pasivaikščiojimas, — Žilį suėmė juokas: jam niekad neužtektų drąsos, o ir noro nusižudyti. Net šito jam stinga. Jo nevilčiai tinka bet koks epitetas, tik ne „drąsi" ar „romantiška". Tiesą pasakius, jis būtų patenkintas, jei kiltų noras nusižudyti. Jam patiktų bet koks kraštutinumas.

„O gal viskas tuo ir baigsis? — galvojo jis, tarsi guosdamas save. — Jeigu ir toliau taip bus, aš, aišku, neišlaikysiu. Juk turėsiu kažką padaryti, aš gi..." Jis galvojo apie tą „aš" su viltimi ir baime, kaip apie kokį pašalinį žmogų, kuris galėjo veikti vietoj jo. Bet tik vėliau, nes dabar jame nebuvo šito „aš", kuris galėtų nusišauti, įsikišęs į burną pistoletą, arba pulti ten, žemyn, į tamsiai žalią Senos vandenį, — jis negalėjo įsivaizduoti, nei kaip mirs, nei kaip gyvens. Dabar jis nieko nepadarytų iki galo. Jis galėjo tik kvėpuoti, egzistuoti, kentėti.

Staiga jį ėmė krėsti drebulys, ir jis nutarė pasukti į klubą ir nusigerti. Žinoma, ne kažin kokia išeitis, bet jis tiesiog nebegali va šitaip žingsniuoti, susikišęs šąlančias rankas į lietpalčio kišenes, ir jaustis, tarsi per jį eitų srovė: gyvas kiekvienas nervas — nuo delnų į pečius, į širdį, į plaučius. Taip, reikia mirtinai nusigerti, o namo jį kas nors parveš. Tada jis užmigs. O Eloiza apklos jį antklode.

Jis įėjo į klubą, pasisveikino su barmenu, draugiškai niuktelėjo Žoelį, pajuokavo su Pjeru, mostelėjo ranka Andrė, Biliui, Zoė — žodžiu, padarė viską, kaip priimta, ir, nepaisydamas daugybės kvietimų, atsisėdo vienas prie baro. Jis išgėrė vieną stiklą viskio, kitą, bet gėrė jį kaip vandenį. Ir tada atėjo Toma, aiškiai girtas, palaimingai šypsodamasis, ir atsisėdo šalia Žilio. Jau ketveri metai, kai redakcijoje jie slapti priešai — nuo tada, kai įvyko ta neaiški istorija dėl kažkokios merginos ir kažkokio reportažo, Žilis nebeatsimena smulkmenų. Tik žino, kad jie susipyko. Toma, mažiukas, liesutis, su smailu snukučiu, kalbėjo aštriu falcetu, kuris erzino Žilį.

— A—a, štai jis, mūsų gražuolis Žilis! — sušuko jis, kvėptelėjęs jam į veidą tokiu stipriu alkoholio tvaiku, kad Žilis net loštelėjo. Tik jo ir betrūko vakaro pabaigai. — Ko čia traukais? Gal aš tau nepatinku? Sakyk, nepatinku?..

Pjeras iš tolo rodė ženklus. Tą vakarą jis budėjo klube ir todėl norėjo įspėti Žilį, kad Toma mirtinai girtas, nors tai ir taip buvo matyti. Toma vis neatstojo:

— Na, gražuoli Žili? Ko neatsakai?

Ir staigiu mostu — ar tyčia, ar netyčia — apvertė savo taurę tiesiai Žiliui ant marškinių. Taurė nukrito ant grindų ir sudužo. Visi nuščiuvo.

Ir tą akimirką Žilio krūtinėje kažkas nutrūko. Viskas dingo — laimės troškimas, pagarba žmonėms, šaltakraujiškumas, viskas susvyravo ir griuvo pykčio priepuolyje, ir staiga Žilis tarsi iš šalies pamatė, kad muša Tomą; vargšelis nugriuvo po pirmo smūgio, o Žilis klūpėjo prie jo ir daužė kumščiu jo smailą veiduką, daužė savo gyvenimą, savo nusivylimą, save patį. Kažkieno tvirtos rankos jį pačiupo už pečių, atitraukė, o jis vis blaškėsi, beveik raudodamas, ir tol šėlo, kol išgirdo žodžius: „Pasiutęs šuo" — ir gavo nuo kažko į dantis. Tada jis aprimo, ir visi nutilo. Žilis pamatė aplink save kokia dešimt sutrikusių, pasipiktinusių veidų, pamatė, kaip mažasis Toma keliasi visom keturiom, ir ant lūpų pajuto sūrų kraujo ir ašarų skonį. Jis išėjo atbulas pro duris, ir niekas jam nepasakė nė žodžio. Net Pjeras, su kuriuo jis gėrė visą savo jaunystę. Pjeras ir smogė jam, suprato Žilis, ir gerai padarė. Pagaliau juk tai jo pareiga. Kiekvienas turi užsidirbti sau duoną.

Bute girdėjosi balsai, ir jis nustebęs sustojo prie durų. Buvo maždaug vidurnaktis. Jis išsitraukė iš kišenės nosinę ir nusivalė kraują, sukrešėjusį lūpų kampučiuose: jis visai nenorėjo pasirodyti kaip koks Frankenšteinas. Kad taip anksčiau, jis tikrai būtų suvaidinęs tą vaidmenį, bet dabar smulkios komedijos, anksčiau taip jo mėgtos, prarado prasmę. Svetainėje sėdėjo Žanas su savo bičiule rudaplauke Marta, miela ir kvaila storule, o Eloiza stovėjo ir žiūrėjo pro langą. Ji krūptelėjo, jam įėjus. Žanas atsisuko į jį, nutaisęs ramų veidą, o Marta šūktelėjo:

— Dieve mano!.. Žili, kas jums atsitiko?..

„Tikra šeimos taryba, — pagalvojo jis. — Gerosios sielos, nuoširdūs draugai nerimauja kartu su ištikima bičiule... Ir dar kokia sėkmė — herojus grįžta sužeistas." Eloiza tuojau nubėgo į vonią vatos.

Žilis krito į krėslą ir nusišypsojo.

— Aš susimušiau — kvailai, kaip visuomet mušamasi. Ir žinai, Žanai, su kuo? Su Toma.

— Su Toma? Tik jau nesakyk, kad jis tave taip išgražino.

Ir Žanas nusijuokė geraširdiškai ir nepatikliai, kaip žinovas — ne veltui jis pirmadieniais lankė boksą.

— Ne, — atsakė Žilis. — Tai Pjeras smogė skirdamas mus.

Ir staiga visas pašiurpo, prisiminęs tą gėdingą ginčą, savo įniršį, kaip jis užsimiršęs mušė žmogų. „Maža to, kad aš pats sau bjaurus. Jeigu tapsiu bjaurus ir kitiems..." Jis pakėlė ranką.

— Gana apie tai. Rytoj redakcijoje mane išvadins galviju, o poryt viskas pasimirš. Kam turiu būti dėkingas už malonumą jus matyti?

Klausimą jis uždavė Martai, bet ji neatsakė, tik draugiškai nusišypsojo. Matyt, jai pasakė: „Žiliui kažkas negerai", — ir ji smalsiai žiūrėjo į žmogų, kuriam kažkas negerai — būklė, kurios ji negalėjo suprasti.

Atbėgo Eloiza — susikaupusi, rūpestinga: moterys be galo mėgsta gailestingosios sesers vaidmenį, ir tuoj pat atlošė Žiliui galvą.

— Sėdėk ramiai. Truputį paperštės — ir viskas.

„O dabar vaidina rūpestingą mamytę: „Mano berniūkštis prisiišdykavo". Kodėl juos taip traukia kvailos komedijos? Ką tik suvaidino grynai vyrišką skečą tema: „Neužaugų nemuša", o dabar: „Žilio Lantjė sugrįžimas į šeimos židinį ir artimųjų sąmokslas jam išgelbėti". Žanas vaidina rezonierių ir bara įsivėlusį į muštynes draugą: „A ja jai, kaip negerai!", Eloiza — namisėdą šeimininkę, Marta nieko nevaidina, nes kvaila kaip višta. Antraip laikytų rankose spirito buteliuką ir padavinėtų jį Eloizai".

Perkirstą lūpą tikrai smarkiai graužė. Žilis suniurzgė.

— Na? — paklausė Žanas. — Ką tau pasakė Danielis?

— Danielis?

— Na, gydytojas.

— Tai argi tu nekalbėjai su juo telefonu?

Žilis šiaip sau pasakė, piktu tonu, turėdamas galvoje nuolatinį draugo rūpinimąsi juo — tėvišką, globėjišką, gal kiek net per didelį, ir, pamatęs, kad Žanas paraudo, suprato neprašovęs pro šalį. Vadinas, Žanas tikrai jaudinosi, ir tai jį staiga išgąsdino, jį apėmė beveik gyvuliška baimė: o jeigu viskas baigsis psichiatrine ligonine?

— Teisybė, — patvirtino Žanas, kilniaširdiškai atviras, kaip žmogus, kuris nenori meluoti, kai meluoti nėra prasmės, — teisybė, aš jam skambinau.

— Tai tu, vadinas, jaudinaisi?

— Truputį. Bet jis mane, tiesą pasakius, nuramino.

— Taip nuramino, kad vidurnaktį atėjai manęs aplankyti?

Staiga Žanas supyko:

— Atėjau, nes Eloiza pasakė, kad ketvirtą valandą išėjai pas gydytoją ir dingai kaip į vandenį ir ji labai jaudinasi. Atėjau pasėdėti su ja ir paguosti. Pasikalbėjau telefonu su Danieliu: jo nuomone, tu nerviškai pervargęs, prislėgtos nuotaikos, kaip ir devynios dešimtosios Paryžiaus gyventojų. Bet kodėl žmonės turi jaudintis dėl tavęs ir kankintis, kol tu pešiesi kokiam nors bare su Toma ar dar su kuo.

Stojo tyla. Paskui Žilis nusišypsojo.

— Atleisk, tėtuši. O ką dar sakė tavo draugas?

— Tau reikia pakeisti aplinką.

— Štai kaip? Laikraštis įteiks man nemokamą bilietą, ir aš išvyksiu į turistinę kelionę po Bahamų salas, ar ne? Tu pakalbėsi apie tai su šefu?

Jis pajuto, kad kalba kvailai, piktai, ir visai ne sąmojingai, bet negalėjo susivaldyti.

— Sako, kad Bahamų salose labai gražu, — saloniniu tonu įsiterpė žioplelė Marta, bet Žanas taip piktai dėbtelėjo į ją, jog Žilis vos vos susilaikė nenusikvatojęs.

Jis kramtė lūpas ir, nepaisydamas skausmo, jautė, kaip iš gerklės veržiasi juokas, nesuvaldomas, kaip prieš tai pyktis. Jis iš visų jėgų kovojo su savimi, pamėgino giliai įkvėpti, bet iš galvos nėjo Martos ištarta frazė, kuri jam atrodė nepaprastai juokinga. Jis kostelėjo, užsimerkė ir staiga ėmė kvatoti.

Jis kvatojo ir kvatojo, vos atgaudamas kvapą. „Bahamų salos, Bahamų salos, — šnabždėjo jis, tarsi atsiprašinėdamas, tarp juoko priepuolių. — Bahamų salos, Bahamų salos." Atsimerkęs matydavo prieš save tris susirūpinusius veidus ir dar labiau pratrūkdavo kvatoti. Žaizdelė lūpoje trūko, jis juto, kaip per smakrą plonyte srovele teka kraujas, ir miglotai suprato, kad šitoks — visas kruvinas, kvatojantis iki ašarų, kone raudantis, juoko tampomas šitame dryžuotu velvetu apmuštame krėsle, jis panašus į beprotį. O ši diena... Gulėjo ant sofos su svetimu chalatu kaip koks paša, laukdamas odaliskos, kuriai taip ir neatidarė durų... Ak, jei galėtų visa tai papasakoti Žanui... Bet juoko priepuoliai nesibaigė, ir jis negalėjo ištarti nė žodžio... Jis inkštė nuo juoko. Jis beprotis, visas gyvenimas beprotystė. O ko ta trijulė nesijuokia?

— Liaukis! — kartojo Žanas. — Liaukis!

„Dabar jis voš man per veidą, tikrai voš, jis mano, kad tokiais atvejais taip reikia. Visi mano, kad kiekvienam gyvenimo atvejui yra atitinkama taisyklė. Jeigu žmogus per garsiai juokiasi, jį muša per veidą, jeigu per graudžiai verkia, duoda migdomųjų arba pasiunčia į Bahamų salas."

Bet Žanas nevožė jam per veidą. Jis atvėrė langą, moterys užsidarė miegamajame, ir beprotiško juoko priepuolis pamažu užgeso. Žilis net nežinojo, ko jis taip juokėsi. Nežinojo ir to, kodėl dabar jo veidu tyliai ir nesulaikomai teka šiltos ašaros ir kodėl Žanas duoda jam, ištraukęs iš viršutinės švarko kišenės, nosinę, žydrą nosinę tamsiai raudonais langeliais, ir kodėl taip dreba jo ranka.

ANTRA DALIS

LIMOŽAS

Pirmas skyrius

Jis gulėjo ant žolės ir žiūrėjo, kaip tolumoje, už kalvos, kyla saulė. Nuo pat pirmos dienos, kai atvažiavo čia, jis atsibusdavo labai anksti, o ir blogai miegojo, nes kaimo ramybė ir tyla jį erzino ne mažiau už triukšmingą Paryžiaus šurmulį. Jo sesuo, pas kurią jis dabar gyveno, tai žinojo ir slapčia pyko. Ji neturėjo vaikų ir į jaunesnįjį brolį Žilį žiūrėjo kaip į sūnų. Ir tai, kad jai

nepasisekė per dvi savaites, anot jos „pastatyti jo ant kojų", jai atrodė asmeniškas įžeidimas Limuzenui, grynam gimtinės orui ir visai jų šeimai. Ji, aišku, kartais skaitydavo laikraščiuose samprotavimus apie „nervinę depresiją", bet, jos supratimu, tai buvo greičiau kaprizas negu liga. Štai jau keturiasdešimt metų Odilija dalijo savo laiką lygia greta tėvams ir ūkiui, vėliau vyrui ir ūkiui, ir nors buvo gera, tačiau, neturėdama jokios vaizduotės, negalėjo patikėti, kad poilsis, sultingi bifšteksai ir pasivaikščiojimai negali išgydyti nuo bet kokio negalavimo. O tuo tarpu Žilis vis labiau lyso, tylėjo ir net bėgdavo iš kambario, kai ji imdavo kalbėti su Floranu, savo vyru, kad ir apie paskutinius įvykius. O jeigu įjungdavo televizorių, puikų, neseniai pirktą televizorių, kuris rodė dvi programas, Žilis užsidarydavo savo kambaryje ir išeidavo tik kitą rytą. Jo galvoje visuomet buvo maišalynė, bet dabar, matyt, jis visai kuoktelėjo tame savo Paryžiuje. Vargšas Žilis!.. Kai ji glostydavo jam galvą, jis — kaip keista! — nesimuistydavo, leisdavosi glostomas, netgi sėsdavosi prie jos kojų ir sėdėdavo nieko nekalbėdamas, kol ji megzdavo, tarsi jam darytųsi lengviau ant širdies nuo jos buvimo. Ji plepėdavo visokius niekus, tarsi nujausdama, kad tai jo nedomina, bet užtat ramina, kaip ramina visos amžinos temos: metų laikai, derlius, kaimynai.

Išvažiuoti iš Paryžiaus nutarė tuoj pat po tos baisios dienos, o kadangi neturėjo pinigų, vien tik skolas, ir kiekvienas nepažįstamas žmogus jam keldavo baimę, jis nutarė prisiglausti pas Odiliją aptriušusiuose namuose, kuriuos jiems paliko tėvai ir kur po jų mirties ji atsikraustė su savo vyru Floranu, notaru, vaikiškai droviu ir bejėgiu profesijos reikaluose, gyvenančiu iš nuomos ir šiokios tokios rentos, toli nuo pasaulinių įvykių. Žilis žinojo, kad pas seserį jam bus mirtinai nuobodu, bet nors čia jis galės pabėgti nuo paties savęs, nuo tų idiotiškų priepuolių, kurie, jautė jis, kartosis vis dažniau, likus Paryžiuje. Šiaip ar taip, jeigu čia jis kristų ant žemės ir imtų voliotis, matytų vien avys, besiganančios Limuzeno pievose, o tai kur kas geriau nei raudoti draugų ir savo meilužės akyse. Be to, bendravimas su seserim, kitaip tariant, vieninteliu žmogumi, su kuriuo buvo susietas natūraliais kraujo ryšiais, jam atrodė tikra palaima. Bet koks dirbtinumas, bet koks nenuoširdumas jam kėlė siaubą. Dabar jis nieko negalėjo sau prikišti, niekieno atžvilgiu. Butą Paryžiuje jis paliko Eloizai, redakcijoje jį pavadavo Žanas — abiem tvirtai pažadėjo, kad grįš po mėnesio visiškai sveikas. Bet štai praėjo dvi savaitės, ir jis pajuto, kad jį apima neviltis. Puiki gamta — jis matė tai, bet nejautė; tėvų namai, aišku, mieli, bet paguodos čia nerado: kiekvienas medis, kiekviena siena, kiekvienas kampelis, rodės, kalbėjo: „Anksčiau tu buvai čia laimingas, tada tu buvai geras", o dabar jis slinkdavo skersas sodo alėjomis ar namo koridoriais, kaip koks vagis. Apvogtas vagis, iš kurio pavogė viską, net vaikystę.

Pakilo saulė, jos spinduliai užliejo žalią pievą. Žilis įsikniaubė veidu į rasotą žolę, pasuko galvą į dešinę, į kairę, iš lėto kvėpdamas žemės kvapą, mėgindamas atkurti tą nuostabų laimės jausmą, kuris anksčiau pats ateidavo. Tačiau net tokie paprasti džiaugsmai neateina pagal užsakymą, ir jis pats sau buvo bjaurus, tarsi būtų vaidinęs komediją, apsimesdamas, kad mėgsta gamtą, — va šitaip nemalonu vyriškiui, aistringai mylėjusiam moterį, gulėti su ja lovoje, užgesus aistrai, kartoti tuos pačius žodžius ir gestus šalta ir liūdna širdimi. Jis atsikėlė, pasižiūrėjo su kartėliu į sušlapusį megztinį ir pasuko namų link.

Tai buvo senas pilkas namas su žydru stogu, su dviem mažyčiais juokingais žirgeliais, tipiškas Limuzeno namas, priekyje — terasa, užpakalyje — kalva, namas, kur bet kuriuo metų ir paros laiku kvepėjo liepomis, vasara ir vakaru. Bent jau Žiliui taip atrodė, net dabar, tokiu ankstyvu metu, kai jis, gūždamasis nuo rytmetinės vėsos, įėjo į virtuvę. Odilija jau buvo atsikėlusi ir, uzsimetusi chalatą, virė kavą. Žilis pabučiavo ją. Ji kažką subambėjo apie plaučių uždegimą, kurį kaipmat susigriebsi gulėdamas ankstų rytą ant šlapios žolės. Tačiau jam buvo gera šalia jos, džiugino kavos ir jos odekolono aromatas, malkų, liepsnojančių krosnyje, kvapas; jis mielai būtų apsikeitęs vietomis su tuo dideliu rudu katinu, kuris gulėjo ant skrynios ir dabar, pasirąžęs, malonėjo atsibusti. „Dieve mano, Dieve mano, štai jis, tikrasis gyvenimas, paprastas ir ramus!" Kaip gaila, kad jis tik kelioms minutėms gali įsijungti į šitą mielą rutiną — kaipmat jį užklumpa gyvenimas su savo neišvengiamais rūpesčiais, kaip skalikų ruja, kuri leidó nuvarytam elniui valandėlę pailsėti — kad tik nesiliautų medžioklė.

Tuo metu į virtuvę įėjo Floranas, irgi su chalatu. Jis buvo nedidukas ir toks pat rubuilis, kaip jo žmona, tik žydromis, didžiulėmis, kaip du ežerai, akimis, lyg per klaidą įstatytomis į jo raudoną veidą. Jis turėjo juokingą įprotį gestais komentuoti viską, apie ką buvo kalbama: jeigu užeidavo kalba apie karą, jis prisidengdavo alkūne veidą, o jeigu kalbėdavo apie meilę, prisidėdavo prie lūpų pirštą. Todėl, pamatęs Žilį, jis aukštai iškėlė ranką ir pasisveikino su juo taip garsiai, tarsi jie būtų stovėję per kokį šimtą žingsnių vienas nuo kito.

— Na, kaip? Gerai miegojai, brangusis? Ką gero sapnavai? — ir pažiūrėjo į jį kaip sąmokslininkas. Jis niekaip negalėjo patikėti svainio liga ir dėl jo būsenos kaltino kokį nenusisekusį romaną. Žilio pasiaiškinimai nieko nepadėjo. Kuklaus notaro akyse Žilis buvo ir liko suvedžiotojas, kuris šįkart užkibo ant kažkokios mergšės meškerės. Ir matydamas Žilį išsitiesusį šezlonge, jis guosdavo jį kokia žaisminga fraze: „Vienos netekai, surasi dešimt kitų" — ir mėšlungiškai išskėsdavo abiejų rankų pirštus. Tokie juokai akstino Žilį nusikvatoti, bet kartu ir pykino, ir jis nuleisdavo tuos žodžius negirdomis. Bet pagalvojęs jis pajusdavo tam tikrą pa-

sitenkinimą ir net džiaugdavosi, kad Floranas visiškai nesupranta jo būsenos. Pagaliau gal ir jo tiesa. Tas nesusikalbėjimas viską švelnino. Panašiai būna, kai pas žmogų, sergantį užkrečiama geltlige, ateina draugas ir, matydamas ant pagalvės geltoną kaip citrina veidą, reiškia susirūpinimą, kad ligonis pradėjo plikti.

— Kiek valandų? — linksmai pasiteiravo Floranas. — Aštuonios? Kokia dienelė!..

Žilis krūptelėjo ir pasisuko į langą. Iš tiesų, jo laukia puiki diena! Reikės nuvežti seserį į gretimą miestelį pirkinių, ir pats nusipirks laikraščių, žurnalų, cigarečių; grįžęs įsitaisys terasoje ir skaitys iki pietų, vėliau priguls pogulio, bet taip ir neužmigs. Paskui, nejausdamas nė mažiausio noro, išeis į mišką pasivaikščioti, grįžęs prieš vakarienę išgers su Floranu viskio ir anksti, labai anksti nueis miegoti, kad sesuo, jau nuo aštuonių vakaro nerandanti sau vietos, galėtų pagaliau įsijungti televizorių. Pats nežinodamas kodėl, Žilis pabrėžtinai nekentė televizoriaus. Jį apėmė gėda: kokią jis turi teisę atimti iš sesers malonumą? Nejaugi jau tokia baisi nuodėmė pasėdėti prie televizoriaus? Kokių ji dar linksmybių turi gyvenime? Jis pasilenkė prie Odilijos.

— Šiandien vakare kartu su jumis žiūrėsiu televizorių.

— Oi, ne! — atšovė ji. — Tik ne šiandien. Mes važiuojame pas Ruargus. Aš gi tau minėjau anądien.

— Vadinasi, aš vienas mėgausiuosi televizorium, — pajuokavo jis.

— Iš proto išėjai! — sušuko Odilija. — Tu irgi važiuoji! Ponia Ruarg labai prašė. Ji pažįsta tave nuo penkerių metų...

— Aš atvažiavau pas tave ne todėl, kad lakstyčiau po svečius! — sušuko pasibaisėjęs Žilis. — Aš atvažiavau ilsėtis. Nevažiuosiu pas Ruargus, ir tiek.

— Ne, važiuosi, netikša! Visiškai neturi širdies, begėdi!..

Abu šūkavo ne savo balsais, kaip pašėlusių jaunystės barnių metu, o persigandęs Floranas veltui stengėsi juos nuraminti juokingai gestikuliuodamas: tai bejėgiškai mojavo abiem rankom, kaip išmuštas iš takto dirigentas, tai pamokomai iškeldavo pirštą, kaip ekstazės apimtas pamokslininkas. Tuščios pastangos. Audra siautėjo ištisas penkias minutes, ir kas tik tuo metu nebuvo paminėta: ir velionė motina, ir palaidas Žilio gyvenimas, ir padorumo taisyklės, ir visiškas Odilijos kvailumas; paskutinė pastaba — Žilio. Čia Odilija paplūdo ašaromis. Floranas ją apsikabino, pagrūmojęs Žiliui kumščiu ir padaręs jo pusėn juokingą boksininko išpuolį, ir tada Žilis, apkvaitęs, nugalėtas, irgi apkabino Odiliją ir prisiekė važiuosiąs su ja, kur tik ji užsigeisianti. Už tai jam buvo atlyginta, pripažįstant, kad jis „vis dėlto geras vaikas". Ir aštuntą valandą vakaro visi trys susėdo į sukriošusį Florano „sitroeną", kurį šis vairavo taip savotiškai, kad tuos trisdešimt kilometrų, skiriančių jų namus nuo Limožo, Žiliui visai neberūpėjo dvasiniai pergyvenimai — jis rimtai drebėjo dėl savo gyvybės.

Limože dar išliko keletas žydrų svetainių, kurias pamatysi vis rečiau ir rečiau; ponų Ruargų svetainė buvo viena iš paskutiniųjų egzempliorių. Prieš daugelį metų Limožo gyventojai visi kaip vienas buvo pamėgę žydrą aksomą, ir kai kurios šeimos (paprastai dėl finansinių priežasčių arba iš pagarbos praeičiai) nepakeitė apstatymo. Vos tik Žilis įėjo į Ruargų svetainę, jį nusmelkė vaikystės prisiminimai — šimtai popietinių arbatėlių, šimtai nuobodulio valandų, kai, sėdėdamas ant minkšto pufo, laukdavo tėvų, šimtai fantazijų, nuspalvintų šviesiai žydrais tonais. Bet nespėjo nė apsidairyti ir atsidūrė namų šeimininkės, žilaplaukės skaisčiaveidės senutės, glėbyje.

— Žili, brangusis Žili!.. Kokia dvidešimt metų, kai nemačiau... Bet nemanykit; mes su vyru skaitome visus jūsų straipsnius, sekame jūsų pasisakymus... Žinoma, mes daug kur nesutinkame su jumis, mudu visada buvome šiek tiek konservatyvūs, — pridūrė ji, lyg prisipažintų nekaltai paišdykavusi, — bet skaitome su įdomumu... Ar ilgam pas mus? Odilija sakė, kad jums lyg mažakraujystė... Labai malonu matyti... Eime, aš jus visiems pristatysiu.

Apstulbintas, apkvaitęs Žilis romiai leidosi senutės glėbesčiuojamas, čiupinėjamas, giriamas. Svetainėje buvo daug žmonių, visi kalbėjosi stovėdami, išskyrus trejetą senukų, kurie sėdėjo ant kėdžių, ir Žilį apėmė panika. Jis žvilgsniais svilinte svilino seserį, bet ji jau plaukiojo po svetainę, iškėlusi visas bures, stabtelėdama prie kažkokių nepažįstamų žmonių ir džiaugsmingai puldama jiems ant kaklo. „Kiekgi laiko aš čia nebuvau? — galvojo Žilis. — Dieve mano, nuo tėvo mirties, vadinasi, jau penkiolika metų. Bet ko aš čia atėjau?" Jis nusiyrė paskui namų šeimininkę, pabučiavo ranką kokiai dešimčiai ponių, pasisveikino su tuzinu vyriškių, kaskart bandydamas šypsotis, bet, tiesą pasakius, vos skirdamas tuos nepažįstamus veidus, nors daugelis moterų buvo gražios ir elegantiškos. Pagaliau jis įsitaisė prie kažkokio senuko, sėdinčio krėsle, kuris pareiškė esąs vienas iš seniausių jo tėvo draugų, paklausė Žilio nuomonės apie politinę padėtį šalyje ir tuojau pats ėmė ją aiškinti. Palinkęs prie senuko, Žilis dėjosi klausąs, bet štai ponia Ruarg timptelėjo jį už rankovės.

— Edmonai, — sušuko ji, — liaukitės kankinęs mūsų jaunąjį bičiulį! Žili, aš noriu jus pristatyti poniai Silvener. Natali, susipažinkite: Žilis Lantjė.

Žilis atsisuko ir susidūrė akis į akį su aukšta gražia šypsančia moterimi. Ji buvo rudaplaukė, gero, atviro veido, žalių drąsių akių, bet laikėsi iššaukiančiai. Ji nusišypsojo, žemu balsu pasakė: „Sveiki" ir tuoj pat nuėjo. Suintriguotas Žilis palydėjo ją žvilgsniu. Jos išvaizda tarsi žaižaruojanti ryški liepsna absoliučiai netiko prie žydro išblukusio tos senamadiškos svetainės aksomo.

— Tai prestižo klausimas... — vėl sutarškėjo Edmonas. — Ak, jūs gėritės puikiąja ponia Silvener? Miesto karalienėl.. Ak, būčiau jūsų amžiaus!.. O kalbant apie mūsų užsienio politiką, reikia pasakyti, kad tokia šalis, kaip Prancūzija...

Vakarienė, atrodė, niekad nesibaigs. Žilis, pasodintas priešais gražuolę ponią Silvener, kitame stalo gale, kartais sugaudavo jos ramų, mąslų žvilgsnį, kuris taip nesiderino su jos laikysena. Ji daug kalbėjo, aplink ją buvo daug juokiamasi, ir Žilis žvilgčiojo jos pusėn su pašaipėle. Matyt, ji tikrai jautėsi Limožo karaliene ir norėjo patikti atvažiavusiam paryžiečiui, ir dar žurnalistui. Anksčiau jis nebūtų turėjęs nieko prieš dviejų savaičių romaną su provincijos teisininko žmona ir kokiu spalvingu Balzako stiliaus pasakojimu pavaišintų savo bičiulius, grįžęs į sostinę. Bet dabar jis neturėjo nė mažiausio noro leistis į meilės nuotykius. Jis žiūrėjo į savo rankas, gulinčias ant staltiesės, liesas, bejėges rankas, ir norėjo tik vieno — greičiau išeiti iš čia.

Kai tik visi pakilo nuo stalo, jis kaip vaikas įsikibo į Odiliją, ir tik dabar ji pamatė ištįsusį jo veidą, drebančias rankas, kone maldaujančias akis. Pirmą kartą ji rimtai išsigando. Ji atsiprašė ponios Ruarg, pasičiupo kaušteléjusį Floraną, ir jie pabėgo neatsisveikinę, „angliškai", kiek tai įmanoma provincijos svetainėje. Mašinoje susitraukęs Žilis drebėjo drugio krečiamas ir graužė nagus. Ne, prisiekinėjo širdies gilumoj, kitą kartą jis nenusileis ir niekur daugiau nebevažiuos.

O Natali Silvener pamilo jį iš pirmo žvilgsnio.

Trečias skyrius

Žilis Lantjė žuvavo. Tiksliau, atlaidžiai stebėjo, kaip Floranas griebiasi įvairiausių gudrybių, kad tik žuvys susigundytų niekingais jo sliekiūkščiais, bet žuvys pasirodė gudresnės. Buvo apie vidurdienį, saulė kepino, meškeriotojai nusiviliko megztinius, ir pirmą kartą po ilgo laiko Žilis pasijuto bevelk laimingas. Vanduo buvo nepaprastai skaidrus, ir Žilis, gulėdamas ant pilvo, žiūrinėjo apskritus įvairiaspalvius akmenukus upelio dugne, stebėjo nuostabius žuvų piruetus, kai jos puldavo prie Florano kabliuko ir, vikriai pačiupusios masalą, linksmai nuplaukdavo, o žvejys ištraukdavo tuščią kabliuką ir riebiai nusikeikdavo.

— Tavo kabliukai per stori, — pasakė Žilis.

— Čia specialiai ešeriams! — niršo Floranas. — Nėr ko šaipytis, pats geriau pamėgintum.

— Ačiū, nenoriu, — tingiai atsisakė Žilis, — man ir taip gera. Žiūrėk, kas ten?

Jis išsigandęs atsistojo: keliuku tiesiai į juos ėjo kažkokia moteris. Žilis apsidairė, kur čia pasislėpus. Bet palei upelį driekėsi lygi, be kauburėlio pieva. Moters plaukai blizgėjo saulėje, ir Žilis tuoj pat ją pažino.

— Tai Natali Silvener! — sušuko Floranas, ir jį išpylė tamsus raudonis.

— Tu įsimylėjęs ją, ar ką? — pajuokavo Žilis, bet pamatęs įsiutusio svainio žvilgsnį, prikando liežuvį.

Natali Silvener priėjo visai arti, ji buvo tiesiog žavinga — liekna, šypsanti, primerkusi nuo ryškios saulės akis, dar žalesnes negu tą vakarą.

— Mane atsiuntė pas jus Odilija. Praeitą kartą pažadėjau atvažiuoti ir išlaikiau žodį. Na kaip, kimba?

Žvejai atsistojo, ir vargšas Floranas parodė į kibiriuką, kur teliūskavo viena žuvytė savižudė. Ponia Silvener nusikvatojo ir, atsisukusi į Žilį, paklausė:

— O jūs? Tik žiūrite?

Jis nusijuokė, užuot atsakęs. Ji atsisėdo šalia žvejų tiesiai ant žemės. Ji buvo su rudu odiniu sijonu, rudu megztiniu, žemakulniais batukais, — atrodė daug jaunesnė negu anąkart. Ir visai ne tokia jau „lemtinga moteris". „Jai kokie trisdešimt penkeri", — iš akies nustatė Žilis. Dabar ji nebe taip jį gąsdino, tiksliau, nebeatrodė tokia svetima.

— Nagi, parodykit, ką galit, — pasakė ji Floranui, ir vėl pasikartojo ta pati scena.

Jie su siaubu pamatė, kaip paniro plūdė, Floranas truktelėjo, ir — deja! — meškerės gale sulingavo tuščias kabliukas. Žilis ėmė juoktis, o Floranas trenkė meškerę ant žemės ir, dėdamasis supykęs, ėmė trypti ją kojomis:

— Gana! Einu namo! — sušuko jis. — Einu, sutaisysiu jums, jei norite, kokteilį „porto-flipą".

— „Porto-flipą"? — nustebo Žilis. — Jį dar geria?

Žilis su ponia Silvener kiek pasijuokė žiūrėdami įkandin Floranui, kuris nevikriai kopė į kalną, nešinas dviem meškerėm, sulankstoma kėdute ir kibiriuku, o kai jis dingo iš akių ir jie liko vieni, abu sutriko. Žilis nusiskynė smilgą, įsikando ją. Jis jautė įdėmų tos moters žvilgsnį, ir jam šmėkštelėjo mintis, kad užtektų ištiesti ranką... Kuo ji atsakytų — bučiniu ar antausiu — jis nežinojo. Bet kažkas įvyktų, jis tuo neabejojo. Tik jau buvo atpratęs nuo neaiškių situacijų. Paryžiuje viskas užtikrintai, atvirai, savaime ėjo jam į rankas. Jis kostelėjo, pakėlė akis. Ji žiūrėjo į jį susimąsčiusi kaip ir užvakar, per tą prakeiktą vakarienę.

— Jūs geros draugės su mano seserim?

— Ne. Tiesą pasakius, ji apstulbo, kai aš atvažiavau.

Ir nutilo. „Puiku, — pagalvojo Žilis, — vadinasi, atsakytų bučiniu. Provincijoj irgi neleidžiama laiko veltui." Bet kažkas toje moteryje neleido jam būti cinišku.

— Tai ko gi jūs atvažiavote?

— Norėjau jus pamatyti, — ramiai atsakė ji. — Tada jūs man iškart patikote. Štai ir panorau dar kartą į jus pasižiūrėti.

— Labai malonu.

Linksmas ir ramus jos tonas Žilį aiškiai trikdė. Jis suglumo.

— Kai tą vakarą taip greitai išvažiavote, visi ėmė liežuvauti apie jus: apie jūsų gyvenimo būdą, jūsų nervų ligą... Buvo labai įdomu. Froidas, ir dar provincijoje, — iš tiesų įdomu.

— Ir jūs atvažiavote ištirti, ar tikri simptomai?

Dabar jis tiesiog niršo. Tik pamanykit: apie jį šneka kaip apie ligonį, o ji tai rėžia tiesiai jam į akis.

— Aš juk pasakiau, kad atvažiavau norėdama pamatyti jus. Man visai nerūpi jūsų negalavimai. Eime gerti „porto-flipo".

Ji lengvai pašoko ant kojų, o jis liko gulėti, pajutęs staiga kartėlį, kad viskas šitaip baigėsi. Jis žiūrėjo į ją iš po primerktų blakstienų, žiūrėjo piktas, įsižeidęs — žinojo, kad ta išraiška jam labai tinka, ir staiga ji atsiklaupė prie jo, suėmė rankomis jo galvą ir, pasilenkusi prie pat jo veido, mįslingai nusišypsojo.

— Bet kaip sulyseš! — pasakė ji.

Jie įdėmiai žiūrėjo vienas į kitą. „Jeigu ji mane pabučiuos, — mąstė Žilis, — viskas baigta! Nė už ką daugiau su ja nebesusitiksiu. Gaila, labai gaila." Tos kvailos mintys kaip žaibas švystelėjo galvoje, ir staiga ėmė daužytis širdis. Bet ji jau pašoko ir purtėsi sijoną, nežiūrėdama į jį. Žilis atsistojo ir nuėjo paskui ją. Pusiaukelėje jis valandėlę stabtelėjo, ir ji atsisuko.

— Klausykit, gal jūs kuoktelėjusi?

Jos veidas staiga surimtėjo, ir ji iškart paseno dešimčia metų. Ji papurtė galvą.

— Nė kiek.

Ir iki pat namų nebepersimetė nė vienu žodžiu. „Porto-flipas" buvo gerai atšaldytas, Odilija šeimininkavo, išraudusi nuo susijaudinimo, juk Natali Silvener — vietos įžymybė, o Floranas viešnios garbei apsivilko švarią striukę. Viešnia pasėdėjo kokį pusvalandį, buvo subtiliai maloni, šneki, o paskui Žilis palydėjo ją iki mašinos. Ji pasakė, kad rytoj atvažiuos paimti jo, jei jis taip nori pažiūrėti Matiso parodą miestelio muziejuje. Iki pat vakaro Žilis buvo paniuręs ir piktas ir nuėjo miegoti dar anksčiau nei paprastai. „Kas gi man užėjo? Kam aš užsikroviau sau tą naštą? Viskas baigsis kaimišku bordeliu Limožo apylinkėse, ir aš, aišku, pasirodysiu ne per geriausiai. O rytoj dar dvi valandas nors stauk iš nuobodulio muziejuje. O gal aš kuoktelėjau?" Atsibudo labai anksti, širdis ėmė stipriai plakti iš siaubo, prisiminus, kas jo laukia, ir jam baisiai pagailo, kad sutriko nusistovėjęs, jaukus nuobodulys, kuriuo buvo užpildytos jo dienos. Bet namuose nebuvo telefono, ir jis negalėjo įspėti Natali Silvener. Teko jos laukti.

Ketvirtas skyrius

— Tai kaip? — paklausė jis. — Patenkinta?

Jis krito ant nugaros, šlapias nuo prakaito, gaudydamas orą, pažemintas. Ir jautėsi dar labiau pažemintas, kad neteisingai prie-

kaištavo jai — juk pats atsitempė ją į tą lovą. Jie gėrė arbatą pakelės užeigoje, ir Žilis, įkišęs šeimininkui pinigų, gavo tą apgailėtiną kambariūkštį. O Natali net nemirktelėjo, kai jis pasakė apie tai, neištarė nė žodžio prieš, bet ir nieko nepadarė, kad padėtų jam lovoje. O dabar gulėjo šalia nuoga, rami ir, atrodo, net abejinga.

— Kuo aš turėčiau būti patenkinta? Jūs atrodot toks piktas...

Ji šypsojosi. Jis susierzinęs šūktelėjo:

— Sutikit, kad vyrui tai ne taip jau malonu!

— Taip pat ir moteriai, — ramiai pasakė ji. — Bet juk tu iš anksto žinojai, kad taip bus, tiesą pasakius, ir aš žinojau. Tu tyčia išnuomojai tą kambarį. Tau patinka nesėkmės, tiesa?

Taip, tai tiesa. Jis padėjo galvą jai ant nuogo peties ir užsimerkė. Staiga pasijuto išsekintas ir ramus, tarsi po meilės glamonių šėlo. Kambarys su ryškiaspalvėmis užuolaidėlėmis ir siaubinga skrynia buvo į nieką nepanašus — už laiko, už suvokimo ribų, kaip ir jis pats, kaip ir pati situacija.

— Tai kodėl tu sutikai? — sumišęs paklausė jis. — Jeigu žinojai...

— Manau, man dar daug su kuo teks sutikti dėl tavęs, — pasakė ji.

Stojo tyla, paskui ji tylutėliai tarė: „Pasakok", — ir jis ėmė pasakoti. Apie viską: apie Paryžių, Eloizą, bičiulius, darbą, pastaruosius mėnesius. Jam atrodė, neužteks metų, norint papasakoti... apibūdinti tą „viską". Natali klausėsi nepertraukdama, tik kartais uždegdavo dvi cigaretes ir vieną paduodavo jam. Jau buvo apie septynias, bet ji, rodės, nė negalvojo apie tai. Ji jo nelietė, neglostė jam galvos, netaršė plaukų — gulėjo nejudėdama, ir jai tikriausiai nutirpo petys.

Pagaliau jis nutilo, jausdamasis kiek nejaukiai, pasirėmė ant alkūnės ir pažvelgė į ją. Ji nejudėdama dėmesingai žiūrėjo į jį, jos veidas buvo rimtas, susikaupęs, ir staiga ji nusišypsojo. „Kokia gera moteris, — pagalvojo Žilis, — nuostabiai gera moteris." Kai jis pagalvojo apie tą šviesų gėrį, nukreiptą į jį, kai pagalvojo, kad kažkas tikrai juo domisi, jo akys prisipildė ašarų. Jis pasilenkė ir, norėdamas jas paslėpti, švelniai lūpomis palietė jos šypsančias lūpas, skruostus, nuleistas blakstienas. Pagaliau argi jau toks visiškas bejėgis jis pasirodė? Natali pirštai įsikibo jam į pečius.

Vėliau, kai praėjo daug laiko, jis atsiminė, kad, tik galvodamas apie Natali gerumą, tada, pirmą kartą, ir įstengė ją paimti. Ir jis, kuriam erotika niekada nesisiejo su gerumu, jis, kurį greičiau būtų sujaudinę žodžiai: „Tai tikra kekšė", vėliau, daug vėliau, beje, per daug vėlai, visas įsitempdavo, kai, jam girdint, kas nors nerūpestingai tardavo: „Gera mergaitė". O dabar šypsodamasis žiūrėjo į Natali ir, tarp kitko, ne be tam tikro pasitenkinimo atsiprašinėjo už savo grubias glamones. Ji rengėsi,

stovėdama lovos kojūgaly, ir staiga, atsukusi galvą, pertraukė jį.

— Nepasakyčiau, kad tai buvo kažkas nepaprasto, bet juk dabar tu jautiesi daug geriau, ar ne? Išsilaisvinai iš prakeikimo?

Jis net pašoko. Įsižeisti ar ne?

— O tu, tu visada jauti būtinybę išsakyti tokio pobūdžio tiesas?

— Ne, — atsakė ji, — pirmą kartą taip kalbu.

Jis nusijuokė ir taip pat atsikėlė. Jau buvo pusė aštuonių, ji tikriausiai vėlavo.

— Tu šiandien važiuoji į kviestinius pietus?

— Ne, pietauju namie, Fransua tikriausiai jaudinasi.

— Kas tas Fransua?

— Mano vyras.

Ir tik dabar jis nustebęs pagalvojo: „O juk man net į galvą neatėjo, kad ji ištekėjusi". Jis nieko nežinojo apie jos gyvenimą, apie jos praeitį, apie jos dabartį. Odilija šiomis dienomis buvo bemėginanti supažindinti jį su saloninių liežuvautojų nuomone apie Natali — jis viską praleido pro ausis. Jam pasidarė nesmagu.

— Aš nieko nežinau apie tave, — sumurmėjo jis.

— Prieš valandą ir aš apie tave nieko nežinojau. Ir dabar ne ką težinau.

Ji nusišypsojo, ir jis sustingo, užkerėtas tos šypsenos. Ne, ne, kaip tik dabar, šią akimirką jis turi, nieko nelaukdamas, sustoti, jei šito reikia. O šito reikia: jis nesugeba mylėti kito, kaip nesugeba mylėti paties savęs. Jis teiktų jai vien kančias. Užteks kokio gruboko sąmojo, ir ji pajus jam panieką. Bet jam jau buvo nemalonu taip galvoti, o tuo pat metu baugino jos drąsi, atvira, daug žadanti šypsena. Jis sumurmėjo:

— Žinai, juk aš...

— Žinau, — ramiai pasakė ji. — Bet aš jau myliu tave.

Valandėlę jį apėmė nepasitenkinimas, netgi pasipiktinimas. Atleiskite, šitaip nežaidžiama: juk negalima kapituliuoti prieš pirmą sutiktą! Ne, ji beprotė! Ir koks gi malonumas ją gundyti, jei pati prisipažino sugundyta? Kaip jis gali tikėtis, kad pamils ją, jeigu nuo pirmos akimirkos ji neleidžia abejoti savo jausmu? Ji viską sugadino! Nesilaiko žaidimo taisyklių. Ir kartu jį žavėjo dosni jos natūra, jos beatodairiškumas.

— Iš kur tu gali žinoti? — pasakė jis vis dar tuo pačiu lengvabūdišku ir švelniu balsu ir, žiūrėdamas į ją, pagalvojo, kad ji labai graži ir tiesiog sukurta meilei, ir kad ji, ko gero, juokiasi iš jo. O ji žiūrėjo į jį, neatitraukdama akių, ir staiga nusijuokė:

— Tu bijai, kad tai, ką aš pasakiau — tiesa, ir kartu bijai, kad netiesa, ar ne?

Jis linktelėjo, širdies gilumoje džiaugdamasis, kad jį perprato.

— Tai štai: aš pasakiau tiesą. Ar tu kada skaitei rusiškus ro-

manus? Netiketai, po dviejų pasimatymų vienas sako kitam: „Aš jus myliu". Tai tiesa ir tai pakreipia istoriją į tragišką baigtį.

— O kokią tragišką baigtį numatai mums Limože?

— Nežinau. Bet man tai vis tiek, kaip ir rusiškų romanų herojams. Paskubėk.

Jis išėjo kartu su ja nusiraminęs: su apsiskaičiusia moterimi ramiau, ji nujaučia, kas jos laukia ir kas laukia jos partnerio. Besileidžiančios saulės spinduliuose driekėsi įstrižai šešėliai, šieno kupetos skendėjo rausvoje šviesoje, ir Žilis patenkintas žiūrėjo į savo naujos meilužės profilį. Kad ir ką sakytum, ji buvo graži, gražūs buvo ir laukai, o jis, Žilis, nors ir ne per geriausiai, bet vis dėlto pasirodė esąs vyras, ir ji pasakė, kad myli jį. Kaip neurastenikui — visai neblogai. Jis nusijuokė, ir ji atsigręžė į jį.

— Ko tu juokiesi?

— Taip sau. Aš patenkintas.

Staiga ji sustabdė mašiną, tvirtai suėmė jį už striukės atlapų ir papurtė, visa tai įvyko taip greitai, kad jis apstulbo.

— Pasakyk dar kartą. Pakartok, kad tu patenkintas.

Tuos žodžius ji ištarė visai kitokiu — reikliu, valdingu, aistringu balsu, ir staiga jis pajuto geismą. Jis suspaudė jos riešus ir, bučiuodamas rankas, pakartojo nesavu balsu: „Aš patenkintas, patenkintas, patenkintas". Ji paleido jo striukę ir nuvažiavo toliau. Beveik visą kelią tylėjo, ir, kai Žilis išlipo prie vartų, jie nepaskyrė pasimatymo. Bet vakare, gulint lovoje savo miegamajame, Žiliui nedavė ramybės mintis apie tą keistą sustojimą kelio pakrašty, ir jis šypsodamasis pagalvojo, kad tai buvo labai panašu į aistrą.

Penktas skyrius

Keletą dienų Žilis negavo iš jos jokios žinios ir nė kiek nesistebėjo. Matyt, jis buvo atsitiktinis epizodas ponios Silvener gyvenime, ir net nelabai malonus, apie meilę ji kalbėjo tiesiog iš padorumo, iš kvailo miesčioniško padorumo, o gal toks jos įprotis. Bet vis tiek jis buvo šiek tiek nusivylęs, ir tai dar labiau pagadino jo blogą nuotaiką. Jis beveik nesikalbėjo su artimaisiais, skutosi kas antrą dieną ir bandė skaityti, tiesa, vengdamas rusų rašytojų.

Penktą dieną, po vidurdienio, kai lietus pylė kaip iš kibiro ir nesiskutęs Žilis gulėjo susirietęs svetainėje ant sofos, ji staiga įėjo ir atsisėdo šalia jo. Ji įdėmiai žiūrėjo į jį žaliomis, plačiai atmerktomis akimis, o jos vilnonė suknelė kvepėjo lietumi. Pagaliau ji prabilo įtemptu, trūkinėjančiu balsu, ir Žiliui tarsi akmuo nusirito nuo krūtinės.

— Negalėjai man paskambinti? Ar atvažiuoti?

— Neturiu nei telefono, nei mašinos, — linksmai atsakė jis ir pabandė paimti jos ranką.

Ji šaltai atitraukė ranką.

— Aš laukiau penkias dienas, — sušnibždėjo ji. — Penkias dienas laukiau susivėlusio, nesiskutusio vyriškio, kuris gaišta laiką kryžiažodžiams.

Ji nesitvėrė pykčiu, ir tai nudžiugino Žilį daug labiau, nei būtų manęs. Įdomu, kad jis, rodos, pirmą kartą nepasveikino savęs vikriai apsisukus, o pagalvojo, kaip apsiriko, vertindamas Natali charakterį. Jis pamėgino teisintis:

— Aš nebuvau tikras, kad tu nori mane matyti.

— Aš gi sakiau, kad myliu tave, — niūriai tarė ji. — Sakiau ar nesakiau?

Ir pašokusi puolė prie durų: Žilis vos nepaleido jos. Ji jau buvo prieangy ir vilkosi lietpaltį, kai Žilis ją pavijo. Kiekvieną akimirką galėjo įeiti Odilija arba virėja, bet jis apkabino ją. Lietus, barbenantis į langus, ta pykstanti moteris, netikėtas jos pasirodymas, malkų, sukrautų po laiptais, kvapas, tyla namuose — viskas jį svaigino. Jis tyliai bučiavo ją, o ji spyriojosi ir nenorėjo pakelti galvos, tik staiga pati puolė jam ant kaklo. Jis nusivedė ją į savo kambarį, pamiršęs bet kokį atsargumą, jausdamas įžūlią geismo pagimdytą drąsą, kurią paprastai lydi sėkmė, ir jie tapo tikrais meilužiais, kokiais gali būti žmonės, sukurti meilei ir patyrę meilėje. Žilis vėl pajuto malonumų skonį.

Temo. Žilis girdėjo, kaip apačioje sesuo garsiau negu paprastai kažką paliepinėja; staiga supratęs dėl ko, atsisuko į Natali ir ėmė be garso kvatoti. Ji tingiai pravėrė akis, bet tuoj pat vėl užsimerkė. Jis paklausė:

— Kur tu pastatei mašiną?

— Prie įėjimo. Kodėl klausi? O Dieve, visai pamiršau apie tavo seserį ir Floraną. Maniau, išbarsiu tave ir tuoj pat išvažiuosiu. Ką jie dabar pagalvos?

Ji kalbėjo pavargusiu, ramiu balsu, kokiu kalbama po glamonių, ir Žilis stebėjosi, kaip jis pragyveno beveik keturis mėnesius, negirdėdamas tokio balso. Jis nusišypsojo.

— Kaip manai, ką jie pagalvos?

Ji nieko neatsakė, atsisuko.

— Aš žinojau, — pasakė ji. — Žinojau, kad šitaip bus. Žinojau, vos tik tave pamačiusi. Keista...

— Geriau negu keista, — pasakė jis. — Einam gerti „portoflipo".

— O kaip mes įeisim pas juos? Nieko neaiškindami?

— Tai vienintelė išeitis, — pasakė Žilis. — Niekad nereikia nieko aiškinti. Renkis.

Jis kalbėjo įsakmiai, valdingai, kaip jau seniai nebuvo kalbėjęs, ir pats suvokė tą permainą, pastebėjęs linksmą ir kiek ironišką Natali žvilgsnį; ji dar gulėjo užsiklojusi antklode, jis pasilenkė, pabučiavo ją į petį.

— Taip, — pasakė jis, — mes silpnos būtybės. Ir staiga nesusitvardęs pridūrė: — Ačiū tau, Natali.

Jie įėjo į mažąją svetainę nerūpestingai, kaip meilužiai, kuriems daugiau kaip trisdešimt, po sėkmingo ir lemtingo pasimatymo. Užtat Floranas su Odilija sumišę pašoko ir paraudo. Floranas skėstelėjo rankomis ir sušuko: „Koks siurprizas!" Odilija pagyrė Natali, kad jai užteko drąsos atvažiuoti per tokį lietų, — ji, Odilija, nedrįstanti net nosies iškišti laukan. Tuo aiškiai norėta pasakyti, kad nei namų šeimininkas, nei šeimininkė nepastebėjo automobilio, kuris dvi valandas išstovėjo ties jų durimis. Pademonstravusi saloninį etiketą ir baisią trumparegystę, Odilija, didžiausiam brolio pasitenkinimui, ėmė postringauti, kad per tokį orą tiesiog būtina ko nors išgerti, kad sušiltum, — čia ji vėl paraudo, o Floranas nuskubėjo atnešti portveino. Natali sėdėjo ant sofos, numetusi ant kelių, kaip kokius negyvus daiktus, plonas siauras rankas, šypsojosi, atsakinėjo į klausimus, kartais žvilgčiojo į Žilį, kuris stovėjo atsirėmęs į židinį ir, žiūrėdamas kiek iš aukšto, mėgavosi ta provincialia komedija.

— Per tokį orą Kasinjakai tikriausiai neberuoš baliaus lauke, — graudenosi Odilija.

— Jūs eisite? — paklausė Natali.

— Maniau, kad Žilis nenorės, — nepagalvojusi atsakė Odilija, — bet dabar...

Staiga ji nutilo, siaubo apimta, o Floranas, nešąs jai taurę, apmirė, klaikiai vartydamas akis. Žilis vos nenusikvatojo, bet spėjo nusisukti.

— ...bet dabar jis kiek pasitaisė, — vebleno Odilija, — ir galbūt sutiks važiuoti kartu su mumis...

Ji maldaujančiai pasižiūrėjo į brolį, ir jis linktelėjo, norėdamas ją nuraminti. Natali akys buvo pilnos ašarų, — matyt, ir ji vos sulaikė juoką, kuris ją dusino. „Dieve mano, — staiga pagalvojo Žilis kaip turiu būti dėkingas tai moteriai! Taip seniai nebuvau patyręs to palaimingo nuovargio, kuris ateina po glamonių ir sukelia tai ašaras, tai nenumaldomą juoką."

— Na, žinoma, važiuosiu, — linksmai šūktelėjo jis. — Bet šoksiu tik su jumis abiem.

Ir jis taip švelniai nusišypsojo Natali, kad jai ėmė virpėti blakstienos, ir ji nusisuko.

— Na, man laikas, — pasakė ji. — Vadinasi, rytoj vakare susitiksime pas Kasinjakus?

Žilis padėjo jai apsivilkti lietpaltį. Jis užtrenkė mašinos dureles ir įkišo galvą pro langą.

— O rytoj dieną?

— Negaliu, — liūdnai atsakė ji. — Rytoj moterų, Raudonojo Kryžiaus narių, susirinkimas.

Jis nusijuokė:

— Ak, tiesa, juk tu stambaus valdininko žmona.

— Nesijuok, — staiga pasakė ji žemu, virptelėjusiu balsu, — nesijuok. Tau nevalia juoktis.

Ir ji išvažiavo, o Žilis nusiminęs stovėjo ir galvojo apie jos žodžius.

Visą vakarą sesuo sukosi aplink jį, pataikavo kaip įmanydama, o jis vos laikėsi nesijuokęs. Moterys mėgsta matyti savo brolius, o kartais ir sūnus medžiotojų vaidmeny, ypač jei jų pačių gyvenime, kaip Odilijos, nebuvo nė šešėlio romantikos. Tarsi atsirevanšuotų už savo gyvenimo pilkumą.

Šeštas skyrius

Oras Kasinjakų pasigailėjo, piknikas sode buvo pačiame įkarštyje, kai atvažiavo Žilis ir Odilija su Floranu. Buvo birželio pradžia, didelėje žalioje aikštėje priešais namą buvo gera, ne karšta, o šilta, ir ryškūs moterų tualetai, vyrų juokas, žydinčių kaštonų kvapas Žiliui atrodė nerealūs, prieškariniai. Tų žmonių santykiuose jautėsi betarpiškumas ir paprastumas, kažkokia švelni buvo pati šventės atmosfera, ir Paryžius, Paryžius, kurį jis taip mylėjo dabar atrodė kaip koks košmaras. Odilija ėjo su broliu už parankės, linkčiojo kairėn ir dešinėn, pristatinėjo Žilį svečiams, stengdamasi rasti minioje namų šeimininkę. Staiga Žilis pajuto, kad Odilijos ranka įsitempė, ir ji sustojo priešais aukštą, gana gražų vyriškį; iš tipiškų pietvakarių Prancūzijos gyventojų jis išsiskyrė savo anglišku santūrumu.

— Fransua, ar jūs pažįstamas su mano broliu? Susipažink, Žili, — ponas Silveneras.

— Labai džiaugiuosi, bet mes jau matėmės, buvome susitikę per vakarienę pas Ruargus, — atsakė nustebęs Silveneras.

— Žinoma, žinoma, — pasakė Žilis, nors visiškai jo neprisiminė. Jis galvojo: „Tai štai jos vyras! Ką gi, visai gražus. Ir, sako, labai turtingas. Bet tikriausiai gana griežtas. Ir nelabai linksmas. Įdomu, ar šnabžda ji jam į ausį tokius dalykus, kaip man? Aišku, ne." Ir, spausdamas Silvenerui ranką, jis staiga pajuto, kad nori laikyti apglėbęs Natali kaip vakar.

— Jūs gyvenate Paryžiuje? — paklausė Silveneras.

— Taip, jau dešimtį metų. Ar dažnai ten buvojate?

— Stengiuosi kiek įmanoma rečiau. Žmona, žinoma, dievina Paryžių, bet mane jis greit išvargina.

Odilija, matyt, nusiraminusi, kad varžovai neiššaukė vienas kito į dvikovą, patenkinta nulingavo prie kitos svečių grupės. Žilis mielai būtų padaręs tą patį: kažkokie užsilikę moralės ar estetikos principai jam trukdė šnekučiuotis kaip niekur nieko su savo meilužių vyrais ar bičiuliais. Bet Silveneras stovėjo vienas, ir Žiliui buvo nepatogu jį palikti. Jis veltui ieškojo akimis Natali, kalbėdamas su Silveneru apie Paryžiaus gatvių judėjimo sunkumus, apie viešbučių kainas, apie pragarišką didmiesčių triukšmą. Staiga jis pajuto, kad neištvers, ir mintyse nusprendė:

„Tuoj pat važiuoju namo. Man per akis to vakarėlio. Natali vis dėlto galėjo susirasti mane..." Jis jau rengėsi pasakyti kokią mandagią frazę Silvenerui, kad galėtų nuo jo pasprukti, bet staiga priėjo Natali. Ji vilkėjo puikiai pasiūta žalia suknele, tokio pat atspalvio, kaip jos akys, ji žiūrėjo į Žilį šypsodamasi, kiek pabalusi, ir jis tuoj pat nutarė pasilikti.

— Jūs rodos, jau pažįstami, — pasakė Silveneras.

— Mes matėmės pas Ruargus, — pakartojo Žilis jo žodžius, nusilenkdamas Natali; jis buvo patenkintas savo atsakymu, nes pasakė teisybę ir, svarbiausia, be jokios užuominos: Žilis nekentė tos sąmokslininkiškos budrių meilužių taktikos. Natali nusišypsojo.

— Visiškai teisingai. Ponas Lantjė, namų šeimininko motina negali vaikščioti — nesikelia nuo kėslo, bet ji jus pastebėjo ir paprašė atvesti. Eime?

Žilis nuėjo paskui ją, lyg per miglą matydamas svečių, pro kuriuos ėjo, veidus, linkčiojo tiems, kuriuos, kaip jam atrodė, pažino, ir šypsojosi, įsivaizduodamas, koks būtų, pavyzdžiui, Žano veidas, pamačius jį čia. Taigi juodu su Natali perėjo verandą ir pasuko į seną sodą, kur pavėsinėje iš surūdijusių metalinių virbų, apaugusių žalumynais, kaip koks sostas stovėjo senosios namų šeimininkės kėslas ant ratų. Staiga Natali kaip pasibaidęs žirgas puolė šalin, tempdama paskui save Žilį, ir sustojo už medžio. Prie veido jis pajuto jos plaukus, ji prigludo prie jo visu kūnu, ir tas beatodairiškas neatsargumas taip sujaudino Žilį, kad jis plykstelėjo, širdis ėmė šokinėti, ir jis nesusivaldęs apibėrė ją aistringais bučiniais, tarsi būtų beprotiškai įsimylėjęs.

— Liaukis, Žili, — šnabždėjo ji, — gana...

Alėja ėjo žmonės, ir jis vos spėjo pasilenkti, tarsi rišdamasis batų raištelį, o Natali tuo metu nerūpestingai taisėsi plaukus. Ji linksmai pasisveikino su einančiais pro šalį svečiais, pristatė jiems Žilį. Paskui jis, vis dar besidaužančia širdimi, pasilenkė prie ponios Kasinjak rankos, ir ji pagyrė jo straipsnius, kurių aiškiai nebuvo skaičiusi. O paskui juodu neskubėdami, kaip ir dera, grįžo atgal. Jau temo, ponios Kasinjak anūkas paleido seną elektrofoną, ir, skambant šeiko garsams, patys jauniausieji svečiai ėmė ritmingai linguoti į šonus ir kraipyti klubus, o jais pašaipiai ir meiliai gėrėjosi daugiau ar mažiau podagros susukti senukai. Žilis pyko ant savęs, kad nesusivaldė.

— O žinai, tavo vyras visai gražus, — pasakė jis pašaipiu žinovo tonu.

Natali pakėlė į jį akis.

— Nekalbėk man apie jį. Nekalbėkim apie jį.

— Tiesiog aš noriu būti objektyvus, — tuo pačiu juokdario tonu kalbėjo toliau Žilis.

— Aš neprašau tavęs, kad būtum objektyvus, — šaltai pasake Natali ir nuėjo.

Jis užsirūkė cigaretę, sukikeno ir staiga tapo šlykštus pats

sau. Ką jis čia vaidina? Kam jam tas persisotinusio paryžiečio, atostogaujančio ciniško ir pasileidusio žurnalisto vaidmuo? Nejaugi negalima apsieiti be donžuaniškų štampų? Jis atsirėmė į medį. Ne, reikia išvažiuoti, dingti iš akių, palikti tą moterį ramybėje, tegu gyvena savo gyvenimą. Ji jam per daug gera, per daug tvirtos natūros tokiam degeneratui, melagiui ir sukčiui, kokiu jis tapo. Reikia jai viską paaiškinti tuoj pat, nieko nelaukiant.

Bet kai jis susirado Natali, ji buvo ne viena. Vargšę jo auką supo trejetas vyriškių, vienas iš jų labai gražus; visi trys aiškiai buvo ją įsimylėję, visi garsiai juokėsi. Žilis pakvietė ją šokti, bet nepažįstamasis gražuolis mandagiai jį sustabdė:

— Nejaugi jūs pagrobsite Natali iš jos muškietininkų? Juk mes jos muškietininkų trijulė. Leiskite prisistatyti: aš — Pjeras Lakuras, o tuodu — Žanas Noblis ir Pjeras Grandė. Išgerkite su mumis ko nors ir papasakokite apie Paryžių.

Pjero Lakuro žvilgsnis buvo linksmas ir ramus, pasitikintis savimi, kaip ir abiejų jo draugų, kaip ir pačios Natali, ir Žilis pasijuto esąs juokingas. Jaunas gražuolis Lakuras, be jokių abejonių, jos meilužis arba buvęs meilužis, ir todėl dabar jis taip maloniai apžiūrinėja tą nusmurgusį Paryžiaus frantelį. O jis bijojo ją įskaudinti, jautė sąžinės graužimą. Jis nusišypsojo ir paėmė nuo gretimo staliuko taurę su viskiu.

— Natali ką tik žiauriai sukritikavo knygą, apie kurią aš gerai atsiliepiau spaudoje, — pasakė tas, kuris pasivadino Lakuru. — Turiu prisipažinti, kad dėstau Limože literatūrą ir retkarčiais, sukaupęs drąsą, spausdinuosi vietiniame laikraštyje.

— Tai mes kolegos, — mandagiai pasakė Žilis.

Jis mirtinai supyko ant savęs: tikras idiotas! Kaip jis galėjo pagalvoti, kad moteris, kuri pati puolė jam ant kaklo ir atsidavė per pirmą pasimatymą, moteris, taip gerai išmananti aistros meną, staiga jį įsimylėjo? Kaip jam galėjo tai ateiti į galvą? Ji tiesiog nimfomanė, turinti pretenzijų į intelektualumą. Jis niršo ir pats stebėjosi tuo. Seniai nebuvo taip pykęs.

— Vis dėlto leiskite jus pakviesti šitam šokiui, — pasakė jis. — Lėtus šokius čia, matyt, retai šoka, o aš jau nebe to amžiaus, kai užsiiminėjama akrobatika...

Natali nusišypsojo, padėjo ranką jam ant peties, ir jie išėjo į apskritą, tiesiai pievoje parketu išklotą aikštelę. Tylėdami jie padarė keletą pa, paskui Natali atmetė galvą.

— Daugiau nebekalbėsi?

— Nebekalbėsiu — apie ką?

— Apie Fransua.

Žilis visai pamiršo jų susikirtimą. Jeigu tik tiek!.. Jis mandagiai nusišypsojo.

— Ne, nebekalbėsiu. O žinai, tavo muškietininkas numeris pirmas — tikras gražuolis. Na, tas... literatūros dėstytojas... Ir, matyt, tu jam baisiai patinki.

Ir išgirdęs atsakymą, vos nepargriuvo.

— Reikia manyti. Juk tai mano brolis. Gražus, tiesa?

Po valandėlės ji sušnabždėjo:

— Nespausk taip prie savęs, Žili. Į mus žiūri. Žili, tu laimingas?

— Taip, — atsakė jis.

Ir tą akimirką jis buvo visiškai nuoširdus.

Septintas skyrius

Rytą Žilis gavo telegramą: Žanas prašė skubiai paskambinti jam. Ir štai jis dūsta nuo vidurdienio karščio mažame Belako pašte, sunerimęs ir džiaugdamasis būsimu pokalbiu, kuris tarsi liudijo, kad savo srity jis dar šį tą reiškia. Kol surado Žaną, teko pasikalbėti su trimis sekretorėmis, kurios nudžiugo, išgirdusios jo balsą, ir pagaliau iš toli, tarsi iš kitos planetos, pasigirdo Žano balsas:

— Alio, Žilis? Kaip laikaisi, ar geriau jautiesi? Tikrai? Aš taip ir žinojau... Džiaugiuosi, labai džiaugiuosi, drauguži...

„Kvaily tu nelaimingas, — visai nepelnytai mintyse apibarė jį Žilis, — nieko tu nežinojai! Tu net neįsivaizduoji, kas atsitiko. Nesakyk, kaip mano sesutė, kad dėjai viltis į gryną Limuzeno orą. Man geriau, nes atsirado moteris, kuri pamilo mane, ir aš atsakiau jai tuo pačiu. Kaip tu galėjai tai numatyti!"

Bet, galvodamas savo, jis atsakinėjo trumpomis ramiomis frazėmis, kaip sunkiai sužeistas žmogus, kurio gyvybei nebegresia pavojus ir kuris supranta, kaip buvo išgąsdinęs draugus.

— ...klausyk, — tęsė Žanas. — Lenu mirtinai susipyko su šefu. Tarptautinį skyrių numatoma pavesti tau. Prisiekiu, tai tiesa!.. Ir, įsivaizduok, aš čia niekuo dėtas... Na, ką pasakysi?

Jis atvirai džiūgavo, ir Žilis veltui stengėsi persiimti jo nuotaika. Jam nusispjauti ant visų tų naujienų. Vieta, kurios anksčiau taip geidė, dabar jam atrodė nieko verta.

— Tai įvyks, aišku, ne anksčiau kaip spalio mėnesį. Aš tiesiai pasakiau šefui, kad tu kažkur dingai. Žinoma, apie depresiją neprasitariau, pats supranti, dabar tai padarytų nekokį įspūdį. Kuo greičiau parvažiuok, nors keletui dienų... tegu šefas tave pamato... nes, žinai, mūsų draugeliai...

„Vadinasi, mano depresija padarytų blogą įspūdį? — galvojo Žilis su ironija. — Vadinasi, padorus žmogus neturi teisės sirgti?.. Geras žurnalistas būtinai turi būti laimingas ir linksmas, net pasileidęs... Koks tik nori, tik ne neurastenikas. Dievaži, baigsis tuo, kad vieną gražią dieną melancholikus ims nuodyti... Darbo turės per akis..."

— Na kaip, džiaugiesi? — girdėjosi meilus Žano balsas, matyt, jis buvo baisiai patenkintas savo nuoširdumu. — Kada atvažiuosi?

— Rytdienos traukiniu, — nelabai tvirtai atsakė Žilis. — Tu gi žinai, lėktuvo nėra. Atvažiuosiu ekspresu rytoj vakare, vienuoliktą valandą.

— Geriau išvažiuok šiandien.

Žilis staiga pasipiktino:

— Gal gaisras? Jeigu šefas tikrai nutarė paskirti mane, nejaugi jis negali palaukti dieną kitą?

Stojo tyla, paskui Žanas ramiai, nusivylusiu balsu pasakė:

— Maniau, kad tau — gaisras, štai ir viskas. Rytoj atvažiuosiu į stotį sutikti tavęs. Iki pasimatymo, drauguži.

Jis padėjo ragelį, Žilis nusišluostė šlapią kaktą: kabinoje buvo nežmoniškai tvanku. Trečią valandą jis turėjo susitikti su Natali. Nejaugi jis neskuba vien dėl to? O juk žinojo: kai redakcijoje atsilaisvina gera vieta, Paryžiuje, jų laikraštyje, kyla tikras gaisras. Nesunku įsivaizduoti, koks ten dabar sąmyšis. O jis dėl moters gali praleisti progą. Reikia tuoj pat paskambinti Žanui ir pasakyti: „Išvažiuoju šiandien pat". Jis neryžtingai mindžikavo priešais telefonistę. Ir staiga pro langą pamatė, kaip linguoja vėjyje kviečiai, žaliuoja žolė, pagalvojo apie Natali, karštas jos glamones, taiklius žodžius ir skubiai išėjo. Floranas laukė jo ties durimis, sėdėdamas mašinoje prie vairo.

— Na kaip? Geros naujienos ar blogos?

Jis buvo nuoširdžiai susirūpinęs, ir Žilis, kuris paprastai nekreipdavo į jį dėmesio, staiga pajuto gilią simpatiją tai atlapaširdei būtybei su didelėmis žydromis akimis. Jis nusišypsojo Floranui, reikia pasakyti, tai pareikalavo nemaža vyriškumo, nes tą akimirką Floranas vos neatsitrenkė į didžiulį sunkvežimį.

— Laikraštyje man siūlo gana aukštą postą.

— Na štai, viskas ir susitvarkys vienu metu, — sušuko Floranas, — viskas susitvarkys! Aš visada sakau: gyvenimas — kaip jūra. Viena banga iškelia, kita nuleidžia...

Jis pavaizdavo rankomis bangavimą ir vos neįvarė mašinos į griovį. Galbūt Florano tiesa, bet Žilis nutylėjo, kad jis bijo ir sėkmės, ir nesėkmės bangų, bijo ir atsakomybės, kuri jo laukia naujoje vietoje, ir Natali meilės, ir kasdienybės, ir vienatvės.

Aštuntas skyrius

— Vadinasi, rytoj tu išvažiuoji? — pakartojo Natali.

Ji apsirengusi gulėjo ant Žilio lovos ir kažką galvojo. Kai tik ji atvažiavo, jis viską jai patenkintas papasakojo: garbėtroškos ir nugalėtojo vaidmuo kur kas malonesnis už nevykėlio neurasteniko rolę. Įsismaginęs jis su patosu ėmė kalbėti apie naujojo darbo svarbą, apie moralinę atsakomybę prieš skaitytojus, apie

aistringą jų domėjimąsi užsienio politika, žodžiu, jis parodė tokį entuziazmą, koks būtų tikęs kalbantis telefonu su Žanu. Jam net šovė į galvą ironiška mintis, kad jis stengiasi apakinti savo meilužę, slopindamas sąžinės balsą, priekaištaujantį, kad nepateisino draugo vilčių. Bet Natali nė kiek neapako. Greičiau apkurto.

— Aš išvažiuoju savaitei, — pareiškė jis. — Savaitei ar dviem. Paskui grįšiu. Pradėsiu dirbti nuo spalio pirmos.

— Kartu su mokiniais, — išsiblaškiusi pasakė ji.

Žilis sunerimo. Kuo daugiau jis pasakojo apie būsimą darbą, tuo labiau tikėjo, kad tai svarbus, naudingas pasiūlymas, ir galų gale net supyko ant savęs ir ant Natali, kad dėl šiandieninio pasimatymo gali prarasti tokią vietą. Bet garsiai šito pasakyti vis delto nedrįso. Ji pati apie tai prabilo.

— Jeigu visa tai taip svarbu, kodėl neišvažiavai šiandien?

— Mes gi buvom sutarę susitikti.

Ir nors tai buvo šventa tiesa, jo paties žodžiuose jam pasigirdo kažkas netikro. Ji įdėmiai pažiūrėjo į jį.

— O gal tu tiesiog pagalvojai, kad nepatogu mesti moterį, vien brūkštelėjus porą žodžių, net jei pažįsti ją tik dvi savaites?

Ji kalbėjo ramiu balsu, o Žilis pajuto purtąs galvą ir, atrodo, net raustąs, tarsi būtų sumelavęs. O kas, jei jos tiesa ir jis niekada nebegrįš? Jį pasiglemš Paryžius, vasara, bičiuliai, jūra, kelionės ir, galimas dalykas, Natali jam liks vien kaip prisiminimas apie romaną, trukusį dvi savaites Limuzene, vasaros pradžioje. Staiga jis pamatė save tos moters akimis — laisvą, drąsų, vėl lengvabūdišką ir pasitikintį savimi — tokį, koks buvo visą gyvenimą. Jį apėmė švelnus graudulys, jis pats nežinojo nuo ko: ar iš dėkingumo, kad ji atgaivino jo linksmą, ankstesnę, kone užmirštą būseną, ar iš gailesčio jai, nuojautos, kad nebegrįš. Jis pasilenkė prie jos.

— O ką tu darysi, jei aš negrįšiu?

— Atvažiuosiu pas tave, — taikiai pasakė ji. — Apkabink mane.

Jis apkabino ją ir kaipmat pamiršo ir Paryžių, ir politiką. Jis ciniškai pagalvojo, kad jam trūks tokios meilužės, bet tuoj pat ir tai pamiršo, ir ilgai gulėjo nejudėdamas, padėjęs galvą jai ant peties, su baime galvodamas, kad reikia skirtis, nors ir neilgam. Ji tylėdama glostė jam galvą, kedeno plaukus ant pakaušio. Kambarys skendėjo besileidžiančios saulės šviesoje, ir Žilis suprato, kad niekada nepamirš šios valandėlės. Kad ir kas atsitiktų.

— Aš nuvešiu tave į stotį, — pasakė ji. — Tik ne į Limožą, o į Vjerzoną. Ir atvažiuosiu tavęs pasitikti, kai grįši.

Jos balse skambėjo keista ramybė, panaši į nevilį.

TREČIA DALIS

PARYŽIUS

Pirmas skyrius

Eloizą jis prisimine tik stotyje, pamatęs ją atbėgančią peronu. Iš paskos ėjo Žanas, kiek mįslingas, geraširdiškas. Pritrenktas savo užmaršumo, Žilis turėjo ilgu bučiniu pasisveikinti su ta svetima moterim. „O juk ji yra, — galvojo jis, — gyvena pas mane, tai baisu... Negalėjo Žanas priminti man!.." Ši mintis jį prajuokino. Tarsi kiekvieną kartą, kai grįžti iš atostogų, geras draugas privalo tau priminti, kad turi meilužę ir kad ji gyvena tavo bute... Dabar Eloizos kvepalai, jos lūpų prisilietimas jam buvo tiesiog nepakenčiami. Jis prisiminė paskutinį Natali pabučiavimą Vjerzone, prieš tris valandas, prisiminė aistringą, beprotišką jų atsisveikinimą, ir staiga jį suėmė prietaringa baimė. O gal ji pateko į avariją, grįždama tuo be galo vingiuotu keliu, juk jos akys buvo pilnos ašarų, jis tai pamatė paskutinę akimirką. Jis ir pats vos valdėsi, ir kokias penkias minutes sėdėjo kupe tarsi sukaustytas, atbukęs, kol nusipurtė sustingimą ir tvirtu žingsniu pasuko į vagoną restoraną. Tokioj būklėj jis negalėtų vairuoti, o Natali visada spaudžia kaip patrakusi. Mašiną ji, žinoma, vairuoja meistriškai, bet taip spaudžia... Ne, jis tikrai darosi idiotas. Palengvėle atsikratęs Eloizos, Žilis paplojo Žanui per petį ir pabandė nusišypsoti. Stotis buvo juoda nuo suodžių, o nuo triukšmo galėjai apkursti. Tik atsidūręs Žano mašinoje, jis vėl pamatė savo mylimą, tingų, žydrą Paryžių. Paryžių vasaros naktį. Ir pagalvojus, kiek laimės jis patyrė per dešimtį metų Paryžiuje, jam suspaudė širdį, tarsi visus tuos džiaugsmus būtų amžinai praradęs. Jam pasidarė baisu, jis vėl pasijuto sutrikęs, niekam tikęs. Jis viską atiduotų, kad tik galėtų atsidurti Limuzene, žalioje pievoje, ir gulėti šalia Natali.

— Tai patenkintas, kad grįžai? — klausinėjo Žanas.

— Labai. O kaip tavo reikalai?

Jis stengėsi atrodyti nerūpestingas.

— Gerai, kad Žanas mane įspėjo, — užpakalyje linksmai čiulbėjo Eloiza, — nepasakysi, kad užvertei mane laiškais....

— Eloizai būtų reikėję imti taksi, — pasakė Žanas, — tai užvažiavau pas ją. Ji apstulbo sužinojusi, kad tu parvažiuoji...

Žanas irgi atrodė linksmas, bet jo linksmumas buvo truputį nenatūralus. Jis pažvairavo į Žilį, taip žiūrima į draugą, kuris prisivirė košės.

— Bandžiau tau skambinti, — sumelavo Žilis, atsisukęs į Eloizą, — bet man nė karto nepasisekė.

— Nieko nuostabaus, mane juk ištisas dienas fotografavo. Žinai, kokiam žurnalui? „Vog"! — Ji džiūgavo.

„Ką gi, tuo geriau, — ciniškai pagalvojo Žilis, — nors čia viskas kaip reikiant." Jis buvo apimtas vienintelės minties: paskambinti Natali arba paprašyti Žaną, kad jai paskambintų. Jis susitarė su Natali, kad paskambins rytoj, dabar vienuolikta vakaro, yra pavojus, kad atsilieps vyras, bet jam niekaip iš galvos nėjo ta kvaila mintis apie avariją. Žinoma, jis visai neįsimylėjęs Natali, tiesiog nori dėl savo paties ramybės žinoti, kad ji sveika ir gyva. Bet kaip jis skambins iš namų — Eloiza nė per žingsnį nesitrauks nuo jo, ir prie Žano negalės — jis pasakos apie redakcijos reikalus...

— Atrodai kur kas geriau, — pasakė Žanas, — net truputį įdegei. Ir labai gerai: pasakiau šefui, kad išvažiavai prie Viduržemio jūros su kylančia italų kino žvaigžde.

— Ir aš turiu visa tai kentėti! — nusijuokė Eloiza, o Žilis sumišęs nugrimzdo į sėdynę.

Jis įsivaizdavo Natali kylančios italų kino žvaigždės vaidmenyje, ir jį apėmė nenugalimas pasididžiavimas: Natali gražesnė už bet kurią italų kino žvaigždę, ir ji turi tai, ko neturi jokia italų kino žvaigždė.

Bute niekas nebuvo pasikeitę, gal tik labiau jautei moterišką ranką. Žilis vos neužriko, pamatęs didžiulį pliušinį meškiną, kažkokio fotografo padovanotą Eloizai, bet susivaldė ir skubiai nusisuko. Nusispjaut į visa tai! Jis jautėsi svetimas savo namuose. Jis atsisėdo į krėslą, tikėdamasis, kad Žanas su Eloiza paseks jo pavyzdžiu ir jam pavyks nepastebėtam įsmukti į miegamąjį, kur stovi telefonas. Bet Eloiza, tvarkinga moteris, jau įtempė ten lagaminą ir triukšmingai atidarė sieninę spintą. Jis sėdėjo baisiai nusiminęs, bevėik neklausydamas, ką kalba Žanas; pagaliau šis pastebėjo, kad draugas išsiblaškęs, ir nutilo, klausiamai pasižiūrėjęs į jį. Žilis atsistojo.

— Atleisk, drauguži, luktelėk valandėlę. Prižadėjau tuoj pat paskambinti seseriai, žinai, kokia ji perekšlė...

Jis sutriko. Mandagiai nusišypsojęs Žanas ramiai linktelėjo. Apimtas staigaus švelnumo senam bičiuliui, Žilis, pats nejausdamas, dėkingai jam nusišypsojo, prabėgom sutaršė jam plaukus ir nuėjo į miegamąjį. Ten jis abejingu veidu paėmė telefoną, atsisėdo ant lovos ir ėmė sklaidyti abonentų knygą. Skambinant Natali, reikėjo surinkti dešimt skaičių.

— Ar ne vėlu dabar skambinti? — paklausė Eloiza, kabindama spinton jo mėlynąją striukę.

— Skambinu seseriai, — trumpai atsakė jis.

Jis surinko numerį. Jeigu prieis vyras, galima padėti ragelį. Pasigirdo ilgi signalai, paskui visai čia pat kiek mieguistas Na-

tali balsas. Tik dabar jis pajuto, kad ranka, kurioje laikė ragelį, visiškai šlapia.

— Alio! — pasakė jis. — Tai aš. Norėjau pasakyti, kad parvažiavau gerai. O tu laimingai pasiekei namus?

Jis kalbėjo greitai, abejingu balsu. Stojo tyla, paskui pasigirdo sujaudintas, kiek prikimęs Natali balsas.

— Matyt, ne ten pataikėt, — pasakė ji. Ir po valandėlės beveik švelniai pridūrė: — Ne, jūs man visai nesutrukdėte, gerbiamasis, — ir padėjo ragelį.

Žilis apmirė, paskui, prisiminęs Eloizą, pasakė tylinčiam aparatui: „Bučiuoju jus abu" ir taip pat padėjo ragelį. Jis buvo paplūdęs prakaitu.

Vadinasi, vyras namie, greta. Ir ji nieko negalėjo pasakyti. Bet kaip greitai susiorientavo!.. Ir kaip juokingai ir jaudinančiai nuskambėjo šitas: „Jūs man visai nesutrukdėte, gerbiamasis". Vadinasi, viskas gerai, ji sveika ir gyva, ir myli jį. Vis dėlto keista, kad kartais šitaip paleidi vadžias... Jis grįžo į svetainę lengva, laisva, kone ryžtinga eisena, Natali jam terūpėjo, kiek ir Eloiza, jis visiškai nusiramino. Ir jam net netoptelėjo į galvą, kad jeigu nusiramino, vadinasi, reikėjo, kad jį nuramintų.

— Štai viskas kaip ir anksčiau, — pasigirdo tamsoje Eloizos balsas. — Aš žinojau, kad mes ilgai ilgai būsime kartu.

Žilis, nieko nesakydamas, apsivertė ant kito šono, jis pyko pats ant savęs. Jie su Žanu šiandien per daug išgėrė, visi trys per daug išgėrė: ir už sugrįžimą, ir už nepaprastą jo sėkmę. Kai apie trečią nakties Žanas išėjo, Žilis visai nenorėjo miego, jam buvo linksma, jis buvo pilnas pasitikėjimo savimi, žodžiu, buvo girtas ir paėmė Eloizą beveik automatiškai, vėl atgavęs savo vyriškumą, kaip būtų paėmęs bet kurią kitą moterį, atsidūrusią jo lovoje. Trumpai tariant, jis apgavo Natali, bet dėl to per daug nesijaudino, nes ji niekad apie tai nesužinos; blogiau, kad apgavo save, nes, kad ir apsvaigus, pasitenkinimas buvo kažkoks alsus, nervingas, ir pagaliau jis apgavo Eloizą, kuri tame įžiūrėjo meilės įrodymą. Reikia jai viską paaiškinti, reikia pasakyti apie Natali, pasakyti dabar, kai dėl jo kaltės ji vėl patikėjo, kad jį traukia prie jos. Staiga jis užsidegė šviesą, susirado cigaretę, mintyse konstatavo, kad Eloiza žavi, kai jos plaukai va šitaip išsidraikę ant pagalvės, ir ėmė galvoti, nuo ko pradėjus kalbą. Skaudėjo galvą, jautėsi kaip sudaužytas, kankino troškulys.

— O vis dėlto keista, — svajingai tarė Eloiza. — Viskas susitvarkė vienu metu. To amerikiečio fotografo dėka tapau pastoviu „Vog" modeliu, tu gavai vietą, apie kurią svajojai, ir visiškai pasveikai. Kas galėjo pagalvoti prieš kokį mėnesį! Žinai, aš buvau labai išsigandusi. Labai išsigandusi. Labai, labai, labai.

Kaip visada po glamonių, ji ėmė vaikiškai čiauškėti. Iš pradžių Žiliui tai patiko, o vėliau nusibodo. Dabar jis tik dar aštriau pajuto sąžinės balsą.

— Viskas ne taip paprasta, — pasakė kimiu balsu. — Aš dar ne visai kaip reikiant. Kai tik susitvarkys darbo reikalai, vėl važiuosiu pas seserį.

— O aš visą vasarą turėsiu demonstruoti madas, — pasakė ji. — Bet kai pasitaikys atokvėpis, galiu atvažiuoti pas tave. Dabar į Limožą skrenda lėktuvas.

„To dar betrūko", — pagalvojo Žilis. Į visa šita įsivėlė technikos progresas. Ne, reikia nedelsiant viską pasakyti. Bet visada, vien pagalvojus, kad teks skirtis su moterimi, jį apimdavo kone maniakiškas siaubas... Ne, tik ne šiandien, tik ne šiandien. Pirmą kartą, grįžęs namo, jis įdėmiai pasižiūrėjo į Eloizą, pamatė, kokios patiklios jos akys, koks puikus ir pažįstamas jos kūnas, ir tuoj pat pajuto, kaip nereikalingas jam dabar tas švelnumas, tas grožis, ir staiga jam taip pagailo jos, pagailo savęs, pagailo Natali, taip pagailo meilės, meilės apskritai, nes ji pasmerkta žūti anksčiau ar vėliau, su ašaromis ir aimanomis; jis įsikniaubė į pagalvę, kad Eloiza nepamatytų jo ašarų. Ji pasilenkė prie jo:

— Tau liūdna? Bet juk viskas susitvarkė.

Jis nieko neatsakė ir išjungė šviesą. Išsitiesęs ir atmetęs rankas virš galvos, jis vėl išvydo pievą ant upės kranto, artėjančią Natali; jis vėl pajuto saulės įkaitintos žolės kvapą, pamatė tuopų šakas, vos vos siūbuojančias virš jo, ir pažadą, slypintį šviesiose Natali akyse.

Antras skyrius

Fermonas, vyriausiasis laikraščio redaktorius, buvo aukštas ir liesas kaip kartis, tiesmukiškas ir nepaprastai darbštus. Kilęs iš stambiųjų valdininkų, jis, visų nustebimui, savo lėšomis įsteigė kairiųjų pakraipos laikraštį, kuris iš tiesų, kiek įmanoma tais neramiais laikais, buvo pažangus. Tačiau jo charakteris išliko valdingas ir diktatoriškas, ir redakcijoje visi žinojo, kad, smerkdamas bet kokias privilegijas, jis jau keletą metų kovoja, kad jam būtų sugrąžintas grafo de Fermono titulas, atimtas Karolio X laikais. Žilis sėdėjo su Žanu Fermono kabinete ir stengėsi įdėmiai klausytis nepaprastai rimtų samprotavimų apie atsakomybę, kuri nuo dabar gula ant jo, Žilio Lantjė, pečių.

— ...aišku ir be žodžių, kad jums teks atsisakyti savo nuotykių, — kalbėjo Fermonas. — Aš neketinu ieškoti jūsų Sen-Tropeze, kai Amerika sudarys taiką su Vietnamu. Aš suprantu, jūs per jaunas tokiam postui, vadinasi, tuo labiau reikia rimtai imtis darbo. Beje, žinokite, kad jeigu ne skandalas su Garnjė, mes, be abejo, būtume paskyrę jį.

Žilis sukluso. Jis žvilgtelėjo į Žaną, kuris sumišęs palingavo galva.

— Aš ne visai suprantu, apie ką kalbama, — pasakė Žilis. — Iš tiesų, Garnjė jau seniai dirba šiame skyriuje, įgijo patirties...

— Garnjė turi rimtų nemalonumų. Pateko dorovės policijos įskaiton dėl kažkokio vaikėzo.

— Kuo čia dėtas vaikėzas? — sušuko Žilis.

Jis buvo pasipiktinęs, įniršęs. Žanas pažiūrėjo į jį ramindamas. Bet Žilis jau nebegalėjo susilaikyti.

— Vadinasi, jei teisingai suprantu, tą vietą gavau dėl savo skonio?

Fermonas įdėmiai lediniu žvilgsniu pasižiūrėjo į jį.

— Ne jūsų, o mano. Aš nenoriu laikyti tokiame atsakingame poste žmogaus, kurį galima šantažuoti. Pradedate dirbti nuo rugsėjo.

Žano kabinete Žilis pratrūko. Jis blaškėsi iš kampo į kampą, mojavo rankomis, o Žanas kuo ramiausiai sėdėjo ir žiūrėjo.

— Aš negaliu priimti to posto, tai būtų lyg ir vagystė. Ką reiškia visa ta istorija? Tik pamanyk, kokie puritonai! Kam šautų į galvą mūsų laikais šantažuoti ką nors dėl vienokių ar kitokių polinkių? Nesutinku... O tu, ką tu galvoji apie tai? Galėjai man pasakyti! Aš gi visiškai pamiršau Garnjė.

— Pamiršai Garnjė, ir Eloizą, ir mane, — taikiai pasakė Žanas. — Beje, gali nesijaudinti: jei tu atsisakysi, suras kitą. Pavyzdžiui, tavo bičiulį Toma.

— O man nusispjaut, tegu ima Toma ar ką tik nori. Supranti, aš negaliu taip pasielgti su Garnjė. Man Garnjė labai simpatiškas. Ir išmano nė kiek ne mažiau už mane.

Jis be perstojo vaikščiojo po kambarį ir rūkė cigaretę po cigaretės. Pagaliau Žanas jį sustabdė:

— Sėsk. Man jau galva ėmė suktis. Aš kalbėjau su Garnjė. Jo nuomone, tu — tinkamiausia kandidatūra. Dėl savęs jis neturi jokių iliuzijų. Pasikalbėk su juo.

— Kaip patogu! — suniurnėjo Žilis. — Baisiai patogu.

Pavargęs krito į krėslą. Žanas nusišypsojo:

— Įsižeidei, kad tave paėmė ne tik dėl didelių tavo gabumų?

— Nieko tu nesupranti, — pasakė Žilis. — Čia aiški neteisybė, ir aš nenoriu tuo pasinaudoti.

Bet tuo pat metu jis tikrai jautė savotišką nuoskaudą. Nuoskaudą ir pasibjaurėjimą. Norėjo pasiųsti po velnių Paryžių su visomis jo intrigomis, jo tvarka, jo veidmainyste. Norėjo grįžti į kaimą, į Limožo svetaines, atgyvenusias savo amžių, tyras ir žydras kaip jo svainio akys. Reikia paskambinti Natali ir paklausti patarimo. Ji pasakys. Ji nesileidžia į kompromisus ir iš prigimties tyra. O jam dabar šito kaip tik ir reikia.

— Tuojau paskambinsiu, — mašinaliai sumurmėjo jis.

— Kam?

Toks tiesus klausimas jį nustebino. Paprastai Žanas būdavo labai taktiškas.

— Kodėl tu klausi?

— Tiesiog įdomu. Išvažiavai iš Paryžiaus kaip koks katorgininkas, vilkdamas paskui save švininį egzistavimo svorį, o grįžęs tiesiog skraidai padebesiais. Įdomu, kieno dėka?

— Tu klysti! — siaubo apimtas sušuko Žilis. — Aš visai jos neįsimylėjęs, — naiviai tęsė jis, — aš vos pažįstamas su ja, ji nuostabi moteris, štai ir viskas.

Žanas nusijuokė:

— Štai ir viskas! O kai pasiūlau vietą, į kurią veržeisi visą gyvenimą, tu išvažiuoji tik kitą dieną. Pamatęs Eloizą, jautiesi kaip iš medžio iškritęs. Tik atvažiavęs, sukies kaip įmanydamas, kad galėtum tai moteriai paskambint. Ir vos tik kas, bėgi pas ją patarimo. Štai beveik ir viskas. Nežiūrėk į mane kaip į kokį juokdarį, pats atrodai kaip paskutinis kvailys.

— Na, čia tai jau per daug, — pasakė Žilis. Jis net ėmė mikčioti iš pykčio, stengdamasis įtikinti Žaną ir patį save savo teisumu. — Aš gi sakau, ji man labai patinka, ne daugiau. O gal tu mano jausmuose susigaudai geriau už mane?

— Ne tik dabar, — atsakė Žanas, — jau gerus penkiolika metų. Eime kur nors, pasėdėsim, ir tu man bent kiek papasakosi apie ją.

Jie užėjo į savo mėgstamą restoranėlį, susėdo terasoje. Oras buvo puikus, šiltas, saulė meiliai šildė jų veidus, ir Žilis, Žano prašomas, pradėjo šykščiai pasakoti apie savo provinciališką romaną. Jis nustebo, kad nemoka savo išpažinčiai suteikti to cinizmo ar ironijos atspalvio, kuris galėtų įtikinti Žaną jo nuoširdumu, tiksliau, nenuoširdumu. Bet jis nepasidavė. Žanas mieguistai papsėjo pypkę.

— Jeigu viskas taip paprasta, — pasakė jis, — tai ko tu ten grįžti? Važiuok su Eloiza į pietus kaip visada.

— Svarbu ne tai, kur važiuoti! — sušuko Žilis nesivaldydamas. — Ta moteris, šiaip ar taip, mane domina! Psichologiškai...

— Tu man kalbi apie ją keturiasdešimt penkias minutes, — pasakė Žanas. — Lygiai keturiasdešimt penkias minutes pagal laikrodį. Ir net nepalietei alaus, nors čia tvanku, ir tu pasakoji su įkarščiu. Vargšė Eloiza. Ir vargšas Fransua. Taip, taip, vyras. Matai, dabar žinau net jo vardą..

Žilis apstulbęs pasižiūrėjo į jį. Valandėlę jam sukosi galva, pasivaideno, kad jame kažkas auga, sukeldamas baisų siaubą ir tuo pat metu palengvėjimą, jis ištiesė ranką, paėmė alaus stiklą ir iškilmingai pakėlė prie lūpų. Prisimerkęs atlošė galvą, šiltas alus nutekėjo gomuriu, gerkle, jam pasirodė, kad šitaip galėtų išgerti keletą litrų ir kad nuo šiol jis visada su šitokiu pasitenkinimu malšins troškulį... Jis padėjo stiklą.

— Tavo tiesa, — pasakė jis, — žinoma, aš ją myliu.

— Matai, vis dėlto aš tau pasitarnavau, — užbaigė be šypsenos Žanas.

Diena praėjo kaip sapne. Jis baisiausiai norėjo paskambinti Natali, iškilmingai pranešti jai, kad myli. Bet kartu norėjo padaryti jai staigmeną, įteikti kaip nuostabią ir nelauktą dovaną, pamatyti jos veidą, kai ji tai išgirs. Tik pakentėti dar porą dienų, sulaukti tos valandos, kai ji sutiks jį stotyje... Išvažiavus už miesto, jis paprašys sustabdyti mašiną, suims delnais jos veidą, pasakys: „Žinai, aš tave beprotiškai myliu". Pagalvojus, kokia ji bus laiminga, jį apėmė pasididžiavimas ir švelnumas, jis pasijuto galingas ir dosnus. Apimtas kilniaširdiškumo, užėjo į juvelyrinę parduotuvę, už paskutinius pinigus nupirko juokingą niekutį, nuo to dar labiau susigraudino ir, nesitverdamas savo kailyje, penktą valandą, kaip buvo sutarta, paskambino jai iš kaimyninės kavinės.

Ji atsiliepė iš karto, bet jos balsas buvo šaltas, kone abejingas, ir tai jį iš pradžių nustebino, paskui įžeidė. Bet jis tuoj pat pagalvojo: „Na, ką gi, visiškai natūralu". Jis žinojo, kad meilėje visada kuris nors vienas verčia kitą kentėti ir tik kartais, labai retai, vaidmenys keičiasi. Bet kentėti dėl jos jau dabar, taip greitai, kai jis vos spėjo prisipažinti sau, kad myli ją, kai ji dar šito nežino... Staiga jam tai pasirodė ir neteisinga, ir apmaudu, ir dėl to, kad buvo skaudu, jis suprato, kad tikrai myli.

— Kas ten atsitiko? — linksmai paklausė jis.

— Čia baisūs karščiai, nuo pat ryto perkūnija, o aš... aš mirtinai bijau audros. Nesijuok, — tuoj pat pridūrė ji. — Aš nieko negaliu sau padaryti.

Bet Žilis ėmė juoktis: jam išsyk palengvėjo ant širdies, bet kartu jis ir nustebo. Pirmą kartą ji elgėsi vaikiškai. Iki šiol visi jos poelgiai — veržlumas, beatodairiškumas, maksimalizmas — jam atrodė greičiau jaunuolio, o ne baikštaus vaiko, išaugusio miesčioniškoje aplinkoje, požymiai.

— Nupirkau tau dovaną, — pasakė jis.

— Tu labai mielas... Klausyk, Žili, dedu ragelį. Per audrą labai pavojinga liesti elektrinį prietaisą. Rytoj paskambink.

— Bet telefonas neturi nieko bendro su elektra, — pradėjo jis. — Tai...

— Prašau tave, — pasakė ji keistu, iš baimės pasikeitusiu balsu. — Bučiuoju.

Telefonas išsijungė, o jis stovėjo suglumęs, laikydamas ragelį rankoje, mėgindamas nusišypsoti. Galvojo, kad per kitą audrą Limože jis gulės su ja ir pažiūrės tada, kas nugalės — baimė ar malonumas. Bet jam buvo liūdna, jis jautėsi vienišas, gatvės skendėjo saulės šviesoj, o jo dovana dabar atrodė visai ne juokinga, o kvaila. Jis norėjo tučtuojau pamatyti ją. Žinoma, yra „Er-Inter", garsusis „Er-Inter", blogiausiu atveju, jei jau nebeištvers, pasinaudos juo. Paskambino į Orli — nė vieno lėktuvo iki

rytdienos; traukinys jau išėjęs, „simka", jo mašina, parduota, ir nė skatiko kišenėje. Be to, rytoj turi pasikalbėti su laikraščio direkcija dėl atlyginimo ir su Eloiza, — apskritai, ne gyvenimas, o tikras pragaras. Beje, galima buvo šito laukti — visą dieną jautėsi toks laimingas. Pagalvojęs, kad va, už viską reikia mokėti, jis ėmė bjaurėtis savimi. Ne, jis nepasveiko. Dabar jis dar didesnis ligonis — apimtas depresijos ir priklausomas nuo nepažįstamos moters. Nepažįstamos moters, kuri sakėsi mylinti jį, o, vos prasidėjus audrai, skuba padėti ragelį. Jis galvojo apie savo nuoskaudą, o kavinės šeimininkė geraširdiškai žiūrėjo į jį, ir, pagaliau pajutęs jos žvilgsnį, jis pamėgino išspausti šypseną.

— Puikus oras, — pasakė jis.

— Kiek per karšta, — maloniai atsiliepė moteriškė. — Bus audra.

Jis kaipmat nusitvėrė jos žodžių:

— O jūs bijote audros?

Ji pratrūko juoktis:

— Audros? Juokaujate. Mokesčių — štai ko mes bijome.

Ji jau buvo besileidžianti kalbėti šia tema, bet pamačiusi, kad Žilis sutriko, iš įgimto gerumo ir to nepaprasto įžvalgumo, kurio įgyja nedidelių kavinių šeimininkės, stebėdamos vienišų — laimingų ar liūdnų — žmonių veidus, pridūrė:

— O žinote, mano dukterėčia gyvena Morvane, o ten siaubingos audros, ji niekaip negali priprasti. Va, sėdi ji prie stalo, pietauja, o vos sugriaudės — tuoj šmurkšt po lova. Nervai.

— Taip, — nudžiugęs pritarė Žilis, — nervai, — galvodamas, kad iki šiol Natali daugiau rūpinosi jo nervais negu savo ir kad visai teisinga, jog jie pasikeitė vaidmenimis. Jis užmezgė ilgą šneką su šeimininke, pavaišino ją portveinu ir pats išgėrė keletą taurelių vyno, kurio paprastai negalėjo pakęsti, bet kuris dabar jam priminė svainio kokteilius, ir kiek apsvaigęs ir daug optimistiškiau nusiteikęs, išėjo iš kavinės. Dabar reikės pasikalbėti su Eloiza. Rytoj užeis į redakciją, pasiskolins kiek pinigų ir vakare galės išvažiuoti. Jis jau įsivaizdavo, kaip važiuos šimtą kilometrų mašinoje su Natali, tuos stebuklingus šimtą kilometrų naktį, tuos šimtą kilometrų, kalbėdamas meilės žodžius. Kodėl jis pasakė jai, kad pasimatys tik po savaitės ar dviejų? Matyt, savigynos sumetimais, norėjo įsitikinti ir įtikinti ją, kad visai įmanoma išgyventi savaitę be jos, įsitikinti, kad egzistuoja Paryžius, reikalai, draugai, — nieko iš to neišėjo, nes jau dvi dienas niekas jam neegzistuoja, jis nieko nemato, nieko nejaučia, ir vienintelis realus dalykas, kuriuo ir tegyvena — Limuzeno kalvos ir Natali veidas. Bet ką ji pagalvos, pamačiusi, kad jis taip greitai sugrįžo, kai supras, kad jis prisirišęs prie jos? Ar ji nepajus to neišvengiamo ir perneiyg ramaus tikrumo, kuris atsiranda, išnykus abejonėms? O gal bus beprotiškai laiminga? Jis prisiminė jos pilnas ašarų akis tada stotyje, paskui šaltą balsą

šiandien per telefoną ir nutarė, kad yra dvi skirtingos moterys, ir, daugindamas jos atvaizdus, suteikdamas jai vis sudėtingesnių bruožų ir visiškai jos nebesuprasdamas, jis nejučia ruošė save didelei tikrai meilei.

Kai jis įėjo, Eloiza žiūrėjo televizorių, bet tuoj pašoko ir puolė jam ant kaklo. Jis prisiminė panašią sceną iš anksčiau ir nustebo, suvokęs, kad nuo tos dienos praėjo vos mėnuo. Atrodo, tiek vandens nutekėjo per tą laiką... Bet, tiesą pasakius, kas gi čia tokio atsitiko? Dvi savaites mirtinai nuobodžiavo pas seserį, paskui dešimt dienų iš eilės, popiečiais, mylėdavosi su moterim. Norint tuo galima buvo ir užbaigti. Bet jis šito visai nenorėjo.

— Na, kaip reikalai? Susitikai su Fermonu?

— Taip, susitikau, — atsakė jis, — viskas gerai.

Jis nenorėjo pasakoti smulkmenų, nenorėjo prisiminti istorijos su Garnjė. Nenorėjo pasakoti niekam, išskyrus Natali. Galbūt meilę kartais galima apibūdinti kaip norą dalytis rūpesčiais su vienu vieninteliu žmogumi.

— Gal turi portveino? — paklausė jis ir tučtuojau susigriebė, kad elgiasi kaip svečias.

— Portveino? Betgi tu jo nepakenti...

— Jau išgėriau tris taureles, nesinori maišyti, o man... — pasakė jis atsikosėjęs, — reikia išgerti.

Na, štai. Gera pradžia — pusė darbo. Dabar ji paklaus: „Kodėl?" — o jis atsakys: „Mums reikia pasikalbėti". Bet nieko nenutuokdama, ji tik šūktelėjo:

— Suprantu, baisi diena, vargšeli tu mano... Luktelk valandėlę, nubėgsiu apačion į bakalėją.

— Nereikia, — pasakė susikrimtęs, bet išgirdo trinktelint duris... Jis priėjo prie lango, pasižiūrėjo, kaip ji manekenės žingsniu perėjo gatvę ir įėjo į parduotuvę. Apsižvalgė kaip užguitas žvėris: ant žemo staliuko jo mėgstamos cigaretės, gražiai sulankstytas vakarinis laikraštis, vazoje — šviežios gėlės. Net nežvilgtelėjęs, jis žinojo, kad ant lovos guli jo balti marškiniai ir lengvas pilkas kostiumas. Ir nebėra meškino, to siaubingo pliušinio meškino, dėl kurio nė žodžio jai nepasakė. Matyt, jo tylėjimą Eloiza suprato kaip delikatumą, o juk jis tylėjo iš abejingumo. O vakar kaip tikras niekšas girtas lengvabūdiškai pergulėjo su ja. Jis nekentė savęs. Ir štai jis papasakos Natali, nieko nenuslėps. Jis iš anksto didžiavosi savo būsimu atvirumu, savo nusižeminimu, visai negalvodamas, kiek jo išpažintyje bus noro sušvelninti savo kaltę, ją išpažįstant, ir noro suteikti Natali akyse daugiau svorio išsiskyrimui su Eloiza.

Taip svarstydamas išgėrė taurę portveino ir nutarė pasikalbėti su Eloiza po televizijos naujienų. Bet paskui ji būtinai norėjo žiūrėti sekančią televizijos filmo seriją; Eloiza, kaip ir jo sesuo Odilija, susidomėjusi žiūrėjo tą filmą ištisą mėnesį. Vadinasi, jis netikėtai laimėjo dar penkiasdešimt minučių, bet nuo to jam nė kiek nepasidarė lengviau. Būtų gerai ją kur nors nu-

sivedus, kad ir į klubą, ir ten, grojant muzikai, stumdantis tarp žmonių, viską jai pasakyti; būtų daug paprasčiau. Bet per daug banalu.

— Nori valgyti? — paklausė ji, išjungdama televizorių.

— Ne. Eloiza... noriu tau pasakyti... Aš... sutikau kitą moterį ten, kaime, ir aš... aš...

Kalbėjo, baisiai rigzdamas. Eloiza stovėjo kaip įbesta ir išbalusi žiūrėjo į jį.

— Ji man daug padėjo, — skubiai pridūrė jis. — Tiesą pasakius, tik jos dėka ir laikausi. Atleisk man už tai ir už vakar naktį. Man nereikėjo...

Eloiza lėtai atsisėdo. Ji tylėjo.

— Aš vėl ten važiuoju. Tu, žinoma, gali gyventi čia, kiek tau patinka... Žinai, kad mes su tavim visuomet liksime draugai...

„Koks aš ištižęs, netaktiškas, — galvojo jis. — Koks konformistiškas ir žiaurus išsiskyrimas. Bet aš nieko daugiau negaliu jai pasakyti." Jis jautėsi kaip sukaustytas.

— Tu myli ją? — paklausė Eloiza.

Atrodė, kad ji netiki.

— Taip. Bent aš taip manau. Ir ji myli mane, — greitai pridūrė jis.

— Tai kodėl... kodėl vakar?..

Ji net nežiūrėjo į jį. Ji neverkė, žiūrėjo į televizorių, tarsi ten būtų rodę kažkokį vien jai matomą filmą.

— Aš... matyt, aš norėjau tavęs, — pasakė jis. — Atleisk, man reikėjo išsyk viską pasakyti.

— Taip, — ištarė ji. — Reikėjo.

Ji nutilo. Tyla darėsi nebepakenčiama. Geriau rėktų, apipiltų klausimais, padarytų ką nors nežmoniško — vis jam būtų lengviau! Jis persibraukė ranka per plaukus — jie buvo šlapi nuo prakaito. O Eloiza tylėjo kaip tylėjusi. Žilis atsistojo, perėjo per kambarį.

— Nori ko nors išgerti?

Ji pakėlė galvą. Ji verkė, ir Žilis instinktyviai žengė prie jos, bet ji susigūžė, užsidengusi ranka akis.

— Išeik, — pasakė ji, — išeik, Žili, prašau tave, tuoj pat išeik... rytoj aš išsikraustau. Na, prašau tave, išeik.

Pašėlusiai plakančia širdimi jis galvotrūkčiais nusileido laiptais žemyn ir atsidūrė gatvėje. Užduseęs prisiglaudė prie medžio ir apkabino jį. Jis tiesiog mirė iš gėdos ir liūdesio.

— Aš patenkintas, kad paskyrė jus, — pasakė Garnjė.

Juodu sėdėjo „Karališkojo tilto" viešbučio bare; jis buvo rūsyje, ir dieną, ir naktį čia degė vienoda šviesa. Žilis nakvojo viešbutyje; blogai nusiskutęs, nešvariais marškiniais, jis negalėjo atsigauti nuo nakties košmarų. Keista, bet Garnjė, aukštas ir tvirtas vyriškis, pilkų akių, žilas, labai švelnaus veido, laikėsi kur kas ramiau už jį.

— Ši... ši vieta priklauso jums, — pasakė Žilis. — Aš nenorėčiau jos atimti iš jūsų.

— Jūs čia niekuo dėtas. Fermonui nepatinka mano moralinis veidas — štai kur šuo pakastas.

Jis nusijuokė, o Žilis paraudo.

— Matote, — švelniu balsu tęsė Garnjė, — čia nėra nieko baisaus. „Prarasta viskas, išskyrus garbę..." Aš tikrai myliu tą berniuką. Nieko nuostabaus, kad jis man pasisakė turįs devyniolika, o ne septyniolika metų ir kad įkliuvęs prisipažino, iš ko gyvena, tiksliau, kas jį išlaiko. Puikiausiai galėjau viską paneigti. Jie neturėjo įrodymų. Bet neigdamas ir gelbėdamas savo reputaciją, būčiau praradęs garbę. Juokinga, ar ne?

— Ką jūs dabar darysite? — paklausė Žilis.

— Po pusmečio jį išleis. Jam tada bus aštuoniolika, ir pats nuspręs, ar grįžti pas mane, ar ne.

Žilis žiūrėjo į jį susižavėjęs.

— Bet jei negrįš, — pasakė jis, — jūs būsite viską praradęs tuščiai...

— Aš niekad nieko nepraradau atiduodamas, — ramiai atsakė Garnjė. — Brangiai kainuoja tik tai, ką pavagi, mielasis, atsiminkite...

Jis ėmė juoktis:

— Homoseksualistas moralės saugotojo vaidmeny! Bet patikėkite: tą dieną, kai imsite gėdintis to, kurį mylite, jūs žuvęs. Žuvęs kaip žmogus. O dabar pakalbėkime apie darbą.

Jis davė Žiliui nemaža naudingų patarimų, bet šis beveik nesiklausė. Jis galvojo, kad apvogė Eloizą, galvojo, kad niekad nesigėdins Natali, galvojo, kad mylės ją taip pat švelniai ir tauriai, kaip Garnjė tą berniuką. Jis jai visa tai papasakos, papasakos apie Garnjė, jis mirtinai norėjo ją pamatyti. Po pusvalandžio jis bus redakcijoje, kuo skubiausiai sutvarkys piniginius reikalus, papietaus su Žanu, paprašys jį pasirūpinti Eloiza, susikraus daiktus ir kaip tik spės į penktos valandos traukinį. O dabar tiesiai iš čia paskambins į Limožą.

Natali balsas buvo linksmas, švelnus, ir jis pasijuto be galo laimingas.

— Baisiai graužiuosi dėl vakarykščio pokalbio, — iškart pasakė ji. — Aš tikrai labai bijojau, tai nervai.

— Žinau, — atsakė jis. — Natali, ką tu pasakytum, jeigu atvažiuočiau šį vakarą?

Stojo tyla.

— Šį vakarą? — paklausė ji. — Ne, Žili, tai nuostabu! Tu gali?

— Galiu. To miesto man per akis. Ir taip trūksta tavęs, — pridūrė jis jau tyliau. — Važiuosiu traukiniu. Sutiksi mane Vjerzone?

— Dieve mano, — nusiminė ji, — mes vakarieniaujame pas Kuderkus! Ką man dabar daryti?

Nuoširdus sielvartas jos balse Žilį nuramino. Jis tvirtai, kaip dera vyrui, pasakė:

— Važiuosiu iki Limožo ir paimsiu taksi, o mes susitiksime rytoj. Ar galėsi papietauti su manim? Nėra jokio Raudonojo Kryžiaus susirinkimo?

— Ak, Žili... — pasakė ji. — Žili, tik pagalvok — rytoj mes abu pietaujam... kokia laimė... Aš taip pasiilgau tavęs.

— Užvažiuosi vidurdienį pas seserį manęs paimti. Ar gali ją įspėti?

Staiga jis pasijuto susikaupęs, ryžtingas, vyriškas. Jis baigia išsikapstyti iš to nežmoniško chaoso — Paryžiaus. Jis atgimsta.

— Tuojau pat važiuoju pas ją, — atsakė Natali. — O rytoj, vidurdienį, užvažiuoju tavęs. Ar tau gerai sekėsi?

— Buvo šiokių tokių nesklandumų, ir nemažai, bet aš... aš viską sutvarkiau, — tvirtai užbaigė Žilis.

„Nieko sau — sutvarkiau, — staiga pagalvojo jis. — Užėmiau svetimą vietą ir pravirkdžiau moterį." Bet jis negalėjo atsispirti tam svaiginančiam, žiauriam, neįveikiamam džiaugsmui, kurį teikia laimė.

— Iki rytojaus, — pasakė ji, — aš myliu tave.

Jam nekilo pagunda ištarti: „Ir aš tave". Ji padėjo ragelį.

KETVIRTA DALIS

LIMOŽAS

Pirmas skyrius

Traukinys šliaužė per Prancūziją, ir kelionei, atrodė, nebus galo. Vos išvažiavus iš stoties, nusidriekė priemiesčiai, besileidžiančios saulės spindulių nudažyti kone romantiškomis spalvomis. Paskui, dar neprivažiavus Luaros, pasirodė pirmosios pievos, prižėlusios spindinčios žalios žolės ir apkraštuotos nepaprastai nutįsusių medžių šešėlių, pagaliau ir pati, jau pilka, Luara. Paskui ir visai sutemo, ir Žilis, nusisukęs nuo lango, ėmė apžiūrinėti ramius bendrakeleivių veidus. Jam buvo gera šiame traukiny, vis arčiau ir arčiau sesers namų, Natali, arčiau ramybės ir meilės, ir jam atrodė, kad tokios dermės jo gyvenime dar nebuvo.

Jis išlipo Limožo stotyje jau po vienuoliktos. Buvo tamsu, nors durk į akį, ir jis tiesiog nustėro, kai Natali staiga puolė jam ant kaklo. Jis metė lagaminą ir, netardamas nė žodžio, apstulbęs iš laimės, tvirtai ją apkabino. Juodu ilgai stovėjo stoties perone, prisiglaudę vienas prie kito, kiek linguodami ir visiškai nekreipdami dėmesio į praeivių žvilgsnius. Pagaliau Žilis atitoko ir pažiūrėjo į ją: anksčiau nebuvo pastebėjęs, kad jos akys tokios didelės ir plačiai įstatytos.

— Kaip tau pavyko ištrūkti?

— Aš pabėgau, — atsakė ji. — Nebeištvėriau. Ta vakarienė buvo tikras košmaras. Valgydama sriubą, galvojau, kad tu jau Orleane, plekšnę — kad važiuoji pro Šatoru, maniau, kad apalpsiu. Pabučiuok mane, Žili, tu daugiau niekur nebeišvažiuosi.

Jis pabučiavo Natali, išėjo į stoties aikštę, surado jos mašiną, įmetė lagaminą, paskui krito į sėdynę ir apkabino ją.

— Tu dar labiau sublogai, — pasakė ji. — Ar atpažįsti mane?

— Tris dienas manęs nebuvo, — pasakė jis.

— Po vakarienės lošė bridžą. Pasakiau, kad nekaip jaučiuosi, kad noriu namo. Vos suspėjau — galėjau suvažinėti visą Limožą.

Žilis pabučiavo ją; jis jautėsi nepaprastai laimingas, be jokios minties galvoje. Jis nieko nenorėjo kalbėti, bet žinojo, kad turi pranešti jai didelę naujieną — kad myli ją. Kad pagaliau jis tai suprato. Bet dabar ši žinia nebeatrodė tokia svarbi, stulbinanti kaip Paryžiuje. Ir vis dėlto, ištikimas tam vaikinui, kuris visą dieną praleido Paryžiuje žavėdamasis savimi, jis susikaupė ir išrėžė tokiu egzaltuotu balsu, kad jam pačiam pasirodė juokinga:

— Žinai... Žinai, Natali, aš myliu tave.

Ji ėmė juoktis.

— Na, aišku, — nė kiek nenustebusi, pasakė ji, — betrūktų, kad nemylėtum manęs.

Jis irgi nusijuokė. Jos tiesa, jis tikras kvailys. Yra akivaizdžių dalykų, kuriems nereikia žodžių. Pačią pirmą dieną ji pasakė, kad myli jį, ir visiškai rami laukė to paties iš jo. Natali — stipri moteris, tiksliau, moteris, žinanti, kad jos silpnybė — jėga, kuriai neatsispirsi. Taip, iš jo prisipažinimo nebuvo jokio efekto, ir jis džiaugėsi, kad nebuvo.

— Nieko nepapasakosi? — pakląusė ji.

— Nėra ko pasakoti, — atsakė jis. — Jaučiuosi gerai. Visą vakarą žiūrėjau pro langą — nuostabus peizažas.

— Keistokas pasakojimas...

— Pabučiuok mane, — paprašė jis, — rytoj viską papasakosiu. Nueisim prie upės. Pietausim kartu, kaip sutarta?

— Taip. Bet man laikas grįžti. Fransua tikriausiai jau namie. Nereikėjo man pasitikti tavęs, — tyliai pridūrė, — baisu dabar skirtis.

Jie lėtai važiavo Limožo gatvėmis, per langus plūdo vakaro vėsa. Žilis laikė Natali ranką ir nieko negalvojo; jis neaiškiai suprato, kad tai ir yra laimė, kai galvos nekvaršina jokia mintis. Paskui jis persėdo į taksi, kaip užhipnotizuotas nuvažiavo dar trisdešimt kilometrų, kol atsidūrė tuose senuose namuose, pažadino Odiliją su Floranu ir staigą, visiškai atkutęs, ėmė pasakoti mieguistiems giminaičiams apie savo kelionę; pasakojo ilgai, painiai ir juokingai tai, ką traukinyje buvo nutaręs papasakoti Natali.

Jis gulėjo prie pat vandens šalia Natali; buvo karšta, ir besileidžiančios saulės spinduliai spigino į akis. Natali sakė, kad jie deginasi, o jis šaipėsi iš jos ir tvirtino, kad tikrai įdegti galima tik prie Vidužemio jūros, o čia jie tik kiek pagelsią į vasaros pabaigą. Bet jam buvo taip malonu drybsoti, atsisegiojus marškinių apykaklę ir skruostu jaučiant vėsią žolę. Visą, ką jis ankščiau baisiai mėgo — negailestingą saulę, įkaitusius pliažus, nuogus ir dažniausiai lengvai prieinamus kūnus — dabar jam kėlė pasibjaurėjimą. Jam tereikėjo to švelnaus peizažo ir tos sudėtingos moters. O ji pyko ant jo, jis tai matė. Išklausiusi jo pasakojimą apie Paryžių, ji baisiausiai gailėjosi Eloizos ir žavėjosi Garnjė. O kur jis pats su savo pergyvenimais? Ji nepajuto nė mažiausio pavydo dėl nakties, praleistos su Eloiza, nė kiek nepritarė jo pasipiktinimui Fermonu. Ji pasakė „gaila", ir tiek. Ir nors Žilis tikrai norėjo sukelti jos gailestį, vis dėlto tikėjosi, kad ji paguos jį, o ne pasmerks. Bet dabar ji smerkė jį, smerkė už silpnumą.

— Tačiau paklausyk, — kalbėjo jis irzliai, bet tingiai (nes jie visą dieną praleido jo kambary), — paklausyk, ką aš, tavo supratimu, turėjau daryti? Likti su Eloiza? Išeiti iš redakcijos?

— Nežinau. Nemėgstu tokių situacijų. Man toks įspūdis, kad tu visuomet taip gyveni. Ne visai švariai. Net pats nesuvokdamas. Jautiesi truputį kaltas ir mėgaujiesi tuo.

— Visai supuvęs, ar ne? — juokdamasis sušuko Žilis.

— Labai galimas daiktas.

Ji nesijuokė. Jis apsivertė ant pilvo ir apkabino ją. Natali kvepėjo įkaitusia nuo saulės žole ir įdėmiai žiūrėjo į jį plačiai atvertomis akimis, kone su išgąsčiu. Bet Žilis nematė, kas slypi jos žvilgsnyje, jis matė tik juodus ratilus po akimis — tai jo kaltė. Jis šypsojosi, bučiavo tuos ratilus, juokėsi:

— Argi tu galėtum mylėti supuvusį žmogų?

— Meilei neįsakysi.

— Išsilavinusi moteris ir nebijo kalbėti banalybių, — pasakė jis.

— Labai bijau, — tyliai atsakė ji, — jose dažniausiai teisybė.

Jis pažiūrėjo į ją, pamatė, kad ji tikrai bijo, valandėlę jį irgi apėmė baimė. Kaip jiems seksis drauge? O jei ji vieną dieną ims jį niekinti? O jei jis tikrai vertas paniekos? Ir ji liausis jį mylėjusi? Jis panėrė galvą į žolę ir atsiduso: nei atvangos, nei ramybės. Jis myli tą moterį, pasakė jai tiesiai, o ji jo bijo.

— Jei bijai, mesk mane, — sušnabždėjo jis.

Ant pakaušio pajuto jos skruostą, lūpas.

— Negaliu, — atsakė ji, — o jei ir galėčiau, nemesčiau.

— Kodėl?

— Mano gyvenimas buvo labai ramus ir nuobodus, buvau viskuo aprūpinta ir mylima, — ramiai atsakė ji. — Aišku, turėjo atsitikti kažkas panašaus, kaip dabar su tavim.

— O tau tai atrodo laimė ar katastrofa?

— Šiuo metu — laimė, — atsakė ji.

Jie gulėjo nejudėdami žolėje, ji prigludusi prie jo. Ji padėjo galvą jam ant nugaros, kažkokia žolytė badė jam kaktą; jį apėmė begalinė ramybė, jis tarsi apmirė. Ir nustebo, išgirdęs savo žodžius:

— O ką darysim su Fransua?

Ji pasitraukė ir atsigulė aukštielninka. Jis pasuko galvą ir dabar matė jos profilį: ji ramiai žiūrėjo į dangų.

— Nežinau, — atsakė ji. — Teks jį palikti.

Jis net krūptelėjo. Pasąmonėje buvo jau apsipratęs su tuo iliuziniu ir visai netrukdančiu jiems Fransua. Ji nebemiega su juo, pati sakė, o jis ir neabejojo žinodamas jos tiesumą. Bet kokios bus kitos to tiesumo pasekmės?

— Ką manai daryti?

Ji pažiūrėjo į jį, nusišypsojo.

— Turbūt važiuosiu su tavim ir būsiu, kol mylėsi mane. Paskui pažiūrėsiu.

Jos tiesa, tikrai jos tiesa: jie myli viens kitą, jie privalo gyventi kartu. Jis uždirba tiek, kad gali išlaikyti moterį. Ko verta toji laisvė, kurią jis taip bijo prarasti, toji vienatvė? Jam nusispjaut ant tos laisvės ir vienatvės, tų dviejų niūrių bakchančių, dėl kurių jį ir ištiko nervinė depresija... Vis dėlto jam buvo baisu. Natali ištiesė ranką, palietė jo plaukus.

— Nesijaudink, Žili. Aš jo nepaliksiu iki vasaros. Iki vasaros pabaigos. Ir važiuosiu su tavim tik tada, kai tu pats mane pakviesi.

Jis atsisėdo, staiga supykęs. Supykęs, kad ji perskaitė slaptas jo mintis, supykęs, kad kažką panašaus jis ir galvojo.

— O aš ir nesijaudinu. Tu man reikalinga. Aš noriu, kad išvažiuotume. Kad tuoj pat išvažiuotume. Šį vakarą pakalbėk su juo, o rytoj važiuojam.

„O kur? — tuo pat metu pagalvojo jis. — Kur? Kišenėje trys frankai. Kai viskas paaiškės, kils baisus skandalas, ir tada norom nenorom teks keliauti iš čia. O kur mes dėsimės iki rugsėjo?" Bet ji šypsojosi, ir ta šypsena jį pykdė.

— Aš noriu, kad tu važiuotum su manim.

Jis kone rėkė.

— Važiuosiu, — ramiai pasakė ji. — Bet tik tada, kai paprašysi, o ne reikalausi. Šauki taip garsiai, kad net visas raudonas. Argi mums čia bloga? Kur tu nori važiuoti?

— Nemėgstu dviprasmiškų situacijų, — oriai prabilo jis...

Bet ji taip pasižiūrėjo į jį, kad jis sutriko ir nutilo. Ji ėmė kvatoti, jis taip pat ir vėl prisiglaudė prie jos, bučiuodamas, kur papuola. Jų plaukai susipynė. „O Natali, — sušnabždėjo jis, —

Natali, kaip gerai tu mane pažįsti... o, aš tave taip myliu." Ji juokėsi iki ašarų jo glėbyje, spindinčiomis akimis, negalėdama susilaikyti.

Antras skyrius

Net keista, kaip smagu žarstyti žarijas svetimomis rankomis. Nuo tos valandos, kai Natali nutarė palikti vyrą, susitikęs Fransua, Žilis jautėsi kuo puikiausiai; dėl jo ji paliks tą svetimą žmogų, o jis tarsi čia niekuo dėtas. Nuo tos valandos, kai Natali pasakė savo mintį, kai ištarė tuos žodžius, pasirinkimo nebebuvo — beliko paklusti likimui. Jam nė netoptelėjo, kad ji gali persigalvoti: kaip ir visi apsigimę melagiai, jis buvo baisiai patiklus. Be to, jam visai neatrodė, kad apvagia Fransua: Natali meilės dejonės, malonumai buvo visiškai priklausomi nuo jo, ir niekas, pažįstantis Natali, negalėjo tikėtis iš jos ko nors panašaus. Iš Fransua jis vogė ne Natali — moterį, o Natali — žmogų, nepripažįstantį kompromisų, beatodairišką, — reikėjo sutikti, kad Fransua daugelį metų rūpinosi ja kaip reikiant. O dabar jis atiduoda ją Žiliui tokią, kokios jam ir reikia — meilužę ir motiną, griežtą ir galinčią pasielgti beprotiškai. Žinoma, taip galvoti ciniška, bet laimingas žmogus dažniausiai cinikas. O Žilis buvo laimingas.

Visų pirma — vasaros popiečiai jo kambaryje ant aukšto, tiksliau, buvusiame tarnaitės kambaryje, kurį aptikęs, Žilis neblogai įsikūrė. Jis buvo labiau izoliuotas, laiptai vedė tiesiai iš kiemo, ir jie naudojosi jais ne tiek dėl Natali drovumo, kuriai buvo nusispjauti, kiek dėl Odilijos, kurią dar jaudino principai. Tai buvo erdvus, beveik tuščias kambarys, ten stovėjo didžiulė lova ir raudonmedžio krėslas, ant kurio Natali numesdavo savo rūbus. Žilis ateidavo čia trečią valandą, uždarydavo langines, guldavosi, atsiversdavo knygą ir laukdavo. Netrukus pasirodydavo Natali, nusimesdavo drabužius ir įsmukdavo pas jį į lovą kartais be žodžių kaip kokia laukinė, kartais, priešingai, ilgai tingiai nusirenginėdavo, sąmojingai pasakodama apie mirtinai nuobodžius kviestinius pietus. Jis nežinojo, kas jam mieliau, bet ir viena, ir kita baigdavosi meile, o pastogėje buvo taip karšta, kad jie išsiskirdavo šlapi ir slidūs nuo prakaito, nebesusivokdami, nei kas jie, nei kur jie, išsisėmę, bet taip ir nepatenkinę aistros. Jis šluostydavo suglamžyta paklode nejudantį Natali kūną, trindavo ją kaip kumeliuką, ji nesipriešindavo, gulėdavo užmerktomis akimis, ir jis jausdavo, kaip po jo delnu daužosi Natali širdis. Pamažu, tarsi atgaudama sąmonę, ji nusikratydavo apsvaigimo, ir jis šaipydavosi iš jos, kupinas pasididžiavimo. Pagaliau ji grįždavo į gyvenimą, imdavo girdėti ne tik savo pačios kraujo pulsavimą, galėdavo praplėšti blakstienas, ir kambario šviesa, beveik prietema, nebežeisdavo akių, ir ji pasukdavo galvą į Žilį, kuris jau rūkydavo, ir žiūrėdavo į jį su baugščiu dėkingumu.

Jie kalbėdavosi. Pamažu jis sužinojo apie ją viską. Apie jos vaikystę, kuri prabėgo Ture, mokslo metus Paryžiuje, apie jos pirmąjį meilužį, pažintį su Fransua, apie vedybas. Jos gyvenimas buvo ir paprastas, ir sudėtingas: paprastas, nes jame nebuvo nieko ypatingo, sudėtingas, nes iš Natali pasakojimo — nutylėjimų, žodžių parinkimo, frazių konstrukcijos — jos ramus ir apskritai laimingas gyvenimas atrodė kone tragiškas. Jei jis klausdavo: „Tu džiaugeisi, kad važiuoji į Paryžių ginti diplomo?" — ji atsakydavo; „Tu iš proto išsikraustei... juk iki tol aš nebuvau išsiskyrusi su broliu". Ir jis turėjo klasikiniam, Paryžiaus ir vaikinų užburtos jaunos provincialės paveikslui priskirti mergytės, svetimame mieste išsiilgusios brolio, bruožų. Jei jis klausdavo, kokį pirmą įspūdį jai padarė Fransua, ji atsakydavo: „Iškart supratau, kad jis doras žmogus", ir nė žodžio daugiau. Kalbėdama apie meilužius, — rodos, jų buvo trys iki Fransua ir vienas po — ji ramiausiai prisipažino patirdavusi su jais malonumą. Vieną dieną Žilis kvailai paklausė: „Tokį, kaip su manim?" — ir išgirdo atsakymą: „Žinoma", — kuris jį visiškai išvedė iš pusiausvyros. Be reikalo. Ji niekad nieko nemylėjusi taip, kaip jo, bet malonumą patirdavusi ir su kitais, sakė ji ir atkakliai laikėsi savo. Toks Natali tiesumas jį ir traukė, ir erzino, bet jokia gudrybė, net didžiausios aistros akimirkomis, negalėjo priversti jos atsisakyti savo žodžių. Ji ramiai žiūrėdavo, kaip Žilis ruošia jai spąstus, spendžia juos, o paskui vienu žodžiu juokdamasi juos sugriaudavo. Ir jis imdavo juoktis kartu su ja. Anksčiau jis niekad nebuvo juokęsis iš savęs su moterim; dėl neteisingai suprantamos vyriškos savimeilės tam maloniam užsiėmimui atsiduodavo tik Žano ar kitų vyriškių kompanijoje. Jis atsikratė pagaliau savo tuštybės, ir tai dar labiau pririšo jį prie Natali, nors jis pats šito ir nejautė.

Apie šešias jie nusileisdavo į apačią; terasoje jų laukdavo šezlonguose Floranas su Odilija, ir, kalbėdamiesi apie orą, gerdavo „porto-flipą". Odilija jau neberausdavo dėl kiekvieno nieko, o Floranas mėgino net suktis apie Natali, — Žilį tai baisiai juokino. Išsproginęs didžiules žydras akis, Floranas, žerdamas komplimentus, vaišindavo Natali šlykščiomis cigaretėmis paauksuotais galiukais, sakydamas, kad šiose apylinkėse tik jis vienas žino, kur jų galima gauti. Natali stoiškai rūkydavo jas, nekreipdama dėmesio į pašaipų Žilio žvilgsnį, gerdavo „porto-flipą", liūdnai sakydavo: „Man jau laikas", ir visi stengdavosi ją sulaikyti. Dienos darėsi vis ilgesnės, atvėsdavo tik po septynių, o medžių šešėliai terasoje dar labiau ištįsdavo. Kartais Žilis jausdavosi tarsi dalyvaująs amžiaus pradžios komedijoje: apskritas vienkojis staliukas, lengvi gėrimai, plepys notaras... bet štai Natali atlošdavo galvą, ir prieš jo akis iškildavo aistringos popiečio akimirkos, ir jis užsimerkdavo. Ir jeigu čia tikrai vyko komedija, ji buvo jam pati reikalingiausia.

Tą vasarą buvo ruošiama daugybė kviestinių vakarų, bet Žilis niekur nėjo. Skiido kalbos, kad jis serga, prislėgtas depresijos, ieško vienumos, ir tai buvo patogu visiems, jo nuomone, ir Natali. Kas, kad ji pasiruošusi išvažiuoti su juo — jis žinojo esąs ištekėjusios moters meilužis. Kas būtų pagalvojęs, kad ta nepriekaištingos reputacijos moteris kasdien sukaria po šešiasdešimt kilometrų ir puola į kažkokio neurasteniko glėbį? Odilijai, kuri prikišdavo jam, kam šalinasi žmonių, atsakydavo: „Susidurti akis į akį su Silveneru?.." — ir ji rausdavo, kone atsiprašinėdama. Dažną vakarą, palydėjęs žvilgsniu iki alėjos galo mažą automobilį, kuriuo Odilija su Floranu išvažiuodavo į kokį nors balių, jis likdavo vienas dideliame name, eidavo į svetainę ir kuo ramiausiai atsiversdavo knygą. Arba kopdavo į pastogę, gulėdavo išsitiesęs, plačiai atmerktomis akimis, nepaklotoje lovoje ir kvėpdavo Natali kvapą, meilės kvapą. Šikšnosparniai tylutėliai raižydavo tamsiai mėlyną dangų, iš sodo sklisdavo monotoniškas varlių kurkimas, kambary dvelkdavo kvapnus lengvas vėjelis, gili ramybė ir vėsa nusileisdavo ten, kur dar neseniai virė jų kova. Jis svajojo apie Natali, jis net nenorėjo, kad ji būtų čia. Kartais užmigdavo, nenusivilkęs seno megztinio, ir atsibusdavo, tik sugirgždėjus žvyrui po mašinos ratais. Jis nusileisdavo žemyn, padėdavo išlipti kauštelėjusiam Floranui ir eidavo kartu su jais į virtuvę. „Kaip! — stebėdavosi Odilija. — Tu dar nemiegi?" Bet laiminga, kad yra klausytojas, kuris geriau už Floraną įvertins jos iškalbą, entuziastingai imdavo pasakoti, kokį vakarą suruošė Kuderkai — jis nebūtų padaręs gėdos nė Germantų hercogienei. Baliaus karalienė visuomet būdavo Natali, kurią pasakodama paprastai vadindavo „ponia Silvener", nors kasdien susitikdama, kreipdavosi vardu. Taigi šį vakarą ponia Silvener vilkėjo nuostabią žydrą suknią ir gana rūsčiai atkirto prokuroro pavaduotojui, kuris... O prefektas nė per žingsnį neatstojo nuo ponios Silvener, ir taip toliau. Jeigu Žilis nebūtų praleidęs pusdienio su ta ponia Silvener nuogas lovoje, tikriausiai būtų ėmęs svajoti apie ją kaip gimnazistas. Susigraudinęs ir šypsodamasis jis klausydavo Odilijos čiauškėjimo, šaipėsi iš prokuroro pavaduotojo ir bandė įsivaizduoti, kokio atspalvio buvo žydra Natali suknelė. Beje, baigdama pasakoti, Odilija, matyt, iš gerumo apgaubdavo spindintį ponios Silvener paveikslą slapto liūdesio šydu, o Žilis kukliai leisdavo tai pro ausis, tarsi būtų taikoma ne jam. Pagaliau, persisotinusi romantika, Odilija eidavo gulti pas persisotinusį šampanu Floraną, ir abu kaipmat užmigdavo.

Jau dvi savaitės, kai Žilis atvažiavo iš Paryžiaus, bet sėdi name, niekur nekeldamas nė kojos, tik rytais važiuoja su Odilija į gretimą miestelį pirkinių. Laikas tarsi sustojo: jam atrodė, kad šitaip ir prabėgs jo gyvenimas — šildysis saulėje, dieną mylėsis su Natali, o vakarais svajos. Mintis, kad po dviejų mėnesių jis

taps tarptautinio skyriaus redaktoriumi, paskęs reikaluose ir taupys laiką taip, kaip dabar švaisto, ir kad tas laikas bėgs pilkame Paryžiaus sukūry, jam atrodė tiesiog absurdiška. Beje, jis apie tai net negalvojo, jis visuomet lengvabūdiškai žiūrėjo į ateities planus. Atsibudęs galvodavo tik apie tai, ar eis žuvauti su Floranu prieš pusryčius, ar Natali bus švelni, ar reikli, ar sugebės pats pataisyti atsiknojusią langinę jų tvankiame kambaryje. Kartais, skaitydamas laikraštį, jis imdavo mąstyti apie tai, kas gali pastūmėti žmogų sukapoti savo artimą į aštuoniolika gabalų, ir dalydavosi savo mintimi su Odilija, kuri klykdavo iš siaubo kaip povas, o Floranas, pagal ūpą, barbendavo pirštu į kaktą arba raišiodavo kilpomis kaklaraištį. Trumpai tariant, Žilis buvo laimingas, — jis pats tai suvokė ir, kupinas vyriško išdidumo, dažnai apie tai kalbėjo Natali: „Tik pagalvok, — tvirtino jis, — tik pagalvok, prieš du mėnesius maniau, kad man jau amen, o dabar aš laimingas..." Atrodė, jis negali patikėti savo laime, tai kaskart juokino Natali, o kai pridurdavo: „Tik tavo dėka", jos blakstienos imdavo tankiai virpėti.

Suruošė balių ir Silvenerai. Kiekvienais metais, maždaug tuo pat laiku, Fransua Silveneras susikviesdavo visą Limožą ir apylinkes. Tai būdavo pats elegantiškiausias sezono balius, ir Odilija, spjovusi į bet kokią moralę, su džiaugsmu pradėjo jam ruoštis jau prieš dešimt dienų. Tai buvo vienintelis priėmimas, dėl kurio Žilis buvo nutaręs paaukoti savo vienatvę. Jis norėjo pamatyti, kaip gyvena Natali. Norėjo pamatyti ją namų šeimininkės vaidmeny ir iš anksto džiūgavo.

Silvenerai gyveno dideliame XVIII amžiaus name, kuris, matyt, visuomet priklausė teisininkams. Jis stovėjo pačiame Limožo centre, langais į didžiulį labai gražų sodą, per ryškiai apšviestą, kad ir šventės proga. Ir per daug gėlių, galvojo Žilis, lipdamas laiptais, ir per daug kvepia pinigais. Žinoma, garbingai uždirbtais, paveldėtais pinigais, bet vis dėlto pinigais: sunkūs poliruoti baldai, senoviški kilimai, didžiuliai padulsvėję veidrodžiai, du raudonskruosčiai metrdoteliai už baro su baltomis pirštinėmis, kurios juos varžė — visa kalbėjo apie provincialiai prašmatnų ir gerai tvarkomą gyvenimą. Bet Žiliui, žurnalistui ir paryžiečiui, buvo tekę dalyvauti kur kas prašmatnesnėse, tiesiog fantastiškose puotose, kurias dažniausiai keldavo nusigyvenę lėbautojai, ir dabar jis žiūrėjo į tai kiek iš aukšto. Jam patiko tik tie pinigai, kurie leidžiami vėjais. Čia slėgė ne prabanga, o jausmas, kad gyvenama saugiai ir turtingai. Laiptų viršuje, visai kaip amžiaus pradžios romanuose, stovėjo Natali ir Fransua Silvenerai ir priiminėjo svečius. Ir kai Žilis, bučiuodamas jai ranką, jos žvilgsnyje pamatė tokį norą jam patikti, jos akis, kurios tarsi sakė: „Visa tai skirta vien tau", jam pasidarė gėda savo išdidumo. Kiek galėdamas karščiau pagyrė jos gražius namus, paspaudė ranką Silvenerui ir nuėjo į didžiąją svetainę.

Ten jau buvo pilna įsilinksminusių svečių; jam teko su kai kuriais persimesti keliais žodžiais, išklausyti komplimentų apie sveiką savo išvaizdą, kol pagaliau įsmuko į kambarį, kuris, matyt, buvo biblioteka. Tiesą pasakius, jis niekaip negalėjo įsivaizduoti Natali šitame krėsle, prie šito židinio, sėdinčią priešais vyrą. Jis matė Natali lovoje įkaitusioje mansardoje arba ant žolės. Kiek pasėdėjęs bibliotekoje, jis nuėjo į balkoną ir čia su kažkuo susidūrė. Prieš jį stovėjo tas, kurį pagal Natali pasakojimus, mintyse vadino broleliu. Juodu buvo susitikę tik vieną kartą, bet Pjeras Lakuras tuoj pat padavė jam ranką. Brolelis buvo labai aukštas ir vyriškas, pastebėjo Žilis, ir labai gražaus veido. Žilis nusišypsojo, prisiminęs, kaip pavydėjo jam aną dieną, nežinodamas, kad Natali — jo sesuo.

— Mes jau nebesitikėjome jus pamatyti, — pasakė Lakuras.— Visai nesirodote žmonėse. Dažnai matau jūsų seserį, o paties — niekada.

— Tikrai, nelabai mėgstu žmonėtis, — atsakė Žilis.

— Jums nuobodu mūsų provinciališkuose baliuose?

Jo balse pasigirdo grasinimas. Bet Žilis nenorėjo pyktis su juo:

— Visai ne. Tik labai pavargau Paryžiuje ir atvažiavau čia pailsėti.

Stojo trumpa tyla, paskui Pjeras Lakuras, tarsi apsisprendęs, paėmė Žilį už parankės.

— Norėjau pasikalbėti su jumis... jūs žinote, kad su seserimi... mes geri draugai?

— Taip, — atsakė šypsodamasis Žilis, — žinau.

Jis nė neketino apsimesti nustebęs. Arba tas vaikinas viską žino, arba nieko nežino. Jis kažkuo patiko Žiliui — jo veidas buvo patrauklus, atviras, doras ir labai protingas. Bet pirmieji Pjero žodžiai [illegible]mušė jį iš vėžių:

— Natali jus myli, — stačiai pasakė jis. — Man labai skaudu.

Tai [illegible]sydamas, jis nusisuko, ir Žilis nebuvo tikras, kad gerai jį s[illegible]ato.

— K[illegible]él skaudu?

— Todėl, kad nelabai jus gerbiu, atleiskite už atvirumą.

Jie kalbėjo pusbalsiu, tarsi du priešai tamsiame kambaryje būtų taręsi apie slaptą ir neišvengiamą dvikovą. Žiliui ėmė daužytis širdis:

— Kodėl jūs manęs negerbiate? Juk mes nepažįstami.

— Natali jus myli, ir jūs sakote taip pat mylįs ją. Tai ką ji veikia čia? Gal manote, kad ji — miesčionė, pripratusi prie meilės nuotykių? O gal manote, kad jai dabar lengva su Fransua? Nejaugi taip mažai ją pažįstat?

— Ji nutarė palaukti, kol pasibaigs vasara... — buvo bepradedąs aiškinti Žilis.

Pjeras Lakuras griežtai mostelėjo ranka.

— ...Nieko ji nenutarė. Ji mano, kad jūs neapsisprendęs, ir nenori prievartauti. Štai ir viskas. Jau mėnuo, kai jos gyvenimas

ištisas kompromisas, o ji visuomet būvo tokia tiesi. Ir visa tai dėl jūsų kaltės...

Žilis ėmė irzti. Per daug įsijautė į kilnaus brolio vaidmenį!

— Nepanašu, kad aš būčiau pirmas jos meilužis...

— Ne. Bet pirma jos meilė. Ir aš labai bijau dėl Natali.

— Kodėl?

— Todėl, kad jūs silpnas, bevalis, egoistas...

— Visi vyrai egoistai, — šaltai pasakė Žilis.

— Bet ne visi tuo mėgaujasi.

Dabar jau buvo netoli muštynių. Žilis pamėgino suimti save į rankas. Vaikinas ir teisus, ir neteisus. Žilis giliai atsiduso:

— Ką jūs darytumėt, manim dėtas?

— Niekad neatsidurčiau tokioj situacijoj; jei aš būčiau kitas žmogus, o Natali — ne mano sesuo, seniai būčiau ją išsivežęs...

Jis pakėlė balsą, ir Žilis nusišypsojo.

— Viešpatie, kaip jūs ją mylit...

— O gal jūs man turėjot šitai pasakyti?

Stojo tyla.

— Bet aš myliu Natali, — tyliai pasakė Žilis.

— Tada pasirūpinkite ja.

Jo veide neliko nė šešėlio pykčio, priešingai, dabar jis buvo liūdnas ir nuolankus, kone maldavo — tokią išraišką Žilis buvo matęs Natali veide. Jam suspaudė širdį.

— Jūs manot, kad privalau išsivežti ją? Rytoj?

— Taip, — atsakė Lakuras. — Kuo greičiau, tuo geriau. Ji tokia nelaiminga.

Valandėlę jie įdėmiai žiūrėjo viens kitam į akis. Už poros žingsnių linksmai klegėjo Silvenerų svečiai. Staiga Žilis pasijuto kažkuo panašus į lyrinį, romantišką herojų.

— Taip ir padarysiu, — pasakė jis. — Ir pasirūpinsiu ja.

Jis jau įsivaizdavo, kaip eina per salę pro šokančias poras, ima Natali už rankos ir, netaręs nė žodžio, išsiveda ją apstulbusių svečių akyse. Tikras devynioliktas amžius! Lakuro balsas jį sustabdė:

— Silveneras taurus žmogus. Ji turi padoriai išsiskirti su juo. Jei išvis galima mesti žmogų padoriai.

Žiliui prieš akis šmėkštelėjo Eloiza, ir jis nieko neatsakė.

— Niekada nepamirškite, kad Natali — tiesus žmogus, — tyliai pasakė Lakuras, — aistringas, nepripažįstantis kompromisų žmogus.

Jis praėjo pro Žilį ir dingo iš akių. Tas trumpas pokalbis atrodė kaip sapnas. Galėjai pamanyti, kad vaikinas kuoktelėjo. Bet Žilis jau suprato. Ir baigiantis vakarui, bučiuodamas Natali ranką ir palikdamas ją vieną laiptų viršuje, šalia vyro, jos namuose, jis staiga suvokė, kad ta moteris, kurią jis laikė sava, negali tuoj pat išeiti su juo ir dėl to sielvartauja kaip ir jis, — ir apsisprendė.

PENKTA DALIS

PARYŽIUS

Pirmas skyrius

— Bet kas gi atsitiko?

Juodu buvo jo bute, Paryžiuje; Natali ką tik atvažiavo, jis laukė ištisas tris dienas, negaudamas iš jos jokios žinios. Ir štai ji čia, sutrikusi ir tyli, tarsi pritrenkta. Ji pasistatė lagaminą koridoriuje, numetė ant kėdės paltą; atvažiavo, neįspėjusi jo, ir, atrodė, tuoj išvažiuos atgal. Ji net neapžiūrėjo buto — keista, nes dabar ji čia gyvens kartu su juo; taip juodu nutarė kitą dieną po baliaus jos namuose, Limože, nutarė apimti savotiško susijaudinimo ir gilaus laimės jausmo. Gilaus ir išmintingo. Žilis nežinojo, kad laimė gali būti nuspalvinta tvirta ir švelnia išmintimi, kuri priverčia pasielgti taip, kaip reikia. Bet vis dėlto Natali liepė jam pirmam išvažiuoti, — dėl padorumo, sakė ji, — ir tik po trijų dienų, kai jis vos neišprotėjo iš nerimo, ji atvyksta, ta tylenė, jo neįspėjusi. Jis ištiesė jai rankas, pasodino, įpylė vyno, o ji vis tylėjo.

— Pasakyk gi, kas atsitiko?

— Nieko neatsitiko, — atsakė ji susierzinusi. — Pasikalbėjau su Fransua, susitikau su broliu, jis nuvežė mane į stotį, nespėjau tau pranešti, Paryžiuje paėmiau taksi, turėjau adresą...

— O jei nebūčiau buvęs namie?..

— Tu gi sakei, kad lauksi.

Ir kažkas nauja Natali žvilgsnyje, matyt, rūsčių, nenusakomų akimirkų prisiminimas, padėjo jam suprasti, kokie niekai jo priverstinis, nervingas viengungio laukimas. Juk ji nutraukė ryšius su tuo, kas buvo jos gyvenimas, o jis tik nuobodžiavo laukdamas. Nėra ko nė lyginti: vienas dalykas — skaitinėti senus laikraščius, kitas — pasakyti vyrui, kad jo nebemyli. Jis pasilenkė, pabučiavo ją į skruostą.

— Kaip jis reagavo?

Nustebusi pažiūrėjo į jį:

— O kas tau? Tu niekad nesidomėjai juo, kai gyvenau kartu, ar ne? Tai kodėl domiesi, kaip išsiskyrėme?

— Norėjau paklausti ar... ar tai nebuvo per daug užgaulu, tau, žinoma...

— O, man! — atsakė ji. — Aš išėjau pas žmogų, kurį myliu. O jis liko vienas. Matai, kaip...

Žiliui šmėkštelėjo gana ciniška mintis. Šiaip ar taip, paliktas

vyras didesnė kliūtis jausmų atžvilgiu, nei turimas. Natali virpėjo, jis laikė šaltas jos rankas, kažkodėl norėjo, kad ji pravirktų, viską papasakotų, visiškai pasikliautų juo; arba pultų jam į glėbį ir atsiduotų aistros polėkyje, kurį dažnai pagimdo dviejų žmonių žiaurumas trečiojo atžvilgiu. Jam buvo nepakeliamai sunku žiūrėti į tą sužvarbusią, drovią ir tylinčią moterį.

— Tu bijai, — pasakė jis. — Tau sunku. Eikš, apžiūrėsim, kaip aš gyvenu.

Su įkarščiu, visai jam nebūdingu, Žilis „ruošė" jai savo butą. Durininkė sutvarkė kambarius, jis nupirko arbatos, popierinių servetėlių, gėlių, džiūvėsių ir naują plokštelę. Durininkės vyras pakeitė perdegusias lemputes ir įjungė šaldytuvą. Žodžiu, jis nė nepagalvojo apie Natali kančias. Tiksliau, viską įsivaizdavo teatrališkai, su daugybe peripetijų, ašarų, apskritai, „pasakotinų", tai yra įdomių įvykių. Jis visai nebuvo numatęs tokios tylios nevilties.

Ji atsistojo, automatiškai nuėjo paskui jį. Tiesą pasakius, nebuvo ko ir žiūrėti — virtuvė, miegamasis ir vonios kambarėlis, išmuštas medžiu (meninė Eloizos naujovė). Natali išsiblaškiusi iš mandagumo apmetė akimis patalpą. Matydamas ją, niekas nebūtų pasakęs, kad toje lovoje ji miegos, o toje spintoje susikabins drabužius, — niekas, net pats Žilis. Jį apėmė panika. O jeigu ji nesiryžo? Jeigu atvyko, tik norėdama pasakyti (pranešti laišku ar telefonu — ne jos stilius), jei ji atvyko traukiniu, tik norėdama pasakyti jam, jog negyvens su juo? Ir staiga jo nupirktos gėlės, plati, jau paklota jai lova, rugsėjis, visa žiema prieš akis, visas gyvenimas Žiliui pasirodė šlykštus, nepakeliamas. Jis paėmė Natali už rankos, atsuko ją veidu į save:

— Tau čia patinka?

— Na, žinoma, — pasakė ji. — Čia žavu.

Ir šis žodis „žavu" jį pribaigė. Ne veltui ji tyli, nė neapkabina jo, žiūri kažkur pro šalį, o rankos šaltos kaip ledas... Natali jo nebemyli. Ne veltui jis taip jaudinosi, tos trys kankinančio, beprotiško laukimo dienos, kai mėtė žemėn laikraščius, pakeldavo ir vėl padėdavo ragelį — visa tai buvo aiškūs ženklai. Ir vėl jis liks vienas, ji išvažiuos, palikusi jį. Jis nusisuko nuo jos, nuėjo prie lango. Lauke jau buvo tamsu, tik gatvėse dar girdėjosi vasaros šurmulys. Jis pasijuto vienišas.

— Žili, — pašaukė ji.

Jis atsisuko. Ji gulėjo ant lovos, nusispyrusi batukus. Ne, šiandien ji neišvažiuos, ji praleis su juo dar vieną vakarą, naktį, su juo, „savo meile, savo didžiąja meile", kaip vadino jį, o ryt iš ryto, prieš išvažiuodama, viską pasakys. Ji dora, tai tiesa, bet yra dalykų, kurių sunku atsisakyti. Jis pajuto, kad apima pyktis, atsitraukė nuo lango, atsisėdo ant lovos krašto. Ji buvo tokia graži, pavargusi, sutrikusi ir šiek tiek atsaini. Jis mylėjo ją.

— Šaukei mane?

Ji pasižiūrėjo į jį nustebusi, ištiesė jam ranką. Jis sučiupo ją, suspaudė:

— Dovanoji paskutinę naktį?

Ji šiek tiek pasikėlė. Jis tarė:

— O rytoj pasakysi, kad per žiauru šitaip pasielgti su Fransua, atsisakyti savo įpročių ir taip toliau... Ir išvažiuosi. Tiesa?

Pykčio apakintas laukė, kad ji sutriks, išgirdusi tiesą, nustebs dėl jo intuicijos. Bet ji tik įdėmiai žiūrėjo į jį, ir staiga jos didžiulės, plačiai atvertos akys prisipildė ašarų, nors veide nevirptelėjo nė vienas raumuo, ir jis suprato apsirikęs. Susigėdęs ir nusiraminęs jis krito šalia ir įbedė veidą jai į petį. Jis nebegalėjo kalbėti. Tada ji sušnabždėjo:

— Viešpatie, Žili, koks tu egoistas...

— Aš taip išsigandau, — atsakė jis. — Tos trys dienos. O ir dabar... Tu manęs niekad nepaliksi?

Stojo trumpa tyla. Paskui pasigirdo Natali balsas, toks, kaip visada, pašaipiai švelnus.

— Ne, — pasakė ji. — Jei tik pats to nepanorėsi.

— Aš šito nepakelčiau, — pasakė jis. — Dabar tai supratau.

Jis nejudėjo. Jis vėl gėrė jos kvapą, kvapą, kuris jam priminė kaimą, žalią žolę ir tuščią pastogės kambarį. Jam buvo keista, beveik šventvagiška jausti jį čia, šiame miestietiškame miegamajame, kur pabuvojo tiek moterų, kur gyveno Eloiza. Kupinas to aromato ir užgožtas Natali peties kambarys jam atrodė kažkoks kitas. Jis jautėsi čia svetimas, kaip ir ta išsigandusi moteris. Lygiai taip pat jie būtų jautęsi ir viešbučio kambary, kaip tie nelaimingi įsimylėjėliai, apie kuriuos dainuoja Piaf. Bet juk jie drauge ir namie. Iš kur tas nerimas? Kažkas laikė užgulęs krūtinę, bet tai ne anų dienų panika ir ne pyktis, ne sielvartas, o kažkas rimtesnio, nepažįstamo, tarsi baisi nuojauta.

Jis tvirtai apkabino Natali, šnabždėjo švelnius žodžius, net sudejavo. Natali ranka gulėjo jam ant pakaušio, ji lygiai kvėpavo, ir jis suprato, kad ji miega. Jis atsikėlė, susirado šaldytuve šampano butelį, įsipylė didelę taurę ir, grįžęs į miegamąjį, atsistojo lovos kojūgalyje. Natali veidas buvo patiklus, išvargęs, romus. Jis iškėlė virš jos savo taurę, prisiekė, kad niekada jos nenuskriaus, ir vienu mauku išgėrė šaltą šampaną. Ir tuoj pat prisiminė šiltą alų, kurį irgi vienu mauku išgėrė kavinėje su Žanu, kai prisipažino mylįs šitą moterį. Tai buvo prieš mėnesį — sakytum prieš gerą dešimtmetį. O dabar ji jo namuose, ji priklauso jam, jis laimėjo. Ir negalėjo susilaikyti nenusišypsojęs. Dėl savo aklumo, savo užsispyrimo, savo atsakomybės supratimo, savo kvailiojimo, savo pergalės.

Antras skyrius

— Aš tau nieko nesakiau apie Eloizą, — pasakė juokdamasis Žanas. — Manau, jis jums papasakojo apie vargšę Eloizą?

Natali nusišypsojo ir linktelėjo galvą. Jie sėdėjo trise mažame krantinės restoranėlyje; Žanas ir Natali, atrodė, patiko vienas kitam. Žilis buvo labai patenkintas.

— Buvau tikras, kad papasakojo. Žilis visai nemoka tylėti. Vienintelį kartą jis rimtai pamėgino nutylėti — apie jus. Iš to ir supratau, kad jus myli. Ir priverčiau jį pasakyt, kad tai tiesa. Bet apie tai jis jums tikriausiai nekalbėjo?

— Liaukis, — pasakė Žilis.

Jis palaimingai šypsojosi. Žinoma, tai vaikiška, bet juk malonu girdėti, kaip tavo geriausias draugas ir tavo meilužė meiliai šaiposi iš tavęs. O tu lyg nuošaly tarsi koks įdomus, trapus ir neapčiuopiamas daiktas, bet pagaliau išaiškėja, kad tai tu, kad jie kalba apie tave, ir pasijunti reikšmingas ir mylimas.

— Na, ką gi, turiu tave apvilti: Eloiza padarė stulbinančią karjerą — dabar ji geriausio „Vog" fotografo meilužė, ir jos reikalai klostosi kuo puikiausiai. Pasižiūrėkite į jį, Natali, jis nusivylęs. Jis norėtų, kad moterys, jo netekusios, verktų visą gyvenimą.

— Man nusispjauti, ar verks, ar ne, — tarė Žilis.

— Tavim dėtas, taip ir padaryčiau, — pasakė Žanas ir, paėmęs Natali ranką, pabučiavo.

Ji nusišypsojo. Visą savaitę jie su Žiliu slankioja po Paryžių, dar tuščią rugpjūčio mėnesį, visą savaitę kiekvieną naktį kartu miega didelėje lovoje Mesje le Prenso gatvėje, ir Natali atrodo visiškai laiminga. Juodu nieko nematė iš pažįstamų, išskyrus Žaną, kuris vakar grįžo po atostogų. Kai prieš porą valandų jis atėjo pas juos, Natali elgėsi kaip atsitiktinė viešnia tame bute, ir jam, Žiliui, teko atnešti taures, ledo ir taip toliau. „Kad nepamirščiau vėliau paklausti, kaip čia yra", — pagalvojo jis.

— Man reikia užsukti į klubą, — pasakė Žanas. — Ar Natali jau buvo ten? Ne? Būtinai važiuojame kartu — pamatysite, kas jūsų laukia vakarais su tuo plevėsa.

Natali atsistojo ir nuėjo susišukuoti. Žanas pažiūrėjo jai įkandin, ir liūdesys apniaukė platų jo veidą.

— Nepaprastai graži, — pasakė jis.

— Tu manai? — paklausė Žilis.

Jis tai ištarė plonu melodingu balseliu, lyg tarp kitko, ir abu ėmė juoktis.

— Ji geresnė už tave, — susimąstęs šnekėjo Žanas, — daug geresnė. Kalbu ne apie išorę, — pridūrė jis.

— Ačiū, — atsakė Žilis.

— Pasistenk... — buvo bepradedąs Žanas, bet nutilo, papurtė galvą.

— Žinau, — linksmai pasakė Žilis, — pasistenk jos nekankinti, išsaugok ją tokią, kokia ji yra, nebūk egoistas, elkis kaip tikras vyras ir taip toliau.

— Taip, — patvirtino Žanas. — Pasistenk.

Jie pažiurėjo vienas kitam į akis ir tuo pat metu nusuko žvilgsnius į šoną. Kartais Žilis neapkęsdavo savęs tokio, koks jautėsi esąs Žano akyse. Kai atėjo Natali, jie pakilo, ir visi patraukė į klubą.

Klube buvo linksma, pilna žmonių. Atrodė, paryžiečiams jau baigėsi rugpjūtis. Juos pasitiko rudai įdegęs Pjeras; jis apkabino Žilį ir pavadino sūnumi, visai pamiršęs, kad paskutinį kartą, kai buvo susitikę, gerokai jį aptalžė. Susidomėjęs žinovo žvilgsniu nuvėrė Natali. Žilis sutriko. Bet kokiai kitai naujai moteriai būtų pasakęs: „Natali, čia Pjeras", ir visiems būtų aišku, kad naujoji Žilio Lantjė meilužė vardu Natali. Dabar jis taip negalėjo. Išdidžiai pasakė: „Noriu tau pristatyti Pjerą Leru. Ponia Silvener". Ir paraudo.

Tą pačią ceremoniją kartojo kokia penkiolika kartų per vakarą. Vyriškiai plojo jam per petį, merginos bučiavo pagal tvirtas to meto abipusės simpatijos taisykles, ir kaskart, nusikratęs galingos plaštakos ar trapios rankutės — priklausomai nuo lyties (nors ne visada), atsisukdamas į Natali, pristatydavo vieną ar kitą poniai Silvener. Buvo aišku, kad kiekvieną kartą jo mandagumas sukelia tam tikrą susidomėjimą, bet Žilis tvirtai tęsė ceremonialą, kuris linksmino Žaną ir nė kiek nestebino Natali. Žinoma, beregint prisistatė senas draugužis Nikola, kaip visuomet kaušteléjęs, ir, iškilmingai supažindintas, kreipėsi į Natali:

— Tai jūs jį buvot pasigrobusi? Matot, mes jaudinomės. Bet, žinote, juo dėtas, nė už ką nebūčiau sugrįžęs.

Jis geraširdiškai nusijuokė, kaip ir dera galantiškam vyriškiui, ir kuo ramiausiai klestelėjo prie jų stalo.

— Tikiuosi, pavaišinsite mane gurkšneliu viskio šventės proga?

— Mes nieko nešvenčiame, — irzliai atsakė Žilis, — mes šventėme savo ramybę, kol nepasirodei.

— Viešpatie, — atsakė nė kiek neįsižeidęs ir labiau už viską norįs išgerti Nikola. — Viešpatie, jis pavyduliauja!.. Esu tikras, kad poniai Silvener patiks, jei mes išgersim už jos atvykimą į klubą... Juk jūs čia pirmą kartą, ar ne? Būčiau prisiminęs, galite neabejoti...

Meiliai šypsodamasis Natali, jis pasičiupo butelį, kuris stovėjo ant staliuko, ir kliustelėjo sau didelę porciją viskio. Žilis niršo, juoba kad matė primerktas Žano akis kitapus stalo — šis vos valdėsi nesijuokęs. Natali, sėdinti šalia jo, tylėjo.

— Klausyk, Nikola, — pasakė Žilis, — mes kalbamės apie reikalus.

— Jei jūs kalbatės apie reikalus, tai ponia Silvener nuobodžiauja. Gerbiamoji, kviečiu jus šokti.

Ir staiga Natali ėmė kvatoti, o su ja ir Žanas. Jie negalėjo susivaldyti. Iš įgimto linksmumo, pildamasis antrą taurelę, prie

jų prisidėjo ir Nikola. Žilis liko vienas su savo respektabilumu, jis jautėsi pažemintas ir virte virė iš pykčio.

— Ok, ok, — žagsėjo iš juoko Žanas,— kad pamatytum dabar savo veidą...

Natali kvatojo iki ašarų, ir Žiliui teko išspausti kreivą šypseną. Jis mielai būtų palikęs tuos du idiotus, persėdęs prie kito staliuko ir nusigėręs su senais draugais. Šiaip ar taip, tiek laiko nebuvo Paryžiuje. Ir jeigu visos jo pastangos išsaugoti savo meilužės orumą davė tokius vaisius, — jis elgsis kitaip. Tai visai nesunku.

— Kodėl nenori pašokti? — paklausė jis Natali.

— Aš šito šokio nešoku, — atsakė ji, — tu juk žinai. Nepykite, gerbiamasis, — pasakė ji Nikola, — aš atvažiavau iš provincijos.

— Dieve mano! — sušuko Nikola. — Iš kokios provincijos?

— Iš Limuzeno.

— Iš Limuzeno? Dievinu Limuzeną. Turiu net giminių ten. Tai, vadinasi... šitai reikia aplaistyti. Žili, išgerkime už Limuzeną.

Ir štai pasibaisėjusio Žilio akyse užsimezgė ilgas Natali ir Nikola pokalbis apie žavias Limuzeno apylinkes, apie pjūtį ir vynuogių derlių, — ši tema ypatingai domino Nikola. Antrą valandą nakties Žanas, taip pat gerokai truktelėjęs ir įsilinksminęs, išsodino juos prie namų. Natali šiek tiek svirdinėjo, o Žilis buvo piktas kaip šuo. Prausdamasis vonioje, sugalvojo keletą aštrių frazių, bet kai grįžo į kambarį, Natali miegojo kaip užmušta. Jis išsitiesė šalia ir ilgai negalėjo užmigti.

Trečias skyrius

Kitą rytą ji atsibudo suglumusi ir nustebusi, kaip žmogus, kiek padauginęs išgerti ir šiek tiek kaltas, bet gerai išsimiegojęs ir žvalus. Šnairomis žvilgtelėjo į jį, ir Žilis nesusivaldęs nusišypsojo.

— Na, kaip? — paklausė jis. — Tikriausiai sapnavai Nikola?

— Nikola nuostabus, — atsakė ji. — Panašus į didelį šunį.

— O taip, į didelį girtą šunį, — pasakė Žilis. — Beje, nežinojau, kad gali išgerti.

Ji pažiūrėjo į jį ir neryžtingai pasakė:

— Matai... aš taip bijojau. Aš nieko čia nepažįstu, o tu pažįsti visus. Atrodžiau tokia juokinga šalia tų merginų...

Žilis pažiūrėjo į ją apstulbęs.

— Taip, aš buvau su paprastute juoda suknele, perlų vėrinėliu, o jos tiesiog Dianos medžiotojos. Ir tau buvo taip nepatogu pažindinti mane su tais žmonėmis.

— Ne, čia jau per daug! — sušuko Žilis. — Per daug!.. Tu tikrai manai, kad aš galėčiau tavęs gėdintis?

Jis krito kniūpsčias ant lovos ir prispaudė ją prie savęs. Ji bijojo... Natali, kuri nieko nebijojo, kuri metė iššūkį visam Li-

muzenui, kuri paliko savo vyrą, ta drąsioji Natali išsigando mielų girtuoklių klubo. Tai Žilį ir juokino, ir jaudino.

— Tiesą pasakius, ne gėdintis, — susimąsčiusi tarė ji. — Ne gėdintis, bet nuobodžiauti. Todėl ir nudžiugau, kai prisėdo tas Nikola.

— Bet juk buvo Žanas. Tu jam labai patikai.

— Matai, Žanas, visų pirma, tavo draugas. Tu gali padaryti jam ar man, ką tik nori — jis tau atleis. Aš net galvoju, ar jam kartais neteikia malonumo blogi tavo poelgiai.

— Iš proto išėjai! — sušuko Žilis.

Tačiau dabar jis prisiminė džiūgaujantį Žano veidą, kai Žilis pergyvendavo vadinamąją eilinę krizę, kai galėdavo iškrėsti bet kokią kvailystę ar šunybę. Žanas jį ramindavo, stengdavosi atvesti į protą, bet kažkaip linksmai, atlaidžiai, net žavėdamasis, o tai tik duodavo impulsą tolesniems siautėjimams. Kad ir ką sakytum — niekad nieko nežinai apie savo draugus ir tą neapčiuopiamą, kartais net jų pačių nesuvokiamą įtaką mums. Bet Žanas, šaunusis Žanas — jo piktasis genijus? Juokinga. Jis ėmė juoktis:

— Tu niekuo netiki. Nori visą mano gyvenimą apversti aukštyn kojom?

— Rodos, manojo irgi nepasigailėjai, — taikiai atsakė ji.

Ji žiūrėjo į jį šypsodamasi, prisimerkusi. Gal ji ir bijojo tų žmonių klube, bet jo šį rytą nė kiek nebijojo.

— Tu griežta moteris, — pasakė jis, — ir žiauri. Nieko nebijai. Ir dar girtuoklė. Ir dar ištvirkėlė, — užbaigė jis, apglėbdamas ją. — Reikės supažindinti tave su Žilda.

— O kas ta Žilda?

Dabar jis gulėjo apglėbęs ją, geidė jos ir visai nenorėjo kalbėti apie Žildą. Tik neaiškiai pasakė:

— Ištvirkėlė.

— O! — sušuko ji. — Kiekviena moteris gali būti ištvirkėlė. Aš taip pat, žinai... Juk tai nieko nereiškia... Kai myli, malonumas...

— Tylėk, plepute.

Pietavo pas Lipą, labai vėlai, Žilis tęsė supažindinimo ceremoniją, bet jau nė kiek nesivaržydamas. Po trijų dienų pradeda darbą, turi gražią meilužę, kuri jį myli, — jis buvo laimingas. Ir niekaip negalėjo suprasti: ar tai jis prieš tris mėnesius buvo ta virpanti, nevilties apimta būtybė? Matyt, jis buvo galutinai nusivaręs fiziškai, pats to nesuprasdamas. O dabar visas pasaulis priklauso jam. Jis užsimanė šampano, juk tai idiotizmas, — šampanas ir dešrelės su troškintais kopūstais, — bet jie išgėrė šampano.

Paskui gretimame kino teatre žiūrėjo kvailą filmą, ir Žilis visą laiką šnabždėjo Natali į ausį paikystes, o ji pyko, nes kiekvieną reginį žiūrėjo kaip vaikas — dėmesingai ir rimtai. Jau tris

dienas ji įkalbinėjo Žilį nueiti į teatrą pasižiūrėti intelektualios pjesės, esą, labai geros, bet vien nuo tos minties jam gyslose stingo kraujas. Jis neprisiminė, kada paskutinį kartą buvo teatre, negalėjo pakęsti iš anksto planuojamų renginių, jis šaipėsi, jo žodžiais tariant, iš Natali provincialumo.

— Suspėsi, — kalbėjo jis. — Ne savaitei atvažiavai į Paryžių. Visai nebūtina viską pažiūrėti per savaitę, kad galėtum paskui papasakoti Limožo Raudonojo Kryžiaus ponioms.

— Bet aš mėgstu teatrą, — nepasidavė ji. — Kaip tu nesupranti? Aš juk su tavim paskui norėčiau pasikalbėti apie spektaklį.

— Labai linksma, — dejavo jis, — pakliuvau į intelektualės nagus.

— Aš niekad šito neslėpiau nuo tavęs, — visai rimtai atsakė Natali, o jis kvatojo iki ašarų, įsivaizduodamas savo meilužę, tą karštą ir reiklų kūną, intelektuale. Bet kartais nustebdavo, iš kokios nors smulkmenos pajutęs, kad ji gilesnio ir platesnio išsilavinimo negu jis. Žinoma, provincijoje trisdešimties metų moteris turėjo laiko skaityti, bet ji tai tikrai mėgo, ir kai jis, pavargęs nuo ginčo, norėdavo atsipirkti kokiu nors madingu paradoksu ar banalybe, ji karštai, su stebinančiu pykčiu tęsdavo pokalbį, tarsi Žilis staiga būtų pasirodęs nevertas savęs.

— Brangioji, aš juk nesu labai protingas žmogus, — sakydavo jis, pats galvodamas atvirkščiai. — Priimk mane tokį, koks esu.

— Galėtum būti, — šaltai atšaudavo ji, — jeigu naudotum savo protą ne vien asmeniniam gyvenimui. Tu niekuo nesidomi. Stebiuosi, kaip tave dar laiko toje redakcijoje.

— Mat esu labai darbštus, pareigingas ir gerai rašau mašinėle.

Ji traukydavo pečiais, juokdavosi, bet jos juoke galėjai justi kartėlį. Beje, Žilį žavėjo, kad ginčas įgauna tokį pobūdį. Jam visuomet patikdavo, kai jį „bara". Suprantama, visa tai baigdavosi meilės žodžiais, glamonėmis, ir, pajungęs ją savo valiai, aistros apimtas Žilis trūkčiojančiu balsu klausdavo, ar jai malonu su kvailu meilužiu. Abudu gyveno tą nuostabų meilės laikotarpį, kai mėgstama ginčytis ir kai net sunku įsivaizduoti, kad švelnių batalijų objektai gali tapti kur kas liūdnesnių susirėmimų fermentais ir pranašais.

Ketvirtas skyrius

Pirmą kartą per tuos du mėnesius jis pajuto norą užeiti į kokį barą ir išgerti taurelę vyno, kol dar neparėjo namo. Malonu apsimesti jaunu, laisvu žmogumi, kažkur laukiamu moters, kuri jus myli, kuria galima pasikliauti. Paryžiaus kavinės — vienišųjų praraja ir laimingų įsimylėjėlių tramplinas. Jis neskubėjo — pasišnekėjo su barmene, peržiūrėjo vakarinį laikraštį. Jis negalvojo, ko-

dėl užtrunka, tiesiog buvo dėkingas Natali, kad tas laikas, skirtas sau, prieš grįžtant namo, yra laimingas ir reikšmingas laisvės simbolis. Žmogus būna laisvas tik kito žmogaus požiūriu. Ir kai jautiesi laisvas, būdamas laimingas, tokia laisvė — pati maloniausia pasaulyje. Dieną Žilis turėjo daug darbo, o paskui jo laukė vakarienė restorane su Fermonu, Žanu ir Natali. Dar neaišku, ar Fermonas ateis su žmona. Galimas dalykas, kad ne, nes ir Žilis, ir Žanas bus su meilužėmis. Jam reikėjo skubėti namo persirengti. Bet šitame bare jis jautėsi toks laisvas nuo rūpesčių, atsakomybės, kad visai nenorėjo niekur eiti. Natali tikriausiai jau grįžo, truputį pavargusi nuo begalinio vaikščiojimo po Paryžių: kiekvieną dieną su neblėstančiu įkarščiu ji iš naujo atrasdavo tą miestą, jo muziejus, senus kvartalus; Žilis žiūrėjo į tai šiek tiek skeptiškai. Dabar ji žinojo tokias gatves, kavines, paveikslų galerijas, apie kurias jis net nebuvo girdėjęs, ir kiek sunerimęs laukė, kada jai pagaliau įgris tie vaikščiojimai po miestą. Ką ji tada veiks? Kiekvieną vakarą jie vakarieniaudavo restoranuose, kartais nueidavo į klubą, bet Natali visiškai abejingai žiūrėjo į įdomius žmones, su kuriais ją supažindindavo Žilis, ir bendravo tik su juo ir Nikola, kurio, kaip rusiškų romanų herojė, švelniai gailėjo. Tarp kitko, Žilis nustebęs pamatė, kad tas kvailys Nikola yra labai apsiskaitęs, o kai negirtas, net subtilus ir kad beregint įsimylėjo Natali. Gana įdomu: užuot aptarinėję madingo aktoriaus elgesį, jie kalbėjo apie kokį nors Zola personažą, ir Žilis, kad ir negalvodamas išgirsti ko nors naujo, sužinodavo nemaža įdomių dalykų. Natali karštai piktinosi gėdinga situacija, kad Nikola negali rasti įžvalgaus prodiuserio, kuris jam duotų tris šimtus milijonų frankų: stebuklas, kad vaikinas ir taip dar šauniai laikosi, ir Žilis, žavėdamasis jos nuoširdumu, nesiryžo aiškinti, kad Nikola, kaip visiems žinoma, tinginio pantis, beviltiškas alkoholikas, šešiskart nesėkmingai gydęsis, ir jau dešimt metų visiškas impotentas pilna to žodžio prasme. Kartais prie jų prisidėdavo Žanas su ta žiople Marta, kurią aiškiai gąsdino ir Natali, ir jos kalbos; jai toks elgesys atrodė nepadorus, jos supratimu, moteris turėjo klausytis ir tylėti. O kartais ir Žano žvilgsnyje šmėkštelėdavo susierzinimas. Bet Žilis žinojo kodėl: penkiolika metų juodu kalbasi, nepaisydami savo paklusnių ir geidžiamų draugužių, o dabar tarp jų atsirado ne tik geidžiama, bet ir protinga moteris — kaip nepavydėsi. Tai draugiškas pavydas, bet jis dažniausiai būna blogiausias. O Žilis atlaidžiai klausėsi, kaip Natali klausinėja, atsakinėja, prieštarauja, ir dar gana aštriai, bet visuomet ramiai, ir didžiavosi ja. Po valandos kitos ji priklausys jam, tik jam, ir šito Žiliui visiškai pakako. Jis žinojo, kad ši Minerva netrukus pavirs aistringa mylimąja. Ji dar nedėvi pižamų ar aukštų batų, kaip klubo medžiotojos, bet, matydamas išdidžią jos galvutę, žalias akis, aistrą, slypinčią jos kūne, pamiršdavai ir juodą suknelę, ir išėjusius iš mados karolius, kuriuos ji užsispyrusi nešiojo. Priešingai, Žilį seksualiai jaudino

ta jauna, truputį senamadiška moteris, kuri karštai kalba apie Balzaką, ta moteris, kuri visiems šiems naktibaldoms, paskalų maišams ir palaidūnams sako „jūs", ta moteris, kuri netrukus, po keleto valandų, gulės nuoga jo glėbyje ir, be abejo, bus drąsesnė lovoje už bet kurią iš tų ultra madingų merginų. Pagaliau iškalbingi keleto tikrų klubo mergišių žvilgsniai aiškiai bylojo — jam pavydima.

Vakarieniavo dideliame restorane dešiniajame Senos krante; dėl Žilio kaltės atvyko šiek tiek vėluodami. Fermonas buvo vienas ir atsiprašė už žmoną fraze, kuri Žiliui ir Žanui sukėlė šypseną. Jis nustebęs pažvelgė į Natali, matyt, tikėjosi vakarieniauti su kokia būsima kino žvaigžde, ir kiek sutrikęs užsakė vakarienę. Marta, aiškiai Žano primokyta, žiūrėjo į jį taip susižavėjusi, kad Žilis vos ištvėrė nesijuokęs. Jis žinojo, kad Fermonas juo patenkintas, kad Natali įdomu susipažinti su jo viršininku ir kad viskas eis kaip sviestu patepta. Ir tikrai, pradžioje viskas vyko kuo puikiausiai. Fermonas paklausė Natali, ar jai patinka šis restoranas; ji pasakė buvusi čia su vyru ir valgiusi puikias austres. Fermonas, matyt, viską žinojo ir paklausė apie Limuzeną. Natali trumpai atsakė, ir užsimezgė bendro pobūdžio niekuo neįpareigojantis pokalbis. Kalbėjosi, tiesą pasakius, Natali ir Fermonas. Jis jau žiūrėjo į ją kiek nustebęs, tarsi negalėdamas suprasti, kuo ją patraukė toks tipas, kaip Žilis, o Natali, atspėjusi jo mintį, taip švelniai nusišypsojo savo meilužiui, kad šis spustelėjo po stalu jos ranką. Dabar Fermonas stengėsi patikti, buvo iškalbingas, juoba kad išgėręs, o Marta net primerkė savo apskritas akis — taip norėjo įtikti.

— Mūsų padėtis labai kebli, — šnekėjo Fermonas. — Įvykiai tokie prieštaringi...

— Jie visada prieštaringi, — pasakė Natali.

— Žodžiu, tegu širdis sudūžta arba sukietėja, anot Stendalio, — užbaigė Fermonas.

— Man rodos, tai Šamforo žodžiai, — pasakė Natali.

— Kaip, kaip?

Fermonas apmirė su šakute rankoje. Jis pakvietė bendradarbius vakarienės, net su meilužėmis, bet visai nenorėjo, kad jį mokytų literatūros. Žilis stuktelėjo koja Natali, ji pasižiūrėjo į jį nustebusi.

— Labai gailiuosi, kad tenka prieštarauti, bet tai Stendalio žodžiai, — kategoriškai pareiškė Fermonas. — Rodos, net iš „Parmos vienuolyno", — susimąstęs pridūrė, ir Žilį apėmė siaubas: Fermono balse jutai abejonę, o tai rodė, kad Natali neklysta.

— Šiaip ar taip, fraze nuostabi, — skubiai įsiterpė jis.

— Jums leidus, pasitikslinsiu, — pasakė Fermonas, kreipdamasis į Natali, o atsisukęs į Žilį, švelniu balsu, — aiškus pykčio požymis, — pridūrė. — Šiaip ar taip, džiaugiuosi, kad jūs pažįstamas su jauna išsilavinusia moterimi. Jūs pasikeitėt.

Visi nutilo. Žilis nusilenkė.

— Ačiū, — pasakė jis.

Dabar jis pyko. Ant Fermono už grubumą ir ant Natali už netaktiškumą. Natali irgi kiek paraudo, tyla užsitęsė, ir tą akimirką, kai Žilis buvo bepradedąs žavėtis puikiai iškeptu sufle, pasigirdo Natali balsas:

— Aš labai gailiuosi, — pasakė ji. — Jei būčiau žinojusi, kad mano pataisa jus gali taip supykinti, būčiau nutylėjusi.

— Niekas iš to, ką sako graži moteris, negali manęs supykinti, — su šypsenėle tarė Fermonas.

„Savo kai jerą baigsiu kui jeriu tame laikraštyje", — pagalvojo Žilis ir pažiūrėjo į Žaną, melsdamas pagalbos, bet šis kuo ramiausiai klausėsi pokalbio. Kuo ramiausiai ar net patyliukais džiaugdamasis? Bet dėl ko jis džiūgauja? Ar kad Fermonas pagaliau gavo per nosį, ar kad per Natali jis, Žilis, atsidūrė keblioj padėty?.. Vakarienė baigėsi gana nuobodžiai, ir visi anksti išsiskirstė. Kai jie grįžo namo, Natali paklausė:

— Tu pyksti, ar ne? Bet jis irgi baisus... pirmą kartą matau tokį pretenzingą tipą.

— Bet dabar jis mus maitina, — atsakė Žilis.

— Tai jam neduoda teisės painioti Stendalio su Šamforu, — taikiai atsakė Natali, — ir dar su tokiu idiotišku aplombu...

— Idiotišku ar ne, bet jis mano viršininkas, — burbtelėjo Žilis.

Jam pačiam buvo bjauru, kad šitaip kalba. Dabar jis jautėsi „jaunu atsakingu darbuotoju" ar „senu tarnautoju", o ne tuo sumaniu ir apsukriu žurnalistu, kokiu norėjo atrodyti. Ir vis per tą moterį, kuri sėdi šalia ir šypsosi. Kodėl ji negalėjo nors kiek pavaidinti? Ji puikiai žino, kad gyvenimas yra gyvenimas, ir būna atvejų, kai reikia patikti, nutylėti, o paskui galima pasijuokti iš savo bailumo. Nėra ko puikuotis savo atvirumu Paryžiuje, 1967 metais, dirbant tokį darbą. Tai kiekvienam aišku, o taip atkakliai laikytis jo net nepadoru. Kodėl ji visur siekia absoliučios tiesos ir visai nepripažįsta kompromisų, o juk tik kompromisai — ką padarysi? — leidžia žmogui ramiai gyventi? Jam atrodė, kad Natali jį išdavė, jis jai taip ir pasakė.

— Jeigu mėgčiau kompromisus, — atsakė ji, — nebūčiau čia. Gyvenčiau sau Limože ir kas dvi savaitės važinėčiau pas tave mylėtis.

— Tu šiek tiek painioji jausmus ir žygdarbius, — pasakė jis.— Tu atvažiavai čia, nes myli mane, aš myliu tave, tai buvo tiesiog būtina. O šį vakarą, kalbantis su Fermonu, tos būtinybės visai nebuvo.

— Aš tik norėjau pasakyti, kad jeigu galėčiau pakęsti tokį žmogų, būčiau pakentusi ir savo ankstesnįjį gyvenimą, štai ir viskas.

Žilis pradėjo erzintis, pykti, anksčiau niekada nebuvo patyręs tokio jausmo.

— Trumpai tariant, tu patenkinta savo vaidmeniu: moteris, kuri viską metė dėl meilužio, kuri laksto po muziejus ir alpsta prieš meno kūrinius, kuri klubų girtuokliuose Nikola įžiūri Čechovo herojus, tauri moteris, nepripažįstanti kompromisų, susidėjusi su nevykėliu rašeiva, silpnu ir daug žemesniu padaru, tikra moteris, subtili ir aistringa, moteris, kuri...

— Taip, — nutraukė ji, — mano charakteris gana vientisas. Bet, visų pirma, aš tuo nesipuikuoju, o antra vertus, man atrodo, kad dar ir dėl to tu mane pamilai.

— ...Ko gero, taip ir yra, — susimąstęs tarė jis. — Kaip visada, tavo tiesa.

— Žili, — pašaukė ji.

Jis pažiūrėjo į ją. Jos akyse atsispindėjo siaubas. Jis apkabino ją. Tiesą pasakius, jis elgiasi kaip paskutinis niekšas. Jis ją palieka vieną ištisas dienas tame nepažįstamame mieste, vedasi vakarieniauti su vidutinybėmis ir dar priekaištauja. O gal jai mirtinai nuobodu Paryžiuje, gal jos beviltiškos pastangos išlaikyti nors kiek orumo tokio žmogaus, kaip jis, meilužės vaidmenyje tėra savisaugos instinktas, jai toks pat svarbus, kaip jos aistra jam... Kodėl ji neišteka už jo? Siūlė šimtą kartų, ir šimtą kartų ji atsisakė. Bijo, dėl jo, jis tai žino. Ir tikrai, jis bijo vesti, bijo kvailai, miesčioniškai, bijo kaip tik iš baimės sumiesčionėti. Ji turėtų pasakyti „taip", išsiskirti ir, paėmusi už plaukų, nusitempti jį į merijąkad ir kokių pastebėtų prieštaravimų ar būgštavimų. Yra atvejų, kai žmogų reikia priversti, sąmoningai nesistengti jo suprasti, veikti savo naudai prieš jo valią ir galų gale jo labui. Bet ji niekad negalėtų šitaip pasielgti, už tai jis ją ir mylėjo. Baisi painiava.

— Gulkis, — švelniai pasakė jis, — jau vėlu.

Nors šioje plačioje lovoje apsieinama be problemų. Matyt, ir ji taip galvojo, nes tą naktį buvo dar aistringesnė ir švelnesnė. Tačiau, kai apie penktą ryto jis pabudo, pamatė, kad Natali sėdi šalia atsimerkusi, nejudėdama ir tamsoje rūko cigaretę. Jis norėjo visai atsibusti, paklausti, kas jai, bet kažkas jį privertė užsimerkti, ir jis, kaip koks bailys, nutylėjo. Išsiaiškins rytoj, jei bus ką aiškintis.

Penktas skyrius

— Gal išgertumėt taurelę konjako? Laiko yra.

„Išgerčiau visą tuziną", — piktai pagalvojo Žilis. Jie sėdėjo viename iš tų restoranų, kur būtinai turi paragauti mėsos moliniame dubenėly, o po penkiolikos minučių jie visi sėdės teatre ir žiūrės nelemtą pjesę, kurią norėjo pamatyti Natali. Ji susitiko Paryžiuje vaikystės draugę, negražią, protingą moterį, kuri nevykusiai ištekėjo už kažkokio pramonininko, rėksnio ir lėbau-

tojo. Ji suorganizavo šitą vakarienę, iš anksto įspėjusi Žilį apie nuobodų vyrą, ir, vos atsisėdusi už stalo, ėmė linksmai čiulbėti su savo drauge apie visokius atsitikimus iš vaikystės, palikusi Žiliui ir tam stuobriui patiems suktis iš padėties. Jie prabėgom aptarė viską: biržą, mokesčius, restoranus, golizmą, ir Žilis pajuto, kad jo nervai neišlaikys.

— Patikėkite savo draugu Rožė, — aš jus vadinsiu Žiliu, gerai? — mudu rasime bendrą kalbą. Teatre aš kaipmat užmiegu. O žmona mane vedasi ten ne rečiau kaip kartą per mėnesį.

„Štai ir atsirado šis tas bendro, — pagalvojo Žilis bodėdamasis. — Vargšai nusidirbę vyrai, kuriuos žmonelės vakarais tempia iš namų."

— Juoba kad yra televizorius, — tęsė Rožė. — Žinoma, tai ne kažin kas, visiškai sutinku su jumis, bet kartais pasitaiko tikrai įdomių dalykėlių. Įsitaisai patogiau krėsle, rūkai, gurkšnoji sau namie, ir nereikia mokėti tokių pinigų už nuobodulį. Tiesa?

— Aš mėgstu teatrą, — tvirtai pasakė Žilis. — Bet konjako išgersiu.

— O atsimeni... — pradėjo Natali. — Apie ką judu kalbate?

Ji pažiūrėjo į Žilį maldaujančiu žvilgsniu, atsiprašydama.

— Mes kalbėjome apie teatrą, — pašaipiai atsakė Žilis. — Ponas... atleiskite, Rožė labiau mėgsta televizorių.

— Pasiutusiai sunku išsitempti jį iš namų, — pasakė vaikystės draugė. — Bet mes susitarėm — kartą per mėnesį aš jėga vedu jį į teatrą.

— Ir mums taip bus, — pasakė Žilis, pašaipiai žiūrėdamas į Natali. — Susitarimai — sutuoktinių ramstis.

Ji nė nešyptelėjo. Jos veidas, kuris ką tik spindėjo džiaugsmu, staiga pasidarė toks liūdnas, kad Žilį ėmė graužti sąžinė. Juk Paryžiuje ji neturėjo jokių pažįstamų, išskyrus tą nelaimingą draugę, kuo ji kalta, kad jos toks vyras, o ji taip nori nueiti į teatrą. Kodėl jis stengiasi sugadinti jai vakarą?

— Nori konjako? — paklausė jis.

Jis pasilenkė virš stalo ir paėmė jos ranką. Jis šypsojosi. Ji pažiūrėjo į jį dėkinga, ir Žiliui staiga suspaudė širdį. Jis suteikė jai sielvarto, jautė, kad teiks jai sielvarto ir ateity. Pagaliau kas gi atsitiks, jei ir panuobodžiaus vieną vakarą? Per tuos tris mėnesius ji tikriausiai praleido nemaža nuobodžių vakarų su jo draugais. Bet vis dėlto reikia pripažinti, nė vienas nebuvo taip klaikiai plepus, kaip tas Rožė; Paryžiuje tik provincialas gali turėti tokių pažįstamų, kaip šisai.

— Reikia paskubėti, — pasakė draugė. — Jūs neįsivaizduojate, — kreipėsi ji į Žilį, — kaip aš džiaugiuosi, kad Natali pagaliau Paryžiuje. Tikiuosi, mes dažnai matysimės?

Jos balse nuskambėjo nerimas. Matyt, ji žinojo, už ko ištekėjusi. O ką jai galima prikišti? Viskas logiška: provincija, negraži mergina, pasipainioja paryžietis. Pasielgta logiškai, bet Žilį er-

zino, kad ji nemato skirtumo tarp savo istorijos ir Natali. Tiesa, jos buvo panašiai apsirengusios ir šnekučiavosi kaip dvi mokinukės, — tokio pašnekesio tarp paryžiečių neišgirsi: jos per daug užsiėmusios vyriškiais, kad gaištų laiką su draugėmis. Bet juk Natali graži, joje nieko miesčioniško, ji myli jį. Žilis nusišypsojo:

— Žinoma. Retkarčiais vaikščiosim į vesternus, dėl įvairumo, va kaip.

— O per televizorių šiandien kaip tik rodo vesterną, — sudejavo Rožė. — Kitą kartą, drauguži, mudu liksime namie kaip viengungiai, o žmonas išsiųsime į teatrą žiūrėti dramų. Kaip manot?

Mintis apie šitokį vakarą taip išgąsdino Žilį, kad Natali ėmė nervingai juoktis. Net ir teatre ji patyliukais juokėsi ir patamsyje paėmė jo ranką. Jis įsirausė po jos manto ir padėjo ranką jai ant šlaunies, norėdamas sujaudinti ir paerzinti ją, bet ji jau nebekreipė į jį dėmesio — visa įsitraukė į spektaklį, jis buvo tikrai geras, bet Žilis, suirzęs ir apsunkęs po tų kvailų pietų, beveik nesiklausė. Per pertrauką jie nuėjo, kaip priimta, gerti viskio, ir, kol moterys karštai aptarinėjo pjesę, o Rožė niūriai maukė stiklą po stiklo, Žilis žvalgėsi aplink. Atrodė, kad visi provincialai susitarė susitikti šiame teatre. Čia buvo jaunų porų ir pagyvenusių, po du ar po keturis, moterys, vienos geriau, kitos blogiau pasiūtais skunso ar audinių kailiniais, visi buvo apsirengę išeiginiais rūbais, džiaugėsi būdami čia, postringavo apie autoriaus sumanymą autoritetingu ir dirbtinai laisvu tonu, būdingu prancūzų buržua. Jis gerai žinojo, kad tas pats būna ir per premjeras, tik susirenka elegantiškesnė publika, ir ši įgyta ar įgimta elegancija staiga jam pasidarė labai svarbi. Reikia būti arba snobu, arba komunistu, bet Žilis negalėjo apsispręsti nei vienaip, nei kitaip. Pagaliau, išlenkę neišvengiamą atsisveikinimo taurę niūriame bare prie pat teatro, išsiskyrė. Vairuodamas suremontuotą senąją „simką", Žilis atsargiai ir kiek sadistiškai tylėjo. Pagaliau Natali liūdnai paklausė:

— Tau buvo labai nuobodu, ar ne?

— Visai ne, — atsakė Žilis, — gera pjesė. Gal važiuojam į klubą, išgersim po paskutinę taurelę?

— Žinai, ji buvo labai šauni mergina, — tarė Natali, neatsakiusi į jo klausimą. — Tokia miela, tokia romantiška.

— Ji gana žavi, — pasakė Žilis. — Gaila, kad ištekėjo už to tipo.

— Taip. Labai gaila.

Jis pasuko galvą į ją, nusišypsojo.

— Natali, — pasakė jis, — žinai, aš myliu tave.

Jis ir pats nežinojo, kodėl taip kalba, tiesiog jautė, kad turi tai pasakyti. Natali nieko neatsakė, tik paspaudė jam ranką ant vairo. Jie atvažiavo į klubą.

Dūmai, susijaudinusių balsų šurmulys, pažįstamas budėtojos veidas prie durų paveikė Žilį kaip šviežio oro gūsis. Net keista.

Jie kaipmat susirado laisvą staliuką ir skubiai išgėrė. Žiliui išsyk palengvėjo, pasidarė linksma, jis norėjo apkaušti, kalbėti nesąmones, susimušti su kuo nors dėl juoko, kvailioti. Staiga kitame salės kampe jis pamatė Žaną su nepažįstama kompanija. Žanas jiems mostelėjo ranka, ir Žilis tuoj pat nuėjo pas jį, vesdamasis Natali. Dabar jis bus tarp savų, naktibaldų, degeneratų, alkoholikų, niekam tikusių žmonių. Ir tik priėjęs prie jų staliuko, jis pamate Eloizą. Ji buvo žavi ir ekstravagantiška su odiniu kostiumu labai trumpu sijonuku, visa apsikarsčiusi grandinėlėmis. Ji nusišypsojo jam, nė kiek nesivaržydama, su pritarimu pažvelgė į Natali ir pristatė aukštą kaušteléjusį amerikietį; yra moterų, kurios mėgsta visiems pristatinėti savo oficialius meilužius. Žanas šypsodamasis atsistojo ir pasodino Natali šalia savęs. Dabar ji jam pasakos apie spektaklį, Žanas mėgsta tokius pokalbius, viskas bus gerai. O jis, Žilis, nors trumpam atgaus laisvę. Amerikietis apkabino jį per pečius ir vis mėgino kažką pasakyti, bet per muzikos griausmą nieko nebuvo girdėti.

— Eloiza ir jūs?.. Before? Yes? *

Juokdamasis jis rodė pirštu tai į Eloizą, tai į jį. Žilis suprato, ėmė juoktis.

— Yes, it is me. **

Jis sugavo Natali žvilgsnį, nusišypsojo jai. Tiesą pasakius, jam buvo malonu, kad ji susipažino su Eloiza — šiandien ji puikios formos. Tai net glostė jo savimeilę. Ir jos.

— Tai dėl jo aš tiek kentėjau, — šaukė Eloiza, perrėkdama triukšmą.

— Bad guy, *** — pasakė amerikietis, purtydamas Žilį. — O dabar jūs vienas?

— Ne, — rėkė Žilis, nes muzika dar pagarsėjo, — aš myliu šitą moterį.

— Kurią?

Jis parodė pirštu Natali, ir nors jos veidu šmėkštelėjo siaubas, neatkreipė į tai dėmesio. Ji suprato, apie ką jie kalba, na ir kas? Jis pasakė šauniam mielam vaikinui, kad myli ją. Visai ne iš plepumo, o iš draugiškumo, — šiltas naktinis pokalbis, neturįs jokios reikšmės. Jis išlenkė didelį stiklą škotiško viskio. Po tokio vakaro jis turi teisę atsipalaiduoti, ar ne? Visai pelnytą teisę.

— Tau patiko pjesė? — paklausė Žanas.

— Neapsakomai, — atsakė Žilis, — ne-ap-sa-ko-mai.

Žanas nusijuokė ir atsisuko į Natali. Žiliui buvo labai linksma, jis jautėsi laisvas, neatsakingas, nieko jam neprikiši. Tas nuobodus vakaras baigsis gerai.

— Galėtum pašokdinti mane, — pasakė Eloiza, — prisiminęs gerus senus laikus.

---

* Anksčiau? Taip? *(angl.)*.

** Taip, tai aš *(angl.)*.

*** Netikęs bernas *(angl.)*.

Jis nemokėjo ir nemėgo šokti, bet kas čia toklo? Jis jau išdarinėjo ilgus pa aikštelėje, tarp beveik nejudančių šokėjų. Vyrai nenuleido akių nuo Eloizos, apsirengusios kaip Tarzano draugė.

— Dieve mano, tu vis dar blogai šoki, — piktinosi Eloiza.

Jis tik nusijuokė, užuot atsakęs. Jis atpažino jos kvepalus, jam patiko visos moterys, žymėjusios kaip gairės jo gyvenimą.

— O kaip visa kita? — paklausė ji.

— Tu pasidarei tikra begėdė, — pasakė jis. — Aš juk negaliu tau atsakyti čia.

O kodėl gi ne? Būtų įdomu vėl pamėginti kokį kartą su ta naująja Eloiza. Naujoji Eloiza — puikus žodžių žaismas, jis pasake, bet neatrodė, kad ji būtų supratusi. Natali tuoj pat suprastų, Natali išsilavinusi moteris. Beje, ji kaip tik šmėkštelėjo pro šalį amerikiečio glėbyje; jam šiek tiek kliuvinėjo kojos, o jai, atrodo, buvo tiesiog nuobodu. „Pralinksmėk gi, — pagalvojo su kažkokiu įniršiu Žilis, — pralinksmėk!" Juodu pirmi grįžo į savo vietą, Natali dar šoko su amerikiečiu.

— Tavo draugei, rodos, nelinksma, — pasakė Eloiza.

— Tavo draugužis, matyt, numindė jai kojas, — atsakė Žilis.

— Jis labai mielas, — pasakė Eloiza.

„Prieš porą mėnesių ji nebūtų pasakiusi apie vyrą, kad jis mielas, — pagalvojo Žilis. — Matyt, gyvenant su manimi, jai atrodė, kad vyrai blogi". Staiga jį užplūdo girtas sentimentalumas:

— Pasakyk, kad esi laiminga, Eloiza.

— Prašom, jei tau taip malonu, — šaltai atsakė ji ir nusisuko. Tą akimirką pro jo akis profiliu praplaukė Natali veidas — palenktas, kone skausmingas, ir jis išmaukė dar vieną stiklą. Visos moterys vienodos, niekad jos nebūna laimingos. Ir vis pats lieki kaltas. Jei ko ir verti, tai vien bičiuliai, jis kaip sąmokslininkas mirktelėjo Žanui, kuris jam atsakė tuo pačiu. Grįžo Natali, ir jis atsistojo. Ji neryžtingai pažiūrėjo į jį:

— Tu nepavargai?

Žinoma, dabar jai prireikė namo, kaip tik tada, kai jam pasidarė linksma, kai ėmė darytis linksma!..

— Ne, — pasakė jis. — Einam šokti.

Laimė, tai buvo lėtas fokstrotas, senas lėtas fokstrotas kaip tada, vasarą. Jis iškart prisiminė balių gryname ore netoli Limožo, šitą šokį, kurį plėšte išplėšė iš Natali, kai ėmė jos pavydėti broliui. Ir tuos beprotiškus bučinius vogčia, už medžio... Natali... Ji švelniai lingavo, prisiglaudusi prie jo, jis geidė jos, jis mylėjo ją, savo provincialę, savo mokytą pedantę, savo pamišėlę. Jis pasilenkė, susakė jai tai į ausį, ir ji padėjo galvą jam ant peties. Nebeliko nei draugų, nei buvusios meilužės, nei bendrininkų — liko ji viena.

Paskui, daug vėliau, jie išniro paryčiais į gryną orą, ir Natali teko sėsti prie vairo. Jis vos laikėsi ant kojų, bet visą laiką kalbėjo, stengdamasis išreikšti savo painias ir drąsias mintis. Jis

žino, kas tarp jų atsitiko. Kol jis sirgo, kol ji slaugė jį kaip kūdikį, jis jautėsi tvirtas, susikaupęs, pilnavertis jos meilės dėka. Dabar, kai jis turi ją rūpintis, ją saugoti, jis jaučia savo dviprasmumą, prieštaringumą: dabar jis yra ir ankstesnysis Žilis, ir — Žilis, įsimylėjęs Natali. Jis visa tai kalbėjo, vos apversdamas liežuvį, kol ji guldė jį į lovą, bet ji nepasakė nė žodžio. Rytą, vos išaušus, jį pažadino gėlininkas, nešinas didžiule puokšte gėlių, ir Natali žiovaudama papasakojo, kad amerikietis visą naktį įkalbinėjo ją tekėti už jo.

Šeštas skyrius

Visą dieną Žilis griežė dantį ant Natali. Iš tiesų su ta moterimi jis tikras mulkis. Jis nieko nenusimano apie teatrą, menkai nutuokia apie literatūrą, neturi skonio, o kai pasako kvailystę, kalbėdamas apie dalykus, kurie, jo nuomone, priklauso jo sričiai, ji slapčia padeda jam pasitaisyti. Gali įsivaizduoti, kaip ji juokėsi iš jo meilinimosi Eloizai, vargšelei Eloizai, kurią turtingas meilužis, ir nekvailas, nieko nepasakysi, pasiruošęs tą pačią akimirką mesti dėl Natali. Mat Natali, išsilavinusi, gerų manierų Natali, turi subtilaus moteriško žavesio — amerikietis, kad ir girtas, puikiai tai pajuto. Kai Žilis šį rytą grįžo į kambarį, su idiotiška mina laikydamas puokštę gėlių, Natali prapliupo juoktis, o tik paskui viską paaiškino. Valandėlę jis stovėjo prie lovos murmėdamas: „Štai tau, kad nori, štai tau, kad nori", kol ji juokdamasi paėmė gėles ir atsikėlusi pabučiavo jį.

— O ką tu jam atsakei?

— Kad labai malonu iš jo pusės, bet kad myliu kitą. Pamiršau parodyti tave pirštu, — nerūpestingai užbaigė ji.

— Koks akiplėša, — pasakė Žilis, bandydamas juoktis.

Bet jis buvo įžeistas. Greta jos Žilis niekad nesijaus pilnavertis. Žinoma, ji myli jį, bet pačia savo esybe ji stipresnė. Šmėkštelėjo mintis, kad kaip tik tas jį ir išgelbėjo prieš tris mėnesius, bet jis suko galvą, norėdamas įrodyti priešingai. Gerai pagalvojus, nuo pat jų pažinties pradžios ji visada imdavosi iniciatyvos. Jis padarė vieninteliį dalyką — pagreitino judviejų išvykimą. O ji ir pasirinko jį, ir suviliojo, ir ji kalta, kad jie kartu gyvena. Duotum laisvę — visas jų gyvenimas pakryptų pagal jos valią. Įrodymas — vakar vakaras. Aišku, per du mėnesius tai pirmas kartas, kai jai pavyko įkinkyti jį į jungą, bet gera pradžia — pusė darbo. Buvo įžeistas, dabar pasijuto sukaustytas. Darbas nesisekė, nuotaika buvo bjauri, ir jis nutarė užeiti pas Žildą. Juoba kad grįžęs dar nė karto neaplankė jos, tai nemandagu, be to, Žilda turėjo du didžiulius privalumus: visų pirma, ji visada palaikydavo vyrų pusę, o antra — mokėjo tylėti. Šeštą valandą jis jau buvo pas ją ir, vos įėjęs, prisiminė šiaubingą pavasario vakarą, kurį praleido čia, laukdamas moters, o paskui jos neįšilei-

do. Tai atsitiko „iki Natali", sumojo jis, o apie Natali nereikia kalbėti. Natali — jo paslaptis, jo žmona, žema būtų taukšti apie ją su bet kuo, tai būtų vienas iš nedaugelio dalykų, kurio ji jam, be abejo, niekad neatleistų. Bet jis jau sėdėjo giliame raudonam krėsle, laikydamas rankoje stiklą ledinio viskio, o priešais jį — draugiška ir smalsi moteris, sena buvusių išdaigų bendrininkė. Jis jautėsi kaip atgimęs. Šiaip ar taip, meilės istorija lieka meilės istorija.

— Na, kaip? — paklausė Žilda. — Atrodai puikiai, katinėli. Matyt, esi labai laimingas?

— Labai, — atsainiai patvirtino jis.

Ji visada viską žinojo.

— Tai ko atėjai? — ir ėmė juoktis. — Vyrai ateina pas mane arba meilės, arba paguodos. Tu neatrodai taip jau baisiai įsimylėjęs. Kas yra?

— Viskas labai sudėtinga, — pradėjo jis.

Ir ėmė pasakoti. Kalbėjo ilgai, kiek pakreipdamas faktus savo naudai ir nekęsdamas savęs už tai. Baigė galutinai susigraudinęs.

Ji klausėsi tylėdama, prisimerkusi, rūkydama cigaretę po cigaretės, nutaisiusi, kaip jis sau sakydavo, chiromantės veidą. Kai jis nutilo, ji atsistojo, kiek pavaikščiojo po kambarį, lengvai kraipydama klubus, paskui vėl atsisėdo ir įdėmiai pažiūrėjo į jį. Apskritai, ji buvo gana juokinga, ir jis jau gailėjosi čia atėjęs. Ji pastebėjo pašaipią ugnelę jo akyse ir susierzino:

— Jei teisingai supratau, moteris suvystė tave kaip šiltą vilną, o tu neišmanai, kaip ištrūkti.

Žilis pasipiktino.

— Visai ne, — pasakė jis. — Aš pamiršau svarbiausia. Nepasakiau patiės svarbiausio.

Svarbiausia buvo Natali aistra, kaklo įdubimas, kur įsikniaubęs jis užmigdavo, begalinis Natali švelnumas, nepaprastas jos teisingumas ir visiškas jo pasitikėjimas ja. Visa, ką ta aukštos klasės puskekšė su savo pigiu ištvirkavimu seniai atprato suvokti.

— O kas tas svarbiausia? Kad tu ją įsimylėjęs, ar ką?

Jis jau atsistojo ir, springdamas ar iš pykčio, ar iš gėdos, suvapėjo:

— Aš blogai paaiškinau. Pamiršk, ką sakiau. Atleisk man.

— Kai ji grįš pas savo teisėją, ateisi pas mane, — pasakė ji.— Aš visada namie, tu juk žinai.

„Taip, — pagalvojo jis su neapykanta, — tu visada namie. Visada džiaugiesi savo draugužių padaryta kiaulyste, niekšybe ir visada pasiruošusi patenkinti bet kokią jų užgaidą. Tu iš tų moterų, kurios mano galinčios priversti tave pamiršti viską pasaulyje, vos spėji koją įkelti." Jau prie pat durų atsisuko:

— Ne ji mane suvystė, kaip tu sakai, aš pats prie jos prilipau.

— Tada kitaip reikėjo pasakoti, — tarė juokdamasi Žilda ir uždarė duris.

Lipo laiptais, drebėdamas iš pykčio, nors pats gerai nežinojo, ant ko niršta. Perskriejo Paryžiumi kaip akis išdegęs, pastatė mašiną kur papuolė, bėgte užbėgo laiptais. Bet, priėjęs prie durų, išgirdo Natali juoką ir vyrišką balsą. Giliai įkvėpė oro. Jeigu čia tas amerikietis, duos į snukį, tik į naudą ir jam, ir amerikiečiui, abiem. Užuot atsirakinęs duris savo raktu, jis paskambino, taip jam atrodė kažkaip elegantiškiau. Natali, vis dar juokdamasi, atidarė duris.

— Atspėk, kas pas mus! — pasakė ji.

Svetainės tarpdury stovėjo jos brolis ir šypsojosi. Matyt, Žilio veidas atrodė keistokas, nes Natali paklausė:

— O kas tu manei?

— Nežinau, — pasakė jis. — Sveiki, Pjerai.

— Tu manei, Valteris?

— Valteris?

— Vakarykštis amerikietis. Aš kaip tik pasakoju Pjerui apie jį...

Ir, kvatodama iki ašarų, krito į krėslą. Brolis stovėjo šalia ir taip pat juokėsi, ir Žilis staiga pasijuto laimingas. Jie kaip du vaikai, nuoširdūs ir taurūs, buvo mieli akiai ir kėlė pasitikėjimą. Normalūs žmonės. Vadinasi, dar esama pasaulyje normalių žmonių. Žilis irgi krito į krėslą, pavargęs ir patenkintas. Pagaliau jis namie, šeimoje, dėl savo kvailo charakterio kvailai praleidęs dieną.

— Ar seniai atvažiavote?

— Šį rytą. Turėjau dvi laisvas dienas ir nutariau aplankyti Natali. Jos laiškų man negana.

Tai ji dažnai rašydavo broliui? Nusukusi laiko nuo muziejų? O apskritai ką ji veikia ištisas dienas? Grįžęs jis jai pasakoja, kaip praleidęs dieną, jie pašėlusiai ginčijasi apie politiką, kalbasi apie laikraštį ir draugus, bet nė žodžio apie jos kasdieninį gyvenimą. Tikrai, ji nieko, ničnieko nepasakojo jam apie save, tik apie savo meilę jam. Ką ji galėjo rašyti broliui? „Aš laiminga... man liūdna... Žilis geras... Žilis negeras..." Jis žvilgtelėjo į Pjerą, vildamasis pagauti jo veide tų laiškų pėdsaką, bet nieko neįžiūrėjo. Meilus smalsumas, ir tiek. Ne, ji, matyt, vienodai slapukauja ir su vienu, ir su kitu. Jis pagalvojo apie laiką, praleistą pas Žildą, ir jį apėmė gėda.

— Nieko negeriate, — skubiai pasakė Žilis. — Natali netikusi šeimininkė.

— Natali visur jaučiasi viešnia, — pasakė Pjeras. — Toks jau jos būdas.

Jis šypsojosi. Natali nuėjo į šaldytuvą, ir kurį laiką jie liko vieni.

— Mano sesuo atrodo laiminga, — pasakė Pjeras.

Jis kalbėjo ramiai, bet jo balse skambėjo ta pati grėsmė. Ta

pati kaip Limože, tą atmintiną vakarą. „Tauraus brolio" vaidmuo Žilį erzino.

— Tikiuosi, kad ji ir yra laiminga, — pasakė Žilis.

— Būsiu patenkintas apsirikęs, — taikiai tarė šis. — O Limože be jos labai liūdna.

— Labai gaila, — pasakė Žilis, — bet lygiai taip pat man būtų Paryžiuje.

— Tai svarbiausia. Tiesą pasakius, tą aš ir norėjau išgirsti.

— Ar ji jums neparašė?

Pjeras ėmė juoktis:

— Natali niekad nekalba apie savo jausmus. Turėtumėt žinoti.

Ji grįžo, nevikriai laikydama rankose padėklą, ir Pjeras kaipmat šoko prie jos pagelbėti. Taip, visą gyvenimą ji buvo globojama, mylima, ir Žilis su savo išlepinto vaiko nervingumu tikriausiai dažnai kėlė jai baimę. Jos ir brolio santykiuose jautei abipusį supratimą, abipusį prieraišumą, daugybę prisiminimų apie tai, ką gero jie davė vienas kitam, ką gero gavo vienas iš kito, šiaip sau, vien iš meilės, ir staiga Žiliui kilo noras, kad ir jo gyvenime būtų taip buvę. Bet su seserimi jį siejo kiek juokingas ir vienpusiškas ryšys, o jo santykiai su kitomis moterimis buvo panašūs į slogias ir liūdnas dvikovas su trumpomis laimės akimirkomis; jos visuomet baigdavosi pergale, kuri mažai kuo skyrėsi nuo pralaimėjimo, ar tiesiog pralaimėjimu. Jis buvo pavargęs, dar neatsigavęs po vakarykščio persigėrimo, nemielas pats sau.

— Kodėl jums nepavakarieniavus dviese? — paklausė jis. — Jausitės laisviau. O aš anksčiau atsigulsiu. Visai sukežau po vakarykščio persigėrimo.

Jis laukė prieštaravimų, bet Natali apsidžiaugė:

— Tau nebus liūdna? Mes su Pjeru taip seniai nesimatėm...

— Tikrai? — paklausė Pjeras.

„Vargšė Natali, — mąstė Žilis, — tu visai atpratai nuo padorių žmonių. Tiesą pasakius, ką tu apskritai čia matei? Smukusį Nikola, Žaną, kuris tau pavydi manęs, nelaimingą draugę, kuri gali įvaryti nuobodulį, o nuo aštuonių vakaro iki pat ryto mane, pasigailėtiną būtybę, kurią taip neprotingai pamilai." Jis papurtė galvą.

— Ne, nė kiek. Vakarieniaukit be manęs. Jeigu nemiegosiu, kai grįšit, išgersim liepžiedžių arbatos.

Kai jie išėjo, Žilis įsijungė televizorių, bet greit išjungė, suvalgė gabaliuką kumpio, nenueidamas nuo šaldytuvo, ir atsigulė. Turėjo po ranka nuostabų detektyvą, didelį butelį mineralinio vandens, cigarečių, o per radiją transliavo puikų koncertą. Vienatvė irgi turi savo pliusų. Iš esmės, jis visada buvo vienišas, geras senas vienišas vilkas ir, sugraudintas tokio savo paveikslo, užmigo neužgesinęs šviesos.

Laikas ėjo, ir Natali nutarė pradėti dirbti. Ji pasakė Žiliui, kad rado labai gerą vietą turistiniame biure ir, atrodo, su neblogu atlyginimu, tai padės suvesti galus su galais, — mėnesio pabaigoje jiems paprastai būdavo striuka. Iš pradžių Žilis nusijuokė: jam buvo nemalonu, kad ji įsidarbino be jo pagalbos, bet ir linksma — Natali prie kontoros stalo!

— Ar jau aplankei visus muziejus? Kas tau užėjo?

— Ištisą dieną nieko neveikiu, — atsakė ji. — Galima išprotėti.

— O ką veikei Limože?

— Limože buvau užsiėmusi labdarybe, — ramiai atsakė Natali.

Jis ėmė kvatoti. Ta moteris tikra beprotė.

— Suprantu, tai atrodo kvaila, — pasakė ji, — bet, žinai, daugeliui žmonių pagelbėjau...

— Tik pamanykit! — tarė jis, — tu — labdaringa poniutė!.. Visus popiečius praleisdavai mano lovoj.

— Vasarą, — atsakė ji. — O vargšams sunkiausias metų laikas — žiema.

Jis apstulbo.

— Vadinasi, jeigu būčiau atvažiavęs pas seserį žiemą, mes nebūtume susitikę?

Ji sutriko, paraudo.

— Būtume, — pasakė ji. — Ne tai svarbu. Tame biure labai maloni aplinka, direktorius — žavingas žmogus, Pjero draugas. Ir žinai, kaip įdomu ruošti maršrutus turistams? Aš juos siųsiu į Peru, į Indiją, į Niujorką...

— Jei žadi dirbti dėl materialinių sumetimų, tai idiotizmas,— pasakė jis. — Galėtume mažiau švaistyti, ir tiek.

Aišku, švaistė jis, o ne ji, ir dar pats nežinojo kam. Draugai, barai, taksi — pinigai slyste slydo iš rankų. O kad Natali galėjo kažkur buvoti ir dailiai rengtis — ne Žilio nuopelnas: ji kas mėnesį gaudavo iš Limožo šimtą tūkstančių frankų senos šeimyninės rentos. O Žilis dar nupirko jai kalėdoms nuostabią senovišką sagę, už kurią niekaip negalėjo išsimokėti. Ne, ta mintis visai nebloga, bet Žilį kažkodėl ji baisiai erzino.

— Visai ne dėl materialinių sumetimų, — pasakė ji, — o todėl, kad man patinka. Bet jei tu nenori, aš atsisakysiu.

— Elkis, kaip išmanai, — atsakė jis. — Beje, jei jau kalbam apie keliones, kada grįžta gėlininkas?

Mat vargšelis Valteris niekaip neatsikabino. Jis apipildavo Natali rožėmis — štai kodėl Žilis jį taip pravardžiavo — ir meiliais laiškais. Jam teko išvykti į kelionę, ir iš visur jis siuntinėjo švelnius atvirukus, ramiai, kaip žmogus, nutaręs laukti kad ir trisdešimt metų; tai ir juokino Žilį, ir pykino — priklausomai nuo nuotaikos. Natali buvo sujaudinta ir, kaip paprastai, nė nemanė

šito slėpti, — Žilis galėjo būti ramus, bet tai kliudė jiems drauge pasijuokti iš amerikiečio. Ji pareiškė, kad joks didelis jausmas nėra juokingas. Apie tai ji daug kalbėjo su Garnjė, kurį kartą Žilis jai pristatė, — šis vis dar laukė išeinant iš kalėjimo savo berniuko. Garnjė kuo toliau, tuo daugiau savo darbo kraudavo ant Žilio pečių, ir jis ne kartą, grįžęs namo, rasdavo juodu prie židinio, įsitraukusius į pokalbį. Vis dėlto, koks keistas Natali skonis! Jai įdomu ir linksma su impotentu Nikola ir pederastu Garnjė, o inteligentiško Žano draugija ją aiškiai slegia. „Tu nesupranti, — prieštaravo ji, kai Žilis imdavo kalbėti apie tai, — man patinka jų nenusakomas tyrumas." O jis traukydavo pečiais, jo supratimu, Nikola ir Garnjė — viena nuobodybė, bet jau geriau jie negu gėlininkas amerikietis.

Taigi Natali pradėjo dirbti ir vakare dažnai užvažiuodavo į redakciją paimti Žilio. Pasaulis vis labiau ėjo iš proto, tarp atsakingų laikraščio darbuotojų įsiliepsnodavo vis karštesni ginčai, ir Natali tekdavo valandą kitą laukti Žilio apačioj, bare. Ji, žinoma, jam niekad neprikaišiojo, net užjautė, bet mintis, kad ji laukia jo apačioje, baisiai nuobodžiaudama, kankino Žilį. Pagaliau juodu nutarė laukti vienas kito namie. Ir štai vieną vakarą jis negrįžo.

Diena buvo siaubinga. Tas Toma, šlykštusis Toma peržengė visas elementaraus padorumo ribas. Fermonas išsikvietė Žilį ir gerokai išvelėjo kailį: matote, jo straipsniai per daug „akademiški", juose nejunti sensacijos, kuri patinka „skaitytojui". Įdomu, kas jis, tas nepaprastasis skaitytojas, apie kurį Žiliui išūžė ausis, kas jis, tas nežinomasis kareivis, stovintis kvailybės sargyboje, pasisuktų jis Žiliui po ranka — vargu ar išneštų sveiką kailį.

— Skaitytojui, — kalbėjo Fermonas, — reikia, žinoma, teikti objektyvią informaciją, bet tema turi jį sujaudinti, net sukrėsti.

— Ar jums neatrodo, kad jau patys faktai sukrečia skaitytoją? — ironiškai paklausė Žilis. — Kur pažiūrėsi — karai, kur...

— Karas sukrečia skaitytoją tik tada, kai liečia jį tiesiogiai.

— Jį ir liečia tiesiogiai, — susierzinęs pasakė Žilis. — Gal norite, kad aš jiems duočiau kareivių verbavimo Vietnamui kontoros adresą? Argi skaičiai nėra pakankamai iškalbingi?

— O jūs nesate iškalbingas.

Trumpai tariant, Žilis įniršęs išėjo iš Fermono kabineto, priverstas iš naujo perrašyti straipsnį, nors buvo jau šešios. Pamatęs Garnjė, paprašė, kad šis įspėtų Natali ir, jei gali, nusivestų ją vakarieniauti. Garnjė mielai sutiko, o Žilis liko vienas savo kabinete ir sėdo prie mašinėlės, bet daugiau galvojo, deja, po laiko, apie replikas, kuriomis galėjo atsikirsti Fermonui negu apie straipsnį. Redakcija buvo tuščia, jis slampinėjo po kambarius, o mintis apie straipsnį vertė vemti. Jis užsuko pas Žaną, susirado škotiško viskio butelį, kliustelėjo gerą gurkšnį, bet tai

nieko nepadėjo. Tas laikraštis jam įkyrėjo iki gyvo kaulo, jis niekad nieko nepasieks, prakiurksos čia visą savo gyvenimą, o tas pakvaišėlis Fermonas kuo toliau, tuo labiau jį ės. Jis pasens, Natali taps miesčione, jie galbūt susituoks, galbūt turės vaikų, nusipirks mašiną, nedidelę jaukią fermą su televizoriumi. Ir dar gerai, jeigu taip bus. Siaubinga. Jis, Žilis, linkęs į kraštutinumus, mėgstantis pakeliauti, jis, šaunusis Žilis, žlugdo savo gyvenimą per šefą ir meilužę, o tie dar juo nepatenkinti... Tai va, jis nebenori nei kad jį smerktų, nei kad jam atleistų, gana to jungo — ir profesijos, ir meilės. Jis nori būti vienišas ir laisvas kaip anksčiau. Vienišas ir laisvas kaip šunėkas, šitoks jis ir buvo. Dabar jis maukė tiesiai iš butelio, gardžiuodamasis savo pykčiu. Aha, vadinasi, jie mano, kad jis sėdi ir taiso savo rašinį kaip mokinukas, paliktas po pamokų? Aha, jie mano, kad jis grįš namo pas savo ištikimą ir taurią meilužę? Gerai, jis jiems dar parodys. Jis užsimetė lietpaltį ir išėjo palikęs neužgesintas šviesas. Sąskaitą apmokės tas nepaprastasis skaitytojas.

Jis atsibudo vidurdienį nepažįstamoje, tiksliau, per daug gerai pažįstamoje lovoje — viešnamyje. Šalia jo knarkė stora brunetė. Jis miglotai prisiminė naktinius Monmartro barus, peštynes, policininko snukį; ačiū Dievui, jis siautėjo dešiniajame Senos krante. Jam net galvos neskaudėjo, tik mirtinai troškino. Jis atsikėlė, išgėrė kokį litrą vandens tiesiai iš čiaupo prie emaliuotos kriauklės, kuri žaviai puošė kambarį. Paskui nuėjo prie lango: kažkokia nematyta gatvelė. Jis tylutėliai sudejavo. Ko jis čia prikrėtė? Jis papurtė merginą, ji kažką burbtelėjo, pabudo ir pasižiūrėjo į jį beveik su tokia pat nuostaba, kaip ir jis. Merga buvo bjauri kaip reta.

— A, tai tu, — pasakė ji. — Na ir prisipliaupei.

— Kur mes?

— Netoli Bulvarų. Tu skolingas man penkis tūkstančius, vaikuti.

— O ką aš išdarinėjau?

— Nežinau. Tu man užkibai apie pusę šešių. Paguldžiau, ir pūtei sau į akį. O kas buvo anksčiau — nežinau.

Jis greitai apsirengė. Padėjo ant lovos banknotą ir nuėjo prie durų.

— Iki pasimatymo, drauguži, — pasakė ji.

— Iki pasimatymo.

Jis ėjo Italų bulvaru, skaisčiai švietė saulė. Natali, Natali, kur dabar Natali? Gal savo biure? Ne, tikriausiai pusryčiauja kur nors netoliese, kaip paprastai. Jis paėmė taksi. Galvoje tuščia kaip išsluota. Jam reikėjo trūkst, plyšt pamatyti ją. Bet biuras buvo uždarytas, o gretimame restoranėlyje jos nerado. Jis išsigando. Vėl sėdo į taksi ir dėl visa ko pasakė namų adresą. Tyliai atsirakino duris ir apmirė tarpdury: Natali sėdėjo krėsle ir atrodė visiškai rami. Jam pasivaideno, kad kartojasi sena kaip

pasaulis ir tokia pat kvaila scena — vyras palaidūnas grįžta namo po naktinio lėbavimo.

— Aš nusigėriau, — pasakė jis.

Ji nieko neatsakė. Jai po akimis buvo tamsūs ratilai. Kažin, kiek jai metų? Vilkėjo juoda suknute su jo dovanota sage, matyt, taip ir prasėdėjo visą naktį nejudėdama.

— Buvau užsukęs į biurą, — tarė jis. — Tavęs nebuvo. Man labai nemalonu, Natali. Tu jaudinaisi?

Tai, ką jis kalbėjo, buvo kvaila, bet ką gi jis galėjo pasakyti? Dabar jam tarsi palengvėjo. Jis suprato, kad visą laiką, kol važiavo taksi, bijojo vieno — kad jos neberas. Bet ji čia. Ir net, sakytum, šypsosi.

— Jaudinausi? — paklausė ji. — Ko?

Jis priėjo prie jos, ir tada ji atsistojo, pažiūrėjo tiesiai jam į akis, smalsiai, net susidomėjusi. Paskui du kartus trenkė jam per veidą. O po to nuėjo į virtuvę.

— Išvirsiu kavos, — ramiai pasakė ji.

Žilis nė nekrustelėjo. Jis visiškai nieko nejautė, tik degė skruostai: Natali ranka buvo sunki. Paskui jis nuėjo į virtuvę ir atsirėmė į durų staktą. Ji labai atidžiai sekė, kada užvirs vanduo.

— Garnjė prasėdėjo su manim iki trijų, — tęsė ji tokiu pat ramiu balsu. — Jis skambino į redakciją, paskui į klubą. Tavęs niekur nebuvo. Tada jis paskambino Žanui, ir tas pasakė, kad tokie dalykai tau ne pirmiena. Jam visa tai pasirodė gana juokinga, todėl mes ir nusiraminom.

Jos balse girdėjosi žiauri ironija.

— O kadangi Žanas nežinojo, kad aš klausau per kitą ragelį, jis pasakė Garnjė, kad šis patartų man priprasti prie tokių dalykų. Kad tai man pravers.

— Liaukis, — pasakė Žilis.

— Aš stengiuosi išdėstyti per dvi minutes tai, kas man užėmė dvylika valandų. Ne taip jau piktnaudžiauju tavo laiku.

— Kiekvienam gali pasitaikyti nusigerti kartą kitą.

— O tas kiekvienas gali paskambinti ir pasakyti: „Aš geriu, ramiai miegok". Bet juk tai būtų sugadinę tau visą malonumą.

„Tikriausiai taip ir yra, — pagalvojo Žilis. — Dėl to ir šėliojau šią naktį, kad kaltas."

— Štai kava, — pasakė ji. — Turi viską, ko norėjai: prakvailiojai naktį, meilužė ištaisė sceną, gavai porą antausių, puoduką kavos. Ko dar trūksta tavo portretui — foto robotui? — Na, einu į biurą.

Skubiai užsimetė paltą ir išėjo. Valandėlę Žilis stovėjo sutrikęs, paskui išgėrė kavą, išskleidė laikraštį. Bet skaityti negalėjo. Vadinasi, jis nesukėlė nei pavydo, nei pykčio. Iš pradžių ji susirūpino, o paskui pajuto jam panieką. Suskambėjo telefonas, ir Žilis puolė prie aparato. Gal ji gailisi, kad buvo tokia rūsti?

— Na, drauguži, — pasigirdo Žano balsas, — vėl imiesi savo kvailysčių?

— Taip, — atsakė Žilis.

— Tu vienas?

— Taip.

Žanas kalbėjo linksmai, kaip bendrininkas. Bet Žilį kažkas prilaikė, kliudė nusiristi į tą liūną, kur stūmė jį Žano balsas.

— O kaip namuose? Smarkiai gavai į kailį?

— Du antausius, — atsakė Žilis ir, kai Žanas ėmė juoktis, suprato, kad vis dėlto nusirito.

Aštuntas skyrius

Dabar jau buvo aišku, kad tarp jųdviejų kažkas įvyko. Jis tik nežinojo kas... Gal jis tikėjosi pavydo scenos, gal, pats to nesuvokdamas, laukė iš jos kokio žemo ar niekingo poelgio, kuris juos sulygintų. Nejaugi naktinės išgertuvės, — na, kas čia tokio, jis buvo taip susierzinęs, — atskleidė jų abiejų esmę ir parodė, kad Natali stovi aukščiau už jį? O gal tas nesutarimas buvo neišvengiamas mokestis už pusmetį bendro gyvenimo? Ar tikrai Natali geresnė už jį? Ar gali būti vienas geresnis už kitą meilės santykiuose, tai yra tokiuose santykiuose, kur dominuoja ne moralė, o emocijos? Šiaip ar taip, dabar ji juokėsi daug rečiau, sulyso, ir jų grynai fiziniame artume atsirado savotiško agresyvumo, įsiūčio, tarsi kiekvienas iš jų norėjo su kaupu patenkinti kito aistrą ir pajungti jį sau, tarsi pats pasitenkinimas nebebuvo ta stebuklinga dovana, kaip anksčiau, o meilės įrodymas. Bet kokią gi prasmę turėjo tie šūksniai, tos dejonės, tie virpuliai? Kokią prasmę turėjo dviejų vargšių būtybių, kurias traukė viena prie kitos, glamonės, kai Natali kartais taip įdėmiai pažvelgdavo, ir Žilis nusukdavo akis į šalį. Jie nieko negalėjo padaryti: jų kūnai traukė vienas kitą, bet šito pasirodė negana, jų artumas teikė vien pasitenkinimą ir nieko daugiau. Dar niekad Žilio nebuvo apėmusi tokia aistra, ir dar niekad jo meilė nebuvo tokia bedžiaugsmė.

Atėjo diena, kai Natali gavo išvykti į Limožą. Teta Matilda, ta, kuri siuntinėjo kas mėnesį po šimtą tūkstančių frankų, buvo prie mirties ir šaukėsi jos. Susitarė, kad Natali ten pabus savaitę, apsistos pas Pjerą ir kuo greičiausiai grįš. Žilis ją nuvežė į stotį, į tą pačią Austerlico stotį, iš kurios jis prieš aštuonetą mėnesių išvažiavo barsiai nelaimingas, paskui grįžo, dar nežinodamas, kad įsimylėjęs, vėl išvažiavo, suvokęs, kad myli, ir grįžo, tvirtai sujungęs savo likimą su Natali. Dabar jis galvojo apie visus tuos keturis keleivius ir nežinojo, kuriuo iš jų dabar norėtų būti. Ne, žinojo — jis norėjo būti tuo įsimylėjusiu Žiliu, kuris gegužės mėnesį dar suvokęs savo meilę, bet dar nesuprasdamas, kas jo lau-

kia, žiūrėjo per vagono langą, kaip teka Luara, skrieja priemiesčiai, plaukia debesys, tuo Žiliu, kuriam naktinė kelionė buvo pilna stebuklingų netikėtumų, ir pats didžiausias iš jų — Natali, pabėgusi iš vaišių ir laukianti jo perone. Kaip ji tada puolė prie jo! Žiliui patiko jų meilės istorija, nors ne visada patikdavo jų bendras gyvenimas. Jam patiko ir tas liesas, liūdnas, nelaimingas vaikinas, tas kankinys, koks tada jis buvo, patiko ir ta aistringa, veržli, neturinti saiko ir taip gerai išauklėta moteris, kuri staiga jį įsimylėjo. O, Limuzeno pievos ir įkaitusi saulėje žolė, ir permatomas upės dugnas, ir Natali delnas ant jo pakaušio, ir ta niūri landynė, kur jie atsidavė vienas kitam pirmą kartą, ir smuklės šeimininko žvilgsnis, ir tvankus kambarys po įkaitusiu stogu, ir Florano kokteiliai!.. Bet kodėl gi dabar jie slankioja po peroną sutrikę, kaip benamiai šunes, galvodami, ką čia pasakius vienas kitam, žvilgčiodami tai į savo, tai į stoties laikrodžius, pirkinėdami kvailus žurnalus? Kas atsitiko? Jis žiūrėjo į tiesų Natali profilį, prisiminė, kaip jie gyveno Paryžiuje tuos tris mėnesius, ir nesuprato pats savęs. Jis visai nenorėjo, kad ji išvažiuotų, bet jeigu dėl kokių neįtikėtinų priežasčių kelyje kur nors prie Orleano kas nors atsitiktų ir jai tektų grįžti atgal, jis tiesiog pasiustų. Tą dieną Žilis rengėsi vakarieniauti su Žanu ir bičiuliais, perspektyva nebuvo patraukli, tiksliau, nebuvo nieko, kas trauktų jį labiau negu ta moteris, ir vis dėlto dabar jis norėjo, kad ji išvažiuotų, kad greičiau pajudėtų traukinys. Tarsi būtų išsikraustęs iš proto. Jame gyvena vargšas beprotis, kuriam užvis brangiausia jo laisvė, niekinga, niekam nereikalinga laisvė.

Ilgu bučiniu atsisveikino su Natali, nulydėjo ją akimis vagono koridoriumi. Prieš jį plytėjo miestas, didžiulis, suskilinėjęs kaip Ménulio paveikslius fotografijoje, — išdžiūvęs ir pilnas šviesos miestas, jo miestas. Taip, Natali neklysta, sakydama, kad jis puikiai prisitaikęs prie savo laiko.

„Tiesą pasakius, tik tai tu ir mėgsti, — kalbėjo ji. — Teigi, kad nekenti beprasmiškų kvailysčių, kurios būdingos mūsų amžiui, melo ir prievartos. Bet mūsų amžiuje tu — kaip žuvis vandeny, puikiausiai plaukioji, žinoma, prieš tėkmę, bet baisiai vikriai. Tu išsijungi televizorių, išsijungi radiją, bet tik todėl, kad tau patinka juos išjungti. Tuo tu išsiskiri iš kitų."

„O tu? — klausdavo jis. — Kokiame amžiuje tu norėtum gyventi?"

„Aš? Tokiame, kuriuo galėčiau žavėtis", — atsakydavo ji.

Žavėtis?.. Moteriai nedera kalbėti tokių dalykų. Moteriai užtektų žavėtis vyru, su kuriuo gyvena, ir tada jai nekiltų vaikiškų svajonių.

Po kiek laiko jis nuėjo pas draugus; tie triumfavo, stengėsi šito neparodyti, suprantama, bet triumfavo, — taip paprastai sutinkamas ištrūkęs laisvėn draugas. „O! Štai ir Žilis!" — šūktelėjo

kažkuris, ir visi ėmė juoktis, kai jis kvailiodamas nusilenkė prispaudęs ranką prie širdies. Žinoma, jie niekad nebūtų pasakę tokiu tonu: „O! Štai ir Žilis su Natali!" Bet argi gali pykti už tai? Malonumų ieškančių žmonių įpročiai labai stiprūs, o juk jis taip ilgai, gerus penkiolika metų, vaidino vienišą. Tiesa, tą vienišąjį paprastai lydėdavo viena ar kita moteris, bet tai buvo moteris, kurią galėjai palikti klube prie kieno nors staliuko ar su bičiuliu, žodžiu, Eloizos tipo moteris: ji visus pažinojo, ir jis galėdavo bet kada ją palikti, tikras, kad prie jos staliuko prisės koks nors vyrukas ar jos draugė. Tik dabar jo gyvenime buvo Natali, kuri šiuo metu tikriausiai jau privažiavo Orleaną.

Jis ramiai praleido vakarą, mažai gėrė, namo grįžo vienas, po dvylikos. Turėjo užsirašęs Pjero telefoną ir, parėjęs namo, paskambino. Ragelį tuoj pat pakėlė Natali, ir Žilis meiliai atraportavo, kad jis namie, klauso Mocarto, kad be jos lova jam per plati. Jis, žinoma, kiek pagražino, pats žavėdamasis savo pavyzdingu elgesiu.

— Aš baisiai ilgai važiavau, — pasakė Natali, — nemėgstu šito kelio. Kaip tu jautiesi? Gerai?

Jos balsas skambėjo kažkur toli, blogai girdėjosi, Žilio kalba buvo nesklandi. Jeigu būtų prikrėtęs kvailysčių, tikrai turėtų apie ką pasikalbėti su ja. Būtinybė meluoti gimdo išradingumą, žadina vaizduotę.

— Einu gulti, — pareiškė jis. — Rytoj daug darbo. Galvoju apie tave, pati žinai.

— Aš irgi. Labos nakties, brangusis.

Ji padėjo ragelį.

Jie kalbėjosi taip, tarsi būtų vedę gerą dešimtį metų. Žiovaudamas nusirišo kaklaraištį, pasižiūrėjo į veidrodį. Va dabar jis išsities, kaip ir pridera, lovoje, pasiklausys, kaip ir pridera, geros muzikos, tokiu paros metu visiškai nesunku, — jis kiek užbėgo už akių, sakydamas Natali, kad klauso Mocarto, o paskui užmigs kaip kūdikis; rytoj atsibus gerai išsimiegojęs, dirbs kaip apsėstas ir lauks, kadą grįš jo puikioji mylimoji. Bet iš veidrodžio į jį žiūrėjo jo paties atvaizdas, ir tas kitas Žilis, priešais jį šypsojosi, — taip, tikrai, Žilis matė save šypsantį. Jis pasičiupo striukę, ir, trenkęs durimis, išdūmė iš namų.

— Mes taip ir manėm!..

Jis vėl buvo klube. Žanas juokėsi: Žiliui buvo taip gera su draugais, tikrais ar tariamais, — nesvarbu, bet linksmais, visada pasiruošusiais bet kam, su draugais, kuriuos jis visiškai buvo užmiršęs dėl moters. Negražu iš jo pusės; dvasinė tų žmonių būsena nepastovi, nedera praleidinėti vakarinių pamokų — tai demoralizuoja. Jis pasilenkė prie Žano:

— Aš tikrai norėjau likti namie, bet staiga supratau, kad neužmigsiu. Nemėgstu miegoti vienas.

— Tikriausiai tai nesunku sutvarkyti, — pasakė Žano bičiulė.

Šį vakarą ji tokia vulgari!.. Žiliui ji ir anksčiau atrodė pokvailė, bet niekad nebuvo vulgari. Žanas nė nemirktelėjo, ir Žilis nusprendė, kad jo draugas jau velniaižin ką galvoja, — kad Natali jam įkalė gero ir blogo tono supratimą, o tai baisiai nemalonu.

— Žinoma, o kam gi būtų pupytė Katrina, — pasakė jis.

Katrina — gundanti blondinė, ji jau seniai neslepia, kad Žilis jai patinka. Va, kaip tik ji eina pro šalį.

— Su ja nepatariu, — pasakė Žanas. — Ji plepi kaip šarka, Natali viską sužinos.

Kalba su juo kaip su mokinuku, pabėgusiu iš pamokų. O dar neaišku, ką jis nori tuo pasakyti: ar apdrausti Natali nuo sielvarto, ar pabrėžti Žilio priklausomybę.

— Aš jau išaugau iš vaiko amžiaus, — dėl visa ko burbtelėjo jis. — Ir dėl kažkokios Katrinos mūsų santykiai su Natali tikrai nepasikeis.

— Nesu tuo tikras, — taikiai atsakė Žanas. — Tavo Natali — moteris su charakteriu.

Ir jo veide pasirodė lipšni šypsena. Žilis dėbtelėjo į jį inkvizitoriaus žvilgsniu, bet nieko neįžiūrėjo, kaip paprastai neįžiūrima jokiais inkvizitoriškais žvilgsniais. Tik atsitiktinis žvilgsnis gali ką nors išaiškinti. Žilio nuotaika visai subjuro. Kai Natali buvo šalia, jis jautėsi kaip sugautas, o dabar, kai jos nėra, jam, galima sakyti, dar blogiau. Matyt, tokiais atvejais ir sakoma — susigadino sau gyvenimą. Kiekviename draugų žvilgsnyje, kiekviename žodyje Žilis įžiūrėjo panieką: „nelaimingas įsimylėjėlis, kuris šį vakarą kankinasi vienas" arba „vargšelis, kurį meilužė laiko po padu ir kuriam prireikė pasilakstyti". Abu tie vaidmenys — ne jam. Jeigu jis visą vakarą sėdės prie staliuko, liūdnai atrodys; jeigu staiga puls čia pat, klubė, prie Katrinos, pažemins ir Natali, ir savę patį. Jis atsiduso ir paprašė sąskaitos. Tik susigadino valandą gyvenimo.

Devintas skyrius

Ne, susigadino ne tik valandą. Tuo galutinai įsitikino kitą rytą, kai, vos prabudęs, paskambino Natali.

— Aš vakar pamiršau tau priminti, kad pasiimtum iš valyklos savo mėlynąjį kostiumą, jis jau išvalytas, — pasakė ji. — Paskambinau dar kartą, bet tu nepriėjai prie telefono.

Kaipgi prieis — pavyzdingasis vaikutis, padėjęs rageli, nieko nelaukęs spruko iš namų. Beje, išsprukęs nieko nepešė, bet argi ji dabar patikės? Ir tiesa, ir melas susivienijo prieš jį. O kalbėdamas su ja, jis tikrai manė, kad liks namie.

— Aš tuoj pat supratau, kad panorai pasimatyti su draugais, — kalbėjo Natali. — Bet kodėl dumei man akis? Nejaugi aš

tau tokia sunki našta? Kodėl kalbėjai apie mūsų namus, per plačią lovą, apie muziką? Kodėl, Žili?

— Aš tikrai norėjau likti namie, kai skambinau tau, — atsakė jis. — O paskui nutariau eiti į klubą.

— Tą pačią akimirką?

Jo žodžiai nuskambėjo dirbtinai, tiesa dažniausiai skamba dirbtinai, jis nieko negalėjo padaryti. Bet aiškino toliau:

— Klube išgėriau su Žanu ir po valandos buvau namie.

„Negana, kad dėl jos nelindai prie žaviosios Katrinos, negana, kad elgeisi kaip angelas, vis tiek suteikei jai skausmo, ir dar ji galvoja, kad meluoji." Padėtis be išeities! Jis duso iš pykčio, bet suprato ją: kad ir koks buvo doras, jį sugavo meluojant.

— Ne taip jau svarbu, ką tu padarei ir ko nepadarei. Svarbu, ką pasakei, ką manei turįs pasakyti.

Jis atsiduso, užsidegė cigaretę, persibraukė ranka per plaukus.

— Paskui viską paaiškinsiu, — pasakė jis. — Kaip teta?

— Labai silpna. Vargu ar beištemps dieną kitą. Dabar kaip tik su Pjeru važiuojame pas ją.

Teisingai, juk ji gyvena pas Pjerą, ir jis tikriausiai girdėjo, kaip jo sesuo vakar pakelia ragelį, švelniai kalbasi, paskui šūkteli: „Oi, valykla!" — ir pati paskambina ir, nesulaukusi atsakymo, atsuka į jį nepaprastai ramų veidą. Mes dažnai skaudžiai žeidžiame žmones ne tiek suteikdami skausmo jiems patiems, kiek pažemindami juos artimųjų akyse. Nes tada išdidumas verčia juos meluoti, kažką išsigalvoti, fantazuoti, lyg pamiršus, kad po ranka telefonas. Jeigu Natali būtų buvusi viena, ji tikriausiai būtų skambinusi kas pusvalandį ir netrukus būtų prisiskambinusi. Ak, vis dėlto kaip kvailai sutvarkytas gyvenimas!

— Natali, — pasakė jis, — aš myliu tave.

— Aš irgi, — atsakė ji, bet jos balsas nuskambėjo liūdnai, lyg ji būtų romiai sutikusi su neginčijama tiesa.

Ir padėjo ragelį. Po savaitės jis jai viską paaiškins, jis laikys ją savo glėbyje, glaus prie savęs šiltą, aistringą Natali kūną, pamirš išdidžiai santūrų jos veidą ir tas kvailai nykias frazes, kurias jie sakė viens kitam per telefoną. O visi kiti, — jis tiksliai nežinojo, kas tie „kiti", tiesiog jo vaizduotėje iškilo piktai zirziantis paryžiečių spiečius, — dar pamatys. Tiksliau, nieko nepamatys. Visų pirma, jie ištisą savaitę nematys Žilio Lantjė, o paskui, kai grįš Natali, visiškai nebematys jų abiejų. Jie sėdės namie arba vaikščios po teatrus, jei ji taip mėgsta teatrą, arba į koncertus, jei ji taip mėgsta muziką. Žinoma, jam maloniau klausytis geros plokštelės, atsigulus ant kilimo, bet jei reikia, tai reikia, jis viską darys taip, kaip norį Natali. Atkutęs nuo tų minčių, niūniuodamas atsistojo, kone anksčiau laiko nuėjo į redakciją ir visą dieną stropiai dirbo. Ir tiesiog apstulbo, kai trečią valandą nakties apsižiūrėjo, kad sėdi klube ir ginčijasi su anglu žurnalistu apie rasinę diskriminaciją Amerikoje.

Ji atvažiavo vienuoliktą valandą vakaro į jų numylėtą Pietvakarių stotį po dešimties dienų. Perone juos supo linksma provincialių minia; jos buvo apsirengusios kaip ir Natali: sijonas — kiek ilgesnis nei reikalauja mada, ant galvos — šilkinė skarytė, rankoje — lagaminėlis. Be išdidžiai iškeltos galvos, o geriau įsižiūrėjus — grožio, niekas jos neišskyrė nuo kitų. Jis turėjo moterų, kurių šuniukus kaip gėlių puokštes nešiojo grumai, tuomet jam tai visai nepatiko. Bet šioje pilkoje ir liūdnoje stotyje (lijo), jis būtų norėjęs, kad jo meilužė pasirodytų ekstravagantiška, sušvistų vaiskiomis spalvomis, blyksteltų kaip ryški liepsna. Jis stipriai ją apkabino, pabučiavo. Ji dėvėjo gedulą. Po akimis buvo tamsūs ratilai. Koks jis vis dėlto idiotas!

— Ak, tai tu! — pasakė ji ir apmirė prisiglaudusi prie jo.

Į juos žiūrėjo, ir jam pasidarė truputį nejauku: juk jie ne dvylikamečiai, kad taip atvirai, stotyje, rodytų savo jausmus. Jis bandė pajuokauti:

— O kas gi kitas, tavo nuomone, galėtų būti?

— Tu, — atsakė ji. — Tiktai tu.

Ji atlošė galvą, ir jis įdėmiai pasižiūrėjo į ją. Jam pasirodė, kad jos veidas kiek patinęs, kad ji nerūpestingai pasidažiusi, ta apžiūra jam atrodė visiškai natūrali, kaip ir jos grįžimas pas jį. Jis atvažiavo į stotį pasitikti meilužės, beveik žmonos, ir apžiūrinėjo ją, kaip visi seni meilužiai apžiūrinėja vienas kitą, ir tiek. Jis paėmė ją už parankės.

— Nupirkau keptą vištą, pavakarieniausime namie. Tu išvažiavai tuoj pat po laidotuvių?

— Taip, žinoma. Pats supranti, ne taip jau ir malonu man Limože.

— Padorūs žmonės gatvėje apmėtė tave akmenimis?

— Ne, — atsakė ji, — jie žino, kad žmogus silpnas. Dabar jie skaito laikraščius.

Namuose išsiblaškiusiu žvilgsniu apmetė kambarį, kurį jis spėjo sujaukti per dvi valandas prieš išvažiuodamas į stotį, nuėjo į vonią, pasidažė, o jis tuo metu, baisiai keikdamasis pjaustė vištą. Išgėrę kavos, nuėjo į svetainę, ir Žilis atsargiai uždėjo ką tik nupirktą Haidno plokštelę.

— Na, kas gero? — paklausė ji. — Kas naujo Paryžiuje?

Ji tai pasakė nerūpestingai, užsimerkusi, tokiu tonu tarsi Paryžiuje negalėjo būti nieko naujo.

— Nieko ypatingo, — atsakė jis. — Skaitei laikraščius?

— O tu? — paklausė ji tokiu pat tonu. Jis nusišypsojo.

— Aš irgi neskaičiau. Turėjau daug darbo. Be tavęs gal kiek per daug išgėrinėjau, nupirkau va šitą plokštelę.

Jis nutylėjo, kad vis tik kartą, gerokai įkaušęs, parlydėjo gražiąją Katriną į namus ir patyrė visišką fiasko. Bet nors gali būti tikras, kad mergina tylės. Ji pati suinteresuota neišgarsinti stai-

gaus jo bejėgiškumo, nes jis dabar žino visus jos įgeidžius. Jis ištiesė ranką, ir Natali ją paspaudė.

— O kaip tu? Ar matei Fransua?

— Taip, mačiau. Jis specialiai atvažiavo pas Pjerą, norėdamas susitikti su manim.

— Ko?

— Prašė grįžti. Man rodos, jis ilgisi manęs.

— Provincija pasikeitė, — pasakė Žilis.

Jam pasidarė apmaudu, bet jis pats nežinojo dėl ko. Visi vyrai nori atimti iš jo šitą moterį, ir jiems nė į galvą, kad ji myli jį. Kad gali jį mylėti. Aišku, jos gyvenime jis tėra atsitiktinumas.

— O ką tu jam pasakei?

— Kad negrįšiu. Kad myliu tave. Kad man labai gaila, bet... Pjeras irgi įkalbinėjo pasilikti.

Žilį apėmė pyktis. Žinoma, dešimt dienų jis čia elgėsi kaip vaikėzas, kaip visiškai laisvas jaunuolis. O kas iš to? Praleido dvi valandas su ištvirkusia mergiote ir ištisas naktis plepėjo, plepėjo su iškvėšusiais nuo alkoholio ir konformizmo gudročiais. O Natali tuo metu supo pažįstami veidai, susijaudinę, nuoširdūs žmonės, — ji gyveno, vaidino Aną Kareniną, tik atvirkščiai. Ją graužė sąžinė, net gailestis, žodžiu, ji patyrė žmogiškų jausmų.

— Pati nežinau, kodėl tau visa tai kalbu. Aš taip pavargau. Vadinasi, tu patenkintas savo darbu?

Ar tik ji neketina parašyti jam gerą pažymį už elgesį? Jis pats negalėjo suprasti savo pavydo, savo pasiutusio pykčio priežasties. Natali juk grįžo. Viską metė dėl jo. Ji čia. Ko gi jis bijo?

— Mačiau ir tavo seserį, ir Floraną laidotuvėse. Ji skundžiasi, kad seniai jau negauna jokių žinių iš tavęs. Parašytum jiems.

— Rytoj parašysiu, — pasakė jis.

Jis stengėsi susitvardyti, kad netrūkčiotų balsas, kad nedrebėtų rankos. Jis net nusišypsojo.

— Tau reikia atsigulti, — pasakė jis, — tu visai nusikamavai. Aš tuoj ateisiu.

Likęs vienas, išgėrė didelį gurkšnį viskio, tiesiai iš butelio, alkoholis nuplikino jam gerklę. Atėjo meilės valanda, meilės su ta tobula drauge, tobula mylimąja, su tuo tobulybės įsikūnijimu. Gyvenimas pagaliau susitvarkė. Dabar jis galės net pasakyti: „Žinai, man tavęs labai trūko", — ir tai nebus melas. Bet jis virpėjo kaip drebulės lapas.

Dešimtas skyrius

Ji tikrai sudegino visus tiltus, jungusius ją su praeitimi, vaikyste, su draugais. Brolis iškankino ją patarimais, prašymais, o vyras iškėlė ultimatumą: „Arba lieki dabar, arba išeini visiems laikams". Visa tai ji papasakojo Žiliui trumpais, nerišliais saki-

niais, ir jis džiaugėsi, kad tamsoje ji nemato jo ašarų. Niekas Limuzene juo nepasitikėjo, niekas, net tikroji sesuo Odilija; kartą įsidrąsinusi, ji pasivedė Natali į šalį ir paklausė, ar ši laiminga, bet tokiu tonu, tarsi būtų kalbėjusi apie kažką neįmanoma.

„Man ten nebėra kas veikti", — kalbėjo Natali, ir jis dabar dažnai susimąstydavo, kad, ko gero, jie, tie kaimiečiai, tvirti ir teigiami žmonės, neklysta. Laikas ėjo, balandis nubėrė medžius žaluma, o jie gyveno kaip mokėjo. Vieną rytą Žilis atėjo į redakciją švytėdamas: vakare parašė labai gerą straipsnį apie Graikiją. Perskaitė jį Natali, ji buvo sužavėta, ir tai jam įkvėpė pasitikėjimo savimi. Ir tikrai, Fermonas pasakė, kad gerai parašyta, ir Žanas pagyrė, net Garnjė, kuris po tos garsiosios nakties Žilio šiek tiek vengė, pasveikino jį. Straipsnis buvo parašytas glaustai, aistringai ir aiškiai; va kokius straipsnius reikėtų spausdinti kiekvieną savaitę, pareiškė Fermonas. Žilis buvo puikiai nusiteikęs ir, kai rytą pasirodė laikraščio laužiniai, pakvietė Žaną, gerą, seną draugą Žaną, papietauti su juo. Prie staliuko jie be paliovos kalbėjo apie politiką, paskui aptingę nutarė nueiti į kiną. Apėjo visus Eliziejaus laukų kino teatrus, bet veltui — jei vienas buvo nematęs filmo, kitas kaip tyčia matęs.

— Pas save nekviečiu, — pasakė Žanas. — Šiandien Marta turi svečių. Negaliu aš tau iškrėsti tokios šunybės.

— Geriau eikim pas mane, — pasakė Žilis. — Natali grįš tik pusę septynių. Tiesa, dar norėčiau pakalbėti apie Graikijos įvykius.

Jis jautė, kaip aiškiai, abstrahavęsis nuo visko, dirba jo protas, ir džiaugėsi, kad dar porą valandų galės dėstyti savo mintis Žanui, kuris, kaip jis puikiai žinojo, moka ir klausytis, ir prieštarauti. Jis atrakino duris, pasodino Žaną, įpylė jam kalvadoso.

— Senokai čia buvau, — pasakė Žanas, įsitaisydamas kuo patogiau.

Jo balse nebuvo nė mažiausio priekaišto, bet Žilis pamanė, kad jo tiesa. O anksčiau čia visuomet būdavo pilna žmonių, net kėdžių trūkdavo. Taip buvo iki... iki Natali. Jis susiraukė:

— Žinai...

— Žinau, žinau, drauguži, — nutraukė jį Žanas. — Aistra yra aistra. Tai geriausia, kas galėjo tave ištikti. Ypač aistra tokiai moteriai kaip Natali.

Atrodė, kad jis kalba labai nuoširdžiai.

— Ir taip, ir ne, — pasakė Žilis ir pasilenkė prie Žano. Jis pasijuto galįs atlikti psichologinę analizę, subtilią, kaip Prusto. Kai jautiesi protingas, nesijauti esąs išdavikas. — Matai, kai aš susipažinau su ja, aš buvau... na, tu, aišku, atsimeni... tarsi gyvas nervas. Vienas Dievas žino kodėl, bet taip buvo. Ji paguldė mane ant pūkinės pagalvėlės, sušildė, grąžino į gyvenimą. Tikrai. Bet dabar...

— Kas dabar?

— Dabar ta pagalvėlė slegia man veidą, dusina. Matai kaip. Visa, ką aš joje mylėjau ir kas mane palaikė — jos besąlygiškas teisingumas, jos tiesumas, jos absoliutus dorumas, — visa tai atsigręžė prieš ją...

— Todėl, kad tu ištižęs ir nepastovus, — meiliai pasakė Žanas.

— Tikriausiai taip. Galbūt aš paskutinis niekšas, bet, patikėk, būna akimirkų, kai... kai... galėčiau nežinau ką atiduoti, kad tik išvengčiau jos teismo. Ir būčiau vienišas, kaip anksčiau.

Jam reikėjo pridurti teisingumo dėlei, kad jis neįsivaizduoja savo gyvenimo be jos. Bet, apimtas puikybės dėl pavykusio straipsnio ir pagyrimų, matydamas neslepiamą Žano užuojautą, jis nutylėjo.

— Galbūt reikėtų jai tą pasakyti, — tarė Žanas.

Bet jis staiga nutilo. Žilis atsisuko. Miegamojo tarpduryje stovėjo Natali. Ji buvo rami. Ne, akys šviesesnės nei paprastai. Ar durys buvo uždarytos, kai jie atėjo?

— Labas vakaras, — pasakė Žanas.

Ir atsistojo. Jis irgi truputį pabalo.

— Šnekėjotės? — paklausė Natali. — Biuras šiandien uždarytas, ir, pasinaudojus proga, truputį numigau.

— Aš... Tu miegojai? — nevilties apimtas, ištarė Žilis.

— Ką tik atsibudau. Ir tuoj pat išeinu: man reikia šio to nusipirkti.

— Pasilik, — ėmė įkalbinėti Žilis, — pasilik. Mes su Žanu kaip tik kalbėjom apie mano straipsnį, kurį vakar tau skaičiau.

— Geras straipsnis, tiesa? — pasakė ji Žanui. — Ne, negaliu pasilikti. Tikrai man reikia eiti. — Ir, nusišypsojusi jiems, išėjo.

Iš lėto jie vėl susėdo krėsluose.

— Velniai griebtų! — nusikeikė Žilis. — Velniai griebtų!.. Kaip sakai? Ji...

— Ne, nemanau, — atsakė Žanas. — Man rodos, durys buvo uždarytos. Pagaliau tu nepasakei nieko baisaus. Kad tau kartais būna šleikštu. Kiekviena moteris tai žino.

Ne, tai baisu, netgi siaubinga.

— Kaip tu nesupranti? — sušuko jis. — Baisu, kad šitaip kalbėjau apie mūsų santykius, ir dar su tavim...

— Ką reiškia — „ir dar su tavim"? Kuo aš nusikaltau?

— Niekuo, — atsakė Žilis. — Dabar ne laikas pyktis.

— Klausyk, gerkim kalvadosą ir laukim, — raminančiai tarė Žanas. — Blogiausiu atveju, vakare ji tau iškels audringą sceną, bet juk tu jau pripratai.

— Ne, — susimąstęs pasakė Žilis, — ne, nepripratau.

Laikas ir ėjo, ir stovėjo vietoje. Žilis beveik nesiklausė, ką kalba Žanas, — jis gaudė žingsnius laiptuose. Jau valanda, kai jos nėra, pusantros. Ji tiesiog neapkentė parduotuvių, negali būti, kad išėjo apsipirkti. Dėl visa ko jis paskambino Garnjė, bet šis nebuvo jos matęs. Penktą valandą jam pasidarė visiškai aiš-

ku, kad Natali stotyje — tuojau sės į traukinį ir išvažiuos į Limožą. Jis paliko Žaną, nulėkė į stotį, perbėgo visus vagonus, bet Natali nerado. Pagal tvarkaraštį kito traukinio nebuvo, nebuvo tą dieną ir lėktuvo į Limožą. Šeštą valandą traukinys išvažiavo ir be jo, ir be jos. Į stotį ji nebuvo atėjusi. Jis pasileido atgal ir vos nestaugė iš pykčio, įstrigęs mašinų sraute. O gal Natali namie? Gal ji nieko negirdėjo? Baigėsi septynios, kai jis atrakino savo buto duris. Ten buvo tuščia, ant stalo gulėjo Žano raštelis:

„Ko tu taip jaudiniesi! Nori, ateik pas mus vakarienės".

Tas Žanas iš proto išsikraustė, ar ką? Liko viena — laukti, o Žiliui tai buvo visų baisiausia. O gal ji pas tą savo bjauriąją draugę? Jis puolė prie telefono. Ne, pas draugę jos nėra. Na, palauk, tegu tik pareina, jis irgi vos jai porą antausių. Ji gerai pasielgė tą rytą, kai jis grįžo po išgertuvių. Bet argi ji galėtų sąmoningai gąsdinti jį ir kankinti? Tai nepanašu į ją. Ji gerbia žmones. Jis atsisėdo į kėslą, bet nebandė net skaityti laikraščio. Galvoje buvo taip tuščia, kad net spengė. Vidurnaktį suskambo telefonas.

Gydytojas buvo mažiukas, rudaplaukis, su raumeningomis plaukuotomis rankomis. Keista, rudaplaukių net pirštai apžėlę. Gydytojas žiūrėjo į jį abejingai, jo akyse nebuvo nei smerkimo, nei užuojautos, — Žilis pastebėjo, kad ligoninėse gydytojai dažnai taip žiūri. Natali buvo aptikta pusę dvyliktos. Lygiai ketvirtą ji pasiėmė viešbutyje kambarį, pasakė, kad labai pavargusi, paprašė pažadinti ją kitą dieną dvyliktą valandą ir išgėrė didžiulę gardenalio dozę. Apie vienuoliktą grįžo kaimynas ir už sienos išgirdo jos švogždimą. Ji paliko Žiliui raštelį, ir jie, suteikę jai pirmąją pagalbą, paskambino jam. Vilties, kad liks gyva, buvo mažai. Organizmas, žinoma, kovojo, bet galėjo neišlaikyti širdis.

— Ar galiu ją pamatyti? — paklausė Žilis.

Jis vos laikėsi ant kojų. Visa tai atrodė kaip kvailas košmaras. Gydytojas truktelėjo pečiais.

— Kaip norite.

Ji gulėjo pusnuogė, apstatinėta vamzdeliais. Jos iškreiptame veide atsirado kažkas svetimo. Jis matė, kaip jos kakle plaka mėlyna gyslelė, prisiminė, kaip smarkiai ji plakdavo jiems mylintis, ir jį apėmė keistas nepasitenkinimo jausmas. Ji neturėjo teisės šitaip pasielgti, atimti iš jo visiems laikams tą gražų gyvą kūną, tokį artimą jam, ji neturėjo teisės net mėginti pabėgt nuo jo. Prie Natali kaktos buvo prilipusios šlapios nuo prakaito, patamsėjusios plaukų sruogos, ant antklodės krutėjo jos rankos. Sėdinti prie lovos seselė klausiamai pažvelgė į gydytoją:

— Širdis silpsta, daktare.

— Eikit iš čia, gerbiamasis, aš tuoj ateisiu. Jūs čia nereikalingas.

Žilis išėjo, atsirėmė į sieną. Koridoriaus gale buvo langas, ir matei, kad už jo tamsu, kad virš to žiauraus miesto dar tvyro naktis. Žilis įsikišo ranką į kišenę, sugraibė kažkokį popiergalį, mašinaliai pažiūrėjo, kas ten. Tai buvo Natali laiškas; jis atskleidė jį ir perskaitė žodžius, kurių prasmės ilgai negalėjo suprasti:

„Tu čia nekaltas, brangusis. Aš visada buvau šiek tiek egzaltuota ir niekad nieko nemylėjau, tik tave."

Ji pasirašė kiek pakrypusia didžiąja „N". Jis įsikišo raštelį į kišenę. Kur padėjo cigaretes? O Natali? Juk šalia buvo Natali, kur jis padėjo Natali? Iš palatos išėjo gydytojas, jo plaukai buvo tikrai šlykščiai rudi.

— Viskas baigta, mielas drauge, — pasakė jis. — Per vėlu. Labai gaila. Norite ją pamatyti?

Bet Žilis jau lėkė koridoriumi, kliūdamas už sienų. Jis nenorėjo, kad tas rudis matytų jo ašaras. Risdamasis kaip be galvos nežinomos ligoninės laiptais, jis tarsi girdėjo, kad gydytojas kažką jam šaukia. Gaudydamas kvapą, jis sustojo ant paskutinio laiptelio.

— O dokumentai? — šaukė balsas iš viršaus, iš toli. — Kaip bus su dokumentais? Ar ji neturi nieko daugiau iš artimųjų, tik jus?

Jis padvejojo, bet pasakė tiesą, jis žinojo, kad tai tiesa:

— Nieko!

TRUMPAI APIE AUTORĘ IR JOS KŪRYBĄ

Kai 1954 metais pasirodė pirmas Fransuazos Sagan romanas „Sveikas, liūdesy" autorei tebuvo devyniolika metų, ji neseniai Paryžiuje buvo baigusi licėjų. „Sveika, jaunyste" pavadino savo recenziją Fransua Moriakas. Knyga susilaukė didelio pasisekimo, pasipylė straipsniai, buvo daug ginčų dėl autorės ir jos herojės, F. Moriako žodžiais tariant, „žavingos mažytės pabaisos", atvirumo, kone cinizmo; stebino jaunosios autorės aiškus, kone klasicistinis stilius, lakoniškos išraiškos priemonės, subtiliai atskleista paaugłės psichologija. Gal tai atsitiktinė sėkmė, reklamos triukas? Bet kai po poros metų pasirodė antras rašytojos romanas „Tam tikra šypsena" (1956), o kiek vėliau „Po mėnesio, po metų" (1958), pasidarė aišku, kad į prancūzų literatūrą atėjo nauja talentinga rašytoja.

Fransuazos Sagan romanų herojės tarsi auga kartu su ja, išgyvendamos amžiaus, patirties, emocinio brandumo evoliuciją: septyniolikmetė Sesilė („Sveikas, liūdesy"), dvidešimtmetė Dominika („Tam tikra šypsena") ir trisdešimt penkerių metų Natali romane „Truputis saulės šaltam vandeny" (1969). Ir vis dėlto bene stipriausias yra pirmasis romanas, kuriame autorei pavyko sukurti subtilų jaunos mergaitės Sesilės paveikslą. Sesilė, auklėjama lengvabūdžio, nuolat užsiėmusio meilės intrigomis tėvo, iš pradžių visiškai patenkinta esamu gyvenimu. Pasirodžius tvarkingai, protingai, santūriai Anai, kuri bando pakeisti jų įpročius, jų gyvenimo būdą, Sesilė ima kovoti už savo nepriklausomumą. Intriga, kurią surezga Sesilė, norėdama susigrąžinti tėvą, stebina įžvalgiu žmogaus psichologijos pažinimu. Paskutinieji romano žodžiai „Sveikas, liūdesy", kurie kartais rytą šmėkšteli mergaitės galvoje, įveda į rašytojos kūrinį neaiškaus ilgesio, liūdesio, nepasitenkinimo motyvą.

Silpniausias meniniu požiūriu šio romano personažas — Ana. Gal todėl, kad keturiasdešimties metų moteris mergaitei atrodo nesuprantama ir abstrakti, o gal todėl, kad Anos funkcija romane grynai struktūrinė. Daug brandesnis Anos paralelės — Natali paveikslas romane „Truputis saulės šaltam vandeny" Vėlesnių romanų herojės Dominika, Žozė, Polė po šiokių tokių mėginimų ištrūkti iš kompromisinės atmosferos pagaliau susitaiko su ja, o tiesi ir nepakanti Natali nė nebando taikytis. Jos maksimalizmas, atvirumas, panieka visuomenės sąlygiškumams ir kompromisams leido kritikams palyginti jos paveikslą su M. de Lafajet romano „Kunigaikštienė de Klev" heroje.

Fransuazos Sagan personažai — turtingi, inteligentiški, veikiantys hermetiškoje aplinkoje — Paryžiaus naktiniuose baruose, Viduržemio jūros kurortuose. Mėginimas ištrūkti iš jos, lengvabūdiškus santykius pakeisti meile, baigiasi mirtimi. Žūsta Ana, pamilusi Sesilės tėvą, žūsta be kompromisų atsidavusi meilei Natali.

Buitiškai tikslus kad ir labai siauro visuomenės sluoksnio pavaizdavimas, psichologinė tiesa, autorės nepritarimas vaizduojamai realybei, tikro jausmo, tikrų žmogiškų ryšių troškimas teikia Fransuazos Sagan romanams bendražmogišką turinį. Deja, paskutiniųjų metų kūriniuose rašytoja jau nebekelia didesnių moralinių ir psichologinių problemų, užsisklendžia siaurame smulkių išgyvenimų pasaulėlyje, ir jos romanai, pjesės, scenarijai jau nebeprilygsta ankstesniajai kūrybai, kuri pelnė jai savitos rašytojos šlovę ir deramą vietą XX a. vidurio prancūzų literatūroje.

TURINYS

Sveikas, liūdesy	5
Truputis saulės šaltam vandeny	65
Trumpai apie autorę ir jos kūrybą	159

Grožinės literatūros leidinys
Fransuaza **Sagan**
SVEIKAS, LIŪDESY.
TRUPUTIS SAULĖS ŠALTAM VANDENY
Romanai

Redakcijos vedėja *L. Rasimavičienė*
Redaktorė *A. Kriaučiūnienė*
Viršelis *V. Oržekausko*
Men. redaktorė *Ž. Salienė*
Techn. redaktorė *R. Blotnienė*
Korektorė *L. Červinskaitė*

Duota rinkti 1990 12 13. Pasirašyta spaudai 1991 02 11. SL 259. Formatas 60×90/16, popierius rašomas. Literatūrinė garnitūra. 10 punktų. Ofsetinė spauda. 10 sąl. sp. l., 11,18 apsk. leid. l. Tir. 50 000 egz. Užsakymas 1463. Leid. Nr. 12155. Kaina 3 rb 50 kp
Valstybinė „Šviesos" 1-kla, 233000 Kaunas, Vytauto pr. 25
Spausdino valstybinė „Aušros" sp., 233000 Kaunas, Vytauto pr. 23